

GVILLELMI ADER
MEDICI ^{Resp}
ENARRATIONES,
DE ÆGROTIS, ET MORBIS
in Euangelio.

O P V S
IN MIRACVLORVM CHRISTI
Domini amplitudinem Ecclesiæ Chri-
stianæ elimatum.

Operis partes indicabit sequens pagella.

TOLOSAE,
Typis RAYMVNDI COLOMERII, Typographi
Regij, & Vniuersitatis Tolosanæ.

M. D C. XX.

UNIVERSITATIS
TOLOUSE

TRES TOTIVS OPERIS
partes.

IN prima euarraneur Aegroti, quorum dum explicantur morbi, eorum patria, temperies, etas & vita conditio inquiritur: hosque arte Medica incurabiles fuisse demonstratur.

In secunda proponuntur Medica principia ad propositorum morborum cognitionem necessaria, cum acurata Syria & locorum Terræ sanctæ topographia.

In tertia Morborum, quibus Aegroti propositi detinebantur, datur cognitio, praedictio, & uniuersalis eorum curatio.

In fine operis continetur Oratio habita Tolosa, antequam has Enarrationes publicè diceret. Cum indice omnium partium copioso.

ILLVSTRISSIMO
REVERENDISSIMO-
que viro Bernardo Daffis
Episcopo Lumbariensi.

GVILLELMVS ADER
Medicus. S.

 CH R I S T O Re-
demptori deuotum
opus ad te deffe-
ro (REVERENDIS-
SIME A N T I S T E S)
nouum sanè ædificium in antiquo
Ecclesiæ solo. Antiquum etenim
& nihil antiquius ægrotos ma-
gno numero sanasse Dominum:
Eos autem arte Medica incurabi-

EPISTOLA.

les omnino fuisse , adhuc à ne-
mine demonstratum. Miraculum
quidem & ubique magnum vel
in leuiter ægroto dicere , *Surge ,*
tolle grabatum & ambula. Ad-
mirabilius tamen in desperato , &
ab omni spe remedij retro col-
lapso. Christo ergo Omnipotenti ,
cuius solius est verè *δαυματεργιον* con-
secatū est opusculum , quod cura-
tos ab eo incurabiles ab arte cla-
rè demonstrat. Sit ad excellen-
tiam Miraculi hæc fidelis Coticu-
la. Ad aram redemptionis nostræ
eminis micet ista lucernula , il-
lámque tu Præsul Illustrissime ,
virtutis & nominis splendore quo
coruscas , inflamma , & agita spi-
ritu pietatis , quo æternūm incla-
rescat. Clara etenim tu nobis

EPISTOLA.

Deum siboles, magnum Daffinæ
prosapiæ tota Gallia nobilissimæ
& augustissimæ incrementum, sa-
pientissimi totoque regno specta-
tissimi Protopræsidis Patris tui
symbolum, vigilantissimi Antisti-
tis Lumbariensis Patrui tibi præ-
euntis, mihi vehementer corda-
tissimi, charagma, æquissimi
Præsidis fratris tui animæ dimi-
dium. Qui demum totus es in
Ecclesiæ nominisque Christiani
præstantiam, pietati infixus, iu-
stitiæ & cultui deditissimus, foue
hanc scintillulam quæ de petra
Christi in qua tu sedes excutitur:
moue hos igniculos Apollineo
fomite è Christiano silice accen-
fos. Ita tibi prospera summâque
sit omnipotentis Christi D. remu-

EPISTOLAE.

neratio, vita nempe Nestoreis pro-
ducta annis. Viue diu, viue felix,
Lumbariensis deuotissimæ Eccle-
siæ nostræ princeps, decus & or-
namentum: Viue diu, viue felix, ter-
rificum vitiorum fulmen, magni-
ficum pietatis, virtutisque flumen
& culmen. Méque assiduum tui
cultorem, atque admiratorem ama-
vt soles, & vt ego veneror.

PRÆFATIO.

IN QVA TOTIVS OPERIS RATIO PRO- ponitur.

Ad Christianum humanissimum lectorem.

 V A N Q V A M in omnibus
ægrotis à Christo Domino curatis
ratio miraculi sit illustris, dum ex-
tra naturæ genium & Medici in-
genium, suauissimo solo verbo, lenissimo tactu
suo cuiuslibet generis ægritudines curat Domi-
nus: si que tam graue miraculum, ea forma, sa-
nabiles affectus quam insanabiles delere: li-
berum tamen unicuique, piéque concessum in-
quirere, num præfati ægroti, qui à Christo Do-
mino miraculose curati sunt, potuissent arte
curari: ut si qui reperiantur à Natura & Me-
dicis incurabiles, illustrior & celebrior succe-

PRÆFATIO.

dat miraculi altitudo & immensitas. Magnæ quidem sunt cerebri & totius corporis affectiones miraculo curatæ in ægrotis toto nouo Testamento propositis : nihilominus omissa dæmonum vi , quam solus potest frenare Deus, nullam intemperiem, nullum instrumentalem morbum ibi reperies , quem appositis naturæ remedijs , seruatis ab artifice legibus artis , in multis alijs ægrotis saepe non exsibilarint docti & experti Medici. Lepra etenim in exortu non confirmata , epilepsia , melancholia , mania, conuulsio, cæcitas, surditas, atrophia, hydropsque omnis, affectus curabiles sunt : & leprosos, epilepticos, maniacos, conuulsos, hydropicosque plures, surdos item & cæcos non paucos curant passim Hippocrates & Galenus , curarunt & Medici horum sequaces. Quid ergo in similibus toto nouo Testamento propositis, non potuerint Iudeæ Galileæque Medici, ijsdem imbuti præceptis & arte? Nō ne Chaldaeorum illa terra est, remediorum omnium feracissime , artium varietate ingeniosissima, artificum diligentia illustris? Verum quidem : nec ita hebetes tardi

PRÆFATIO.

Et inscientes Medici Palestinae habendi, quin similes quosdam morbos sepiuscule curauerint. Vna tamen iniqua sāpe Medicis, præceps et instantanea medendi Occasio sola sufficiet ad demonstrandum, nominatos omnes quos reperto in testamento ægrotos, incurabiles ab arte eorum Medicorum sagaci industria, extitisse, diuinaque manu omnipotentis ad sanationem hos omnes ægrotos indiguisse. Occasio enim præceps et momentanea, ὅτε καὶ εἰς ὃς diuinus ait Hippocrates. Ut enim in omnibus rebus humanis, ita et in medendi arte præsidet ursgens et anceps agendi ratio, nec licet Medico sine Occasione mederi, in cuius satellitio reperies et tempus, et ætatem, et regionem, aliasque similes conditiones, quas si non obseruet Medicus, in cassum ludit oleum et operam. In Occasionis comitatu adest etiam ægri conditio, et natura admodum diuersa, varij mores, et humores, quæque unius palato sapiunt, alteri sunt ingrata et iniucunda. Hic Medico obsequens est, ille morosè relugetatur, isto in aere et hac in ætate curabis affe-

PRÆFATIO.

Etum, quem fouet alius aer, habet ad mortem
comitem alia etas. Immedicabiles deinde mor-
bi suapte contingunt, aduersus quos ne hilum
quidem remedia proficerent. Inuadunt alij con-
tumaces qui semel in habitum versi nunquam
pedem referunt, cum habitum prorsus muta-
tum immutare sola potuerit Medæa non Me-
dicus. Ita ergo de ægrotis & morbis in Euan-
gelio campus differendi patet amplissimus, in
quo copiosa seges demonstrationum cum splen-
dore ridet & luxuriat, ad hos affectus incur-
biles firmissimè demonstrandos. Hos enim so-
lum reputare incurabiles, quia Christus Deus &
Omnipotens curauerit, anile est: Miraculum et-
enim vel in Acarō verbis euulso reperiatur.
Rationibus ergo cum Physicis tum Medicis de-
certandum. Maria aspera iuro me nullum pro
me tantum cepisse laborem. Iubet enim artis
nostræ summus Dictator Hippocrates videre,
tangere, & audire: imò visu, tactu, auditu, na-
ribus, lingua, & intelligentia sentire, ut circa
ægrotum similia & dissimilia decernantur.
Quæ certè omnia his in absentibus ægrotis

PRÆFATI O.

adesse mihi nequeunt. Quia ergo arte quæ tuta certaque sit incedendum dices, ut de ægrotis tam antiquis tam remotis & inuisis, vera resultet morbi cognitio & fida prognosis? Audi Galenum artificem maximum, qui sexcentis ferè post Hippocratem annis de ægrotis ab eo passim relatis iudicare decernit, tanta sanè coniectura, ut si præsentes adfuerint, res neque melius neque certius dignosci ac iuicari potuisset. In sententiam ergo diuini Authoris quæ sic in lib. epid. legitur. Aestate iam & Autumno lienteriae, &c. Galenus ait. Variè admodum ægrotabant Thasii quod in diuersos incidissent morbos. Quare communem rationem, quæ ad id conductit quo non omnes qui in ea fuerunt tempestate ægrotarent, primo loco exponam, deinde ad singulos morbos descendam. Attendes omnibus in statibus ætatem & naturam cuiusque hominis, ut sit ad statum appositus, mox genus vitæ applicabis, atque salubrem viæ rationem uniuersam statui ipsi aduersariam. Ex qua Galeni sententia audire licet ipsum statui & constitutioni loci,

PRÆFATIO.

¶ temporis morbos velle conferre : ac de ipsis
ægrotis ab ætate , uictus ratione , vitæ genere
¶ conditione, decernere ac iudicare. Ars cer-
tè subtilis ¶ ardua , quæ Medici ingenium
mirum in modum exercet ¶ exacuit. Quis
enim non videt in absentibus ægrotis artem
dignoscendi ¶ iudicandi morbos ferè inuer-
sam , retròque commeantem. Præsentे etenim
ægroto dignoscendi ¶ iudicandi regula pri-
ma , ab illius temperie ¶ habitu desumitur:
qua visa ¶ diligenter mente attrectata , de
morbo ¶ eius euentu iudicare difficile non
est , ex recto enim desumitur obliqui ratio:
At in absentibus ægrotis arte inuersa , auditio
nempe à relatore morbo ¶ accidentibus de
temperie ægrotantium ex isto relatu delibe-
randum , unde postea acri animi coniectura
euentus morbi ariolandus est ¶ ineunda
morbi curatio. Quantò ergo facilius est à prin-
cipijs ad artis scopum componere , tantò etiam
difficilius à scopo ad principia resoluere.

Eia tamen per Appollinem , per Christum
nempe Saluatorem nostrum , Panacæam Hy-

PRÆEATIO.

gæamque nostram Virginem matrem sacra-
tissimam, si quid artis per triginta annos Me-
dicinam discendo, docendo, faciendoque in-
geniolo nostro comparatum est, grauissimo
huic & religioso admodum subiecto dedice-
mus. In magnis voluisse sat est & in arduis
periculum facere generosum : quid enim no-
bis non suppetet docta & acuta Hippocratis
ars? Morbos (ait) dignoscimus docti ex com-
muni omnium natura, & cuiusque propria,
ex morbo, ægro, oblatis, offerente : Præterea
ex uniuerso & singulari cœli statu, ex singu-
lis locis, ex consuetudine, victus ratione, vitæ
genere, ætate cuiusque : Et cætera quæ dein-
ceps singula adamussim docet Medicinæ heros.
Ad cuius normam nos de ægrotis in nouo te-
stamento & eorum morbis dicturi, illorum æ-
tatem, temperiem, patriam, & vitæ condi-
tionem, cum ex diuino Euangelistarum con-
textu, tum ex Patrum Ecelesiæ commenta-
rijs sedulò inuestigabimus, ut inde quo morbo
quamque difficiili laborauerint, ex loci, morbi,
& ægrotorum natura, clarum fiat & aper-

PRÆFATIO.

tum. Adiungemus Christi Domini Itineraria
à Religiosis doctisque viris quanta fieri potuit
diligentia collecta: nec eorum, qui terram san-
ctam peragrarunt, aspernabimur diligentiam,
& fidelem locorum in quibus celebrata fuere
miracula, relationem. Ne autem forté lectores
quibus Apollo noster ignotus est, aut remoretur
morbi ignoratio, aut implicet rerum medica-
rum inexercitata cognitio: utile visum est &
expeditum à multis, Medicæ artis principia in
secunda operis nostri parte proponere. Eosque
tandem in tertia enarrare morbos, quibus præ-
hensos iam dictos reperiemus ægrotos.

Ah terret me altissimi & diuini subiecti
grauitas. Magna petis Phaëton & quæ non
viribus istis, munera conueniunt. Eloquar
ergo an fileam? Confirm a me Domine
Deus Istrael & respice in hac hora ad
opera manuum mearum.

ENARRATIONVM
prima partis index.

- D**E Elephanticis seu Leprosis. fol.1
De Paralyticis. fol.10
De Muliere inclinata. fol.18
De Lunatico. fol.22
De Lycanthropicis Gallicè, *loups garous*. fol.31
De Cœcis. fol.41
De Surdis & mutis. fol.48
De Socru Petri febrente. fol.53
De Filio Reguli febrente. fol.59
De Hydropico. fol.64
De homine manum aridam habente. fol.69.
De Muliere hæmorrhœssa. fol.76
-

ENARRATIONVM SECUNDÆ
partis Index.

- D**E effectu corporis nostri principio se-
mine utriusque parentis & hominis
conformatio[n]e ex physiologia Medica. fo.89
De primo constitutu[ti]o[n]e corporis principio
Temperie & illius differentijs. fol.96

Explicatio eorum quæ cum temperie partes
corporis nostri absoluunt & integrant.
fol. 104

De temperamentis singularum corporis par-
tium & adnexorum. fol. 111.

De Altero constitutio corporis nostri prin-
cipio nempe de quatuor humoribus.
fol. 115

Partium humani corporis enumeratio ordi-
ne dissectionis & anatomico & primùm
de partibus ventris inferioris. fol. 127

Partium pectoris seu Thoracis enumeratio.
fol. 140

Partium capitis enumeratio. fol. 153

Artuum humani corporis & eorum partium
enumeratio. fol. 165

De facultate naturali & vitali. fol. 172

De facultate animali. fol. 179

De rebus non naturalibus ex iherosolima secunda
Medicinæ parte. fol. 184

Vniuersæ Syriæ & Terræ sanctæ descriptio.
fol. 192

De temperie & particulari conditione Terræ
sanctæ. fol. 202

De particulari situ & temperie urbium & lo-
corum Terræ sanctæ. fol. 207

De rebus contra naturam, morbo, causa, &
sympto-

symptomate ex Pathologia Medica.	f. 2 15
De cognoscendo ægroti temperamento &	
viribus ex σπουδαιων κη Medica.	fol. 2 30
De cognoscendo morbo.	fol. 2 40
De morbo & ægroti simul conferendis.	fol.
	2 48
De Medendi ratione ex postrema Medicinæ	
parte quæ est Ἀριθμοῦ.	fol. 2 52

---

*ENARRATIONVM TERTIAE
partis Index.*

D E Lepra seu Elephantiasi.	fol. 2 66.
Summa morbi Lepræ & inquisitionis la-	
borantium ab illa.	fol. 3 01
De Paralyfi.	fol. 3 05
De Conuulsione.	fol. 3 17
De Gibbositate.	fol. 3 30
Quomodo Dæmon externa fiat multorum	
morborum causa.	fol. 3 37
De Epilepsia.	fol. 3 43
De differentia Epilepsiarum ab Ecstasi diuina &	
ea quæ est à Dæmonicè , à furore , stupore,	
fol. 3 59	
De Melancholia morbo.	fol. 3 65
De Mania.	fol. 3 80

De Lycanthropia.	fol. 387
De Cæcitate.	fol. 391
De Surditate.	fol. 400
De Mutitate.	fol. 406
De Febribus.	fol. 414
De Hydropœ.	fol. 430
De Muliebri profluvio.	fol. 440

Errata Typographica.

Pag. 3. lig. vltima vbi hunc leprosum diuersum, leg. *hos leprosos diuersos*. p. 14 l. 1. leg. *βονδοι ἔχεσσα τὸν γίγαντα*. p. 28. l. vltima leg. *ad fert*. p. 40 l. 1. vbi curant leg. *curam*. l. 2. vbi es sali leg. *assati*. p. 60 l. 1. vbi regalis leg. *regulus*. p. 61 l. 3. deme in p. 69 l. 4. post gratiæ leg. à *nobis* p. 71. post τὸν adde *χεῖρα*. p. 107. vbi *ἀπόρρηψεν* le. *ἀπόνειλην*. p. 109. l. 6. leg. *δέξιαν πάντας*. p. 127. l. 10. leg. *ἄνθεψαν*. p. 129. l. 11. vbi pubis leg. *pubes* p. 130. l. 12. post interni adde *totidem externi*. p. 135. l. 2. vbi irrigis leg. *irriguis*. p. 186. vbi venare leg. *venari*. p. 188. p. 23. vbi alia leg. *alij*. p. 194. l. 16. vbi quintam leg. *quartam*. p. 230. l. 3. leg. *οὐαὶωναν*. Cætera benevolus lector primo obtutu dignoscet.

SACRAE THEOLOGIAE PRO-
fessorum Approbatio.

Nos in Academia Tolosana sacrae paginae
Professores Regij fidem facimus librum cui
titulus est. Enarrationes Medicæ de Ægrotis & morbis in Euangeliō, authore Guillelmo
Ader Doctore Medico ea qua potuimus & de-
buimus diligentia perlegisse, multaque in eo ob-
seruasse quæ possint esse cum utilitate coniuncta
nedum eorum qui facultati Medicinae operam na-
uant, sed & eorum qui cæteras bonas artes & dis-
ciplinas toto pectore persequuntur. Nulla porro in
eo fuerunt deprehensa, aut recte rationi, aut bonis
moribus aut fidei orthodoxæ aduersa. Quare poterit
liber hic typis mandari, obtenta tamen licentia à le-
gitimis superioribus. Tolosæ Cal. Aug. anno 1619.

F. I. P V T E A N V S Augustinus.

De PE LISSIE R.

Viso superiorum Doctorū iudicio predictus li-
ber cui titulus est. Enarrationes Medicæ de
Ægrotis & morbis in Euangeliō, authore Guil-
lelmo Ader doctore Medico typis mandari ac ve-
nale exponi permittimus. Datum Tolosæ die 7.
Augusti 1619.

I. RVDELE Vicarius generalis.

IN DOCTISSIMI MEDICI

Guillelmi Ader opus, omnibus de verbo Dei orantibus perutile & necessarium.

EPIGRAMMA.

Quæ fuit in pingui granum cereale nouali
Spica effert granidas ubere messe comas
Ardua quæ medijs primus caput inserit astris
Virga manu facili flexilis ante fuit.
Sic tua paulatim fœcundæ germina mentis
Sidera sublimi vertice celsa tenent.
Nam Medicis Christi cœlestia dogmata dictis
Iungere dum sacro captus amore paro,
Et doceas posco, quanta virtute ferocem
Sanarint Christi fortia verba lepram,
Cum tamen hinc nullam solers Medicina salutem
Spondeat aut docta subleuet arte malum.
Innumera amplexus docto miracula libro
Perfectum pleno munere mittis opus
Macte! Dei æterni merita qui nomen adornat
Laude sibi aeternum nomen & ipse parat.

PETRVS de SUPPLI Tolosas, Iuris,
& Theologiæ Doctor, Ecclesiæ
Lumbariensis Canonicus.

ΤΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΩ
κνείω τῷ Αδηνίῳ ἔργον δημιουρέσατον
κ) σεμιότατον ἐπέδειπ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

ME'σφα, τὸ αὐτένεστ γειτὸς μέρος ὡπας, αἰκεστὸς
Οὐκ ὅις τε φέρει φίλος μάλα πολλὰ λέγων.
Μηδεὶ, πλαστέντες δυοδεκάνους, τὸ ωρίον, ἐλκευχύς
Ι'σως τ' ἴδμοσύνη οὐσεβίητε βευφᾶς.

IDE M LATINE.

A Medicis, vires, Christus quos reddidit ægris
Multa docens reddi dum potuisse negas.
Argumenta moues nulli tentata priorum,
Nec minus ingenio, quam pietate nites.

Franciscus Gausianus Gimontanus,
Subdiaconus, Iuris & Theologiæ
Doctor.

IN DIVINVM SAPIENTISSIMI
Medici & acutissimi Philos. Guillelmi
Ader opus, de Ægrotis & morbis
in Euangelio.

TETRASTICON.

ADer ades, quæ tanta tuæ par gloria laudi
Biblia qui Medicis sacra coïre iubes?
Te prior hoc ausus nemo est, nemo hercule
Doctor.
Quippe sacris Medicis primus & Ader
ades? I. S.

D. DOMINO SVO GVILLE.
d'Ader Patri, nec non Præceptorí reue-
rendo, omnique obseruantia genere plu-
rimùm colendo, hoc gratitudinis symbo-
lum dicat consecratque.

LAVRENTIVS ADER FILIVS.

Nauita qui placido subigens in flumine lēbum
Compositis dudūm remo ludebat in undis
Pauperiem metuens, lucrīque cupidine captus
Ingreditur pelagus, notāque audatior Vrsa
Totum æquor lustrat, qua latrat auara Charibdis
Quaque procellosa circumtonat ora Malææ.
Sic tu care Pater primis Heliconidas annis

Fælici complexus aue, ut quod Gracia vati
Mæonio debet, magno quod Roma Maroni
Debeat id fæcunda tuæ Vasconia Musæ:
Vasconij dum equitis Mauortia prælia tollis:
Et veneranda graui fundis præcepta Catone.
Castaliae insueto sublatus in ardua cliuo
Post tenues versus & cetera ludrica ponens
Aequora in immensum sophia & tua vela dedisti.
Ut quicquid natura abstruso viscere claudit,
Detegens claro solertis acumine mentis.
Inde Machaoniam amplexus fæliciter artem
E medijs populos pererrantes, faucibus Orci
Eripis, infernumque iubes lagere Tyrannum
Fælix atque iterum fælix descendere cælum
Ausus & in superos mentem euexisse piorum
Cælicolum cætus, summi præconia Christi
Ut caneres. Nam quæ maior tibi Christe paratur
Gloria, quam vires superantem & facta potentis
Naturæ perfecta agros donare salute,
Quos nullis poterat Medicina iuuare medelis.
Ast ego quid tanto dignum præstabo Parenti
Non etenim virtutis amor monitore petendus
Externo. Hippocrates alijs doctri que Platones
Monstrentur: doctum satis est mihi discere Patrem
Tu genitor mihi pandis iter, tu subiçis acres
Exemplo stimulos menti, vestigia clara
Ut sequar, ostendamque mea virtute, feroci
Ex Aquila imbellem nasci non posse columbam.

A D E R.

*Pascit ADER campis Iacob armenta gregesque.
Audit ADER superum Christi ad cunabula catus.
Fundit A D E R magna Salomonis strage cohortes,
Prodit A D E R scriptis Christi miracula doctis.*

L E M E S M E.

Sur le coupeau d'ADER Iacob paist son troupeau.

Sur le coupeau d'ADER l'Ange le Noel chante.

De Salomon A D E R est en guerre le fleau.
De Iesu-Christ A D E R les miracles nous vante.

L H A.

PRIMA PARS OPERIS.

*ENARRANTVR AE G R O T I
noui Testamenti, quorum dum explican-
tur morbi, eorum patria, temperies,
etas, & vita conditio inquiritur,
hosq; arte Medica incurabiles
fuisse demonstratur.*

DE ELEPHANTICIS, SEV
Leprosis, à Christo Domino mi-
raculo mundatis.

ENARRATIO I.

CONGREDIOR, fer sacra
pater, & concipe fædus.
A notioribus qui in extima
corporis facie splendent
morbis incipio, & leprosos à Christo
D.curatos, ad examen voco: quorum
quum lepra, naturalibus causis debuif-

A

set originem, non abs re dubitatum est,
an arte Medica, quæ naturalis est, cura-

De quibus leprosi restituique posset. Nec de leprosis profis sit hic in veteri Testamento relatis sermo est, sermo.

Exod. 4.

2. Paral. 20.

4. Reg. 5.n. 14.

ut de leprosa Moysis manu, fronte
Ozyæ Regis, corpore Giesi serui, aut
facie Mariæ: sed quos noui Testamenti
historia, & Euangelistarum fidelis nar-
ratio indigitat, hos ego persequor. Hi
etenim quæsitis vndique remedijs, nec
reperta salute, ad Christum properant:
cuius fama admirandis morborum cu-
rationibus, tota Syria erat illustris. Vi-
debant cœci, ambulabant claudi, lo-
quebantur muti, purgabantur leprosi,
infani & abrepti restituebantur. Sana-
bat Christus D. momento, quæ Medi-
ci naturam æmulantes, quatuor mor-
bi temporibus distingunt. Et quod illi
à viribus prædiuite natura, in sperabili-
bus morbis possunt cum remedijs, in
desperatis possunt Christi verba, potest
ilicò diuinæ manus attrebatio. *Cefit*

Homil. 25.

Primus leprosum exemplò natura: ait D. Chrysostomus,
sus in apbar- ubi Christus iussit.

nam curatus

Leprosum in primis occurisse Chri-
sto, cum descendisset de monte, ante-

quam ingrederetur Capharnaum, censet Tostatus Abulensis. Dei enim mandato extrà vrbes se continebant leprosi, nec illis ad publicas plateas liber erat aditus, & concessus. Hunc Capharnaum Galilææ metropolim habitasse,

narrant D. Ambrosius & Beda. De isto loquitur D. Matth. 8. D. Marcus 1. Lu-

In Luc.
In Marc.

cas 5. *Cum Iesus deinde ex Galilæa iter ageret Ierusalem.* ait D. Lucas, *Transibat*

Cap. 17.

per medium Samariam, & Galilæam, & cum ingrederetur quoddam castellum, occur-

runt decem viri leprosi. Notat ergò Euan-

Decem leprosi

gelista, in quodam castello, aut pago Samariæ hos occurrisse, locum tamen

in Samaria cu-
rati nempe in

non nominat. Qui terram sanctam per-

castello Saba.

agrarunt, ex indigenarum relatu, lo-

cum hunc designant, inter Magedo, & Saruntam, & in castello Saba dicto, à

quo planities Magedo, vocatur modò

campus Sabæ, iuxta planitatem Galilææ,

ut refert Brocardus monachus, oculatus loci descriptor. Longè igitur à Sa-

maria metropoli vrbe, curatio hæc inita est à Domino, in castello nempe Sa-

ba Galilææ contermino. Vnde certò

conijciendum, hunc leprosum diuer-

sum à superiori in Capharnaum curato. Hic enim erat Capharnaita, curatus post decensum à monte: Et ut ex Christi D. itinerario colligo, ætatis tempore, ad annum ætatis Christi D. fere trigesimū primum. Decem verò in campo Sabæ autumno, ad trigesimum tertium eius annum, & cum descenderet Ierusalem, mortis pro nobis subeundæ causa. Horum autem decem, vnum fuisse Samaritanum, aut ut notamus Sabæ incolam, nouem verò fuisse Iudæos, narrat ex Theophilo D. Thomas. Hos ergo Iudæos, illum ex Saba sorte, & casu inuenisse, coniectura est. Nullo enim commercio, aut necessitudine vfos Iudæos cum Samaritanis, scriptura notat. Decem igitur accesserunt, animo quidem discordes, sed intima spe in Christo concordes, vnâque ideo elata voce clamantes, *Iesu præceptor misericordia nostra*.

Hi ergo sunt in testamento designati leprosi, quorum certa haberi possit enarratio. Eos igitur breui expedio, illorūmque desperatam ab arte Medica curationem, sic demonstro. Plenos le-

Ex Riccio.

pra ab vrbe pulsos scriptura indicat: s̄tē
terunt enim à longè ait D. Lucas. A Me-
dicis ergo iudicatos fuisse leprosos cer-
tissimū. Sic expulsi sunt, ait Iosephus, omni
à ciuitate, cum nullo penitus conuiuentes,
nihil à mortuis dissidentes. Non equidem
in sola morbi dispositione & cō ḡēod,
(vbi spes quædam curationis scintilla-
ret) iudicati sunt, sed in perfectissimo le-
præ actu constituti, in quo cum nulla
sperabilis sit curatio, iure leprosos ab
hominum coetu, & necessitudine ex-
plodendos, sanciuit antiqua lex. In le-
prosis enim contagium est, & cum se-
minario, quo sanos attacku, ulcerum
fœtore, & respiratione putida inficere
possunt. His proinde à cōtagio & mor-
bi labe deturpatur façies, pili decidunt,
dilatantur nares, exeduntur ossa, lingua
tumet, fœtet respiratio: omne denique
morbi genus omnēque symptomata in
leproso comitatu & satellitio reperi-
tur. Morbum ergo Elephanticum fuca-
ri quidem posse iure docent Medici,
curari nunquam. Quomodo ait Aui-
cennas, curabitur lepra, cum sit cancer
vniuersalis, quando cancer particularis

3. Antiq. c. 13.

Leuit. 13.

Medicinam nescit.

*Est Elephas morbus tristi quoque nomine
dirus,*

*Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed cito precepitans funesto fata veneno.*

Magnum quidem potentia morbum,
indicat Aretæus, & ad mortem inferen-
dam, omnium longè efficacissimum,
quod à nobis enarrat. I. 3: partis vbe-
tius explicabitur.

Libr. 2. de
diut. morb.
c. 13.

Interim cum de leprosis in republica
Medici sint assertores, & iudices, maxi-
ma autem Lepræ & Elephantiasis indi-
cia, in facie legantur, & elegantur, præ-
termisis à facie signis, de quib⁹ absens
iudicare nequit: conjecturis, à loco, vi-
etu, & conditione vitæ ægrotantium
desumptis: æquam, iustumque, & ῥῡ
ῥόμοντι, ῥῡ φέσι, à Medicis Palestinæ,
de his prolatam fuisse sententiam ita
decerno. Regio quæ calidissima est, in-
colarum humores impendio adurit: in-
æqualis autem in calido & frigido eos
habet ubiq. melancholicos. Addit Ga-
z. ad Glauc. Jen. ad melancholiæ saburram crassorum
alimentorum usum, unde sic ille
concludit. *Itaque in Alexandria pluri-*

*rii Elephantiasi tum ob vietus rationem
tum ob regionis caliditatem laborat. Quod
ergo ille de Alexandria nos de Palesti-*

*Capharnaum
situs & tem-
peries.*

*na eodē iure colligimus. Capharnaum
in primis non longè distat à monte , &
est secundum mare Galilææ. Generatur
(ait) Auicenna, siccitas in aëre appropin-
quante urbi, cuius terra , vel locus saxosus
est & falsus. Locus ergo hic , calidissi-
mus,siccissimus , falsusque est.*

Sic & de campo Sabæ ab oriente qui
cingitur mari Galilææ , & Jordane , ab *Campi Sabæ
austro mōte Ephraïm,& Samaria idem situs & tem-
coniectandū , cùm nihil habeat in té- peries.
perie loci,& aëris dissimile.Capharnaï-
tis ergò & Samaritanis Elephaticis, in-
felicissima sors, quorum nempe nativa
temperies feruida,& aëscens,in æstuoso
feruentiq; solo, huic fœdissimo mor-
bo admodū sit opportuna:Sintrophicis
autem, & connaturalibus morbis dum
facilius iungimur ab ijsdem difficilius
se iungimur : & quas dat ægritudines
aër easdem fouet:Iudei autem inæqua-
lem habent temperiem. Etenim Iudeæ *Iudeæ regio-
montosa est, caloribus & algoribus inç
qualiter impetita,morborū melancho-**

nis temperies.

licorum feracissima, intemperiei partiū corporis calidæ & siccæ curandæ tenacissima. Nec omittendum æstatis tempus, quo est in Capharnaum curatus ille & isti in campo Sabæ autumno. Quæ tempora, dum in egrætis exustos concitant humores, graues hos affectus non solùm exasperant, sed & manifestò ad-

Propositoru le- augēt. Et ea maximè ætate, in qua istos proforum ætas fuisse coniçimus; nempe in cōsistente, vīctus & con- qua iā viri sunt, morbis à bile retorrida dītio vītae. opportuni. Sic & de illorū vītae genere coniectandum, cum iaceant in historia sacra sine nomine, eos artes mechanicas, ac viles exercuisse: Quorūmq; vi-

ctus ratio, sine dubio fuit improba, & incauta, vt vulgò vīctitant mechanici, & in Iudæa quam maximè: quos carnibus crassorum animaliū, fructibus multis, leguminibus, pīscibūsque salitis vīctitare, fidem facit antiqua Iosephi, & omnium Geographorū cosmographia recens. Quod cum adeò verum sit, ad curationis illorum incommodū adde-

Hippoc. Aph.
36.1.

rē, quod est in arte præceptoris edictū; ne medicamentis agitentur maxime illi, οἱ πονηρῆ Σοφῆ χρεόμαχοι, qui prauo

vtuntus cibo. In purgationibus enim vt
Galen. ait in Comm. οὐτε τὸν αἰθίαν τὸν
μοχλοῦ χυμόν facile exoluuntur.

Age igitur, vel paucissima horum
ægrotantium lepræ indicia facie desi-
gnentur. Sit vel leuissimus morbi cha-
racter in sanguine, pulsu, & vrina:
(Quorum omnium ratione dubitan-
dum non est hos leprosos Medicorum
Palestinæ sententia fuisse iudicatos.) In
re medica cæcutiret me herculè i qui
hos curatu faciles iudicaret: quique vel
maximis lepræ in remedijs, fidem ad-
hiberet. Vini etenim Viperini, Theria-
ces, Hydrargiri, Auri potabilis, que ma-
xima lepræ habentur remedia, ea certe
ratio non est, vis, aut potestas, morbos
grauissimos in habitu firmatos, vt resti-
tuant:leprososque homines tota mem-
brorum compage foedatos, cute, & car-
ne innouent.

In te ergo Domine Iesu, miserculi-
mentem, oculosque coniiciunt, qui
eos tangere nec maculari, ipsos deter-
gere, nec conspurcari potes: Domine si
vis potes me mundare, qui Lazarum
de monumento fœtidum suscitasti. Ec-

*Inutilia omnia remedia
Elephanticis confirmatis.*

Peroratio.

ce quem amas infirmatur, sufficit ut noueris, non enim amas, & deseris.

D E P A R A L Y T I C I S *A*
Christo: D. miraculo curatis.

E N A R R A T I O II.

RES famosos toto nouo Testamento reperiō paralyticos, quos arte Medica incurabiles demonstrandum mihi. Primus est cum (ut ait D. Matth. cap. 8 & D. Lucas Prīm̄ parali- 7.) *Introisset Iesus in Capharnaum. Acci- ticus è Caphar cessit ad eum Centurio rogans eum. Domine naum.* puer meus iacet in domo Paralyticus & malè torquetur. Quibus verbis, duo inuoluta iacenr, quæ si euoluam, ægri natu- ram, & ætatem demonstrabo.

Quem in primis *māida* id est puerum vocat D. Matth. modo δέλτοι mo-
An paraliti- cens fuerit fi- lius aut seruus Centurionis. do *māida* vocat D. Lucas: seruum vide- licet & puerum: *māic* enim vtrumque significat. Liberum est ergò propositum ægrotum, puerum Centurionis, aut seruum cogitare: Cùm autem in sacra pagina notatum sit, Centurionem mi-

fuisse, ad Christum non ipsum met accessisse, ut faciet Regulus pro filio oratus, filium Centurionis non fuisse coniicerem. Paterno etenim amore compulsus non misisset, sed accessisset ipse, quo ferventiū ad filium Christum vocasset. Seruus ergo meo iudicio hic est, qui tam quoniā seruiret liberaliter, amatur à Centurione magistro, sollicitè etenim serui sui quæritat salutē. Coniiciendum deinde est seruū vtilem fuisse, & futurum: grandior erat ergo, & iam homo.

Sic & de morbi specie dubitandum, vbi ait, *puer meus iacet in domo, paralyticus male torquetur.* Si male torquetur Centurionis seruus, hoc non à paralisi, quæ affectio est sine sensu & sine motu. Debebat ergo conuulsione conflictari, in qua motus & sensus, non aboleri, sed deprauari certum est. Est enim conuulsio, celso medico insigni, in qua neruorum rigor importunitus & acutus, modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam & immobilem ceruicem intendit: sit enim conuulsio, authore Galeno, cum inuoluntaria nerorum retraktione, originem versus,

*An morbus
quo detinetur
hic seruus sit
paralisis aut
conuulsio.*

Cap. 3. l. 4.

3. de Loc. aff.
c. 3. l. de Trem.

Palp. conuuls.

proinde comes est illi inflamatio principij neruorum cerebri videlicet, aut spinalis medullae, unde dolor. Nerui enim dum praeter voluntatem contorquentur, aut distenduntur, grauissimos sanè excitant dolores, non leues, aut stupidos,

2. de loc. aff. ut aduersus Archigenem eleganter dis-
putat Galenus. Tali autem affectu pres-
sum Centurionis seruum, fida verba D.

Matthæi personant, ὁ παῖς οὐ βέβλητο τὴν οἰκίαν τῆς φλυππός, οὐσιώς βασανίζουσαν. Quæ postrema verba conuulsiones, labores & ægroti dolores perspicue significat, βασανίζω per quæstionem extorqueo, & βασανίζομαι quæstione torti.

Cap. 17. Certum ergo centurionis seruum
fuisse conuulsum: *malè habens* (ait D.
Lucas) *erat moriturus*. Loquebatur ergo Medicinæ imperitus Centurio, vt
vulgus, qui quoslibet motu captos vo-
cat paraliticos: aut fortè succedebat ad
conuulsionem paralisis, aut utrumque
aderat affectus. Insolens quidem est
conuulsioni, & epilepsiae successio pa-
ib. 3. Fen. 2. ralis, sed à nobis cum Auicenna, est
aliquando obseruata. An si non à mor-
bo, à tortore Dæmone male torquetur

κεφάλ. x.

paraliticus hic? sed cum à nemine quod sciam cogitatum sit, aut literis mandatum, ad morbi prognosim diuerto.

Malè habens ait D. Lucas *erat moriturus.* Hunc paraliticum incurabilem esse. Sit paralisis, sit conuulsio, quis non videt salutem in præcipiti? Conuocatos credo à Centurione Duce & claro viro, peritiores, & exercitatos medicos, sed quid illi possent, audite paucis. Locus in primis Capharnaum in quo degebatur æger, & cui à Romanis præpositus Centurio custodiebat ciuitatem Galileæ metropolim, æstuosus, siccus, & rectorridus est, in quo morbos à frigida causa grassari, qualis conuulsio est, & paralisis, funestum. Dissentaneus etenim toto genere affectus est loco, ætati, & temperamento afflicti. Sit adolescens, sit iam in ætate matura, spes est, in angusto. Edictū enim Hippocratis est. Eos in morbis grauius periclitati quorum naturæ, ætati, aut habitui, morbus est dissentaneus. Vbi Galenus ferè sic ratiocinatur. Si locus, aut anni tempestas, aut temperamentum ægroti, nō potuit obsistere causæ morbi, dum sanitate firma frueretur, dūmque ut ipse

Aphor. 34.2.

loquitur Bonrðr ἵχσοα η ὄγια habet sanitatem sibi suffragantem multò minùs, ait ille, morbo iam facto superauerit, non assistente sanitatis robore.

Pergamus, si paralysis est, quia vniuersalis sine dubio & paraplegia est; Illa in Apoplexiā citò recurret, à qua forte & illa successit: si conuulsiuo tetano correptus, vnde tam malè torquetur, *Aph. 6. v. & Gal. in com.* tuor dies peribit, cùm enim, ait Galen, tetanus morbus peracutus sit, vt qui compositus sit ex emprosthotono, id est, ad anteriora tensione, & opisthotono, id est, ad posteriora tensione, citius in ipso sit iudicatio, nō tolerante natura longiori tempore, tēsionis laborem. Quò ergo se vertat ægrotans noster, horum quocunque morborum prematur pathemate, in præsenti vitæ periculo versari, luce meridiana clarius est.

De paralitico
qui portaba-
tur a 4. homi-
nibus.

Paralyticus alter oblatus est Domino in lecto qui portabatur à quatuor hominibus Matth. 8. Marci 2. Et alius est ægrotus hic ab eo quem curatum in probatica piscina proponemus. Hic enim in ciuitate Christi curatur, nempe

Capharnaum, quæ Christi ciuitas appellatur, Chrisostomo & Theophilo, In Marc. 2. vbi portabatur à quatuor, ditior ergo testim. in 9. ut par est, & è longinquo illuc transfue- Matt. q. 5. etus. Paraplecticus certè & sine dubio à Medicis deploratus, mortique vicinus: Sic præproperè inter medias hominum turbas, per tegulas submissum, & Christo D. infinitos ægrotos illîc curanti oblatum legimus. Periculum népe illi in mora. Paralisis enim illa grauis, & vniuersalis, in apoplexiam vbiq; Quomodo sit & citissimè migrat. Apoplexia autē cita funesta paramorte funesta est, spirituum anima- lism. lium absoluta interceptione, & omni obstruēto commeatu. Vnde premuntur tandem, Διποτόπονγίας τε καὶ πέρχεται De ratione ab orthopnæa & graui spirandi diffi- cultate, cum stertore grauissimo prædicente necem.

Paralyticus tertius in Euangelio diui *De paralitico.* Ioannis c. 5. Curatur à Domino in pro- in probatica batica Piscina Hierosolymis. *Erat ait piscina.* diuus *Ioannes quidā ibi triginta octo annos habens in infirmitate sua.* Non explicat scriptura quod genus morbi esset, hominē tamen iacere paraliticum, dicunt

omnes interpretes. Hunc enim vidit Iesus iacentem & in grabato seu carabato, miserrimo pauperum lectulo, à *κρεας* & *βαρδος*, quod in eum solum caput recumbant, vel *ωστι τὸ κρεαντὸν ταῖς βαρύσ*. Quod ibi suspendantur pedes. Non mouebatur ergo homo hic, sed omnium partium infra caput resolutus, & paraplecticus, omni & sensu & motu destituebatur. Vniuersali erlaplegia *sen* go totius corporis paralisi, & iam inueterata laborabat, quam si Medicus curaret, dealbaret Coruum, aut Æthiopem. Obsidetur enim in paraplegia rota spina dorsi, quæ suapte natura frigida, cum sua neruorum propagine, à morbo frigidissimo, & glaciali, paralisi nempe, aut conuulsione, nunquam vindicatur. Est enim frigidum vbiique neruis inimicum, & calori nativo ipsum *τὸ θεράπων*: Multitudine deinde materiae frigidæ, & crassæ in paralisi, obruitur partium viuidus, & micans calor, collabiturque non animalitas solum, sed & partium nutricatus: Cum è cerebro perennis irruat humorum decubitus, qui partium porulos

Aphor. 18.5.

Ios obstruit , & alimoniæ , omnisque
nutricatus vias præcludit : sicque tan-
dem postrema symptomata inuehit ,
Atrophiam , nempe marcorem , ac
maciem carnium insignem , quæ Pa-
ralysi iuncta . Obruet ingentes ista
procella viros .

Quid ergo de veterano isto Paraly- *Peroratio.*
tico triginta & octo per annos à mor-
bo habito , sperandum ? Imo quid in
natura monstrosius ? Quid in artis me-
dicæ ~~euangelia~~ & exercitatione rarius ?
Imo certè ~~κλάδοις απαντησθεντος ορύξ.~~ Rarissima ramis quercus . Portentosum tot
annos viuere paralyticum . Credo
Deum hunc reliquisse moribundum ,
ut in curatione tam difficili , impossibili ,
inaudita , & audita vi miraculi
maxima : infidelibus omnibus , vel in-
duratum , ferreumque cor habentibus ;
nefas esset de Christi deitate ambige-
re . Domine hominem nō habeo . Dicit
ei Iesus . Tolle grabatū tuū & ambula .
Et statim sanus factus est homo ille , &
sustulit grabatum suum , & ambulabat .
Omnia ergo Domine excelsa tua , &
fluctus tui , super me transierunt .

*DE MULIERE INCLINATA
à Christo D. miraculosè erecta.*

ENARRATIO III.

*Inquirit r.
mulieris atas.*

Proposita est mulier inclinata in Euangelio Lucæ, 13. cum ait. *Erat Iesus docēs in Synagoga eorum sabbatis, & ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis octodecim, & erat inclinata, nec poterat sursum respicere.* Quænam autem mulier esset, nominatim non dicit scriptura. Sed cum tot annos morbo fuerit oppressa, & ob flagitia sua à Dæmone detenta, qui velut immanis tortor, spinam suapte natura in muliere antea erectā, contorqueret: Coniectādum est illam ante morbum fuisse natu grandiorem. Iamque longo morbi tractu senilem euafisse, mulierem vigorem exegisse, nec longè à quinquagesimo anno distare.

* *Patria eiusdem.* Fuit ut ex contextu sacro colligere licet, & in Capharnaum. Quo autem

morbi genere præhenderetur , dubitari potest. Erat inclinata græcè est *συντίθεσα*. Est autem *συντίθειν* deorum inclinari , & inspicere. Erat ne

*An gibbosa
vel conuulsa
effet.*

igitur vel conuulsa , vel gibbosa , simplici illa gibbositate vulgari , quæ fit à semotione & luxatione vertebrarum dorsi. Vtrumque enim vitium spinam dorsi inflectere , & inclinare potest. Si quidem Conuulsio emprostotonos dicta , tēsio est flectentium muscularū in anteriora , ut opistotonos in posteriora. In illa mentum pectori , in ista caput scapulis annexitur. In Tetano autem tertia conuulsionis specie , æquali robore ad vtrasque partes vergente , cervix obriguit , rectaque & intensa manet immobilis , æquali nempè congenerum & antagonistarum muscularum , contentione violenta.

*Gal. lib. de
trem. rig. pal-
pit.*

Potuit ergo misera mulier conflictari emprostotonō , & si tamdiu arcuata ac inflexa permanferit. Est enim Conuulsio muscularum affectio , quæ non est interrupta motibus , nec accessiōnibus distincta , ut epilepsia , quæ corporis conuulsio est non perpetua.

Potuit & eadem gibbosa detineri & cyphosa , dorsumque habere ad ity-cyphon , hoc est exteriū atq; deforis conuexum,intū verò depresso. Qua figura gibbos post pubertatē detineri ad extremum senium,& Hippocrates, & experientia fidem faciunt.

*In Aph& lib.
de Articulis.*

*Probat hanc
fuisse conuul-
sam.* De genere ergo morbi ambiguū est , sed hanc reuera fuisse conuulsam, duplicitatione mihi persuadeo. Prima quod mulier grauiter afficeretur à morbo, angeretur cruciatibus & dolore, qui sūt assidui, veræ, & primariæ cōuulsionis comites. Et ideò dicitur agitari à spiritu infirmitatis , id est à doloris , & morbi authore Dæmone. At illi qui simpliciter gibbi sunt , non ita vrgentur. In iis etenim spinæ dorsi in situ solū & naturali positu , afficiuntur : sed musculosæ illorum partes non cōuelluntur cum dolore, quanquam non rite suo fungantur officio & munere. Altera ratio est non laborabat mulier, vt notat Maldonatus à naturalibus causis, non defluxu humorum aut catharro, non flatu, vel tumore, à quibus Gibbositatem fieri & concitari , dice-

mus in tertia parte sequenti. Neque
Medici, ait Theophila^ctus; eam curare
potuerunt. Prorsus ergò à dæmone
agitabatur. Quod indicant Christi
verba, cum ait. *Hanc autem filiam Abra-
hæ quam alligauit Satanus : Ecce decem
& octo annis, non potuit solui à vincu-
lo isto sabbati?* Sed esto fuerit mulier
à naturalibus causis conuulsa. Erat *Eamque fui-
ait scriputra οὐ γένεσθαι, vbi de inter- se incurabi-
lēm.*
mulierem præ longa infirmitate degra-
uatum, & diminutum, quæ omnino
sursum respicere non poterat. Inde
duo colligo. Conuulsionem primo nō
in fieri, & depravato motu extitisse,
quo sperari posset curatio, sed in facto
esse, vbi conclamatum. Colligo se-
cundò si imminuta mulier est, ergò
marcida, & omni nutritia vi destituta
hectica facta. At siccitatem conuulsio-
ni iunctam curare, impossibile iudi-
catum Hippocrati. Imo tam lethalis
& oletria, quam sit ab helleboro con-
uulsio.

*Deinde præ-
ter conuulsio-
nem erat tan-
bida.*
Aphor. I. v.

Esto fuerit præter naturam gibbosa
tot annis, non inconsultò ad senten-

tiam Hipp. Qui gibbi ex asthmate aue
tussi, ante pubertatem moriūtur, addes,
& qui post pubertatē non protrahunt
vitam diutiūs. Raro gibbosum post se-
xagesimum vidimus annum.

Hipp. lib. de
artic.

Peroratio.

Quocunque ergo se vertat misercula
mulier, vndiq; moritur, viuere illi one-
rosum, stare molestum, repit serpentū
infima cōditione. Quid supereſt? mor-
dicus ad victū terram voret altera Io.
Gratiæ ergo tibi Christo. D. qui vindi-
cata muliere à dæmonū tirannide pri-
stinæ formæ nostræ eam restituīs.

*Os illi sublime dedit cœlumque videre
Iussit & erexit os ad sydera tollere vultus.*

DE LVNATICO A CHRISTO
D. miraculosè sanato.

ENARRATIO IV.

Vnaticus puer narratur in
Euangelio Matth. 17. Marc.
9. Luc. 9 *Et cum venisset, ait D.*
Matth. ad turbā, accessit ad eum homo ge-
nibus prouolutus ante eum dicens. Domine
miserere filio meo, quia Lunaticus est, &
malè patitur; nam sàpè cadit in ignem, &

crebro in aquam. Addit D: Marcus, illum habere spiritum mutū, qui ubiung; allidit illum, spumat, stridet dentibus, & arescit. Interrogauit autem Christus D: Pueri patrem: quantum temporis esset, ex quo ei hoc accidit. Respondit illi, ab infantia. Hæc nobis præfanda erant: Et illud, factum post transfigurationem miraculū, cùm a monte Thabor Iesus descendisset. Ex iis etenim manifestò ætate ægroti, & patriam, & morbi conditionem omnem coniucere licet. Vnde futura de illo prognosis, & prædictio.

*Hunc ægrotū
non puerum
sed adolescē-
tem esse.*

Puer ergo hic nominatur in scriptura, quē tamen cùm diceret pater ab infancia laborasse, lōgaque, & chronica facta sit illius ægritudo, nō amplius tenellus infas, aut puer, sed in pubertate cōstitutus, iudicandus est. Iam ergo ferè adolescens duos septenarios transegerat.

Eius patria: Et erat Galilæus ægrotus hic: Post transfigurationē etenim in mōte Thabor curatus est, qui duab⁹ leucis distat à ciuitate Nazareth, in qua Christus D. conceptus est. Vnus erat, meo iudicio, hīc ægrotas, illīc de turba, qui Christū, immēdicabilia curantem, sequebatur.

Nec longius ergo, ut par est, distabat
à patria moribundus ægrotans.

*Quo morbi Epilepsia autem laborasse, verba
genere labo- ipsissima patris, & Euangelistarum te-
raret stimonia fidem faciunt. Conuelleba-
tur, dentibus stridebat, cadebat fre-*

Hipp. lib de quæter, & interim spumabat ore. Quæ
morbo sacro symptomata Epilepsiam consequi vt
Galen 3. de signa certa pathognomonica, & cōco-
mitantia, medicis est in confessio. Lu-
naticus deinde factus, & ad Lunæ mo-

*Quomodo E tum compositus morbus est : solet
pilepsia per enim Epilepsia per Lunæ quadras, ea-
Luna qua- dem sœvitie, statis recurrere periodis.
dras recurrat. Surdo tandem, & muto spiritu corre-
c. 147. in 17. ptus, arreptitius Lunaticus factus est.
Matth. Ut loquitur Abulensis. Hæc igitur est
summa morbi.*

*Refellitur O- Acriùs sanè, & cum stomacho in-
riginis ca- surgit hic aduersus medicos Origenes,
lumnia. incredulitatis & erroris insimulans
eos, qui nec immundum spiritum arbit-
rantur (ait ille) sed corporalem aliquam
passionem ab humiditate nempè mota à
corpo Lunæ humidissimæ naturæ. Medici
sanè (parcant Origenis Manes) cum
Philosophis, tales Lunæ in inferiora*

corpora dominatus , arcte tenent , & accuratè deffendunt. Ac deinde cum Theologis , maxima vis Dæmonum, fide , & certis experimentis , explora- ta est , & approbata. Vt enim luculen- tiùs enarratione sexta , & octaua tertiae partis demonstrabimus. Prauis corpo- ris nostri humoribus Dæmones se im- miscent , & Lunæ quadras appositè se- quuntur , vt addicti corporali substanciæ, humorum nempè orgasmo , & ap- paratu morbifico, multo faciliùs egro- tos diuexent, corpore contorqueant , & animorū falsa imaginatione, in absurdā præcipitent. Iuratus est naturæ huma- næ hostis Dæmon: Et quod naturalium qualitatum commercio agit , id omne in hominis perniciem minitatur.

Hoc sanè in misero adolescentे pro- posito certò certius , oculisque patet. Ait enim D.Cyrillus. *Quod nisi pruden- tia fuisset hic homo munitus dudum periis- set. Dæmon enim qui ipsum in ignem , & in aquam mittebat interfecisset eum om- nino nisi Deus refrænaisset. Hæc Cyrilus.* Quis sanè mentis aduersus ipsissimam veritatem iret inficias ? sed hunc etiam

Dæmones se
prauis humo-
ribus corporis
immiscerunt
de fiunt mor-
borum causa.

à naturalibus causis morbo sōticos laborasse , nemo contradicet . Nam præterquam quod à dæmone agitatur , & motui Lunæ subijceretur , manifesta aderat naturalis morbi causa .

In Matth.

*Quæ etiam
ēsset in Lunati-
co naturalis
morbis causa.*

*De Galilæorū
victu.*

*Lib. de mor-
bo sacro.*

Quæ sententia Caietani est . Crassa etenim viscida , & lenta pituita cerebri ventriculos anteriores quam maximè obsidebat , magna exundabat humiditate cerebrum , & algiosa intemperie premebatur : Hac nempè ætate puerorum , puberum , & adolescentium , in qua ab incauto ciborum esu , helluatione , & comedatione , non mediocris fit pituitæ , humorumque crassiorum in corpore prouentus . Ferrax est Galilæa horariorum fructuum , quibus dum se ingurgitant pueri , & adolescentes , morbis à cerebro gravissimis exponunt se : Aciditate enim , & stipticitate , nocent cerebro frustus , & ea qua præstant dulcedine , generant vermes : quorum tetrico vapore capite perculso , graues epilepsias pueri , iuuenesque incurrit . Nec ad hoc spernendum nobis , quod norat Hippocrates : Africanos morbo Epilepsiarum ob-

noxios maximè qui mediterranea in-
habitant, & Galileā. Caprinis enim pel-
libus induūtur, & carnibus vescuntur;
nullum etiam stratum, aut pallium, aut
calceamentū habent, quod non sit ca-
prinū : Non enim alia ipsis sunt pecora
præter capras, & boues : at hęc admota,
& comesta morbum augent. Potuit &
melancholia præter naturam generare
morbū: Locum enim retorridū Galilæam
atrabilarios incolas habere, & in
magnum istū morbū proclives, non est
dubitādū. Pugnaces Galilæos notat Iō- lib. 3. de bello
sephus. Ergo exusti, & iracudi, ira enim Iudaico c. 2.
est appetitus vindictæ, vnde bellum.

Sed amplior est cacochymia, & vitio- *Galilæa tem-*
sorū humorū in Galilæis demonstratio, peries.
ab inæqualitate ventorum, quibus tota
Galilæa impeditur. Quæ etsi australis
sit, montosa tamen, frigoribus, caloribus,
contrariisque ventis, inæqualiter
vrgetur : Inconstantibus temporibus
(adde & locis) inconstantes, & mali *Aphor. 8. 5.*
iudicij fiunt morbi, ait Hippocrates.
Quod si ad aërem & locum addas
aquas, ex quarum vsu, nō minus quam
à cibo, aut ab aëre, conseruamur,

Hippoc. de
ære aquis.
& loc.

aut de bono statu deturbamur: Inuenies Galilæam non fontanis, sed è montibus delabentibus aquis, potum, & alimoniam capescere. Aquas autem quorum fontes è petris scaturiunt, duras esse necesse est. Nec præterea fluūt impermixtæ, tenues, & sinceræ aquæ ex locis vbi ferrum nascitur, ait idem Hippocrates, aut æs, aut argentum, aut aurum, aut sulphur, aut alumena, aut bitumen, aut nitrum, & alia metalla, quæ à montibus copiosa petuntur. Data est ergo propositi Lunatici, naturalis & euidens morbi causa, quam plerique ex doctribus Ecclesiæ dum recipiunt, dæmonis iniuriam non ideo pernegrant, utramque enim causam adefesse manifestum est.

Lunaticum istum incurabilem istam Aphor. 45.2 Sed, vt me de prognosi absoluam, in tanta causæ magnitudine, in tanta symptomatum varietate, & vehementia ostendit. Quid de præsentis ægroti salute expectandum? Quis vel extra omnem dæmonum insultum, difficilem curam non pronuntiaret? Audi in isto impossibilem. Finem Epilepsiarum, editio Hippocratis, adferat etatis, loci, &

viētus mutatio. Sed cuiusnam Epilepsia? Ea enim triplex est, vna primaria. 3. de loc. aff. Cuius est causa in cerebro cumulata, altera per consensum, quae duplex est, vel ab ore ventriculi elato vapore, aut ab externa & longinqua alia parte, suscitata aura, quae motus conuulsuos, & epilepticos ad cerebrum compulsa, excitet. Duę ergo in primis postremæ, mutatione ætatis, aut loci, aut viētus, Medicinam nesciunt. Ergo si primaria est in cerebro nempè, & à cerebro: qualem fuisse in præsenti ægroto coniicimus, quia nempè sit à primis annis, iamque inueterata, nec manifestò ab alia quadam parte suscitata dicatur. Cùm illa mutatione ætatis per septen-nios non fuerit curata, prorsus fatalem ad interitum hanc Epilepsiam iudicare par est: Lege diuini Hippocratis. *Quibus ante pubertatem fiunt comitiales morbi, curationem recipiunt: at quibus eueniunt vigesimo quinto, ferè commoriuntur.* Addidit quidem τὰ πολλὰ quod aliquando fatigente ætate soluantur, nempè cùm sympatheticè vrgent. Vitium autem idiopathicum in

Aphor. 7. 5.

cerebro conceptum, coëtaneum, coënum, & σωτροφον, immedicabile pror-
Lib. de aëre aquis & loc. sus. Voçat Hipp. comitialem morbi
&c. Epid. τλω ταν παιδιων εσσων. Pueris enim est
admodum familiaris, & vernacula hæc
morbi species, idque ut doctè notat

Lib. I. fen. I. tract. v. c. 10. Auicenna magis in australibus locis,
& calidis: quām septentrionalibus, &
frigidis. Sed si non θηλευτικὸν epilepsiam
est puerilis ætas, eius τὸ ἀπαλλακτικόν
& discussorum debet esse pubertas,
τλω έπλακψην splendorem nempè,
& lumen caloris nativi, & viuifici mo-
dò micantis, quod anteà naturæ clau-
stris detinebatur. Quod cum noster æ-
grotans non fuerit assecutus, omnis
certè curationis spes, retrò apud illum
collapsa refertur.

Epilepticum, Sed & posteriores qui accedunt mor-
institutio mu- bi, maximis damnis dum augent ægrū,
tam etiam & omne salutis solamen detruunt. Sur-
surdum. dus & mutus factus est miserabilis æ-
ger: à surdo & muto dæmone sollici-
tatur, qui omnem morbi agitādo ma-
teriā, eam è cerebro in vocis & auditus
instrumenta propagauit; omnis ergò
τὴ ἀκεστηίς & sensorij effæta est virtus,

omnis fandi sublata potestas , est mutus ut pīscis. An ergo huic miserrimo in mutationē victuum speranda salus? An illi à remediis queritanda medela?

Ah ! quomodo de cœlo cecidisti Lucifer qui manè oriebaris ? Corruisti in terrā qui vulnerabas gentes ? ô Domine detrahe illum in profundum lacum Qui super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculeabis Leonem & Draconem. Restitue animam meam à malignitate illorum , à Leonibus unican meam.

Peroratio.

---

*DE LYCANTHROPICS,**Gallicè , loups-garous , à Christo**D. miraculo restitutis.**ENARRATIO V.*

Eatura mihi cùm Origene dissensio, idemq; quod antea bellum , si ægrotos Gerasenos de quibus est futurus sermo , arreptitios à dæmone non dicam: quo nomine & Abulensis eos designat. In Matth.

Dum autem sacra pagella Lunaticos vocat, in quibus nempè dæmon, humorum & Lunæ motum obseruat, sequiturque: non erit absolum, aut à diuinis literis, & Euangelistarum mente alienum: si eos etiam à morbifica causa laborasse morbo intelligamus. Morbo equidem qui ægrorum temperamento, & loco, & tempori, ita consentiet, ut negari non possit, iis intellectis quæ circa ægrotos scriptura narrat.

Quo morbo laborarent & Gerasene- Designamus ergo Gerasenos istos abreptitos, vulgari mania melanchogroti Geraseni. lica affici, quam græci medici lycanthropiam, lupinam insaniam vocant, gallicè *loups-garous*. Eam autem loci, & incolarum temperamento, non admodum dissimilem ut demonstrem, hæc sunt prælibanda. Factum est miraculum cum venisset Iesus transfretum εἰς τὴν χώραν τῆς γερεσίων in regionem Gerasenorum, ait D. Matth. D. Marcus, & Lucas habent τῶν γαδαρίνων. Quæ lectio interpretibus ambigua est: Sed eadem est regio Gergessa, Gennesareth, raffa, aut Gadara, quæ est trans Genesar,

seu Giuosar, vulgò Genezareth. Est autē Genezareth lacus limpidissimus & piscosus in Galilæa nomē habens à vicinæ terræ amænitate, fructuū & arborum vbertate, vnde hortus principis appellatur. Dicitur & lacus Cynereth, figura enim citharam representat. Nec longè distat lacus hic à mari Galilææ, seu à stagno Tyberiadis, vt ex Rabano & Beda, vocatur à D. Thoma. Notant autem Euangelistæ Christum de naui egressum, hoc fecisse miraculum: non tamen in Gadara, aut Geraza, metropoli ciuitate Gerasenorum, vt vult Titus apud D. Thomam: sed in vico Tella dicto, per leucam à metropoli Gerasa distante, vt notant Itineraria. Nec longè Tella distat à monte Galaad, in quo pascebantur porci, de quibus in Euangelij historia mentio est, nec lacus in quem præcipitantur longè diffitus est, & ab eo monte semotus.

An ne ergò locus hic stagnosus, maritimus, & montanus, calidus, & exustus, in humido & sicco inæqualis, cumulandis prauis humoribus atrabilariis est opportunus? Generari siccari.

Abraham Or-
tellius in pa-
tergo.

In catena
aurea.

Quo in loco
factum sit hoc
miraculum.

3. de loc. aff.
cap. 6.

tatem in aëre circumfuso locis , in quibus saxa sunt , aut mare ; anteā ex Auicenna dicebamus . Et Galenus narrat melancholiam in cerebro gigni , cùm videlicet internus calor , aut flauum bilem , aut crassum , atrumque sanguinem , superassauit . *Quæ melan-*
cholicum sanguinem efficiunt , ait idem
Galenus , sunt caprina , bubulaque caro ,
magisque hircina & taurina : sed maxime
Asinorum Chamelorumque carnes , nam
& his nonnulli vescuntur . Hos autem fuisse Ægyptios Alexandrinos & his confines passim testatur .

Hos agrotos
energumenos
lycanthropi-
cos etiā fuisse,
loups-ga-
rous , vulgo .

De concordia
Euangelist.

Hos autem huius loci propositos agrotos energumenos Lycanthropica etiam melancholia vrgeri , apertissimis verbis declarat Euangelium . D. enim Matth. cap. 8. duos recenset , qui sauni nimis erant , de monumentis exeuntes , ita ut nemo posset transire per viam illam . D. autem Marcus , & D. Lucas 8. solū vnum Christo occurrisse ferunt . *Quoniam* ut ait D. August. *vnum eorum cele-*
brioris persona , & maioris insaniae fuit , ob
quem regio illa maximè dolebat , & pro cu-
ius salute populus fatagebat , proinde eius

curatio famosior. Energumenum autē istum, & à dæmone tantopere agitatum, verè etiam lycanthropicum à naturali causa extitisse intelligemus, si Medicos, de lycanthropia edifferentes, cùm contextu sacro, verbo ad verbum conferamus.

De eo ergo sic D. Lucas (atque de altero idem crediderim coniectan- Conferuntur
verba Euani-
dum) H abebat ait Dæmonium temporibus gelitarum, cù-
multis, & vestimentis non in duebatur, ne-
que in domo manebat, sed in monumentis. iis quæ de ly-
cæthropia sūt
apud Paulum
Aeginetam.
Quæ verba eadem sunt cum iis quæ retulit Paulus medicus de signis lycan-
thropiæ. Per noctem enim domo egredi, lib. 3. cap. 16.
ait Paulus, per omnia Lupos imitantur lycanthropici, & quoad illucescat circa de-
functorum monumenta vagantur. Addit D. Lucas, vinciebatur catenis & compe-
dibus custoditus, ruptis vinculis, in defera-
ta agebatur à Dæmone. Addit etiam Pau-
lus, per pallidi sunt, obtusè cernunt & im-
becilliter vident, oculis & lingua arescant,
neque salivam expiunt, siti enecantur
inexplebili, tibias quod frequenter impin-
gant, aut à Canum morsibus per noctes,
exulceratas habent, adeo ut sanari ne-

*queant. Quid per Deos oro similius
in vtrorumque idea? Quis quos Pau-
lus recenset non diceret à Dæmone
prehensos? Quis quos Euangelista,
Humoris me- non lycanthropicos? Quæ non potest
lancholici ef- ferina illa, & admodum maligna me-
fectu.*

*Gal. 2. de nat.
fac. lib. de a-
trabile de tu-
mor. præter
nat.*

*lancholia in cerebro cumulata? Intus
in corpore pererrans, cancri occultos
excitat, dolores implacabiles concitat,
mentem excruciat, ossa exedit: exte-
rius totam corporis faciem deturpat,
exulcerat, tumefacit cum deformitate,
terram item eructata rodit, bullas
attollit, & fermentat. Calamitosius
tandem, cum hominis ingenium extra
modum effera iactat, uno verbo, cum
perturbata, & alienata mente, ex ho-
mine omnium animalium sapientissi-
mo belluam facit.*

*In deforme viros animal mutauit, ut
iidem,*

*Dissimiles homini possent, similesque
videri.*

*Sed ut ad obsessos & à Dæmone abre-
ptos Gerasenos, redeamus: Eos lycan-
thropicos vberius intelligemus, non
solum ex loci temperie morbis hisce-*

melancholicis opportuna , sed & à tē-
poris occasione conuenienti. Initia fuit

horum curatio à Christo D· circa hye- Quo tempore
Christus D.

mis finem. Quod ex Christi D. Itine- hoc fecerit

rario colligo,cum ait , *Tum tota hyeme miraculum.*

illa peragravit prima vice Galileam uni-

uersam, quo facto in regionem Gerasenorum

traycit. Postrema ergo hyemis parte,

hoc fecit miraculum Christus : statim

enim de naui egressus ad terram , vt

notant D. Marc. & Luc. occurrit iste

formidabilis Lopus : Erat ergò circa

Februarium mensem : *Quo tempore*

notant doctissimi Medici Mercurialis

& Massaria à propria quadam huius

temporis constitutione , Lycanthro-

piam contingere. Docteque Massaria

Lycanthropiam sub Mania compre-

hendit , & Lycanthropicos maniacos

vocat : Nec certè dissimiles à mania-

cis , Gerasenos istos diceremus , si quæ

de mania eleganter à Fernelio scripta

sunt , hic transcriberem. *Melancholie*

(ait) *succedit mania , nobis furor vel insa-*

nia dicta , quæ cogitatione , verbo , aut ope-

re melancholicorum quædam deliramenta

imitatur , sed iracundia , iurgiis , clamoribus ,

In praxi Me-
dica c. de Me-
lanis Lycant.

Lycanthropici
sunt maniaci

Lib. s. depart.
morbis &
symp. cap. z.

horrendo aspectu, multò denique maiore corporis impetu, & mentis perturbatione laborantes exercet ac impellit, ut quasi feræ & immanes belluae in obuios dentibus, unguibus, & pugnis inusitata rabiie petulanter inuadant. Quæ cùm de lycanthropicis etiam dictum velit Fernelius, quid similius ornatissimis etiam verbis D. Marci & D. Lucæ, de nostris Gerasenis?

Qui laborant licanthropia fere sunt flagitosi homines.

Addamus denuò superioribus dictis causis, victus rationem eorum, vt omnibus numeris sit absoluta demonstratio. Idem Mercurialis notat inter externas melacholiæ lycanthropicæ causas, vitam flagitiosam & turpem. Qui enim (ait) referuntur laborasse hoc morbo, omnes fuerunt impurissimi homines. Hic sanè qui solus proponitur in scriptis. D. Marci & D. Lucæ famosus, & notus in Gerasa, diuitiarum & amoenitatum hortulo, non poterat nō esse aut diues, aut cum diuitibus versari. Vbi diuitiæ, ibi vitia: vbi affluxus, ibi luxus: vbi Plutus, ibi Venus.

De magnitudine miraculi huius.

Quales ergo fuerint ægroti Gerasenii, palam est. Lupi Mærim vider e priores:

vox tamen Mærim non fugit ipsa.
Expauescunt dæmones ad Christi præ-
sentiam. *Quid mihi & tibi Iesu fili Dei al-
tiſimi? Ne me torqueas,* Dæmon ait, imo
legio loquitur, in qua dæmonū centu-
riæ sexaginta, manipuli triginta, cohori-
tes decē, ut in Romanorū militia fortè
numerarentur. Vno tamen diuino ver-
bulo, *Exi spiritus immunde,* electi sunt
ab homine Geraseno tot lupi ferociæ,
& insidiosi. Introierunt in porcos, ma-
gnoq; statim impetu ἀγέλην ἐστὰ τῇ κρη-
μνῇ εἰς τὸν θάλασσαν per præcipitia &
prærupta móris in mare præcipitantur;

Aut. Gel. lib.
16. cap. 4.

--- *In sequitur cumulo præruptus aquæ
mons*

*Hi summo in fluctu pendent, his unda
dehiscens*

*Terram inter fluctus aperit, furit æstus
arenis.*

Sed, (date hoc Christiano Medico in
nefarios illos & impios naturę aut Fati
credulos quos tenet Epicurus.) Sint
propositi Geraseni absque dæmone pu-
rè melancholici, maiores essent Hipp.
in re medica maximo, quiq; fallere nec
falli potuit, si cū remediis horū tenta-

In lib. Epid. & Apohris. passim.

rent Lycanthropicorum curant in quibus enim effali humoris melancholici, summa sunt omnia, & in quo humor tres lethales qualitates τὸ δριμύ, τὸ δλεθρωτὸν, τὸ ὀξωδεῖ, Acre, acidum, & errodens reperitur, sapientius & utilius Hippocraci iudicatum, non aggredi curam. Quia nempè effera bilis atra, omnis coctionis & pepasmi inca- pax, affectus omnes & effectus producit ubique funestos.

Sed ô Medice cœlestis! ô Hercules
Δϊος υἱος ηαρπλεγέτυμος.

*Prima Cleonai tolerata ærumna laboris,
Alligatam à Sathana mulierem tu pri-
mò soluisti: Spumantem & stridentem
deinde Leonem domasti.*

*Proxima Lernaam ferro & face contu-
dit hydram.*

Iam cadant à latere tuo mille, & de-
cem millia à dextris tuis. Ita Christe
Deus Apostolis militibusque tuis, de-
disti potestatem supra naturam ut eam
curarent, supra Dæmones ut eos euer-
terent, supra elementa ut ipsa immuta-
rent, supra mortem ut eam contemne-
rent, super Angelos ut corpus Domini

consecrarent. Ipse ergo liberabis me
de laqueo venatiū, & à verbo aspero.

DE COECIS A CHRISTO
D. miraculo clarificatis.

ENARRATIO VI.

Nfinitos & sine nomine
in Euangeliō à Domino
curatos reperio Cœcos.
Variis enim obseSSI mor-
bis, ait D. Hilarius, genti-
les infideles, à fidelibus Domino sa-
nandi adducebantur, vt eum adora-
rent. De nominatis solūm prædicere
animus est.

Reperiūtur ergo in primis duo Cœ-
ci, in cap. 9. D. Matth. qui sequuti *primis Cœcis.*
sunt Iesum, clamantes: *Miserere nostri*
filiij David. Hoc autem miraculum fecit *De tempore*
omnipotens, suscitata filia Archisina- *miraculi hu-*
gogi, & curata Hæmorrhioissa, cùm *ins.*
à Capharnaum veniret Nazareth, èsta-
tis, ni fallor, tempore, circa 32. æta-
tis suæ annum. Ordinem miraculorum
habeo ex Euangeliō, & præscriptum
tempus *ex Itinerario*, vbi ait. *Et susci-*

D. Heron. hic

tata filia viduæ Capharnaum rediit, ad initium deinde 32. anni Nazaretum petiit, ex quo profectus, multa vicina loca solus obit, tūm iterum cum missis Apostolis, tota illa hyeme Galileam totam frequentat.

De aliis duobus Cœcis.

Alij duo Cœci sunt. Matth. 20. vbi ait. *Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turbā multa. Et ecce duo Cœci sedentes secūs viam:* &c. D. Marc. c. 10. hoc in uno Cœco factum dicit, qui Barthimæus dicitur: De quo etiam loquitur D. Luc. cap. 18. vbi Maldonatus cùm Theophilacto, dicit unam & eandem esse historiam, quæ à tribus Euāgelistis narratur, omnia enim similia gesta sunt, sed fortè D. Luc. & Marc. nomiñat famosiorē filij Thimēi Barthimaeū, etiamsi esset mendicans, nec mirūm. Irus enim Ithacenſis mendicus ac turpissimus in Odyſſea Homeri famosus est, nō minūs quam Crœsus ditissimus in historiis, & Christus Dominus pauperes suos vocat, atq; in locum sui nobis reliquit. Quicquid sit, hi postremi curati Cœci in Iericho, ex D. Matt. historia, diversi sunt ab iis superioribus

in Galilæa, omnes tamen mendici, & pauperes, veréque Cœci. Salmeronius notat eū de quo loquitur d. Marc. nēpē Barthimæum, in Bethsāida patria Petri fuisse curatū: sed quotquot sunt sacri elogij interpretes, quos mihi perlegere cōtigit, dicūt omnes, miraculum hoc à Christo peractum, dum ex Galilæa iter ageret in Ierusalem, & Iericho transiret, paulò antequām pateretur.

Sed ad rem, hi duo Cœci curati in Iericho, & illi duo in Galilæa; laborabāt vitio cœcitatis vulgaris, quæ græcis medicis Amaurosis, Arabibus verò *gutta serena* vocatur, qua limpidissimi deforis enitent oculi, intus tamen nullā lucem capiūt, sed prorsùs versātur in tenebris. Non autē erat simplex Amblyopia, visus quædā debilitas, qua aliqua lucis vifura frui datū est, sic enim & ipsi Christū vidissent, *at audierūt quia Iesus trāsiret*, ait D. Mat. nō viderūt. Sed & de primis, ex sacro contextu, illud etiam vberiū intelligitur. Tactis enim à Christo Domino, aperti sunt oculi eorū, ergò clausi prorsùs à luminibus, & verè Cœci.

Quod si non Amaurosis, seu gutta

In Marc. to. t.

*Que verbis
propositi Cœci
laborauerint.*

serena huius sit cœcitatis causa , sed
πόχυμα , seu suffusio , quam vulgus
Chirurgorum Catharactam appellat , maius indè miraculum conijcies .
Catharactam etenim quis medicamen-
tis deleret ? cùm nec ferro , aut aci-
cula tutum sit illam deprimere . Quam
proinde **Circunforaneis** relinquunt
prudentiores Chirurgi .

*De causis cœ-
 citatis.*

Sed & alij deindè affectus possent
 cœcitatem inducere : nulla enim est
 pars corporis , quæ tantis , tamque di-
 uersis morbis infestari possit , ac obsi-
 deri . Quorum ferè omniū causas , vel
 in cerebro , vel in visili spiritu , vel in
 optico neruo aut humore crystalloide
 reperiri , enarratione 12. 3. partis fiet
 apertum . Nos autem hīc communio-
 rem causam , *έμφραξιν* , & obstructio-
 nem nempè optici nerui , è cerebro ad
 oculum delati , ab humoribus crassis ,
 viscidis , & lentis , illūc confluentibus ,
 sensimque aut *άθρως* impulsis addu-
 cimus . Quam vt & aliam omnem cau-
 sam in cœcitate chronicā , & confirma-
 ta , desperatæ curationis esse certum ,
 & ab experientia notissimum est .

Eamque & in horum ægrotorum exer-
citatione , cùm ex natura loci , tùm
ægrorum temperamento , victus & vi-
tæ conditione , impossibilem fuisse
demonstrabo.

Hæc certè oculorum vitia familia-
ria animaduertes his locis australibus ,
si cæterarum regionum temperiem
inspicias. In borealibus etenim par-
tibus , Flandria , Bohemia , Germania ,
vbi purus & tenuis aër est , perpaucos
reperias suffusos , & quibus ocularia
præsidio sint : in Italia , ob aëris craf-
sitionem , per plures tùm cœcos , tùm
obscure videntes : in tota Syria , & Pa-
lestina infinitos. Tanti refert aëris pu-
ritas , ad visilium spirituum nitorem ;
vt non minùs in aëre turbido hebes-
cat visus , quàm concidat in putido vi-
tale robur. Galilæa , & Iudæa , maribus
& stagnis intermediæ , aërem habent
turbidum , crassum , caliginosum , ac
proindè oculis nocentissimum : vbi
& frequentes sunt austri , ἀχλυώδεις , &
βαρικοι. Nec melius expectandum de
Iericho , non enim longè dissitus lo-
cus est à mari mortuo , de quo sic

*Quibus in lo-
cis sit fami-
liaris visus
debilitas.*

In descript.
terræ sanctæ.

Brocardus. Mare illud semper fumum reddit, & nebulam, in modum camini infernalis. Vnde tota illa vallis, qua aliquando ob sui faecunditatem, & amoenitatem, illustris dicta fuit, ad spatium dimidiae diætæ, tota facta est sterilis: ita ut nec ullum germen proferat, per spatum quinque leuicarum, nisi iuxta ciuitatem Iericho, ubi horti irrigantur à fonte Elisei, hæc Brocardus. Quæ ergo potest illic esse aëris serenitas aut puritas? Quid in tam caliginoso aëre videret Argus aut Lynceus? Multum etiam potest ad hebetudinem visus, victus ratio. Notat Mercurialis de Italib, notat Iosephus de Galilæis, & Iudæis, eos crassissimum, erudoque cibo, fructibus, & herbis victitare: Quæ ratio victus capiti, oculis, spirituum que nitriti vbiique bellum indixit. Accommodanda hæc ægrotis nostris, mendicis,

Hos incur-
biles cæcos
ostendit.

& pauperculis Cœcis, eleemosinis vi-
stum quærentibus. Vbi ergo regio,
ambiens aër, victus ratio, & particu-
laris locorum conditio, incolas oculis, & visu hebetes, & imbecilles de-
notat, humorumque crassorum in

capite congestorum cumulum quasi
indigitat ; Quis ibi Cœcos omni luce
iamdiu orbatos, & in cœcitate confir-
matos, curabiles ab arte diceret ? An
ne dices remediis ad visus aciem Pa-
lestina terra omnium remediorum
feracissima, destituta est ? Perfectæ me
herculè cœcitatis , cœca medicina
est.

Opportunè ergò ægroti Cœci , si
non vident , ô bonum omen ! no-
men audiunt Christi Saluatoris. Ex-
templò cursitant , sequuntur , accla-
mant : Illos increpant , exclamant ni-
hilominus , & importunos facit op-
portunitas. *Domine fili Dauid miserere*
nobis , aperiantur oculi nostri. Qui nem-
pè potes non solum restituere destitu-
tos , sed non institutos instruere , in
lapidibus oculos configere , eosq; fa-
cere videntes. Dominus enim soluit
compeditos , Dominus illuminat cœ-
cos.

Peroratio.

**D E S V R D I S , E T M U T I S , A
Chr isto D. C uratis.**

E N A R R A T I O VII.

*Surdos &
mutos mari-
timis in locis
abundare.*

V R D I S , & Mutis, abun-
dantes regiones mariti-
mas , si ratio non dicta-
tet , suaderet Cicero , in
somnio Scipionis , de
mira spherarum mundi , edisserens vo-
lubilitate , cum ita loquitur . *Hoc soni-
tu opplete aures obsurduerunt , nec est ul-
lus in nobis hebetior sensus : sicut in illis
ubi Nilus , ad illa quæ Cata dupa nominan-
tur , præcipitat ex altissimis montibus . Ea
gens , quæ illum locum accolit , propter
magnitudinem sonitus , sensu audiendi
caret . Tumultuosum solicitat mare , ait
Horatius . En qua sonorum circuit
terras mare , Quintianus ait .*

Tyr & Sidon. Non mirum ergo , si in partibus Ty-
ri & Sydonis maritimis regionibus , &
circà mare Galilææ , reperti sunt tot
Muti , & Surdi , qui oblati Christo D. ab
infir-

infirmitate curantur. Facto enim miraculo Cananeæ, D. Math. ait *Et cùm transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ, & ascendens in montem sedebat ibi, & accesserunt ad eum turba multa, habentes secum mutos, cæcos, claudos debiles, & alios multos.* Sed expressius D. Marcus ait. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sydonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos : & adducunt ei surdum, & Quid decapomutum.* Est autem Decapolis, regio, à lis. mari Galilææ ad Sydonem extensa, in qua sunt decem præcipuæ urbes, Tyberias nempè, Cephæ, Cedes, Neptalim, Assor, Cæsarea Philippi, Capharnaum, Ionitera, Bethsaida, Corosaim, & Bethsan, ut ex Iacobo Patriarcha In descriptio- Ierosolimitano describit Brocardus. D. ne terræ sun- autem Matth, in cap. 9. ait *Egressis au- tem illis, ecce obtulerunt ei hominem mu- De propositis tum, Dæmonium habentem, & electo Dæ- mutis. monio, locutus est mutus. Interpretes An mutus D. omnes vtrumquè dicunt à Dæmonе Matth. sit di- obsecsum : & eum quem mutum so- uersus ab eo qui mutus & lüm vocat D. Matth. & eum quem mutum, & surdum, D. Marc. Censent surdus propo- tamē plerique, vnum & eundem fuisse nitur à D. Marc.*

ægrotum, quod mihi non persuadeo. Etenim qui à D. Matth. mutus proponitur, curatur cùm Christus à Gerasa in Capharnaum rediret, vt notant hoc loco Interpretes, omnes enim in eo cap. 9. relatos, simul curasse perspicuum est. Surdus autem, & Mutus, qui à D. Marco cap. 7. cùm Christus venisset per Sydonem ad mare Galilee, restitutus est. Sic vt & in diuersis temporibus, sic & in diuersis locis, factam curationem, notant Itineraria. Mutum nempè illum de quo locutus Horum ægrotantiū patria. est D. Matth. cap. 9. in vrbe Sarunza, non longè à Samaria habitasse, etiam si ad confinia Decapoleos, curatus fuerit. Alter verò qui surdus & mutus, erat indigena, & in Decapoli è Capharnaum. Est & alia ratio, qua persuasum habeo diuersos fuisse. Curantur enim diuersa admodùm forma. Eiecto enim Dæmone, curatus est mutus, D. Matthei solo Domini verbo. Ille verò Marci impositione manus. Misit diuina manus digitos suos, in auriculas eius suspiciensq; in cælum ingemuit, Epheta, ait, quod est aperire, vel De loco miraculi huius.

Ephphata, ut est in versione græca, ex imperatiuo passiuo primæ coniugationis Chaldæorum, id est apertus esto. Et statim aperte sunt aures eius, & solutum est vinculum linguae eius, & loquebatur recte.

Postremò curatus mutus electo dæmone, à dæmone muto, nullis adiunctis naturalibus causis obsessus, mutus erat, & fortè surdus Κῶφος vocat D. Matth. quod surdum magis quam mutum si-
gnificare, notat D. Hieronymus. Di-
sputant quidam, an dæmones muti, *An Dæmones muti aut fur-*
det Maldonat. dæmones non esse mu-
tos, aut surdos, sed quod homines mu-
tos, aut surdos efficiant, ita dici.
In 9. Matth.

De illo verò qui curatus apud D. Marcum, etsi à dæmone correptum crediderim, à naturalibus tamen cau-
sis, & à dæmone excitatis laborasse certò coniectandum. Dicitur μογίλα-
λος, quæ dictio, vt notant Interpretes, non mutum, sed agrè loquentem si-
gnificat, quod nempè vinculo ligata
lingua detineretur. Hoc autē vitij ge-
nus, à Paulo Medico vocari ancylion,

*Quis horum
laborauerit à
naturalibus
causi.*

Ancyloglossi causa. aut aencyloglossen, dicemus Enarratione 13. 3. partis. Cuius vulgares causas, vel à natura, vel à cicatrice ex vlcere sub lingua, recensebimus.

An ergò hic mutus, certis iis causis morbo mutitatis prehensus, curari restituique poterat. Certum quidem in pueris, vitium illud recens sub lingua, excisione cum scalpello, à Chirurgiæ peritis curari: At in grandioribus, & iam viris, aut ætate confectis, præsens est periculum. Membranæ enim, & ligamenta, quæ linguam in tali affectu deuinciunt, & alligant, duriora facta & exsiccata, curationem respuunt.

Lib. 6. cap. 29 Paulus enim, graues indè hæmorrhagias quæ sisti nequeant subsequi, expertus est. Nec minus ob loci, & ligamentorum naturam, mutitas perpetua, aut quod peius est, paralyticis, vel conuulsio, succederet: Ita ægrotus incideret in Syllam, cupiens vitare Carybdin. Imprudentis sanè artificis est, eam exercere curam, quæ grauiorem peioremque morbum, inuehit.

Peroratio.

Tu ergò Domine Iesu, qui mutis Apostolis, Discipulisque tuis, sciens

tiarum & artium ignaris , Diuinum posuisti verbum in ore : qui hiſ, *Epheta;* dixisti & vinculum foluisti linguæ. Aperi linguam meam , vt os meum laudem tuam annuntiet , liberaque animam meam à labiis iniquis ; & à lingua dolosa:

DE SOCRV PETRI, FE-
briente, à Christo D. Curata.

ENARRATIO VIII.

Roponuntur duo Febrienes in nouo testamento. Primus nominatim à D. Matth. in 8. D. Marco 1. D. Luca 4. Alter est Ioan. 4. De primo sic D. Lucas. *Surgens autem Iesu de Synagoga, introiuit in domum Simonis, Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt illum pro ea, & stans super eam imperauit febri, & dimisit illam, & continuò surgens ministrabat illis.* Cuius mulierculæ diuina historia , vt innotescat , quædam præfanda sunt,

quæ nos ad eius temperiei, & ætatis cognitionem ducere possunt, quæque faciunt ad morbi diagnosin.

Aetas mulieris laborantis inquiritur.

Arist. 7. Polit.

lib. 6. Epid. p. 8

Nominant illam socrum Petri, hoc est matrem vxoris Petri. Si ergo filiæ haberur ratio, & eius ætas spectetur à nobis: Cùm ex antiqua lege & cōsuetudine, filiæ antè decimū octauum annum connubio non obiungerentur; eius mater, quæ est socrus Petri, non potest non esse ferè quinquagenaria, iamq; senex, & ea in ætate constituta, in qua non amplius potest mulier mulierescere, γυναικωδην audicit Hippocrates.

Locus ubi mulier labrabat morbo.
Cartusian. in
8. Lucæ.
Num. 18.

In 8. Matth.
Maldonat. ibi-
dem.

Dubium etiam est: an in Capharnaū, aut Bethsaïda laborauerit: Multi censent Andream, & Petrum, in eadem domo Capharnaum habitasse. Andrichonius tamen, in tribu Zabulon, domum hanc in ciuitate Bethsaïda collocat, quæ Petri patria erat. Et ita Rhabanus apud D. Thom. *Bethsaïdam* (ait) *quia vicina erat Capharnaum, pransum iuisse Dominum, aut cœnatum.* Dicunt alij Petrum, in bethsaïda domum habuisse conductitiam, aut fuisse

domum vxoris Petri. Quicquid sit,
etiam si Petri patria imò & Philippi, &
Andreas esset bethsaida : dum narrant
Euangelistæ hanc mulierem, cùm des-
cenderet de monte, & egressum de Sy-
nagoga Dominum curasse , certò te-
stantur , illam fuisse Capharnaum , &
ita censet Tostatus Abulensis.

In verb Matt.

Nec certè multū refert : An beth-
saida laborauerit , si quid à loco su-
mendum est , aut iudicandum diuer-
sum temperamentum : sunt enim &
Capharnaum, & bethsaida, ad littora
maris Galilææ. Qui locus (vt non se-
mel visum est) calidus, siccus, salsus , &
retorridus est. Adde, hoc initum post
sermonem Domini in monte , & post
miraculū curati Leprofi , & serui Cen-
turionis : Quod in æstate contigisse, &
feruente Sirio, anteà in historia Lepro-
forum, ex Christi D. Itinerario colli-
gebamus.

Quæ omnia si non oscitanter con-
templemur , & acriùs medica statera
ponderemus, inueniemus ex morbo
ægrotantis naturæ nō dissimili, mulie-
rem istam, pristinum temperamentum,

*De ægrotato
temperamento.*

à primordiis naturæ , & à loco contractum , calidum nempè siccum & biliosum seruasse , eumque videlicet tale, quale ætas iam inclinata , & debilitata ferre potest. Quadragenariam ergò , aut quinquagenariam , si cum loci natura , & victu in regione assueto , conferas mulierem , succis retorridis , serosis , & pituita salsa , abundare certò conijcies. Appositissimum certè ad febres graues, continuas, & ardentes.

Quā febre de-
tineatur mu-
lier.

In epidem &
com. 4 sec. 13
acut.

Magnis febribus est prehensa mulier hæc , ait D. Lucas *λιγανεχουσίν πυρετώ μεγάλω*. Verbum sonat : erat in continente, seu continua febre magna. Euangelista loquitur ut vulgus, qui magnas febres vocat , quas Hippocrates dicit acutas, continuas, cau- sonides , ardentes. Quarum fecit duo genera Galen. exquisitam nempè , vel notham. Illa fit à bile flaua in maioribus venis , vnâ cum sanguine effer uescente, & putrescente. Notha verò, spuria, & falsa fit, quando bili, salsa pituita commiscetur. Huius autem febris ardētis, duo proposuit signa Hipp. cùm

ait, Καῦος cum detinuerit febris adeſt, &
ſitis inexhausta, lingua aſpera, nigraq[ue] fit,
hoc ſanè à ſpiritu caliditate. Ardet, eſtuat
cor cum pulſu magno & frequēti, ma-
gna adeſt humorum perturbatio, quā
confuſa rubraque vrina demonstrat,
tempora pulsant, adeſt delirium, & in-
quietudo.

Citato loco,
& lib. de afte-
ctionibus.

Hęc omnia in præſenti muliere ad-
fuſſe, non eſt dubitandū. Laborat enim
magnis febribus, vt loquitur Euangeli-
ſta, æſtuoso in cælo, & ſolo, vbi non po-
terat non eſſe ſitibunda, pectore fla-
grante & lingua. Ad caniculæ ortū ait
Poëta, ἀετοὶ καλέπι, πάντα δὲ οὐ τοῖ, ὅποι Alciat. ad
κάνυματος hora difficultis, qua cuncta Anacreont.
ſitiunt, præ ardoris æſtu.

Fuerit autem excitata febris à bile, Incurabilem
aut qualem incurruunt ſeniores, à pitui- ſuſſe hęc mu-
ta falſa: omni nomine non potuit non lierem demō-
eſſe mulieri funesta, & exitioſa. His
enim facilē stagnofis, paluſtribusque
locis, quibus aér inquinari, putref-
cereque folet, accenduntur febres
peſtiferæ, mala qualitate, aut ma-
gna accidentium proteruitate, cala-
mitosæ: Atque in his quām maximè

reperiri solet, quod τὸ θέατον, vocat Hippoc. cùm ait. *Quin etiam si diuinum quidpiam morbis inest, huius quoque prouidentiam perdiscere.*

Mulierem demùm fuisse usam remediis, non est dubitandum. Ideo ait scriptura. Quia desperata à Medicis visa est, ob graues considerationes deprecatum fuisse Christum, vt illam curaret. Desperata certè illius salus à Medicis, & non iniuria, Hippocrates ait. Acutorum morborum, incertas esse prædictiones, salutis, aut mortis. At in ista ausim dicere certissimam esse mortis prædictionem. Laborant equidem mulieres suapte natura frigidæ, laborant & senes, à febre magna. Sed tunc in illis, tam certa desperatio salutis est, quām quia incerta, non posset in iunioribus, ac robustioribus promitti. Senes, ait Galenus, raro febricitant acutis febribus, quæ tamen si acciderint, omnino ad ægrotantis interitum terminantur. Iudicio enim est (ait ille) immensam quādam esse causæ febrem facientis magnitudinem. Cùm ergò de mandato Galeni, Deploratos non oportet aggredi cu-

Aph 19. 2.

Com. 14. 1.
Aphorism.

fare , sed relinquere , & morbi tantummodo finem prænuntiare , ne fortè infamentur præsidia , quæ multis fuere saluti: Bonam hanc mulierem cœlesti committamus Medico , & aëtutum Reguli filiolum acutè febrentem inuisamus.

D E F I L I O R E G U L I F E-
*briente , à Domino miraculose
curato.*

E N A R R A T I O I X .

Rebre etiam laborabat puer , apud D. Ioan. in 4. vbi sic est. Venit ergò iterum in Cana Galilææ , ubi fecit aquam vi-
num. Et erat quidam Regulus , cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm au-
diret quia Iesus adueniret à Iudea in Ga-
lilæam , abiit ad eum , & rogabat eum ut
descenderet , & sanaret filium eius , inci-
piebat enim mori.

Erat ergò puer hic Reguli filius , græ- Quis fuerit
cè est , βασιλικὸς , vel βασιλισκός , regius Regulus ille.

sive regalis. Quon nomine , non parui Reges, aut Regum filij solùm significá-
tur , sed alicuius vrbis , aut oppidi, aut ditionis Domini , aut Magistratus : & ita passim ab Interpretibus usurpari, certum est. Et Garthusianus eos rece-
Citato in Ioā. set, qui hunc Regulum Cæsaris fuisse Officialem , & ad custodiam vrbis Ca- pharnaum deputatum, referunt. In quo

Qui putant admodum hæret Ireneus lib. 2. Existi- bunc filium mabat enim huius Reguli puerū, Cen- Reguli fuisse turionis iam à nobis enarrati , fuisse fi- seruum prædi- lium. Quod Chrisostomus cæterique cētum Centu- rionis. Interpretes impugnant. Puer etenim Homil. 34. in Ceturionis, laborabat Paralysi , hic ve- Ioan. rò febri, ille etat seruus, hic filius. Addo quod à nobis de Centurione assump- tum est: cùm pro seruo rogaret obuiā non iuisse Christo, sed ad illum misisse. Regulus autem , qui pro charissimo, forteque vnico filio deprecaretur , ad- fuit præsens , quò citius , & amantiùs Dominum ad sui misericordiam im- pelleret. Diuersas ergò curationes , in diuersis locis, & personis , diuersif- que temporibus à Christo D. miracu- losè celebratas certissimum.

Hunc autem Regulum Iudeum fuisse, sed in Capharnaum modò inhabitare, certum est. Atque quod in illum increpat Christus. Iudæum fuisse testatur. *Nisi signa (ait Iesus) aut prodigia videritis, non creditis.* An verò filiolus hic fuerit, vt pater natione Iudæus dubitari potest. Quem tamen cùm adhuc in infantia audio, crediderim faciliùs indigenam. Qui si non sit, non multùm à temperie loci, dissonam pueruli naturam, ex morbi quo conflectatur rumore conijcio.

Vrgebatur sine dubio maligna quādam febre putrida, acutissima, & lethali, fortè Variolis, aut Exanthematis comitata, cum grauitate accidentium, quibus malignas febres ea in ætate stipatas, cernimus. Aderat fortè & à vermibus corruptela ingens: qua in grauia symptomata, tremores, conuulsiones, pauores, vigilias, sopores, dolores, ploratus, & diarrheas lethales, pueruli nuperque nati incidunt. Iudicant Medici quidam, pueros faciliùs, synochas & sanguineas febres incurrere, alij biliosas:

Aegroti que patria.
Quis morbus.
Merca. Mercur. Leonel.
fau.

Sed eos omni febrium genere prehendi, mille experimentis habeo confirmatum.

*De inscitia
mulierum in
pueris edu-
candis.*

Cùm autem de his ediffereo, videor mihi manu attrectare , delicatulum Reguli puerulum, eo genio , & voluptate educatum , quales modò intueor in nobilium , diuitumque familiis. Quos cibariorum multitudine , & varietate , cùm in sanitate , tùm in morbis, plena manu ingurgitant. Muliercularum hæc indulgentia est, quæ quo gladio enecare morbum tentant , eodem inscientes , misericulos iugulant pueros. *νὴ δὲ ἀπειρίη κάνος θησαυρός.* Imperitia (ait Hippocrates) malus thesaurus est. Et qui sine cognitione causæ , aggrediuntur morbos , clausis oculis Andabatarum more depugnant.

Perozatio.

Sed ah ! Regule mi , moritur infans, patitur expirat , cum luce luctatur, imò cum tenebris. Nihil aduersùs morbum Medici , nihil pharmaca possunt , nihil magistratus imperium, aut diuinitiæ. Quò se vertat, nescit miserabilis pater , moritur in filio, in dubio

illi animus est , hūc , illūc , impellitur .
De Christo quoslibet morbos curanti
fama est . Clamant præsentes , testan-
tur , affirmant se vidisse : fidat ne Chri-
sto hic dubitat , absenti medico non
credit . Tandem quia spes est in an-
gusto , dolor ancipitem elidit fidem .
Ad Christum pater pedibus conten-
dit , quo reperto , acclamat anhelus .
*Domine descēde priusquam moriatur filius
meus.* O Regule fœlicissime ! habes
quod sperares vtrō responsum : *vade
filius tuus viuit.* An ne iam vides Re-
gule ? an ne credis ? quia non est locus
vbi Deus non sit . Gratias ergò tibi
Domine Iesu , qui desperatæ salutis fi-
lium dum redintegras , in dubia fide
patrem confirmas : Quo de fide in te
deinceps non dubitet posteritas : aut
in aduersis ab alio , quam à te , om-
nium bonorum patre , & ægritudinum
nostrarum vero medico , salutem non
emendicet .

DE HYDROPICO DIVI-
nitus Curato.

ENARRATIO X.

Proponitur Hydropicus ab Euangelista & Medico D. Luc. in cap. 14. Et factum est (ait) cum introisset Iesus in domum cuiusdam Principis Phariseorum, Sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam Hydropticus erat ante illum. Et respondens Iesus dicit ad Iurisperitos, & Phariseos, si licet Sabbato curare? & illi tacuerant, ipse vero apprehensum sanauit eum.

Vt igitur in proposito laborante, ad eius prædictionem, de cognitione morbi, ægroti patria, temperie, & eius conditione, me breui absoluam, à postremis initium ducam. Curatum Hydropticum præsentem interim notamus, cum Maldonato, eodem tempore, quo cæteri, in præcedenti capite Matth. curati dicuntur. Erat & in eodem

De tempore
curationis.
In Lucam.

dem loco nempè in Galilæa Capharnaum , & ibi notus ab omnibus, homo tamen minoris fortunæ, vt ex sequentibus colligere licet.

Ordinatione quidem diuina Hydrodropicum istum aduenisse, notat Carthusianus : Nec indè tamen dubitandi occasio delata est : An nempè cautè *An à Christo* homo hic à Phariseis fuerit accersitus, *vel à Phari-* quibus erat in animo, vbiq[ue] subsfan- *sæis,* fuerit nare Christum , & insimulare. An ve- *hic Hydroipi-* rò Christum sequeretur ille vocatus. *cus conuoca-* Sed esto, sint dolosi qui in fraudem : sit *tus.* Christus qui eludendi dolum causâ Hydrodropicum vocauerit. Illum certè Hydrodropicum fuisse , tempore, morbó- que longo notum, conjectura est. Et *Qua Hydro-* ea laborare Hydropis specie, quæ ma- *pis specie la-* ximè oculis innotescit conspicua , *borauerit.* Lippis, vt aiunt , & tonsoribus nota, Ascite, inquam quæ aquis, vtris in mo- dum ventrem inflat , aut flatu tympani more distendit , & amplificat : tanta tensione , vt ad eius intuitum territi homines toto corpore perhorrescant, multiq[ue] exclament Dominus me- liora.

Hunc fuisse Hydropicum confirmatum. Huius ergo miserandæ fortis , hunc fuisse Hydropicum dubitandum non est , non enim à Phariseis , alias quam vulgo nomine , & morbo notus , conuocaretur . Aut si Christus vocauerit , ante sibi iuratos hostes , leuem , & curatu facilem ægrotum non tangeret . Agebatur ergò de homine noto , de morbo magno , cui sine dubio antè fuerint data remedia multa . Tentata , & experta in eo Hydragoga , quæ ad exhauriendas abs ventre aquas , vulgò nota sunt , & vsitata , eaqué paratu facilia . Qualia sunt Cucumer agrestis , Iris , Ebuli semen , Tytimalorum species vulgò familiaris , Cataputia dicta , & alia ferè sine numero . Nec si fuissent induciæ , aut coniecturæ non exhausti genij in hepate , tam celebri , & populoſo loco : antiqua ventris punctionio Parachentesis , in homine vulgari & pauperculo , aut ab amicis in vrbe , aut in Xenodochiis non fuisset prætermissa .

Cause externe Hydropis. Sed nota sit ex præcedentibus Galinae , leæ , & incolarum eius temperies , & habitus : Eorum itidem vietus ratio

non ignorata. Cùm australis plaga, aëris exustio & impuritas, tetrorum vaporum concursus, crassorum & salforum alimentorum esus assiduus, si cui corporis parti, hepatici bellum indexerint: Hunc Hydropem, non per simplicem potatæ aquæ frigidæ synastismum, & cumulum: non per morbi cuiusdam apostasian, aut sudorem criticum in abdomen impulsum, & ibi stagnantem, aut per similem quandam leuem alienationem functionis hepaticæ (quam vulgares Medici vocant **Hydropem** per consensum) sed per ipsissimam hepatis *anovias* introductum esse, rimandum est: eumque primarium, & ab hepate. Omnes quidem Hydropses læsum habere hepar, testatur Galenus. Sed qui per consensum Hydropses fiunt, aliquando leues, de illis non semel Medici triumphant. At in eo qui per atoniam, & primarius est sperare curam? sustinet cœlum humeris alter Athlas, qui tale onus Æthna grauius sibi imponit.

Talis est me herculè proposita affectio quæ suadente loci syngenæ tem-

*Hunc suisse
Hydrope pri-
marium &
ab hepate.*

*Lib. 5. de loc.
affect. c. 7.*

*Cui Hydro-
pes curentur
& qui incu-
rribiles.*

*Huc Hydropi-
cu desperatu
a curatione.*

peric cum ægrōto , victus syntrophica complexione, per frustrationem ~~āmē~~
~~τέσσερες ἐπύξ~~ sanguificandi operis, generatur. Cuius est ferè assidua causa, conceptus ignis in hepate. In illo inquam hydrope , nec viscera bene morata sunt , nec virtus nutritia lucet in concoquendo , sed spiritus adest difficultas, fatigat tussis , aspera lingua est, corpus inæqualiter insuauiterque calent , extimæ partes liquefcunt, & contabescunt. Adsunt tandem phthisis, & hepatitis, quæ mutuò conspirat in ægri perniciem , sitque quod literis proditum ab Hippocrate ~~ἐφ' ἡπατικῷ τῆξι~~
~~καὶ ἄλλᾳ βραγχῇ, γανόν.~~ In hepatico mala est colliquatio , cum raucitate & tussi.

Peroratio.

Sed ô admirabilis Christi D. potestas! Illi tacuerunt, ipse verò apprehensum sanauit eum, ac dimisit. An non tu Domine qui in factis passus es obseruator, in attonito isto curato , attonitas vides Pharisaorum mentes? Sed qui in dictis habes contradictores. Quis modo illorum contradicet miraculo? Quis te mirabilia agere denegabit?

Quis te Christū non adorabit? Purga-
sti mundū ab aquis in Cataclysmo. Ex-
hauris modò aquas in hydropico. Quid
gratiæ nobis? ut aquæ tandem quæ super
cœlos sunt, laudent nomen Domini.

D E H O M I N E M A N V M
aridam habente, A Christo D. mi-
raculo redintegrato.

E N A R R A T I O X I .

NON erit præter rerum medicarum ordinem, si ab Hydropico, ad hominem manum aridam habentem, enarrationum mearum filum deducam. Atrophia etenim, Cachexia, Hydropsque omnis, affectus sunt, qui aut alimentorum cotioni, aut distributioni, & anadosi officiunt, & incōmodant, proinde vna consequitur se. Proponitur ergò in diuinis D. Matth. scriptis, cap. 12. Homo hic. *Et cum inde transisset, ait, venit in Synagogam eorum. Et ecce homo ma-*

num habens aridam. Et infrà, tunc ait ho-
mini. Extende manum tuam, & extendit,
& restituta est sanitati, velut altera. Addit
D. Lucas. Et erat ibi Homo & manus
eius dextera erat arida. Et ait illi Iesus.
Surge, & sta in medium. Quorum om-
nium diuino testimonio, & verbis, ita
fideliter ægroti patriam, conditionem,
partem affectam, affectus speciem con-
ijcimus, ac si oculis nostris ægrotum
ipsum intueremur.

Aegroti pa-
tria & eius
conditio.

In Matth.

Que parte la-
boraret ægro-
tus.

Locus in primis, in quo erat men-
dicus homo, est antè Synagogam in
Capharnaum. Cuius conditio nota est
miserrima, quia Cæmentarius. De quo
D. Hieronymus. *Iste homo* (ait) *qui ari-*
dam manum habet, Cæmentarius scribitur,
istius modi vocibus auxilium precans. Ce-
mentarius, manibus victum queritans, præ-
corte Iesu, ut mbi restituas sanitatem, ne
turpiter cibos mendicem. Laborabat au-
tem manu dextera. Etsi homo solus,
non mulier, vt vult Hippocrates, sit
ægrotus, & ambidexter, vtraque ta-
men manus, est præcipuum agendi, &
efficiendi instrumentum: ὄργανον ἀγί-
ληπτικὸν, ὄργανον μεταβατικὸν, appre-

hensisium, & flexible, organum ante organa Galen. vocat. Tanta nobilitate præditum, ut soli homini Deus, manus dederit expperentes belluis negatas, quibus facile persequatur quæcunque mens iusserit.

An verò manus nomine in isto laborante, totum brachium, & ab scapulis ad summos usque digitos, anatomico more sit intelligendum, dictu non est facile. Καὶ ἴδε τὸν ἀνθρώπον λέγει Χωνίας. Et ecce homo manum habens aridam. χεὶς Hippocrati, à scapulis ad digitos protenditur. Sic enim de morbis, ait de morbo nigro, διαιτήσει τὴν χειρῶν τὰ αἴματα αφίειν. *De manibus sanguinem detrahito.* Ergo per manum, totum brachium intelligit. Sic manus Anatomicis consuetum est dividere, in brachium, cubitum, & extremam manum. Quæ postrema pars, in carpum, metacarpum, & digitorum phalanges, est subdivisa.

Vidit Galenus, vidimus & nos non Quid permissemel, quos brachium, & uniuersam num intelligit manum, quos partem manus, quos solos duos digitos, obsidebat siccitas,

contorquebat conuulsio , resolutebat paralysis. Atque in præsenti ægroto, totam manum cum brachio obsideri,

Non solam manum, sed totū brachiū in ægroto ob- sessum. multa sunt quæ mihi persuadent. Ut enim mox dicam de causis, non potuit non magna causa vrgeri homo mendi- cius, quæque in totum brachium gra- sata sit. Etenim si sola extrema manus afficeretur, valente brachio, non prorsus ab opere abstinuisse ille. Narra- tur autem sola manus ab Euangeli- sta, quæ oculis tantùm esset exposi- ta, cooperto brachio, & ab induisi- tecto. Ita ut dubitandum non sit, totum & vniuersum brachium dex- trum fuisse ab historiæ Narratoribus intellectum.

Quot morbis laboret ægro- tus hic. Obsidetur verò pars bicipiti morbo, Spasmo nempè, & Atrophia. Vocat

quidem manum aridam , emaciatam videlicet, & excarnem Euágelistam. So- lam ergò recēset atrophiam, & defectū alimenti in manu. Sed verba Christi in miraculo, ἔτενος τὴν χεῖρα σὺ Extende manum tuam. Maximum vitium τάσει, in tensione consistere declarant. Laborabat ergò manus Cæmentarij

duplici morbo, Conuulsione, & Atrophia, quod à nemine adhuc ex interpretibus cogitatū est. Est autem Conuulsio, perpetua nervorum, & muscu-
lorum originem versùs, retractio, quæ non nisi extensio curatur. Quare Christus. D. iubet in miraculo, quod operibus Medicis in Conuulsione cōsequi tentat ars. Atrophiaverò est nūtritionis error qua totum corpus, aut sèpè pars quædam sensim absimitur, & ob defectum alimenti, exarescit.

Mutuò certè hi duo grauissimi affe-
ctus ad perniciem conspirant. Obrigēs pars, exhaustis sensim venis, & arteriis, defraudatur alimento: vndè per inani-
tionem resiccata, & arida facta, nō pos-
sunt nō eius nerui & musculi obrigere,
contrahi, contendi. Altissimas certè ra-
dices egerat affectio, in homine miser-
io: atque magna suscitata causa, inusta
est parti intēperies frigida, & έυφρεξία in neruis. Quam si ab externis, & quæ sunt Hipp. Διπλός οὖτος quæramus, eā in externo aëre frigido reperiemus, sed quām maximè in rerum frigidarū attactu, ut in clementi ex aqua, &

luto confecti , assidua contrectatione ,
sic etiam & à capitis , & brachij nuda-
tione inter operandum. Scribit enim
Galen. Hippocratem in Officina præ-
cepisse , ne suprà cubiti gibbum retræ-
ctus esset amictus : idq; non tantùm
quia turpe sit , Chirurgo operanti
(de iis enim loquebatur Hippoc.) nu-
dos habere cubitos : sed quia non tam
partes circa cubitum , quàm totum e-
tiam brachium refrigeret. Vndè certè
consecutione quadam , & quasi conta-
gio , frigida cerebro inuritur intempe-
ries : sed maximè parti spinæ dorsi su-
periori , ex qua in brachium nerui , ad
motum , & sensum , fruticantur , &
descendunt. Quæ quidem partes sua-
pte natura frigidæ , à fonte caloris ne-
ctarisque vitæ , corde nempè , remo-
tissimæ congeneribus morbis , vt facile
prehenduntur , sic ab illis tandem fir-
mato , factoque affectu , restant incu-
rables.

An verò ex alto ceciderit Cæmen-
tarius , & à casu contracta fuerit hæc
gravis affectio. An affectus quidam
magnus , vt Apoplexia præcesserit , ex

quo nata sit clades tanta , non refert multūm intelligere. Nec enim absens illa , quæque iam agere desit causa, Medicis ad curandum repetitur. Sat est ergò morbi in parte relicti, immedicabilem fortē animo, & cogitatione perpendere. Quo certum sit,miserum Cæmentarium tanto tamque excellenti medico indiguisse.

Non potuit ergò Christe Deus, Christe bone , opera naturæ restaurari dextera manus arida , in pauperculo Cæmentario. Tu qui naturam rerum sub dextera tenes , coërces , conservas & moderaris : Iunge dexteram dextræ, & omnipotentia tua , qui ad dexteram Dei sedes , dexteram hanc erige , vt dexterè operetur , dicereque possit, homo miser. Dextera Domini fecit virtutem , dextera Domini exaltauit me , non moriar, sed viuam, & narrabo opera Domini.

Prororatio.

*DE MVLIERE HÆ MORROISSA,
à Christo D. restituta.*

ENARRATIO XII.

Eecce mulier (ait D. Matth.) in cap. 9. quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis : Accessit retro. Et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intrà se, si tantum tetigero fimbriam vestimenti eius , salua ero. At Iesus conuersus, & videns eam, dixit. Confide filia , fides tua saluam te fecit. Et salua facta est mulier, ex illa hora. Addit. D. Marcus 5. Et fuerat multum perpesta à compluribus Medicis : Et erogauerat omnia sua : Nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat. Idem narrat. D. Luc. in 7.

Mulieris Christo deuotæ, tam certa desperatio salutis est, quam vera est illius historia : Explorez quis, ægrotæ naturam , patriam , tempus , ætatem , morbique conditionem omnem , omnia conspirant ad artis & Medicorum

iustum excusationem , quandò illam
curare non potuerunt.

Age igitur, Mulier hæc Martha non
est, vt existimabat D. Ambrosius. In-
colit enim Martha Bethaniam , Hæ-
morrhioffa verò hæc , Cæsaream Phi-
lippi , quæ est in Decapoli , longè à
Bethania , hæc enim in Iudæa est, illa
in Galilæa. Hanc autem è Cæsarea
esse oriundam , testatur elegans hi-
storia Eusebij , cum ait. *Dicunt hanc*
mulierem Panacæe quæ est Cæsarea Phi-
lippi unde fuit oriunda , statuisse trium-
phos insignes , collati sibi beneficij à Salua-
tore. Erat autem statua lapidea Christū
D. representās, ad cuius pedes herbula
erumpebat cuius atactu sanabantur in-
firmi. Cognita ergò erat , mulier , di-
ues, & famosa, in Galilæa: Quæ tamen
præ pudore non est ausa ingredi Ca-
pharnaum , sed extrà urbem cum im-
mundis mansisse: non immerito no-
tat Abulensis. Eijciebant enim de
castris omnem leprosum , & fluen-
tem semine, eademque de menstruo-
sis sancita lex.

Quoniam autem triplex mulieres

Cuias fit hæ-
morrhioffa.

Lib. de Salo-
mone.

7. Ecclesiast.

hitt. c. 1.

D. Chrisost.

apud D. Thō.

in 5. Marc.

q. 43. in Matt.

Num. 5.

Quo fluxu la- exerceat fluor menstruus unus, in partu boret hæmor- alter, tertius inordinatus. De quo cō-
rhoissa. quereretur mulier, non est admodum difficile cogitare. Miror Carthusianū, qui sibi persuasit, hanc fuisse à nari- bus hæmorrhioissam. Cùm etenim nulla sit hæmorrhagiæ narium fœditas, aut turpitude, nunquam ab eo fluxu explosas mulieres audiuimus. Nullus certè tunc fuisset timoris locus, atque vrbem esset ingressa mulier, & antè Christum facile prodiisset. At accessit retrò tremebunda mulier, & occulte tangens fimbriam vestimenti, salutem quærer à Christo, quia immunda mulier, non ausa est amplius se dare in apertum.

Minùs erat hæmorrhioissa, à venarum hæmorrhoidalium quæ sedē perreptant defluxu, non enim tanti momēti fluxus est, nec tam assuetus mulieribus, aut importunus, & meticulosus, quām ab vtero. Quacūque enim ratio ne præter modum, aut parciùs, aut vberiùs ab vtero fluxus fiat, morbos eosque graues cōtingere narrant Hipp. & Galen. Non erāt etiam lochia, & à partu resti-

bilia purgamenta : illam enim anteà concepisse , aut non incertum est. Vr-
gebat ergò ρες τῆς ὑστέρας , fluxus mu-
liebris, importunus , & odiosus : cu-
iusque iniuria mulieres, vitæ condi-
tionem sibi acerbam putant , & ama-
rissimam, infimamque naturæ sortem
dedignantur.

Sed iam ita percepta & intellecta
morbi specie , audio in primis quæ in
Medicos protrudunt multi ex Euan-
gelio. *Et fuerat multum perpessa à com-
pluribus Medicis. Et errogauerant omnia
sua , nec quicquam profecerat.* Hoc (si
in errorem Medicorum sit retorquen-
dum) in Pseudomedicos crudeles , &
auaros dictum puta. Non enim Euan-
gelista piissimi medicos contemnunt,
quos Deus honorare præcipit. Medi-
cos inquam , qui fama , nomine , &
opere (vt loquitur bonus Medicus
Hippocrates) artem à Deo mortalibus
summa beneficentia concessam, profi-
tentur , & in quos præfata Euangelij
verba quadrare minimè queunt. Hos
enim ubique humanos , modestos, iu-
cundos , sagaces , prudentes , benè

*In artis Me-
dicæ calum-
niatores.*

Vide Gal tom.
4. in 6. Epid.
& in method.

operantis naturæ imitatores , & futura
præudentes , citò,tutò,& iucundè, cu-
rantes præceperunt veræ , & sapientis
Medicinæ cultores , Hippocrates , &

Lib. de præ- Galenus. A quibus & sancta lex cist,
cept. vt Medici in exigenda mercede acer-
bitatem deponant , sintque vbiique
Mercurio artium cultori addicti , nec
temeritati fortunæ,& avaritiæ se com-
mittant. Sunt equidem fateor Medici,

Lib. de lege. (vt ait Hippocrates) opere pauci , fa-
ma & nomine multi. Sunt & impo-
stores , agitæ,fumienduli , tortores ,
& tyrannicidæ infiniti , qui vanis
pollicitationibus , credulos , & ple-
beculam miserè ludificant , ac mu-
lierularum loculos exhauriunt. In
quos iure& meritò retorqueas. Et fuit
multum perpessa à compluribus Medicis,
& erogauerat sua , nec quidquam profe-
cerat.

Conuocati tamen qui ad fidentem
istam mulierem fuerint boni,& sapien-
tes Medici , multis de causis excusari
possunt si minimè voti compotes , eam
non curauerint. Tria etenim sunt quæ
curam morbi cuiusdam aggredi , vetat
Medicis.

Medicis. Primum est , cum ægrotus *Tria que cu-*
Medici præceptis non obtemperat, *ram alicuius*
aut Sapienti Medico non fudit, impru-*morbi inter-*
denti & temerario se committit. Im-*pellat, in ha-*
perent Medici ægrotantibus tanquam
duces militibus, ait Galenus, Non po-*morrhoissa.*
tuit curari mulier hæmorrhioissa ? no-
luit fortè curari delicatula Medicis nō
exercitata remediis. Quis nescit mu-
lieres morosas , & palato studentes?
Aut vult citò curari, in chronicò lon-
goqué morbo : Diuitum more, qui
confisi bonis, & auro , quod à pœniti-
denti Medico citò non obtinent, citif-
fimi querunt à temerario, & vano pol-
licitatore. Malum certè consilium ex-
periuntur cōsultori pessimum, sed hos
missos faciamus , tanquam consiliij
inopes, adeamus alterum.

Secundū ergò, quod curam alicuius
morbi interpellat, est, cùm morbus to-
ta sua natura incurabilis est : Sic Hipp. Aphor. 38. 6.
cancros non curat : Curati enim ab iis
citiùs pereunt, non curati diutiùs pro-
trahunt vitam. Tertium & postremum
est, si curâ illius morbi , peiora inue-
hi expertum sit. Hoc postremum in

Hanc hæmor- nostra hæmorrhœssa , alterum incul-
rhoissam in cat. Etenim initio hysterici fluxus , tuta
curabilem de- non erat illius suppressio. Vires enim
monstrat. mulieris , ætas quæ iuuētus est , in qua
mulier mulierescere valet , vitæ illius
conditio luculenter demonstrant il-
lam eo fluxu initio laborasse à plenitu-
dine sanguinis , eius tenuitate , & calidi-
tate , cum apertione venarum vteri , re-
feratis vasorum oris per anastomosin
aut rexin. Minitatur Hippoc. sananti
hæmorrhoidas antiquas , nisi vna su-
persit. Sic & importunè represso mu-
lierum fluxu , non ne sanguis restagnat
vlceræ , tumores , scirrhos , cancros , syn-
copes , conuulsiones , vertigines , hydro-
pas generaturus ?

Sed vbi iam sistendus fuit , summif-
fa omni sanguinis plenitudine , eius
repressioni , refrigerationi & incrassationi
obsttit prorsùs , loci temperies ,
eius victus ratio , & vitæ conditio . Vi-
deas loci temperiem æstuantem , &
feruidam , intuere incolarum Cesareæ
completiones melancholicas , &
Galilæorum biliosos mores , in quibus
dum chronicæ generantur morbi , quid

aliud nanciscuntur, præter ferini humoris, & exusti, immedicabilem cacoëtiā? Impuritas adest viscerum, cacochymia in toto illustris, ardet bilis, tenuatur sanguis, aperiuntur, erroduntur vasa: Accurrunt ad fomitem mali inquietæ mulieris, inconstans & inæqualis aër, vietus ratio plenior, forteque intemperantior: multa fiunt præpostere, multa mutantur inconstanter, indè malum vires acquirit eundo, increscit, ad remedia exasperatur, desperatur tandem de illorum vsu. *Quis vel Aesculapius his mederetur?* Non est in Medico semper releuetur ut æger. *Tylæus* μὴ ποιέοντι 1. Prog. ἀπαρτας τες ἀσείροτας ἀδυώσων. Sanos quidem reddere omnes ægrotos impossibile dictat natura cum Hippocrate. In his ergo prædictione, & prouidetia vtendum consulit, ne videamur occidisse, quem morbi magnitudo, aut malignitas ipsa peremit.

Sed tu Domine! qui pro deuoto fēmineo sexu te implorante, in necessariis non deficis, in urgentibus præstoes, fidentis hodie mulieris, magno affectu remuneras fidem. Et ut maris

rubri feruidos, & exundantes æstus,
fluctusque terminasti quondam ac dis-
persisti: ut currentis solis equos refræ-
nasti, ac in medio diei decursu remo-
ratus es: ita turgentis, ac decurrentis
mulibris defluxus, potens Neptunus
temperas æquor. Et perituræ animum
Medice cœlestis erigis, & addis verbo
planè cardio. *Confide filia.* O fœli-
cissima mulier! Non corporis elegan-
tia, non bonorum affluentia, non ami-
ci, non Medici, sed fides tua saluam te
fecit. Qui ergò confidit in Domino,
sicut mons Sion non commouebitur
in æternum.

Laus tibi Christe Medice cœlestis.

SECVND A PARS O P E R I S.

MEDICÆ ARTIS PRIN-
CIPIA AD PROPOSITORVM
ægrotantium & morborum
intelligentiam necessa-
ria explicantur.

P R A E F A T I O .

VLGARIS illa senten-
tia , *Vbi definit Physicus,*
ibi incipit Medicus; falsa est,
si de theorico Medicinæ
principio intelligatur. Cū
enim è gremio Philosophiæ pullulent
scientiæ & artes : sitque Philosophia
artium & scientiarum mater, & domi-
na , certum est apud illam cognitio-
nis , & effectionis omnis, detineri prin-
cipia. Illamque pro tribunali in om-
nium artium , & scientiarum prouin-

ciam, ius dicere. Ab elementis, & temperamentis corporis nostri incipit ars Medica. An in elementis quieuit, finemque fecit Philosophia? Certè Physica, cui subalterna est Medicina, de elementis rerum edifferit, naturasque animalium omnium exquisitè rimator, & inuestigat, quibus imbutus Physicus, facilè ad Medicinæ cognitionem descendit: Ea enim solam hominis salutem nititur conseruare, aut eius arcere imminentes morbos, factosque debellare. Quid aliud insinuat diuinus artis præceptor, cùm Medicum φιλόσοφον ιατρόν appellat? Quid Galenus Æsclepiadeæ doctrinæ diligētissimus messor? Illo demonstrat aureo libello ὁν ἀεισας ιαχός, & φιλόσοφος. Ut igitur Plato imperitos rerum Geometricarum arcebat à schola: sic has Medicinæ fores nullus Philosophiæ ingrediatur ignarus. Medicinæ certè principia tanquam riuuli è Philosophiæ naturalis uberrimo fonte scaturiunt. Et quicquid est in rerum naturalium, nonnaturalium, & præter naturalium, contemplatione ad usum artis,

omnia habet Medicus, quia vir Philosophus est. Et eò loci spartam adornat, proprioque fungitur munere, cù corpore humano adamassim cognito, vel eius naturalia conseruat, & sanitatem tuetur aut morbos fugat, & ea demilitur, quæ saluti officiunt, & incommodant. Excellit & ille artificiosa & ~~aneris~~ conjectura, quæ quantum in discendo valet à signo demonstratio, tantum ille penitiores rei naturas explorat, & inquirit. Medicinæ autem principia, & præcepta, quinque partibus continentur. Physiologia prima est de rebus naturalibus, ex quibus aut compositum est corpus, aut effectum. Effectiva principia sunt, semen utriusque parentis, & sanguis menstruus. Constitutiua autem, elementa, temperamenta, humores, corporis partes, in quibus sunt facultates, & ab iis functiones, & opera. Secunda pars *hygiene*, seu de sanitate, quæ res vulgo dictas non naturales, modò homini salubres, modò aduersas, explicat. Ex autem sunt, Aër, cibus & potus, somnus & vigilia, excreta & retenta, exercitationes

& animi pathemata. Adde quæ $\xi\omega\theta_{\nu}$ & deforis occursant. Tertia est $\pi\alpha\theta\omega\mu\kappa\mu$, quæ de rebus contra naturam, morbo, causa & symptomate, edisserit. Quarta est de signis $\sigma\nu\mu\epsilon\omega\mu\mu$. Postrema de morborum curatione $\theta\epsilon\omega\mu\mu\mu\mu$. Nos igitur in gratiam eorum, quos aut pietas & Christi deuotio, ad vim miraculi in deplo-ratis ægrotis rite percipiendam, aut rei Medicæ studium, ad intelligen-dos morbos allicit: breui facileque stylo, ex singulis Medicinæ partibus, pauca, sed puriora, delibare tenta-mus. Quo demum sit instituti nostri ratio luculentior, nec aliquid in tam celebri, pioque subiecto desiderari possit.

DE EFFECTIVO CORPORIS
*nostri principio, semine utriusque
 parentis, & hominis confor-
 matione, ex Physiologia
 Medica.*

ENARRATIO I.

AB effectu corporis nostri principio, semine utriusque parentis, enarrationum nostrarum ducimus exordium. Homine enim de limo terrae primum edito, fuit creatoris editum, ut unumquodque creatum, semine suo pullularet, & propagaretur. Constabat autem terrena illa hominis materia, quatuor elementis, igne, aere, aqua, terra, quae certa crassi & temperie, in hominis corpore conuenerunt. Semine ergo propagatur rerum species, viuit pater in filio, & quod de aeterno in individuo mancum est, resarcit rerum continuata *vitae*, *sanguis*, *phlegma*. Semen totius hominis, & partium *sanguine mestruus*.

*De semine &
 sanguine me-
 struus.*

corporis Ideam, in se continet : semen omnium corporis partium stamina defert. A semine fiunt partes, augescunt, & perfectionem nanciscuntur suam. Accedit maternus sanguis, quem prouida natura copiosum indidit mulieribus, ut inde foeti conueniens alimento in utero , & extra uterum ad dentitionis usque tempus , pararetur. Sensibilia ergo hominis principia sunt,

De morbis hereditariis. semen & sanguis. De quibus paucula praemisimus , ut deinceps morbos ex prosapia , tanquam ex traduce , hereditarios fieri, à semine & materno sanguine: nosque ut possessionum , sic morborum fieri heredes intelligemus : sunt autem hereditario iure acquisiti morbi , quorum character , in partium similarium maximeque nobilium, quæ à semine prodeunt , substantia relictus est. Qualis in cerebro est morbus sacer, in pectore Tabes , in hepate Hydrops, in articulis Podagra. De quibus sic Hipp.

porrh.

Lib. de aere aquir. loc. τὸν γέροντας ξυγγόνεα τεττάνων τὸν γεννητῶν ἐστιν εἰδέναι συναπλάκατον , hoc est. Qui hos morbos habet hereditarios, is agrè ab ipsis liberari potest.

Sicque alio loco concludit. *A sanis sanum, à morbidis morbosum, prodit semen. Et ex caloris calui, ex cæsiis cæsi, ex clandis claudi generantur.*

Semen ergò in uteroque parente, à semen à toto toto corpore fit deciduum. Totius deciduum corporis abstractum vocabat Democritus. Purissimi sanguinis spumam Pythagoras. Et defluit ἔπον παντὸς τῆς ὕψη lib. de Gen. εἰς σῶματα ἐντος ab omni humido, quod est turā. in corpore, ait Hippocrates. Unde vim, & energiam omnem, ad morborum ingnatos propagationē, babit semen. Magnam & vim habet maternus sanguis in generatione, & nutricatu fœtus. Quantitate autem ubique excedit in muliere: Atque naturæ deliberatione, si nulla sit excusatio grauiditatis, aut morbi singulis mensibus excerni debet, alioqui sana non est mulier. Eius est πληνυεῖς, ηγή διπλωτες, qualis est in Oceano fluxus, & refluxus. Non habet mulier quod transmittat hoc naturale excretum, ut cæterorum animalium fœmellæ, quæ abundantes sanguinis copias, in plumas, pilos, vngues, squammas regerunt, & aman-

De Menstruo.

dant. Figmenta sunt, quæ de menstruo edidit Plinius. Cùm ait *Acescunt superuentu musta, sterilescunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum quibus insedere decidunt: speculorum fulgor aspectu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisque nitor, aluei apum emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorg dirus aëra, & in rabiem vertuntur gustato eo canes, atque insanabili veneno morsus inficitur.* Hæc Plinius. Menstruales etiam mulieres, aiunt, si concipient, partus edere in Elephantiasim proclives. Quod verum est, si Elephantica, & Leprosa mulier, partum suscepit. Alioqui si sana fit mulier, ab omni labore immunem sanguinem habere, dictat naturalis ratio. Cùm sanguis illi præsens sit in vtero, & futurum extrà vterum foeti alimentum. *Procedit autem sanguis* (ait Hipp.) *velut à victima, si sana est, & sana futura est mulier, statim congelatur.* Decebat certè temperatissimum animal & temperatorum animantium regulam futurū, purissimo sanguine victitare: ne per

reliquum vitæ tempus , primo & radicali cibo inquinatus , & intemperatus , sordeceret .

Dum interim hominis generationē Sententiae Iobii
mentē per uoluō , mouet me patientissi-
mi Iobi ectasis , qui calamitoso op-
probrio , à superciliosa muliere percul-
sus , miserculam sui generationem , nō
quidem exprobrat , sed misellus Deo
objicit . Manus tuæ Domine , ait ille , fe-
cerunt me , & plasmauerunt me totum in
circitu . Memento queso , quod sicut lutum
feceris me . Nonne sicut lac mulsisti me , &
sicut caseum me coagulaſti ? Pelle & carni-
bus vestisti me , ossibus & nervis compagi-
sti me . O diuina conformatiōnis no-
stræ Philosophia ! ô ineffabilis fœtus
humani anatome ! Interpretor sic diui-
ni Iobi physiologon . Conformatrix
diuina vis quæ in semine residet ,
symbolū & idolum generantis , Chal-
codea quæ à Ioue est , Sol qui cun-
cta videt , qui cuncta facit , qui ubique
ludit etiam in sterquilinio . Et apes
ex Tauro , Scarabeos ex Afino , vespas
ex equo , Pulices , Vermes , ex sudore
prolicit : Et hominē de luto Iobus ait ,

Conceptus no-
stri in utero
matris, ratio.
Hipp. lib. de
nat. pueri.
Galen. 1. de
simul conceptum, vnum fit, & ambo-
rum exurgit vis vnica. Partes seminis,
quæ diuersi generis, & heterogeneæ
sunt, distrahabuntur, partes calidores,
tenuiores, spirituosæ, intùs se recipiunt:

crassæ & terrenæ, illas exterius am-
biunt, & obuallant, indeque mem-
branæ fœtum ambientes secundinæ
dictæ, formantur. Ita Domine sicut lac-
mulsisti me & sicut caseum me coagulasti.

Confirmatio-
nis nostræ ra-
tio.
Eluent deinde intùs partium simila-
rium rudimenta prima, & cum geni-
turæ maternus affunditur sanguis,
carnea moles sensim consurgit. Ac
tandem ubi fœtus absoluitur, cerebri
cordis & iecoris, fit conspicua sedes, &
partes ubique formatæ sunt. Ita Domi-
ne pelle & carnibus vestisti me, ossibus &
neruis compagisti me. Ad perfectam
utriusque, & conformatiōnēm istam, ve-
nit genitura quadraginta duorum die-
rum spatio, paulò longius aut bre-
uius. Breuissimum tempus est triginta

dies in masculo, in femina triginta sex.

Triginta soles fætum formant, ait Hipp. lib. de Alime-
septuaginta mouent, ducentum nouemde- to.

cim perficiunt. Conformationis ergò motus, & partus, hanc omnes ducunt proportionem. Tempus motus du- Motus & par-
plum ad conformatiōnem, triplum tus quando
motus ad partum. Absoluta ergò con- contingat.
formatiōne trigesimo quinto, bis tanto mouet, hoc est septuaginta diebus: &
& ter tanto deinde completis, hoc est ter septuaginta diebus, prodit in lu-
cem quod erat in utero. Vetus est illud Hippocratis. *Labores partuum, certis qui-*
busdam periodis absoluuntur. Quicunque
enim mouetur septuaginta diebus, triplica-
tione perficitur. Idest centum decem diebus, qui septimestrem partum constituunt, cumque vitalem, quam iuriis antecessores ob magni Hippoc. au-
thoritatem receperunt Cùm autem lib. 7. Mensis
antè trigesimū quintū non est descri- ff. de stat. ho-
pta, τριπλον, & expressa conformatio- min.

Non antè puer in utero mouebitur, quām eius temporis duplicatio nonagesimum diem attigerit. Ex quo inita triplicatione partum edet, mensibus

nouem exactis. Hæc sunt tempestiuæ humani partus tempora , hæc illius meta , & carceris limen. Octauo mense proditus vitalis non est : ad vndecimum usque , Aristoteli placet , Hippocrati usum. Ad decimum quartum, ut voluit Auicenna , insolens admodum & suspiciosum , si non suspectum.

*DE PRIMO CONSTITUTIVO
corporis principio Temperie , &
illius differentiis.*

ENARRATIO II.

 RIMVM corporis nostri constitutuum principium est temperies. Et temperies est agendorum in Medicina regula prima. A temperie deflectit homo in morbis , ad temperiem reducere tentat Medicus cum remediis.

*A quo sit in Non quidem ab elementis mudi inci-
arte Medica pit ars , sed à corporis elementis , quæ
incoandum. sincera non esse in corpore astruit Ga-
i de Element. lenus. Sed omnis nostra natura , vt ait
Hipp.*

Hipp. temperie, & elementorum sym- Lib. de Nat.
metria constat. A temperamentis ergo humana.
incipiendum est Medico. Et tempera- 2. de temper.
ta natura, ut ait Galenus, cæterarum
omnium prima est, virtute, potentia, &
cognitionis ordine.

Medicis autem iure potest definiri *Quid temper-temperamentū, mixti corporis forma, ex ramentum,*
quatuor primis qualitatibus cōstituta. Dicitur *mixtorū forma*, non quidem ut mixta
corpora naturalia sunt, hoc enim pla-
nè habent à forma substantiali, sed ut
sunt mixta, hoc enim habent ab ele-
mentis, nempè ab eorum qualitatibus.
Quod si Medicis nomine formæ abu-
tuntur, id artis naturæ referendum;
cui minimè formale principium inest
quod illis sit ad usum, sed solùm sen-
suale, & *aiōnīo*: sunt enim Medicinæ
artifices sensitiui. Ignota certè Medi- Cur Medicus
cis anima non est, sed & illis cum Phi- incipiat artē
losophis, est actus primus & corporis à temperie.
forma. At ad artis usum cùm parum fa-
ciat animæ cognitio, ab instrumento,
quo anima ad agendum vtitur, nempè
temperie, incipit Medicus, nec altius
conscendere iubet ars. Morti quidem

& extinctioni, subiecta est elementaris corporis forma , dum corpus nempè dissoluitur. At substantialis corporis forma Anima, dum nec essentiam, nec existentiam capit à corpore, immortalis certò est,& æterna.

*Sors tua mortalis , non est mortale quod
optas,*

Quis tam hebes, quis tam ignauè Physicus, temperiem diceret , animæ nostræ esse substantiam? securim esse ipsissimam manum artificis, aut manum animam eius? Sed quoniam fabro , cognitio nō manus sed securis necessaria est: Ita rei Medicæ studiosus, posthabita animæ cognitione , ad temperiem humani corporis diuertit. Sed ad rem.

Temperamentorum differentiæ, quæ maximè præuidendæ sunt nobis , ex Philosophorum & Galeni doctrina, nouem sunt. Vnum enim in primis da-

Lib. 2 de Tem-
perament.

*De tempera-
mento ad pō-
dus.*

tur temperamentum, quod cæterorum est regula , & veluti Polycleti norma: quicquid enim ab isto deflecit , intemperatum iudicatur. De hoc iterum sciendum est. Illud dupliciter cōsiderari. Vel scilicet in vniuersa rerum

substantia , vel in singulis speciebus mixtorum. Cùm enim quatuor elementa in mixto , pondere , mole,& magnitudine, æqualia cōcurrunt, temperamentum nascitur ἐυρετήριον , benè temperatum , & ad pondus latinis dictum. Quod dicitur quidem in vniuersa rerum substantia , sed vt altera Platonis idea , potius mente & cogitatione quā sit reuera:vtile tamē , & animo meditandū , vt in cæteroru cognitione supponatur tanquam rectum ad obliqui cognitionē, & vt regula prima.

In singulis autem rerum speciebus, De tempera-
seu in quolibet mixto , licet ἐυρετήριον , mento ad iu-
reperire & temperatum in quo sit stitiam.
nempè ea moderatio, mediocritas , &
temperies elementorum , quæ cuius-
que animalis naturæ maximè conueniat. Hanc vocant artis proceres tem-
periem ad iustitiam, quæ non pondere,
aut mole , sed virtute & energia esti-
metur. Atque ex hac vltima temperie
ad iustitiam , ac si cœlum singulis ani-
matisbus suum cuique tribuisset : tam
diuersæ hominum, & animalium natu-
ræ , tamque diuersi eorum mores , re-

sultant. Verum enim est, & mores, & perturbationes animi, corporū dispositiones & temperiem imitari, nisi Philosophia, & recta ratione regantur à nobis, moderenturque. Naturaliter ergo Equus velox natura sua est,

Odyss. 7. οὐαρεότατοι θεῖαι, καὶ νέπτοι ἀεισοι. Equi

Odyss. 2. celerrimi currendo, & robore fortissimi, Homero. Leones aut immanes, & καρτερώνες, præualidis vnguis. Homo mansuetus, prudens amicorum amans, Galeno.

z. de temp.
De intemperamentis.

Quandò autem temperamentum ab ea mediocritate, quæ ad iustitiam dicta est, deflectit: certè tunc in unaquaque specie, sit intemperatum. Et tunc ab ea qualitate quæ maximè in mixto superat, denominatur mixtum. Ut in quo calor frigore præcellit, calidum dicitur, sicque de aliis in calido, frigido, humido, & sicco. In singulis ergo rerum generibus, ab excessu qualitatis prædominatis, quatuor sunt simplicia temperamenta, calidum, frigidum, humidum, siccum. Quatuor itidem composita, calidum humidum, calidum siccum, frigidum humidum,

frigidum siccum. Quod ita tamen accipiendum est, ut gratia exempli, in mixto calido, seu in quo dominatur qualitas calida, ceteræ qualitates in eodem mixto mediocriter se habeant. Ita intemperies se habet in mixto, & ita mixtum, etsi in excessu sit, æquale tamen & temperatum in suo genere dici debet. Leo calidissimus animallum est, temperatus tamen in suo genere. Tale etenim vnicuique animanti pro sua sorte, ingenitum, innatum, & naturale temperamentum inest.

Temperamen-
tum innatū.

Atque cum ab eo partes corporis nostri dimanent, & constent eo, ad postremam vitæ periodum tale temperamentum nobiscum manet, & perennat. Est enim ex traduce & à semi-
Temperamen-
tum innatū.
quod quidem alterari potest, mutari nunquam in integrum, & absolutè. *non mutari*
sed alterari.
Alteratur autem à rebus externis, ætate, aëre, vietus ratione & vitæ conditione. Ut enim ætas testudineo passu, sic ferè aér subito nos immutat, vietusque ratio diuersa sensim addit ad mutationem. Qui crescunt, ait Hipp. habent τὸ θρυμὸν πλεῖστον τὸ ἔγχυτον. Pluri-

mùm habent calidi natiui. Plurimo ergò egent alimento, alioqui corpus absumitur. Senibus verò parùm calidi inest, γέπεσοι δὲ ὅλιγον τὸ θερμόν. Paucis ergo fomitibus egent, cùm à multis extinguātur. Sic qui à prima constitutio-
*De mutatione
innati tempera-
menti.*
 nate natiuo sunt temperamento frigi-
 do, dum ad aërem calidorem diuer-
 tunt, indulgentque vino & cibis ca-
 lidioribus, haud cunctanter fiunt bi-
 liosi, totoque calent temperamento:
 non insito quidem quod frigidum est,
 sed ascititio quod est calidum factum.

*Mulieres cur-
tiant biliosæ.* Sic & mulieres si igidæ natura, copiam
 bilis exaggerant, tum à corporis densi-
 tate, quæ fuliginosa excrementa intùs
 detinet, tum à victus ratione, cum sal-
 sis, & calidis cibis victitant, & ab otio
 cùm in domibus & aëre umbratili de-
*Paulus Rhei-
tor.*
 tinentur. Sic apud Galenum Paulus
 Rhetor, qui corporis habitu & tem-
 perie pituitosus erat, bilem copiosio-
 rem eructabat factusque est, πηρέχολος
 ἄγω.

Hac igitur ratione temperamentum
 natura insitum, casu & euentu diuerso
 mutatur. Ne autem temperamenti, &

humorum diuersa nomenclatura intricet, Galeno placet humorum nomina *An tempera-
mentum no-
mine humoris
vocari possit.* temperamentis accommodare. Sic tēperamentum calidum & humidū sanguineū appellat, calidum siccum biliosum, frigidum humidum pituitosum, frigidū siccum melancholicum. Quod multis difficile visum est, cùm temperamentum, non ex humorū, sed ex qualitatum proportione resultet. Dicendum tamen, ita posse ab humoribus temperamentum denominari, cùm talis succedat humorum constitutio, quale à primordiis vitæ, est solidarum corporis partium natuum temperamentum. Ut enim temperamentum natuum est, sic & humores congeniti sunt. Calido enim & sicco (verbi gratia) temperamento qui sunt à natura, congenitos habent biliosos humores, & suapte natura biliosi sunt. Dico à natura, ne decipiamur in acquisito tēperamento. Sic senes à natura sicci, temperamento tamen ascititio fiunt pituitosi, & humidis abundant excre-
mentis.

*EXPLICATIO EORVM,
quæ cum temperie partes corporis nostri
absoluunt & integrant.*

ENARRATIO III.

*Quæ cum te-
peramēto par-
tium corporis
naturam ab-
soluant.*

ON possūm abstinere ab enarratione eorum , quæ partes corporis nostri complent & absoluunt. Præter quām enim quod ex elementis constamus , in quorum temperie omnis nostra natura posita est , vt placet Hippocrati : Multa deindè cum temperie in partium corporis nostri constitutione , Physici & Medici considerant , ac contemplantur . Hæc sunt anima , natura , calidum natuum , humidum radicale , spiritus , facultas , calor , & spiritus influens . Quæ omnia intricata in multorum lectione , extricare , & euoluere animus est . Dicamque breuiter quid sentiam .

*Anima , na-
tura , calor* tialis , non immeritò natura nobis ap-

pellatur. Anima enim definitur, *actus nativus, tenuis primus corporis organici: Causa prima omnipotentium actionum corporis nostri.* Natura autem est causa motus & quietis per se, causa prima quae nos efformauit, atque conseruat. Hæc autem in quibus differunt praeterquam in verbis? Prima ergo vis, qua efficimur, à qua formati sumus, & actiones edimus, anima si dicatur, aut natura, quid erit flagitiū? Calidum etiam nativum, naturam aut animam dicere, quid obstat Medico? cū ut sensualis artifex, nomine instrumenti præcipui, animam ipsam, aut naturam designet. Ac proinde animam esse accidens concludere, fatua esset consecutio. Sic cum temperamentum formam mixti vocamus, animam esse temperamentum, nunquam concludet bonus Philosophus.

Admirabilis ab omnibus iudicata est lib. *de anima* summi Medici Hippocratis sententia. *χωρ.*
In qua de anima nostra probè illum Hippocratem sentire iudicant. Δονέας δέ μοι ὁ καλέοντας Galenum θερμὸν αἴθαρόν τε εἶναι, οὐδὲ νοεῖν sensisse animāτα, οὐδὲ ὄντα, οὐδὲ μέλλοντα ἔσεσθαι. main nostram esse immortalem. Hoc est & videtur sanè mihi id quod lem.

Nemestius.

calidum vocamus immortale esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia, tum presentia, tum futura. Quid expressius? Quid enim calidū illud quod cuncta intelligit, & videt, præter ~~in-~~ corporis organici esset? Vera quidem sententia, & ita probata multis, ut & Galenum probè de anima nostra sensisse existimat, cùm non semel animam vocet ipsum calidum natuum. Esto igitur cum anima nostra, aut calor nativus, aut spiritus, aut temperamentum Medicis dicitur: nomine instrumenti præcipui, ipsamet anima designatur, nec absurdum sentio. Mihi tamen vera & pia credenti, nusquam calor nativus, & temperamentum, anima dicetur.

Calidum nostrum nativum non esse cœlestē probat.

Vt nec mihi vñquam persuasi calidum illud naturale quo viuimus, pure cœleste esse, & prorsū specifica differētia ab elemētari & temperamento quod in nobis est, & quo nos constamus alienum. Omne etenim viuens calidum est, & Salamandra animal, & Mandragora herba, calore viuunt, & à calore vitam ducunt, qui viribus &

energia, cœteris qualitatibus in mixtione præpollet. Comparata tamen illa Leoni animali, & gummi Euphorbio, aut calci, frigida sunt toto temperamento. Negamus deinde nostro calorri nativo non aduersari frigus. In frigidis enim temporibus & regionibus, extincto calore à frigido, animalia moriuntur, vt Insecta, & Aues, quibus innatus calor paucus est, & substantia corporis minimè robusta. Moriuntur & homines à frigido per hyemem ingenti, quod in bello & exercitu Romanis, & Gallis sæpè, multoties Germanis & frigidis in regionibus obseruatum. Imò cùm & à febribus perit homo, cor illi antè mortem frigere Galenus asserit. Sed cùm calor mixtionem commoueat & efficiat quæ ratio poterit esse mixtionis, si calor non est ab elementis? Descendat ergò è cœlo necesse est. At cœlum ex Aristotelis sententia, est improportionatum elementis, nec communicat in materia, sed est ἀσύγχρονον. Cœlorum enim materia loco mobilis est, non mutabilis vt illa elementorum, nec adiunctam

In 6. Epid.

x. Metheor.

habet priuationem. Quia ergò ratione poterit cum elementis misceri forma illa cœlestis caloris? *Est ex necessitate quidem contiguus iste mundus superioribus lationibus, ut omnis ipsius virtus inde gubernetur,* ait Aristoteles. Quia nempè immixtum cœlum vt efficiens energeticos, non vt forma aut materia; vt externum, non internum principium concurrit ad mixtum. Ea igitur ratione, & Philosophiæ moderamine, calor noster internus (quem suis verbis vocat Hippocrates ἔυφυτον θερμόν) cœlestis nuncupari potest. Tale est istud Astronomorum. *Causæ agentes sequuntur Solem, materiæ Lunam, fæcunditas causarum agentium Iouem, fæcunditas materierum Venerem, velox expeditio ad effectum propter vehementem calorem à Marte, & propter virtutem multiplicem Mercurium, & cunctarum continuatio permanens sequitur Saturnum.*

De humido
radicali.

Cæterū verum non solū est, quod ait Hippocrates, calidum frigido moderato nutriri, hoc est, temperari: sed etiam humido sui pabulo delectati, foueriique. Sic longioris, aut bre-

uioris vitæ , duas assignabat causas Aristoteles. Quantum nempè , & quale. Quia non solum copiam humidi necessariam dicit , sed & ut calidum neque facile gelabile , neque facile resiccabile sit , *εύπνευτος οὐ δρέπαντος* vocat . Nec aliud est quod astruit ^{1. Aph. com.} Galenus , substantiam innati caloris ^{14.} aëream esse , & aqueam. Aquea , inquam hoc est , non frigida , tenuis , aut fluens ut aqua , sed humida ut aqua , verum calidi & humidi pinguis , & aërei , ac oleaginosi multum in se continens . Ab hisce succedit spiritus ætherea & *De Spiritu.* tenuis substantia , caloris nativi vehiculum , & delator , qui que essentiam calidi nativi absolvit . Vnde doctissimo *In Phisiologia* Fernelio , calidum innatum est humidum primigenium , insito spiritu , & calore vndique perfusum .

Triade ergò illa , humido primigenio , *Superiorum* spiritu , & calore , partes nostri corporis *epilozie* constare , sic meditamur . Viuimus calore illo innato viuifico , humido temperato & substanciali , quibus partes corporis pro rata portione , vna cū elementorum crassi , diuersam molem sustinēt &

adeptæ sunt. Accedit spiritus humoris illius & caloris soboles, quo & esse partis & illius vita absoluitur. In quibus anima, perfectio, & complementum totius nostræ naturæ diuersatur. Vires autem animæ nostræ, facultates appellamus. Effectrix enim quæpiam causa facultas est Galeno, sita in proprio partium corporis temperamento. Indè trium maximarum partium varietate, animæ facultates se produnt, naturalis ab hepate, vitalis à corde, à cerebro animalis.

*Quibus vita
nostra con-
seruetur.*

*lib. de Vtilit.
respir.*

Iam ut quæ in partium constitutione innata, & singona diximus, à prima vite periodo ad extremum senium conferuentur, cibo, potu, & aëre indigemus. Ita solidam substantiam cibo, humidam potu, spirituosam aëre conseruari, concors est Medicorum sententia. Hæc ergo humorum corporis ab alimento ratio, hinc indè spiritus, & calor à partibus præcipuis influens, ut infixos in partibus, si non augeant & amplifcent, saltem conseruent, & analoga quadam nutritione reparent. Vetus est illud Hippocratis. Princi-

pium alimenti spiritus, os, nares, guttus
pulmo, & alia respirationis organa.

---

*DE TEMPERAMENTIS SINGULARUM CORPORIS PARTIUM, &
ADNEXORUM.*

ENARRATIO IIII.

Verum Galen. ne ex unica corporis parte, de totius temperamentō pronuntiemus. Corpus enim aut æqualiter intemperatum est, aut inæqualiter. In inæquali intemperamento, singulis in partibus notanda est temperamenti diversitas. At in æquali, tres partes præcipuae, Cerebrum, Cor, Iecur, quia conformes, totius corporis temperamenti ferè expromunt, & exhibent.

Ita cùm omnium temperies ad unum concentum conspirat: ex habitu corporis qui ex illa temperie resultat, & ex colore, charactere, & mole, de totius corporis statu & temperamento pronuntiandum. Habitum autem cor-

*De corpore &
qualiter &
inæqualiter
intemperato.*

*i. de Tempe-
rament.*

poris inuestigamus, in crassitie, in gracilitate, venarum latitudine, & tenuitate.

Calidi temperamēti signa. Sic qui temperamentō sunt calido, carnosō bono habitu, & suavi præditi:

venas habent latas, molles si humidi, duras si sicci: pilosum ventrem, minus in humido, plus in sicco. Frigidi verò qui sunt, venas habent tenues, suntque macri si sicci sunt, adiposi si humidi, in colore pallent, aut liuent. Atque ita de temperamentis in cerebro, corde, hepateque rimandum. Quæ Galeni philosophica meditatio est in lib. Artis paruæ.

Crytirion temp̄amenti relatione fit. Quoniam autem temperamenti partium corporis critirion iudiciumque fit, relatione partium inter se: Pars quædam corporis temperatior exhibenda est, quæ cæterarum regula sit, & ad cuius comparationem reliquarum partium temperies inuestigatur.

Quæ pars corporis reliqua- Summus artis dictator Galenus exhibit nobis temperatam volæ manus cutem, aut quæ in acinis digitorum est: Ad quam initâ comparatione, de reliquarum corporis partium temperie iudicat, hâc ferè serie.

Cute

Cute magis calet simplex caro, dein- *calidarum*
 de magis renes, deinde lien, iecur, *partium cor-*
 magis adhuc sanguis, ac flaua bilis, sed *poris series.*
 maximè spiritus & cor. Cute autem *Frigidarum.*
 magis in frigidum deuergit adeps,
 magis cerebrum, deinde spinæ me-
 dulla, nerui, venæ, arteriæ, membranæ,
 tendones, vincula, cartilagines, ossa,
 pili. Siccitate cutem superat, pilus, sub- *Siccarum.*
 sequuntur os, cartilago, vinculum,
 membrana, arteria, vena, neruus, flaua-
 bilis, & atra. In humiditatem abeunt, *Humidarum.*
 neruus sensitius, cor, renes, iecur, lien,
 caro, pulmo, spinæ medulla, cerebrum,
 medulla ossium, adeps, sanguis, & pi-
 tuita. Ad lancem igitur cutis, sic libra-
 ta est partium corporis temperies, vt
 ad hominis corpus *euægæto* generum
 & specierum facta fuit ex Galeno cō-
 paratio & omnium proportio.

Vellem, vt alter Apelles hominem *Temperati ho-*
exquisitè temperatum delineare, ad minis descri-
cuius normam, de intemperatis nota ptio.
 non esset obscurior. Huius esset cor-
 pus genuinâ partium proportione con-
 cinnum, non acri quodam à calore
 macrum, aut siccitate rugosum & aspe-

rum, non vda humiditate tumidum & albescens, sed bono & laudato habitu quadratū & ἐυραπνοι, halituoso & benigno calore tactū demulcens, colore faciei ex albo rubroque splendens, coma flauescēs, & sensim cū ætate nigrescēs. Homo quidē in naturalibus tēperatus, in agendo expeditus, moribus prudens, humanus, candidus, non temerè audax, aut ignauè timidus, non cunctator, non præcipitator. Hæc me herculè, humani corporis proba temperies, & corporis elegantia iudicari posset, in qua nati non parùm felices, ni corpus in assiduo fluxu ætatis, & temporum mutatione, ac curarum fatigacione, de statu caderet,

*Horat. 4. Immortalia ne speres, monet annus, & alnum
carm. Od. 7.*

Adnexorum homini ad temporem propria.

Quæ rapit hora diem.

Sed iam pro temperamentorum corone, adnexorum homini ad salutem, ostendamus temporem. Ea autem sunt, elementa quatuor, ætates totidem, humores, anni tempestates, diei partes, mundi anguli, & venti. Quæ omnia quadraturam in circulo mundi

complent. In censu ergò calidorum & humidorum sunt ordine, aër, pueritia, sanguis, vernum tempus, pars diei matutina, orientis plaga, & indè venti. **C**alida siccaque sunt, ignis, bilis, virilis ætas, ætas, meridies, australis mundi pars, & indè venti. Frigida autem & humida sunt, aqua, pituita, senectus, hyems, pars noctis media, occidens, & indè venti. Quadraturam complent in frigida & sicca temperie, terra, melancholia, declinans ætas, autumnus, septentrio, & indè venti.

---

*DE ALTERO CONSTITUTIVO
corporis nostri principio, nempè de
quatuor humoribus.*

ENARRATIO V.

Vmores animantium sanguine præditorum elementa vocat Galenus, quod de humoribus congenitis est intelligendum.

*De humoribus insitibus & acquisitiis.
2. de Elementis.
8. de placitis.*

Humores enim alij sunt congeniti, alij acquisitiij. Congenitos proportionem.

temperamenti consequi , anteà dicebamus, nobiscum autem nascuntur ex traduce & à semine. Acquisititij autem humores sunt substantiæ humideæ, ex eorum quibus vescimur , & poculamentorum mixtione genitæ. Cibi enim & potus ea præcipua ratio est , vt exhaustum in corpore resarciatur.

Quæ diu vi- Et quantò plus viscidus lentusque
uunt sine ali- humor in nobis abundat , tantò mi-
mento. nùs nos cibo & potu indigere certum
 est : sic diuersæ plantæ , vt Telephium,
 Semperuiū, aliæque multæ, succosita-
 te sua contentæ : absque nouo alimen-
 to prolecto etiā è terra diutiùs euulsæ,
 virescunt. Ita Gires , & Serpentes ob
 humorem viscosum intrà corpus col-
 lectum, aquis aut terra sepultæ, sine no-
 uo alimento hyeme pinguescunt. Mu-
 lta in latibulis degunt , quorum paucō
 calori alimenti interni respondet suf-
 ficiens visciditas , vt de Chamæleonte
 philosophantur , quem aëre vicitare
 lib. 8 nat. hist. multi falsò sibi cum Plinio suadent,
 cap. 33. decretū enim est ab Aristotele aërem
 nullo se exhibere alimento.

Quæ causa fin Concurrunt & aliæ causæ in anima-

libus, maximeque in hominibus, quos sine cibo & potu, longo vixisse tempore historiae referunt. Inter quas non spernenda causa est, quæ à pororum cutis adstrictione, adhæsione, & obstructione petitur, quæ tanta tamque pertinax in illis, ut per poros nihil euaporent. Moderatus etenim, qui in eorum corpore stabulatur calor, interno succo sibi æquali ita contentus est, ut nihil è potu aut cibo sibi deforis ingestio emendicet. Satisque sit & sufficiens, si vitalis eorum spiritus aëre per transpirationem adacto recreetur, quo vis cordis viriliter micat, vitamque sat prosperè dicit atque conseruat. Causam verò adhæsionis, adstrictionis, aut obstructionis in cutè & musculis, quæ tanta esse possit, ut omnem à corpore effluxum intercipiat, nec excitet putredinem, alio loco querere præterquam in cœlorum & astrorum peculiarem in Διατήρες istos influxum, difficile ubique iudicio. Sed redeamus ad pensum.

Ab humoribus, ait Hippocrates, constituiimur, & alimus: sunt autem *Humorū dis-* *uisiō.*

tuor, sanguis, pituita, bilis flava, & bilis
atra, quæ melancholia dicitur. Quos
humores omni ætate & omni tempore
in homine reperiri demonstrat Hipp.
lib. de natur.
humana.

De generatio-
ne Humorum.

quanquam i certo quolibet tempore
& ætate, unus vel alter humor in cor-
pore dominetur. Omnes autem hu-
mores in hepate generantur: Et quan-
tum natura alimenti ferre potest, simi-
les vbiquè iam innatis & congeneratis.
Materia autem humorum omnium
chylus est, succus videlicet prima co-
ctione in ventriculo elaboratus. Chy-
lus enim per venas ventris mesaraicas
ad hepatis portas contendit, has se-
mel ingressus: ab hepatis parenchy-
mate pars in chylo temperatior fit san-
guis purus, pars quæ admodum in ca-
liditate excellit, fit bilis flava, seu san-
guis biliosus: Sic quæ à mediocrita-
te deflectit, pituita: ut illa, quæ cras-
sior in chylo subsidet, melancholia.

2. de nat. fac.
4. de usu part.

Hanc humorum *γένεσιν* Gal. vino mu-
steo appositè comparat, in quo pars,
quæ florescit respondet bili, pars sub-
sidens melancholiæ: quod autem in
vino crudum est, pituitam æmulatur,

vinoſa ſubſtantia, quæ probè cocta eſt,
ſanguinem puriſſimum.

Sanguis autem in facienda Medicina biffariam vſurpatuſ. Aut enim ſanguinis nomine, quatuor humores adæquatè in veniſ contentos intelligimus, aut ſolum ſincerum, purumque ſanguinem. Hic ſubſtantia mediocriſ eſt, colore ruber, ſapore dulcis, à calore moderato genitus, calidus & humidus vel tēperatus. Hunc autem in corpore abundare ut notum ſit, quaedam signa luſtranda ſunt, ab hiſ quæ præceſſerunt & ſanguinem generare nata ſunt, & ab iis quæ ſanguinis dominatum conſequuntur. Quæ præceſſerunt, cauſæ ſimul & signa dicuntur, quæ ve-
rò ſubſequuntur, signa ſolum.

Sanguiniſ ergò cauſæ & signa ſunt hepatis temperies calida & humida, prima hominiſ ætas, pueritia, pu-beritas, cibi euchymi & ſucci boni, vita curarum expers, gaudiorū plena, aëris clementia & vernum tempus. Ad ſanguiniſ autem prædominium in corpore ſequuntur: faciei & corporiſ color ru-bicūdus, aut ex albo rubroque mixtuſ,

Prædominatiſ ſanguis cauſæ

Signa;

Plethora.

habitus carnosus, firmus & sine multa adipe. Illum autem abundare, & plethoricam constitutionem demonstrat, venarum tensio ab exercitatione, pulsus fortis, magnus & plenus, respiratio difficilis, somnus profundus. Cæterum sanguinei bonis moribus præditi sunt, hilares & iucundi, quibus somnus est placidus & insomnia iucundarum rerum plena.

De Pituita.

Post sanguinem ferè abundat Pituita. Eius quæ naturalis est & sincera in massa sanguinis contenta, talis est constitutio, substantia lenta est, colore alba, gustu insipida, temperamento frigida & humida. Nullum est eius, in corpore receptaculum, sed vñà cum sanguine fertur, partes frigidas & humidas corporis alitura. Hæc in hepate, ut cæteri humores, generatur, non in vetriculo aut intestinis, vbi si quid crudum & incoctum cumulatur, non naturale excrementum est, diciturque pituita nonnaturalis & superuacanea. Quæ certè omnino inutilis non est, impedimento enim est, ne intestina acriori bilis incursu nimium quam par-

fit stimulētur ad excretiones, aut mor-
su rodantur exulcerenturque. Contra ^{z. de diff. Feb.}
naturam autem Galeno Pituita qua- ^{cap. 7.}
druplex est, vitrea, dulcis, acida, salsa.
Acida & salsa in venis, & extrā genera-
ri possunt. Dulcis autem, vitrea, & quæ
aquea dicitur, solum extrā venas. Pitui-
tam itidem ut causæ procreatrices cu- ^{Dominantis}
mulant cor, iecur & ventriculus, cùm ^{Pituitæ causæ}
algiosa intemperie & humida constat:
frigidorum etiam & humidorum ali-
mentorum usus, cibus plenior & inor-
dinatè ingestus, ætas senescens & im-
becilla, pueritia, & omnis ætas quæ
comessationibus indulget: aëris etiam
conditio frigida & humida, vita seden-
taria, somnus profundus longisque
nimis. Pituitam autem adesse testan- ^{Signa:}
tur, faciei corporisque calor pallidus,
moles ampla, & intumescens, sensus
hebetes & tardi, motus corporis se-
gnes, & cum socordia, insomnia iti-
dem aquæ & submersionis pauida.

Bilis naturalis, quæ cum sanguine ^{De Bile flaua.}
in venis est, substantia est tenuissima,
leuissima, veluti flos vini reliquis parti-
bus supernatās, calore flaua aut citrina,

sapore amara, temperamento calida & sicca. Nonnaturalis autem & excrementitia tanquam superuacanea ab hepate proprio ductu in vesicam fellem hepati adnexam contendit, vbi paululum aceruata alio ductu in intestina exporreto descendit. Ea quotidie proluuit aluum, ac tanquam naturalis clyster loca nutritia omni expurgat colluuie, & quotidianas cibi reliquias deturbat. Bilis autem contra naturam quatuor sunt vulgares species.

2. de nat. fac.
li. de atra bili.

Vitellina, quæ Galeno dicente, in hepate & venis generatur, tūm colore, tūm consistentia, ouorum vitellis simillima. Porracea alia à porri colore. Æruginea tertia ab æruginis similitudine. Isatodis postrema glasti nempè colorem repræsentās. Quæ bilis posteriores species ab ingluuie & vitiosorum ciboru esu, magna ex parte in intestinis & ventriculo generantur. Cæterū qui hepate sunt calidiori, bilis copiam exagerant, ab alimentis calidis, inedia, victu parco, in etate iuuenili & estuoso cœlo, ut & à vigiliis, intentis cogitationibus & graui studio. Bilem autem adesse

*Dominantis
bilis causa.*

testatur, faciei, oculorum totiusque color pallidus, aut exfluo & albo citrinus, corporis habitus siccus, mace-
cer & gracilis, venæ amplæ, pulsus
velox, frequens & durus, animi mo-
res audaces prompti & expediti, in
iracudiam & vindictam propensio, vi-
giliæ, insomnia belli & furoris ar-
dentissima.

De Melancholia restat, quæ, ut su- De mel-
periore humores, triplex etiam est. lia.

Naturalis in primis melancholia με-
λαγχολικὸς χυμὸς Galeno quarta pars
sanguinis in massa, alimentaria ea &
ad nutricatum partium syngenearum
apta nata, substantia crassa, gustu a-
cerba, temperamento frigida sicca:
sicca (inquam) potestate, ut aqua ma-
rina, quæ vda cum sit & liquida,
potentiam tamen habet exficcan-
di. Qui melancholico sunt corporis Qui sunt me-
habitu, hancque naturalem melâcho- lancholici na-
liam prædominantem habent, ingenio turales.

& prudentia valent. Indè Galenus ῥὸ in lib. de nat.
ἔρπαιον, ή βέβαιον, εὐ τὴν ψυχὴν, δῆτὶ τὸν με-
λαγχολικὸν χυμόν ἔστι. Quod in mente cō-
stans firmumq; est, id à melancholico

*lib. quod ani-
mimi mori.
Melancholico-
rum signa.* humore proficiscitur. Heracliti erat illud ænigma. *Splendor siccus, animus sa-
pienissimus.* Melancholicos autem na-
turales iudicamus ex colore, habitu, &
mole. Color eorum obscurus, aut ni-
ger, & fuscus, habitus siccus & maci-
lentus, assidui labores & intentum stu-
dium. Non naturalis verò melancho-
lia est crassior & fœculentior pars san-
guinis, quæ à Liene prolectatur, in hūc
nempè vsum, ut ventriculo ad cibi co-
ctionem conferat, cuius & appetitum
conciter. Ea igitur per vas breue, An-
atomicis dictum, in ventriculi fundum
eructatur, & indè per intestina egeri-
tur delabiturque. Qui melancholia nō
naturali abundant, sinistrum hypo-
chondrium habent distentum & flati-
bus turgidulum: atque cum humor
magna copia, in hypochondriis luxu-
riat, obscura anathymia ad cerebrum
elata, in falsa traducuntur, eaque cogi-
tatione, verbo & opere adimplent, quæ
eos mente errare certò demonstrant.

*Melancholia
non naturalis.*

*Hippocondria-
ci qui sint.*

Aph. 23.6.

Lancholicum signum est. In coaca sic est. Λιμετάσιγῆς, Εἰπανθρωποῖς, ἐπει-
κῶς ἀντὸν παπεργασίης μελαγχολίας
συμβαίνει. Abiectione animi taciturna &
solitudo quæsita, ipsæ sui per se authores
& modica melancholia ostendunt.

Sequitur melancholia contrà natu- De Atra bile.
ram, quæ Galeno teste, cæterorum hu-
morum assatione fit, aut pætredine.
Fit autem sic, exuritur sanguis, bilis
etiam flava maximeque vitellina, &
melancholia naturalis melancholicus
succus dictus. Pituita autem ad assa-
tionem nullam habet naturalem di-
spositionem. Iam ergò melancholia
ab humorum exusto prodata, atra bilis
nuncupatur, quæ calore differt, prout
vario humore à quo generatur, con-
stat. Quæ fit à melancholico succo
non naturali in liene contento, est
quasi fæx vsta, terram acritudine sua
fermentans. Malignior tamen & seue-
rior est, quæ à vitellina bile retorrida
nascitur, hæc enim fermenti more ter-
ram attollit bullasque excitat, &, au-
thore Hippocrate, in ægri perniciem
vbique excernitur. Dissenteria, ait,

quæ fit ab atra bile; lethalis. Effera enim est & omni suo sero spoliata ab æstu, vnde nigrorem sibi comparat lucidissimum: Hæc & cancros solet efficere desperatos, quos non curare præstantius iudicauit Hippocrates. Sed huius malignas efficientias vberius dedimus & copiosius in consilio de Licanthropicis. Generandæ autem melancholiæ opportuni sunt, quibus hepar friget, in usu ciborum crassorum, ætate inclinante, & autumno. Ad exustionem autem humorum & atræ bilis generationem paratiissimi sunt, quibus impendiō calet hepar, Atrabilarios vocant, quorum mores sunt pertinaces, ad iracundiam, auaritiam, suique studium admodum propensiōres. Sed de his satiſ.

*Atra bilis
causa & signa.*

PARTIVM HVMANI COR-
poris enumeratio ordine dissectionis &
Anatomico. Et primū de
partibus ventris
inferioris.

P R A E F A T I O .

BEnè Hippocrates, impossibile dictat Medicinam cognoscere, qui non nouit *τι εστιν αρχηπόντος οὐπως εγένετον. Quid sit homo, & quomodo factus, ac compactus sit: Corporis enim cognitio Medicæ artis principium est. Non alienum ergò nostro ab instituto, si cùm de principiis artis breui differere propositum sit, vastum & immensum illud Anatomes opus paucis praestringamus. Et ad subleuandam in tam longo opere memoriam, solas corporis partes & earum usum breui designemus, eo ordine, quo eas in publicis sectionibus nos sçpè demonstramus, pleniorem earum enarrationē*

Lib. de Veter.
Medicina.

ad opus Anatomicum Galeni, aut recentiorum, Vessalij, Syluij, Laurentij, vel alterius qui erit ex voto & ad manum referentes.

De partibus Ventris inferioris.

Missas facio corporis & partium eius diuisiones theoreticas, quas luculent proponunt recentiores, aut habere possunt iij, qui Anatomē in Theatro publicè proponunt. Infimæ ergo corporis nostri regioni, ventri nempe & Abdomini do manum, quę quia cœnosa, & excrementorum sorditie putida, eximi solet primū in sectione. Iam igitur toto cadauere in caput, pectoris diuiso, etus, ventrem, & artus diuiso, incipit Abdomen seu venter inferior ab inferioribus costis pectoris seu thoracis ad ad inguina usque, cuius externa superficies, in supremam, medium & inferiorem regionem diuiditur.

Ventris inferioris diuiso externa.

Epigastrum.

Superior pars ventris Epigastrum nominatur, cuius latera hypochondria sunt. Stat autem in dextro hypochondrio Hepar, in sinistro Lien, in medio

medio autem epigastrij inter duo hypochondria iacet ventriculus cibi & potus receptaculum, ac primæ coctionis officina. Media ventris pars vmbilicalis est, cuius latera lumbi, in quibus renes siti sunt. Inferior pars hypogastrum diæta ad latera inguina habet, qua parte bubones, cum venerei tum pestilentes, tum & simplices in febre diaria intumescunt. In media parte regionis hypogastricæ pubis est seu pecten, ubi pili sub primam veneris pruriginem efflorescunt, pubertatis & virilitatis indices. Intestina toto ventre & abdomen circumvolvuntur: colon tamen ad latera magis, Ieiunum circa vmbilicalem regionem. Et in hypogastrio sunt intestinum ileum, vesica, & uterus in muliere.

Ita diuisa ventris extima facie, internam diuidimus in partes continentes & contentas. Continentes subdividuntur in communes & proprias: Continentes communes, quod per totam corporis faciem, ut in capite, pectore, & artibus reperiantur, ita dictæ sunt. Vbiquè enim reperies cuticulam seu

Ventris inferioris diuisio interna.

Quinque communia integrimenta.

*Partes ventris
continētes pro-
pria.* epidermida, veram cutem, adipem, panniculum carnosum, & membranam, quæ commune tegumentum est musculis. Continentes autem propriæ sunt, quæ h̄ic solum reperiuntur, sunt autem Musculi epigastrij seu totius ventris, & Peritonæum.

*Musculi epiga-
strij.*

Musculi epigastrij à natura dati sunt, cùm ad ventris robur, tūm ad eius cōpressionem, vt primæ coctionis excrementa & reliquię cibi pellātur faciliū: Sunt autē decem, duo obliqui interni, duo recti, duo transuersi, duo succenturiati, quibus si duo Cremasteres addātur, erunt numero duodecim, sed duo Cremasteres sunt testium suspensores.

Peritonæum.

A musculis epigastrij succedit Peritonæum, quod membrana est tenuissima, telis araneorum simillima, quæ totum ventrem inuestit, commune partiū internarū tegumentū, & quidam paries inter musculos & intestina medius.

*Vmbilicalia
vasa.*

Inter duas Peritonæi tunicas, ferūtur quatuor vasa vmbilicalia, quæ olim omne alimentum ad fœtum in utero matris deferebant: cùm scilicet adhuc per vmbilicū sugeret, & illâc alimoniam

capesceret infans: sunt autem vasa illa, duæ arteriæ, & totidem venæ, quæ in vmbilico simul cōcurrunt. Arteriæ ad ramū magnæ arteriæ descendantis, qui dicitur Iliacus, hinc inde descendunt. Vna vena embrij nutricula ad hepatis rimam & scissuram contendit, estque veluti hepatis suspēsorium, quo reselecto statim cōcidit hepar, vitaque priuatitur animal. Altera vena, quæ ouracos dicitur, ad vesicæ fundum fertur, & ab ea fœtus vrinam deponit in membranam allantoidem, vbi, dum est in utero asseruat vrinam. Quatuor hæc vasa, edito fœtu extra uterum, in ligamenta resiccata degenerant, nec amplius primo funguntur officio.

His ita apertis, sequuntur partes *ven-* *Partes ventris
contentæ.*
tris cōtentæ suntq; triplices, aliæ enim coctioni, aliæ expurgationi, procreationi aliæ dant operam. Coctio autem duplex est, vna χύλων, dicitur, quæ est alimentorum mutatio prima in chylum seu succum, & fit in ventriculo: A'ιμάτων, altera seu sanguificatio, quæ fit in hepatē, vbi chylus in sanguinem decoquitur. Ventriculo

subseruiunt ad χύλωσιν intestina & Epiploon: Hepati verò ad αιμάτωσιν vena porta, vena caua, vesicula fellea, lien, renes: harum enim aliæ coctionē perficiunt, aliæ culinam istam ab omni expurgant colluuie. Hoc autem ordine hæ omnes partes in dessecione demonstrantur.

Epiploon. Subleuato peritonēo, prima pars quæ visui se offert, est Epiploon, Arabicè, *Zirbus*, est veluti rete venulis, arteriis, neruulis & adipe copioso intextum, partium ventris veluti tegumentum, earum calorem fouens, & concoctionem iuuans.

Intestina. Post Epiploon, veniunt intestina à fundo ventriculi & pyloro vsque ad anum, multis plexibus, labyrinthis & miryadibus circumvoluta. Est autem omnium intestinorum vnum solum corpus cauum & rotundum, septies ferè totius corporis longitudinem exæquans: Pro varietate tamen substantiæ, officij, figuræ & situs in sex intestina diuisum. Tria sunt ægæa nra dentia, tenuia & gracilia, totidem crassa. Primum est duodenum, dodecadactilon

Duodenum.

& duodecim digitos longum. Secundum Ieiunum seu vacuum *vñsic*, tubicundum, vasis pluribus refertum, attenuatum vacuum, ob perpetuum iecoris ab illo suctum. Tertium est Ileon pluribus anfractibus inuolutum, ad ilia & coxas extensum, cuius est frequens in scrotum prolapsus, vnde fit vulgaris hernia Entherocele. Fit & in eo ileos morbus, vulgo *Miserere* dictus.

*Ieiunum.**Ileon.**Cæcum.*

Crassorum intestinorum primum est cœcum *πελε* Monoculus, quia vnotantum ductu peruius, nec bina habet orificia ut cetera intestina: eodem enim quo excipit eodem remittit orificio. Saccus etiam dicitur, si quid enim restat à chylo non distributum, eo conseruatur, ut tandem sugatur ab hepate & mesaraicis venis. Colon à *νολαζεια* & contorquendo dicitur, incipit suprà renem dextrum, & per caua iecoris, ventriculi fundum, in lienis cauum cui firmiter alligatur, contendit, illinc ad ilium sinistrū descendit. In homine solo ad superiora reuoluitur, in brutis totum in hypogastrio constitit. In colo autem detentæ fæces figu-

Colon.

Rectum.

figurantur vbi flatus velut in claustris cumulantur, colici enim cruciatus sedes est. Postremum intestinū Rectum est, quod rectā ad anum contendat, cuius extremitas clauditur sphinctere musculo, ne præter voluntatem emitantur flatus, & excrementa descendant, quod esset fœdissimum.

Mezæroon.

Cùm intestinis videtur Mesenteriū seu Mezæreon: eo enim ut vinculo aligatur intestina: corpus est membranosum duabus tunicis, venis & arteriis quamplurimis, adipे copioso & adenibus contextum. Hic sunt venarum mesaraicarū propagines, quæ chylum in hepatis portas vehunt, & reuehunt sanguinem iam factum, ad illarum nempe nutricatum.

Pancreas.

Sequitur Pancreas seu Callicreas, corpus glandulosum, ventriculo & duodeno substratum, venæque portæ ramos quosdam, ut puluinar quoddam, sustinens.

Vena porta.

Antequām eximantur intestina Vena porta demonstratur: Est enim illa insignis vena è concauo hepatis multis ramificationibus, sed dua-

bus maximis, Splenica & Mesenterica
in totum ventrem irrigis. Quas ante-
quam spargat, quatuor surculos è
trunko emittit, chysticum, gastricum,
gastre piploicū & intestinalem. E sple-
nica vena deindè fruticantur quatuor
surculi, gastricus minor, epiploicus
dexter, coronarius stomachicus & epi-
ploicus posterior. E mesenterica verò
tres, hæmorrhoidalis, cœcalis & me-
sentericus.

His ita omnibus ingeniosè disse- *Ventriculus.*
ctis, ostenditur *Ventriculus* cibi &
potionis receptaculum, chyli prom-
ptuarium & officina, totius corporis
penus, & singularum partium promus.
Huius tres partes, os superius, os in-
ferius, & fundum lustrant *Anatomici*.
Superius orificium cor vulgus vo-
cat, vbi, vel leui stimulo, fit syncop-
e stomachica, & lypothymia, hoc
que perpetuò adapertum patet. Infe-
rius pyloron & ianitorem vocant, exa-
ctè enim clauditur, nec nisi probè
confecto chylo, si sanum sit animal, de-
hiscit. In fundo autem ventriculi fit
concoctio prima & chylus, vbi & copia

caloris adest cum proprietate quadam insigni coquendi cibos : Struthiocamelus creditur concoquere ferrum , & auiculæ grana vorant integra , inge- runt & coquunt , quæ nec minimum alteraret Leo calidissimus.

Hepar.

Ventriculo succedit Hepar , venarum radix & origo , officina sanguinis, thesauri vitæ custos, concupiscibilis facultatis sedes , amoris emporium. Situm est hepar in dextro hypochondrio , calidum & humidum viscus , cuius parenchyma & carnosa substâlia probè sanguinem conficit , & eum ab omni colluie expurgat. Eius enim carnis usus est, separare , fulcire vasa, eorum fouere calorem, sanguinem formare & colorare.

Vesica fellea.

Huic adnexa est vesicula fellea, quæ dextera in parte hepatis resimâque propendet. In hanc hepar per propriū ductum bilem amaram expurgat à san- guine, quam & vesicula per alium du- ctum in duodenum intestinum aman- dat , ut amarore quo pollet, excremen- ta deturbet , & ab intestinis pituitam expurget. Ab eadem vesicula emanat

aliquando tertius ductus quidam, qui alias in vetriculi fundum, alias in priora intestina regurgitat. Si in ventriculi fundum ductus ille permeat, stomachum mouet, bilemque eructant ferè quotidie qui hanc conformatiohem naæti sunt, hosque vocant *πνευχόληστα*, defursum bilem vomentes. Si vero vas illud ad intestina prorepit, mouet diarrhæam, hos vocat *πνευχόληστα κάτω*, deorsum bilem deiicientes.

Sequitur Lien in sinistro hypochondrio, viscus cuius parenchyma, rarum, fungosum, spongiosum est & arteriosum, linguæ bubulæ similitudinem representans. In lienem hepar fœculentorem sanguinis partem, & melanochicum succum deponit. Quem arteriarum pulsatione attenuat lien, quo familiarior naturæ reddatur hic alioqui immitissimus succus.

Indè ab hepatis conuexo vena magna, quæ Caua dicitur, exsurgit, à qua tanquam flumine insigni & Nilo fœcundissimo, tota corporis vniuersitas irrigatur. Diuiditur autem hæc sanguinis scaturigo ingens, in venam cauam

Vena cava.

superiorem ascendentem, & illam quæ descendens, partes hepate inferiores nutrit & irrorat.

Vena cava descendens. A vena cava descendente hîc incipiunt, eaque cum arteria magna, quæ per lumbos excurrit, demonstratur. Diuiditur autem vena cava descendens in duos insignes ramos Iliacos, per crura & tibias disseminatos, quos antequâ spargat, quinque quasi surculis fructicatur: Adipoſo, Renali, Spermatico, Lumbari, Musculoſo. Hinc in iliacos distracta ramos vena cava descendens, ab utroque quatuor riuos emittit, Sacram nempè venam, Hypogastricam, Epigastricam, & Pudendam. Quæ omnes venæ partium quas perreptant nomina ferunt. Cùm autem Arteria ferè ubiqùe sit comes venis, has facile cum venis demonstramus. Sed nolo irrigare agellos meos tantis fluminibus, esto hoc Anatomicis in Theatro negotium. Ad renes accedo, vreteres, & vesicam.

Renes.

Renes ergò ad latera umbilicæ regionis positi sunt, & musculis lumborū incubant, illi maximè qui $\frac{4}{5}$ dicuntur.

tur, cuius ope femur flectitur. Vnde in calculosis & nephriticis non est facilis femorum inflexio : signum enim est mansionis calculi in renibus, *τάρανη τε* Hipp. 6. epid. *απόρη κατ' Ιξιν.* Stupor cruris est directo. In renes autem glandosa corpora, hepar serosum humorem est venis & sanguine expurgat, nempe in duos illorum sinus internos, quorum canaliculos, & fistulas, certis quibusdam papilulis obturatas admiraberis.

Vreteres sequuntur renibus adnexi, *Vreteres.* meatus videlicet, per quos serosus humor & vrina in vesicam allabitur.

Vesica autem in hypogastrio sita est: *Vesica.* pars duplii tecta membrana & triplici villorum genere intertexta. Cuius partes officiales duæ sunt, fundum & cernuix. In fundo continetur vrina, Ceruix autem musculo cingitur qui Ianitoris vicem gerit, ne vrina præter voluntatem exeat: *σφιγγῆ* hunc musculum vocat.

Absolutis partibus, quæ coctioni alimentorum & expurgationi dant operationem, sequuntur in iisdem hypogastris locis vasæ generationis. Duæ nempe venæ & totidem arteriæ, quæ in testes

Vasa generatiōnis.

& partes generationis è vena caua & arteria magna descendunt, Admirabilis est natura in horum propagatione. Sed quia fanum in quo sumus, pudoris & castitatis lege illa attractare vetat, Anatomicis relinquamus. Huius ergo terrenæ partis in homine leuis hæc sit *καταγεαφη*, & ad umbratio. Adeamus pectus, cœlumque hominis in quo sol micat, in quo Cor lucet & coruscat, condescendamus.

*PARTIVM PECTORIS SEV
Thoracis enumeratio.*

ENARRATIO VII.

Thorax.

Ecunda est pars corporis nostri Thorax, Pectus vulgò. Cuius superior pars claviculis, inferior cartilagine xiphioide, antica sterno, postrema dorso, lateralis costis clauditur. Constat totum pectus ossibus, ad cordis nobilissimæ partis tutelam,

carne item & membranis, ad facilitatem dilatationis pulmonum, qui in Thorace respirationem edunt cum dilatatione seu diastole, & cum compressione seu sistole. Diuiditur etiam *Thoracis diuisio-*
Thorax in partes continentes & con-
tas. Continentes iterū aut sunt com-
munes iam explicatæ, Cuticula, Cutis,
Adeps, Panniculus carnosus & com-
munis membrana muscularum: aut
sunt hic solū propriæ, quæ vel carneæ, vel membranose, vel ossæ sunt.
Carnosæ sunt Mammæ & Musculi re-
spirariorum. Membranose, pleura, dia-
phragma, & mediastinum. Ossæ sunt
anticæ, scilicet sternum seu pectus, po-
sticæ vero dorsum seu tergum, cuius
latera sunt omoplatæ, scapulae seu costæ,
quæ & navelles dicuntur. Partes autem
contentæ in Thorace sunt, Cor, Pul-
mones, Vena caua ascendens, Arteria
magna, Vena arteriosa, Oesophagus, &
Nervus sextæ coniugationis cum re-
currente.

Inter continentes partes carneas
primò explicantur Mammæ, glandosa
corpora in externa pectoris facie sita

Mammæ.

hominibus ad ornatum, mulieribus ad nutricatum & delicias, utrisque ad cōtentorum in pectore robur. Mammæ plurima habent vasa, nerois maximè conspicuos è costali ramo, vnde exquisitus earum sensus & titillatio.

Musculi deinde thoracis sese efferunt inter partes continentes carneas: quorum alij sunt communes brachio & scapulis, qui primi sunt subleuandi, deinde alij proprij sunt Thoracis.

Musculi scapularum. Communes illi, sunt duo, Pectoralis unus qui brachium & Serratus minor alter, qui scapulam mouet antrorsum. In posteriore parte siti sunt, Trapezius qui sursum & retrorsum scapulam mouet, Rhomboides qui retrorsum, portio Latissimi qui deorsum.

Musculi Thoracis. His sublatis accedunt proprij Thoracis, quorum alij dilatationi, alij contractioni Thoracis suam dicant operam. Respiratio enim fit distentione & contractione. In distensione ducitur & inspiratur aëris, & pulmones ingreditur: in contractione fit expiratio, qua corporis pulmonis vasa se expurgat à fumidis & fuliginosis vaporibus. Disten-

dunt Thoracem triginta duo muscu-
li. Primus Subclavius 2. Serratus ma-
ior. 3. Obliquus superior epigastrij. 4.
& 5. Serrati postici, & vndecim inter-
costales. Hi sunt ergo 16. & totidem
in altera parte, qui 32. inspirationi
destinantur. Et totidem Thoracem
contrahunt, vndecim nempè interco-
stales, 12. Triangularis 13. Sacrolum-
bus, & tres musculi Epigastrij. Quibus
si iungamus Diaphragma, quod expi-
rationi inferuit, cōpletus erit numerus
sexaginta quinque muscularum Tho-
racis. Qui omnes prædicti, validæ &
violentæ respirationi inferuiunt.

Diaphragma solum placidæ respi- *Diaphragma.*
tionis est instrumentum, cuius est situs
in pectore transuersus, & veluti qui-
dam interiectus paries inter vitalia &
naturalia organa, figurâ suâ pisces,
quem Rhaiam vocant, repræsentat.
Quod in hoc musculo admiradum est,
præter usus quos habet in pectore ma-
ximos, tū ad liberā respirationē, hypo-
chondria ventilanda, & ad excretionē
vētris iuuādā : Admirabile, quod ubiq;
sit θήρωμος, ut Luna medio orbe cœta.

Duobus enim constat circulis membraneo & carnoso, duabus venis, duabus arteriis, totidem neruis & tunicis, duobus foraminibus quorum unum stomacho, alterum venæ cauæ ad cor ascendi aditum præbet.

Pleura.

Sequitur Pleura succingens membrana, quæ subtus in pectore costis adhæret. Et ut peritonæū in abdomen, sic pleura omnes partes thoracis succingit & amplectitur, omni ex parte duplex, verum pulmonis propugnaculum. In hac sit morbus ille vulgaris à pleura pleuritis, cum venæ, quas habet ab azygo & intercostali ramo venæ cauæ ascendentis, in pectore aperiuntur.

Vbi autem pleura ad medium ferè *Mediastinum.* Thoracis partem peruenit, hinc indè duplicatur, & à spina dorsi fertur ad sternum partem anteriorem pectoris, dextram eius partem à sinistra dirimens, visceraque suspendens & vasa, ideoque Mediastinum dicitur.

Vena caua ascendens.

Iam vena caua ascendens demonstranda est, quæ ex gibba hepatis parte in thoracem & iugulum concendit.

Hæc

Hæc enim trunco patentissimo in dextrum cordis sinum tanquam in vitæ cisternam sanguinem influit, futuram vitalis spiritus materiam. Ex trunco quatuor insignes fluuij, cor, diaphragma, & costas proluunt. Vena nempè phrenica, Coronalis, Azygos, & Intercostalis. Quorum ora duo regurgitant flumina, Subclauias nempè utrinque venas quæ infrà clavicularis perreptant, sed una intrà Thoracem, altera ad axillas iter agit.

Quæ ad Thoracē fertur, in quinque surculos diffinditur, Mammariā, Thymicā, Capsulatē, Ceruicalē, Musculā. Thoracica ergo talis est. Axillaris autem habet tres ramos, vnum ad Thoracem, duos ad brachium, quo loco in Basilicam & Cephalicam diuiditur, ex quarum coitu in cubito fit vena, quæ Practicis nostris Mediana dicitur. Ramus qui in Thoracem distribuitur, geminus est, unus in mammae & musculos externos aut antiquos pectoris, alter in posticos fertur. Idem autem ramus subclavius cum suprà claves concedit, Superclavius dicitur, à quo

duo oriuntur, Iugularis interna & Iugularis externa, hæc in brutis maior, illa in homine insignior. Quæ duæ ad cerebrum contendunt, illudque totum irrorant.

Arteria magna.

Describitur h̄ic Arteria magna, quæ à sinistro cordis sinu prosiliens, statim duas Arterias in basim cordis & eius ambitum reflectit, Coronarias dictas. Mox in duos vindicatur ramos prægrandes, quorum unus secundū lumbo-rum vertebrae inflectitur, quem suprà in abdomen dicebamus comitari ve-nas. Alter sursùm ad iugulum fertur, vbi in insignes duos subclavios dictos diuiditur. A Subclavio dextro quinque arteriæ emergunt, Intercostalis supe-rior, Mammaria, Ceruicalis, Muscula, Carotis, λυθαργικὴ ἐποπληπτικὴ dicta, quæ per latera asperæ arteriæ cum interna iugulari ascendens, si intercipiat-ur, & multa sanguinis plenitudine of-ferciatur, denegato spiritui vitali ad cerebrum aditu, & animali è cere-bro exitu, fit Apoplexia. Similis est subclaviæ sinistræ distributio, præter Carotidem quam non emittit. Quod

reliquum est rami subclauij , ad axillas perueniēs dicitur axillaris, à quo Thoracicæ arteriæ & illæ quæ sunt in brachio , prodeunt.

His omnibus ita bellè demonstratis, se offert capsula & inuolucrum cordis, quod Pericardium dicitur, cordis pro- *Pericardium.* pugnaculum & vagina , in cuius spatio intrà cor, aquæ non minùs explicatu difficiles & admirabiles continentur, quàm quæ Dauidico celebri verbo narrantur. *Et aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini.* Illic autem fieri autumant, resudatione seri humorum, cùm ne quid esset vacuū , tūm ne Cor, quod perenni motu citatur , flammam conciperet, aut marcesceret loco sicco detentum.

Enitetur statim diuina illa pars , quæ *Cor.* omnium in corpore prima viuit & moritur vltima , Cor viscus nobilissimum medio in Thorace regia sibi domo situm : Cuius si dignitatem, necessitatem, compositionem , motum , & naturam species , verè de illo dicas.

Regia solis erat sublimibus alta columnis.

*Clara micans auro flammassq; imitante
Pyropo.*

*Quid admirabilius? Mitto pyramidalem illius figuram non sine magno vsu
Sinus cordis. Septem me-
dium.*

Auricula.

le illius duos sinus introspicias, vbi fabricantur spiritus, Septum medium attrahentes multis foraminibus peruum, ut ab uno ad alium sinum facilis & expeditus sit sanguinis commatus: Auriculas duas Cor ventilantes, & aeris derepentè irruentis remorantes iniurias inspicias: Quatuor eius insignia vasa lustres, duas scilicet ve-

Vena cava.

nas, Venam cauam, quæ ostio patentissimo in dextrum sinum hiscit, & è

*Vena arterio-
sa.*

iecore sanguinem refundit, Venam arteriosam, per quam in totam pulmonum substantiam, idem sanguis transfunditur, duas item Arterias, nempè Arteriam magnâ seu Aortam, quæ quoquouersum vitalem spiritum è sinistro Cordis specu distribuit,

*Arteria ve-
nosa*

Arteriam venosam, quæ aerem in pulmonibus preparatum defert in sinistrum sinum, & fumidos è corde vapores expellit: Valuulas undecim foris intrò, & intrò foris adapertas claudas,

Valuula.

& clausas aperias, admiratione raptus,
coactus eris dicere, materiam superasse
opus: quod de admirabili solis regia
canit Metamorphosis.

Succedunt cordi Pulmones, inspi- *Pulmo.*
rationis & expirationis instrumentum,
cordis flabellum & refrigerium, aëris
præparandi officina, vocis organum:
Cuius est parenchyma leue, rarum,
spongiosum, ut citò dilatari imbibique
possit: Cuius vasa è corde ad ipsum
delata, vena nempè arteriosa, arteria
venosa, & aspera arteria, sibi per col-
lum ab ore communicata: aut aëris
elaborationi ad spiritus inseruiunt,
aut sunt viæ expurgationis fuliginum
cordis: Vasa prorsùs ad vitam neces-
faria, quicquid enim respirationem
admit, vitam tollit.

Ita absoluta Thoracis admirandæ *collum.*
partis historia sequitur illi adnexa
Collum, in quo partes anticæ & po-
sticæ contemplantur. Anticæ variæ *Tracheia ar-*
sunt, Aspera in primis arteria, que *Tracheia ar-*
teria.
dicitur, cuius gratia videtur
esse constructum: hac enim formatur
vox, & per illam animalia inspirant

& expirant, descendit enim illa in Pulmones. Huius autem asperæ arteriæ caput Larynx dicitur, vulgo Adami mortuus, pars in collo conspicua, tribus cartilaginibus Thyroidei seu scutiformi, Cricoidi seu annulari, & Arythenoidi infundibuli labro non dissimili, constituta.

Eius musculi. Ad huius autem arteriæ motum, quia constringitur & dilatatur, quatuordecim musculos dissecant, communes nempè quatuor, & proprios decem. Suprema Laryngis parte est operculum Epiglottis dictum, perpetuò ad respirandum inhians, nisi cum cibus detruditur in os: tunc enim descensu cibi clauditur, alioqui inaduertentes magna tussis fatigat, si nempè vel micula in Laryngem contendit, aut guttula potus in illum delabitur.

Epiglottis. Os hyoides.

Scutiformi cartilagini Laryngis proximus est os hyoides, ypsilon græcam literam repræsentans, cui lingua adhæret. Huius dinumerantur musculi octo.

Lingua. Lingua deinde gustatus & ratiocinationis istrumentum cum suis decem muscularis hic enarrantur. Sic etiam

& fauces , quarum sunt decem mu- *Fauces.*
sculi.

Simul & ad latera Laryngis duxæ *Amigdale.*
glandulæ Amigdalæ dictæ & Ton-
fillæ adhærent , quæ saliuoso humore
os & adiacentes partes vbiique irrigat,
& aliquando *mucosus* excitant.

Simul etiam & sub sterno antè visa *Thymus.*
est glandula Thymus dicta gallicè *la-*
fagoue fulciendis ibi vasis dicata.

Explicatur etiam in ore Vuëa, pars *Vues.*
quæ tanquam vocis plectrum in fini-
bus faucium propendet.

Neruus hic etiam est è tertia *ovulæ* *Neruus re-*
& coniugatione arteriæ caroditæ con-*currens.*
tiguus ad iugulum ascendens , qui per
axillarem arteriam uno ramo reflexus
recurrentem seu reflexum ramum v-
trinque facit , quibus dissectis vocem
in cane deperire sumus experti.

Visuntur & hac antica colli parte *Vena ingula-*
Venæ iugulares & Carotides arteriæ, *res.*
atque tandem Oesophagus seu Gula *Oesophagus.*
ab ore & faucibus ad vetriculum de-
cendens , per quem cibus ab ore man-
sus delabitur , vbiique Asperæ arteriæ
contiguus , unde beccchica nostra re-

media, quæ sensim deglutiuntur, aliquid opis ferunt Asperæ arteriæ & pulmonibus, cùm due hæ partes, Aspera arteria & Oesophagus, sint contiguæ.

Posteriores tandem & posticæ partes colli sunt musculi caput & collum extendentis : de quibus in myologia copiosè edisserunt Anatomici. Ut & de singulis dorsi vertebris in Osteologia.

Admonitio.

Instituti ratio non patitur fusam & copiosam enarrationem eorum, quæ sunt in vasto Anatomes opere, de ossibus, cartilaginibus, vinculis, muscularis, tendonibus, venis, arteriis, nervis. Propositum enim solum est in rudiorum gratiam præcipua viscera, & partes in corporis trunco præcipuas delibare. Si qui sint, qui hoc dulci sed admodum laborioso studio magnoperè delectentur: sciant inchoandum opus ab ossium diligentis inspectione, deinde accedant ad partes propositas singulares, idque sedulò, assiduaque sectionis exercitatione & partiū in diuersis corporibus aurifia. De his enim legere solum, aut audire, somnium est: At videre & tan-

gere est rem ipsam, ut est, cognoscere.
Quod scimus loquimur, & quod vidi-
mus testamur, ait Christus apud D.
Ioan.

---

*P A R T I V M . C A P I T I S**enumeratio.**E N A R R A T I O   V I I I .*

AM sequitur tertia corpo-
ris humani pars dignitate
& elegantia omnium prin-
ceps & regina. In capite se-
det Pallas pro tribunali, &
è capite ut è regia, vtrumque tempus
& bellorum & pacis rectè dicit atque
gubernat. Caput ergò vocamus quod
colli prima vertebra & vertice seu ex-
- *Capitis diui-*
tima capitidis superficie circumscribi-
fio.
tur. Diuiditur autē in partem capilla-
tam & partem capillatio nudam, hoc
est, in Caluariam & Faciem. Dicamus *Caluaria par-*
primò de Caluaria, post de facie. *tes.*
Caluariae ergò partes sunt, aliæ conti-
nentes, aliæ contentæ. Continentes

iterum, aliæ communes, aliæ propriæ. Communes sunt, pili, cutis, & panniculus carnosus. Propriæ sunt ossa cranij, & duæ meninges, crassa & tenuis. Iam de singulis.

Pili. Anterior Caluariæ pars *Bρέγμα* dicitur seu sinciput, posterior *inīx* occiput, media *κορυφὴ* vertex, laterales *κεραφαι* seu tempora. In primis ergò explicantur pili, quorum materia fuliginosus vapor, tertiæ coctionis est excrementum. Causa efficiens, moderatus calor, color humoris prædominantis similis: factique pili sunt ad subiectarum partium tutelam, capitis expurgationem, sed ad ornatum quammaxime.

Panniculus carnosus.

Panniculus carnosus hîc peculiaris est & in fronte. Partes enim istæ in homine corrugantur, senectutisque sunt indices. Reliquo autem corpore Panniculus hic membranosus est & adhærens, non musculosus & carneus, ut in equo, asino, belluisque aliis, quæ dum se succutiunt sèpè sessores incautos excutiunt.

Pericranium. Continentium autem partium pro-

priarum prima est Pericanum membrana, quæ os caluariæ extrinsecus uestit, hæc ab interna dura meninge habet originem, fit enim ex illius filamentis per rimas & suturas ossis caluariæ exeuntibus.

Cranium autem seu os Caluariæ est *Cranium.* veluti galea cerebri, os quidem crassum, rarum, leue, multisque suturis distinctum, quod totum cerebrum obuallat tegitque, de quo in Osteologia.

Adaperto caluariæ osse, prima mē-
brana sese offert, quæ dura mater &
crassa meninx dicitur: cuius figura &
magnitudo ossibus caluariæ vndiquè
equatur, vndiquè etiam duplex est.
Reduplicatur in capitibus vertice, diui-
ditque supremam cerebri partem in
dexteram & sinistram. Quę reduplicatio à falcis similitudine, qua segetes
demeti solent, falx dicitur, falcatæ
Lunę quid simile. Reduplicatur, imò
quadruplicatur iterum, in postre-
ma cerebri parte magnum cerebrum à
cerebello disternans.

Inter istas durę meningis *dimidias* *Torcular.*

apparent quasi sinus quatuor, in quo sanguis est iugularibus effunditur, ex quibus in cerebrum diffunditur. Fit enim ex quatuor dictis sinibus quasi riuus quidam ad longitudinem suturę sagittalis usque ad ossa nasi cribrosa, quā facilè sanguis allabatur, Torcular seu Cisterna vocatur. Dura ergo meninx tegit, conseruat, fouet cerebrum, & illi suppeditat alimentum.

Pia mater.

Succedit Pia mater, λεπτὴ μήνη, quae est veluti cerebri secundina myriadibus intexta plurimis, totum illa cerebrum ambit, illaque adhaeret. His ergo duabus membranis tegit Natura cerebrum, ne scilicet molle duro collideatur: esset & cerebri substantia compacta, & quia mollis est, ne offenderetur ossis duritie & siccitate.

Medulla cerebri.

Leuiter sublata Pia meninge, magna illa & amplissima cerebri medulla se dat oculis, magnitudine duobus boum cerebris grandior: substantia alba, cineritia, molli, fluxili, pinguedini simili, minimum tamen habet pinguis glutinosi multum. Hæc est omnis animalitatis sedes; sensus, iudicij, mo-

tusque omnis ergastirion : spirituum animalium thesaurus, animæ nostræ tribunal, Palladis & sapientię emporiū, hīc illius arma, hīc currus fuit. Vniuersum ergò cerebrū caluaria contentum, & si vnicum, duabus tamen partibus diuifum intuemur in anterius videlicet & posterius. Anterius Εγκέφαλος Cerebrum, posterius παρεγκέφαλος Cerebrum. Cerebellum nuncupatur. Cerebrum Cerebellum. item in partē dextram & sinistram, reduplicatione meningis & falce à nobis superiùs descripta, dirimitur.

Ad huius finē, cumque falx definit, trium nempè aut quatuor digitorum profunditatem substantiam cerebri si excindas, reperies in primis callosū corpus πλάνωδες στόμα durū corpus, & substantiam cerebri iam suprà à falce diuissimam cōtinuans, vnde deinceps æquale cerebrum est. Callosum ergò corpus in medio cerebri, hoc est, inter supremū & zimum, geminis ventriculis, dextro & sinistro ex cauatum videbis, quos anteriores seu superiores vocant, auriculę humanę aut falcatę lunę non admodū dissimiles, sunt spiritus animalis εργασί-

Callosum cor-
pus.

Ventriculi su-
periores.

esa, expirationis & inspirationis cerebri canaliculi, odorum receptaculi.

*Plexus cho-
roides.*

Ibi plexus choroides reperitur, venularum & arteriarum labyrinthus, in quo maximè elaborantur animales spiritus. Rete etiam mirabile dici potest.

*Processus ma-
millares.*

Ab his sinubus duo processus, quos mamillares vocant, ad narium cribrosa foramina mittuntur, odoribus excipiendis dicata, & odoratus ideo instrumenta. Recta etiam per eosdem processus ad nares, mucosa cerebri excrementa deturbantur.

*Septum luci-
dum.*

Non est autem discedendum ab hisce ventriculis intacto eorum interstitio, quod Septum lucidum, aut lapidem calaminarem vocant.

*Tertius ven-
triculus.*

Iam ab ipsis duobus ventriculis tertius se offert, cui substratum est corpus quoddam cameratum fornicum edificiis non absimile, ideo Fornix, & Testudo vocatur, quod Athlantis more cerebrum sustinet. Et de subditu sibi ventriculo gemini emittuntur ductus, quorum alter in cerebri basim, alter in quartum ventriculum se insinuat.

Fornix.

A primo ergò sinu, contendimus in *Infundibulum*. cerebri basim , vbi reperitur Infundibulum seu pelvis πυελος νοενν vocant, per quod tanquam per Hippocratis manicam , quam vulgo vinum dulcoratur , cerebri pituita transcolatur in glandem pituitariam huius exrementi bibulam,qua tandem per os palati Cuneiforme dictum seu Basilare *Os basilare*. os , in palatum stillat : unde πυελος & sputum.

Ad latera apophyseων Basilaris ossis, toto detracto cerebro animaduertunt plexum& Rete quoddam , quod vulgaris *Rete mirabilis* Anatomicorum Rete mirabile vocat,in quo censem multi, spiritus animales fabricari. Alij quibus facile assentior , tale munus impertinent superiori Reti in ventriculis cerebri reperito. Adhuc sub iudice lis est , liberum sit unicusque in campo naturae spatiari, eiusque miranda secreta pro cuiuslibet captu detegere.

Pergamus ad quartum sinum seu *Quartus sinus* ventriculum , quo nos manu ferè ductus : sed illa via offendimus primo , Conarium seu *Conarium*.

glandulam turbinatam pineæ nuci non absimilem.

Nates.

Conario vtrinque contigua sunt à tergo, corpuscula quedam rotunda & dura, Nates dicuntur à forma, sub quibus duo testes apparent seu didimi. Sunt certè admirabilis structuræ, partes hæ omnes, illasque Anatomici censent à natura ita formatas ad facilitatem transitus spiritus animalis à tertio ventriculo ad quartum.

Calamus.

Quartus autem sinus cerebro & spinali medullæ communis est, ita efformatus, vt initio amplior, tandem abeat in acumen, hunc Calamum vocant.

Cerebellum.

Hinc inde Cerebellum patescit, decuplo magno cerebro minus. Est enim eius quasi fulcrum aut appendix, quo partes posticæ cerebri fouentur.

*Septem paria
neruorum.*

His ita distinctè & quasi acutæ tactis à Dissectore, septem paria & coniugationes neruorum, quorum venit scutariigo à postrema cerebri parte, demonstrantur: de his vulgare distichon est.

*Optica prima oculos, mouet altera, ter-
tia gustat.*

Quartaque

*Quartaque, quinta audit, sexta vaga,
septima lingua est.*

Sexta illa vaga abundè corpori toti *sexta vaga.* communicatur. Nulla enim vel minutissima corporis pars est, quæ ab ea nervorum surculos non mutuetur, si non ad motum, saltem ad sensum: ad motum enim maiori indiget subsidio. Ideoque natura *υελεὶς εἰχειν* spinalem *Spinalis medullam* erexit, quæ ut in navello cœrina, trabes & funes, sic hæc in humano corpore costas ac nervos sustinet. Alterum est cerebrum spinalis medulla, *σύρυγξ ήτε* sacra fistula quia magna, & toti corpori usui futura, infiniti etenim *Nervi.* nervi ab illa propagantur. Conspicuit tamen septem ceruicis, duodecim dorsi, quinque lumborum, sex ossis sacri dinumerantur. De quibus amplius in syndesmologia & sermone de nervis, quod anatomicis relinquimus. Sat igitur de iis, quæ in caluaria reperiuntur, descendamus ad faciem simili stylo, & eadem breuitate.

In continentibus faciei sunt ossa *Facies-quædam*, sunt & musculi, de quibus in osteologia & myologia. Contentæ

Organum tactus. autem in facie partes sunt maximè quinque sensuum organa. Verè tamen Tactus organum habet diffusum per totam corporis cutem, ita enim necessariò dispersus est sensus hic, cui nempe corporis tutela delegata est, & ab omnibus externis iniuriis præseruatio.

Organum olfactus. Olfactum faciunt duo iam explicati mamillares processus, in anteriore cerebri parte ad ossa cribrosa narium. Allicit ad se aridorum odores cerebrū, miro naturæ artificio quia humidū est & sicco indigens. Instrumentū Gustus est lingua aut eius tunica cum neruo ex quarta combinatione derivato, per quem spiritus animalis ad linguam defertur.

Organum visus. Sequuntur duo nobilissimi sensus, Visus, & Auditus. Organum visus ita fabrefecit natura, ut seipsum superauerit. Constat enim omni genere partium, quarum aliæ visionem primò faciunt, aliæ iuvant, aliæ conservant: quæ ratio veri organi est, cùm partium varietate instruitur. Constat Oculus, musculis, tunicis, & humoribus: Et musculi constant carne, neruis,

venis, fibris, arteriis, & tunicis. Nulla est ergo simplex & similaris pars toto corpore, quæ in paruulo orbitæ centro, ad diuinam oculi fabricam, non reperiatur. A musculis incipit demonstratio anatomica. Sunt Musculi in oculo sex, quatuor recti, duo obliqui. *Musculi oculorum.*
Rectorum primus attollens & superbus, mihi superciliosus dictus: secundus deprimens oculum & humilis, mihi terrenus: tertius adducens & bitorius, mihi studiosus: quartus abducens & indignatorius, mihi excubitor. Sex etiam Oculorum tunice enumerantur. Prima Coniunctiva seu Adnata dicitur, quæ oculum orbitæ adnett. 2. Cornea, pellucida & polita, ut cornu. 3. Vuea, quæ vuæ acinum representat, hæc variè colorata est, & eius ambitus dicitur Iris. 4. Aranea 5. Reticularis. Quæ duæ crystallinum humorem inuestiunt, ut postrema, quæ Vitrea dicitur, vitreum calorem. Tres *Humores.* etiam sunt oculi humores, in externa parte est Aquëus, in postrema Vitreus, in media sedet & visionis author Crystallinus humor.

Organum auditus. Sed iam ingrediamur lapidosum Os temporū, in quo omnis auditio perficitur. In meatu auris sunt quatuor Cameræ. Prima deforis patet & est obvia, meatus nempe auditorius externus: in cuius fine Tympanum seu membrana pellucida siccāque reperitur, quæ multis auditus organum reputatur. Huic secunda succedit cavitas, Pelvis vel cochlea à conchilarum similitudine nuncupata, in qua continetur aët ambienti consocialis, insitus tamen & atri ingenitus: hunc censet Aristot. organum auditus. Sed dictu mirum, sunt in hac camera ossicula tria, veteribus minimè nota, quorumque usus sat incertus est: eadem tamen magnitudine, tam in infantibus, quam in senibus reperiuntur. Imposita est illis nomenclatura à forma Incus, Stapes, & Malleolus, quæ ad firmandum tympanum efformata omnibus ferè creduntur. In huius secundæ cavitatis extremo duæ sunt fene stellæ, per quas species audibles ad alios sinus seu cameras traducuntur, & exitum præbent cerebri excretis. Tertia camera dicitur labyrin-

tus. Quarta cochlea. Omnes flexuofæ multisque meandris anfractuosæ , per quas delatus sonus acutior fit , vt exactius ad cerebrum deferatur.

Cochlea.

Ita breui penicillo totius trunci corporis, triumque maximarum partium Ventris, Thôracis & Capitis, adumbrata est historia. Ad partes externas transeamus.

**ARTUVM HUMANI COR-
poris, & eorum partium
enumeratio.**

ENARRATIO IX.

Sequitur quarta Anatomes corporis humani pars, quæ artuum & partium extremarum historiâ continet, manum nempè & pedum. De manu differendum primò, eadem serie & stylo. Manus græcis χειρ dicitur, quæ ut dicebamus, cum de hominè manum aridam habente loque-

De manu,

*Et eius diuina-
tione.*

remur) totum brachium à scapulis ad summos vsque digitos significat Anatomicis. Manus enim illis dividitur, in brachium, cubitum & extremam manum. Hæc autem in carpum, metacarpum & digitorum phalanges.

In brachio ergo seu in tota manu, partes simplices nobis hinc considerandæ sunt, ossa, musculi, venæ, arteriæ, nerui. Fundamentum divisionis brachij ab ossibus desumitur. Brachium enim dividitur à cubito, & cubitus ab extrema manu, & hæc etiam in se ab articulatione, quæ maximè in illis differt. Brachium ergo unum tantum os habet, idque magnum, *os adiutorij* vulgo dicitur. In cubito duo sunt ossa maius & minus: maius dicitur vlna seu Focile maius, & est inferius: minus superius Radius dicitur. In manu extrema sunt tres partes. Carpus, Metacarpus & digiti. Carpus seu brachiale habet octo ossicula. Metacarpus seu postbrachiale quatuor, digiti quindecim.

*De scapulariū
musculis.*

Vnaquaque deinde pars brachij suos habet musculos, quos antequam

demonstremus, quoniam brachium nō potest moueri sine scapularum adiumento, priū videndi sunt scapularum musculi. Scapula igitur mouetur sursūm, deorsūm, antē, retrò. Sursūm mouent duo, Trapezius & Leuatores proprij: Deorsūm duo, portio vna Trapezij & portio latissimi: antrorsūm seratus minor: retrorsūm Rhomboides.

Brachium mouetur sursūm, deorsūm, antē, retrò, & in orbem. Mouent sursūm duo, Deltoides & Supraspinatus: deorsūm duo, Latissimus & Rotundus maior: antrorsūm unus, Pectoralis: retrorsūm tres, Infraspinatus, Rotundus minor, & Subscapularis. Cubitum deinde mouent quatuor musculi, duo flexores, Biceps & Brachieus: totidem extensores longus & breuis. Radium item duo musculi pronatores, Rotundus & Quadratus, & totidem supinatores.

Carpus flectitur, extenditur & mouetur ad latera, flectunt duo, extendunt duo, omniū simul opera mouetur obliquè ad latera: quibus addunt Palmarēm, qui est in vola manus. Digitī etiā

*De musculis
brachi.*

*De musculis
cubitus.*

Carpi.

suos habent musculos, flectuntur, extenduntur, adducuntur & abducuntur. Digitos flectunt duo, Sublimis & Profundus. Extendunt digitos musculi quā plures, quos ad vnum redigit Siluius. Adducunt quatuor, lumbrici seu vermiculares. Abducunt interossei sex. Pollex digitus suos habet etiam musculos, duos flexores, duos extensores, tres adductores, & totidem abductores.

Vene yniuersa manus.

Venæ, arteriæ, & nerui plures sunt in brachio, omnes tamen venæ brachij vnam habent scaturiginem, nempè ab axillari vena, quæ est ramus venæ cauæ ascendentis subclaviae, de qua superius diximus. Non notauimus tamen ex ramis cephalicæ venæ ad externas manus partes, inter paruum digitum & annularem, reperiri vulgarem venam Arabibus Medicis, ad curandam quartanam & melancholicos affectus, Saluatellam dictam. Hanc autem usui profuturam crediderim, cùm agenda est reuulsio ad distantes partes: alioquin electio unius, vel alterius venæ in brachio, tanquam ad hunc vel

illum affectum commodior, somnium est, cùm harum omnium vna Axillaris sit origo.

Arteriæ autem plures sunt, usus tam
men solas quasdam profundas, alias *Arteria manus.*
cutaneas notat, omnes ex axillari ra-
mo prodeentes. Cum basilica vena,
etiam basilica arteria aliquando infe-
ctione venæ concurrit. Quæ micat in
carpo arteria est surculus quidam sub-
cutaneus. Per manum etiam sex paria *Nerui manus*
neruorū disseminātur, omnes ferè cu-
bitum perreptant, & ni attactu periti
Chirurgi distinguant neruos à venis,
periculum est ne loco venæ neruum
vulnerent, vnde periculosa brachij
conuulsio cōtingit. Sic incautè saucia-
tum neruum in brachio Henrici 2. *Historia.*
Galliarum regis, à chirurgo sectio-
nem venæ in illo, ex Medicorum præ-
scripto celebrante, narrat Pareus.

Sequitur artuum inferiorum narra-
tio, quæ eadem absoluetur breuitate.
Pes igitur græcis *mūs*, partem illam cō-
prehendit, quæ est à coxendice & ven-
tre inferiori ad extremos usque digi-
tos. Pedis igitur ut manus sunt partes.

Prima est femur, in quo est vnum os magnum cum coxendice articulatum, Femur dictum. Secunda Tibia, in qua sunt duo ossa, tibia seu facile maius, & fibula seu facile minus. Tertia est propriè Pes quo gradimur, in cuius tarso sunt ossa septem, in metatarso 5. in digitis 14. & duo pollicis. Constat etiam Pes iisdem partibus, quibus manus.

De musculis femoris. Femur in primis flectitur, extenditur, adducitur, abducitur, & circumagit. Flectunt duo, Psoas & Iliacus, extendunt tres, totidem adducunt, & sex abducunt, musculi quadrigemini & duo obturatores, circumagit verò omnium dictorum

De musculis Tibiae. Tibia flectitur, extenditur, adducitur, abducitur, flectunt quatuor postici appellati, extendunt totidem Rectus, Vasti duo & Crureus, adducunt duo Longus & Popliteus, abducit unicus, qui dicitur membranosus. Pes

De musculis pedis. etiam flectitur, extenditur, flectunt duo, Tibieus anticus, & Peroneus, extendunt quatuor. Gemelli duo, So-

leus , & Plantaris. Ex tribus primis dum coeunt fit corda Hippocratis, cuius vulnus est cum magno periculo retrò malleolum. Digi*ti* pedum ha-bent etiam suos musculos quibus flectuntur, Magnus & Minor. Quatuor digiti, vno musculo extenduntur, ad-ducunt quatuor Lumbrici, abducunt Interossei. Pedis pollex ab vno mu-sculo flectitur, ab alio extenditur, ad-ducitur vno,abducitur alio.

De venis pe-dis.

De venis,vt venæ brachij, ex axilla-ri ramo ascendentis cauæ orieban-tur, sic descendantis venæ cauæ ra-mus iliacus , vbi à lumbis descendit, in crura contendit , & ramos Crurales progerminat innumerosa sobole per Femur, Tibiam , & extremum Pedem. Describit Laurentius ex Siluio, sex fa-mosiores pedis venas, quas usus nota-uit , Saphenam, Ischiam minorē, Mu-sculam, Popliteam , Suralem , Ischiam maiorem. Nerui etiam quatuor insi-gnes per totum pedem fruticantur, ex tribus postremis partibus lumborum & osse sacro.

Ita fauente Christo , absoluta est

breuis & compendiosa Microcosmi historiola. Non sum soluendo in integrum. Quis perfoluit?

**D E F A C V L T A T E N A T V R A L I
& v i t a l i .**

E N A R R A T I O X .

*Quibus facul-
tatum corpo-
ris nostri sit
necessaria co-
gnitio.*

Arùm prodeisset Medicæ artis vidisse principia, & omnes corporis partes sigillatim lustrasse, nisi earundē partium facultates & actiones in dinumerato haberentur. Hoc quidem est opus Physicum, sed Medico & iis omnibus quibus de rebus naturalibus studium est apprimè necessarium. Non enim potest cognoscere morbos, & eorum symptomata, qui hæc ignorat. Actiones enim læsa morbos ostendunt, cùm sint earum præcipua signa. Et excrementa, doloris proprietates, & propria partium accidentia, férè ab actione læsa depen-

dent. Vide ergo quanti sit momenti actiones singularum partium dignoscere.

Tres vniuersas nostri corporis regiones vidimus. Caput, Pectus, & Venter. *Tres esse facultates præcipuas.* Tres in quibus tres præcipuae, & nobiliores partes locantur cerebrum, Cor, & Iecur. Quarum tres facultates maximas functiones edunt. Ex cerebro prodit omnis animalitas, micat in pectore, Cor ad vitam, & in ventre iecur omnem nutritiam, & naturalem facultatem continet. Cerebro eiusque facultati animali, omnes nerui & muscularum propagines inferuiunt. Pulmones & arteriae vitalem cordis facultatem promouent. Ventriculus, intestina, lien, renes, & venæ omnes, iecori & nutritiæ facultati opitulantur. Datur *Quarta principes facultas.* & facultas conseruandæ speciei testibus, in quibus feminis conficiendi & generandi residet vis, cuique vasa multa spermatica, cum deferentia, tum preparantia deseruiunt.

Incipiamus iam à Nutrice, minutiæ omnia proponere. Etenim naturaliter facultate, lis facultas cæterarum omnium facul-

tatum radix est , & naturæ instituto prima. Diuiditur autem in alias tres, Procreatrixem seu generantem , Au-
tricem,& Nutritiam.

De procrea- Procreatrix iterum , Alteratrice &
trice. formatrice constat Galeno. Procreatio
1.de nat. fac. 6 etenim motio est ad nouam substantiam
ducens, quod non posset sine commu-
tatione & alteratione fieri. Ita forma-
tio alterationem sequitur , quæ est ge-
niti animalis congrua delineatio , &
partium eius in situ , cuitate, figura, &
connexu , decens positio. Non est er-
gò generatio simplex viri cum mulie-
re commixtio , sed in utriusque semi-
ne , formæ de potentia in actum pro-
motio. Quæ vis è testibus primum
exorta in materno campo vires suas
exerit , ubi conceptus naturalitatem
omnem , vitam, motumque adornat.
Hæc autem procreatrix facultas , cùm
suo functa erit officio in effingen-
do fœtu , tunc feriata filet , ac nutri-
tionis officium sagax Natura init.

De nutrice.

Vegetat ergò , & circà alimentum
negotiatur τροφή , & naturalis fa-
cultas: Cuius incœptum est conco-

quere, sed intentum omne partibus assimilare nutrimentum. Ad concoctionem & ~~mixtione~~ concurrunt subservientes facultates quatuor. Attractrix, Retentrix, Concoctrix, & Expultrix. Concoctrix calore vtitur vt instrumento : Cæteræ fibris indigent, & Attractrix longis, Retentrix obliquis, Expultrix transuersis omne opus conficiunt. Attrahitur à partibus corporis alimentum, attractum retinetur, retentum coquitur, vbi coctum est, residuum coctionis & excrementum omne expellitur. Id perspicuum est in omni coctione. Nam in prima quæ fit in ventriculo, & dicitur chylosis, attrahitur à ventriculo cibus ab ore & dentibus premansus, attractus retinetur, nec inde incoctus excidit aut descédit, nisi cū chylus bene elaboratus est, quo tempore expultrix reliquias cibi amādat in aluū. Ita & Hepar, vbi fit sanguificatio, & ~~mixtione~~, quæ est 2. coctio, attrahit à venis mesaraicis chylū, in sanguinē mutat, & statim per venas, tāquā per tubos & canales distribuit in corp^o vniuersū. Iam incipit tertia coctio, quæ veram

re prima coctione in ventriculo.

De secunda in hepate.

quaest in ha- nutritionem absoluit in singulis parti-
bitu corporis. bus , à quibus manifestò fit attractio,
 non promiscuè & indifferēter, sed sin-
 gulæ trahunt sibi familiare & amicum
 alimētum , nutrientis enim cum nutri-
 to necessario intercedit similitudo.
 Aliæ enim partes puro alimento , aliæ
 crasso & turbido, aliæ tenui & halituo-
 so, nutriuntur. Fit autē in tertia hac co-
 ctione diuersa denuò alimēti mutatio.
 Cūm enim è venis sāguis excedit, alla-
Humores se- bitur partibus , vt 10s. Allapsum adhuc
cundarij. exquisitiùs tenuatur , & fit quod Ara-
 bes vocant cambion. Id agglutina-
 tur , & tandem incrassatur vt gluten
 tuncque assimilatur,in quo tertia co-
 ctio, imò vera nutritio consistit. Ex-
 cernit & in ista coētione naturalis fa-
 cultas superflua , cūm per insensilem
 transpirationem,tūm & per manifesta
 cutis spiracula.

Hipp. ænig-
ma explica-
tur.

Lib. de Alim.

I. de Natura-
lib. facultatib.
cap. 10.

Hinc clarum habebis Ænigma Hip-
 pocratis. *Alimentum verò (ait) quod*
hoc nutrit , alimentum est ; & quod veluti
nutrimentum est , & quod nutrimentum fu-
turum est. Eius habes perspicuam ex-
 plicationem apud Galen. Si quidem
 (ait)

(ait)quod iam assimilatur , nutrimentum appellavit , quod verò tale est quale illud , nempè appositum agglutinatumque veluti nutrimentum , reliquum omne , siue id in venis contineatur , siue in ventre futurum nutrimentum. Tandem eo loci concludit Gale- *Quid nutritio* nus necesse nutritionem esse assimilationem nutrientis & quod nutritur.

. Post nutritiam , sensu se dat in aper- *De Auctrice* tum Auctrix facultas : cuius officium *facultate.* est quod iam natum est & generatum , manente eadem forma , in omnem di- stentionem efferre. Hoc autem solius naturæ munus est , nec est in arte hominū , seruata eadem continuitate , ali- quid extendere : fit autem accressio se- cundum omnes partes solidas , tunc- que corporis fistitur incrementum , cùm nempè ossa robur omne adempta fuerint. Accrescendi autem limites ap- posuit natura , certo & determinato singulis rebus confinio.

De Generatrice facultate , paucula quædam initio huius 2. partis à nobis enarrata sunt. Reliqua quæ possent de- siderari , passim réperies. **Absoluta ergò**

naturali facultate ad vitalem transire
dictat ordo naturæ.

De facultate Vitali. Vitalis autem facultas, quæ sedet in pectori, è corde per arterias, spirituum vitalium ope, in omne corpus traiicitur. Atque huius viuificæ facultatis tres sunt functiones, quæ vitam compleant & absoluunt. Affectum concitatio, Pulsuum effectio, & Spirituum vitalium generatio. Ut enim actio nutriens & respirans fuit in iecore, ita thymus & irascibilis in corde. Pulsus, Diastole id est arteriæ eleuatione & distensione, Systole & depressione constat, in quo facultas vitalis elucet, cuius

Degeneratio- munus est, spirituum vitalium ope, dare vitam, eamque cum pulmonibus, *Spirituū.* inspiratione & expiratione conseruare. Hoc ut dicatur apertius, de spirituum vitalium generatione adeunda est iucundissima contemplatio. Vim creandi spiritus vitales natura posuit in sinistro cordis ventriculo, ex tenuiore sanguinis parte qui ex dextro in illum, miro naturæ opere, per septum medium transcolatur. Causa spiritus efficiens, est constans & perennis præ-

dictus motus cordis & arteriarum. In spiritu autem calor inest, isque vitalis *De calore nativo.* & viuificus, qui ad sui tutelam flabel- *tuo.* lum pulmonis exposcit, ut aëris frigidi occursum accersat: Calidum enim ait Hippoc. frigido moderato nutritur, eoque conseruatur: & ut scribit Galen. *Epid.* 6. Calor, ne euanescat euaporatione, perpetuo redintegratur frigore. In dilatatione enim cordis allicitur frigidus aër: In constrictione & systole, fuliginosa ab officina spirituum excluduntur, sicque ab iniuria tutatur author viæ spiritus, & nativus noster calor. Sed de his satis.

D E F A C U L T A T E*Animati.***E N A R R A T I O X I .**

Gredior facultatē animalem, quæ habet in cerebro functiones principes, & è cerebro per nervos omnem vim sensus & motus vni-

M 2

*Animalis fa-
cultatis diui-
sio.*

uerso corpori impertit. Diuiditur enim ea facultas in sentientem, & mouentem. Sentiens in internam & externam. Externa iterum in quinque sensus, visum, auditum, gustum, odoratum, tactum. Interna in sensum communem, imaginationem & memoriam. Quibus si intellectum addas, hominis erit Anima suis facultatibus instructa & ornata. Facultates omnes internas quas rectrices, & principes vocant gratia breuitatis ad Philosophum anamnisticum remitto: Et de motrice ac illius diuisione practica fiet enarratio in 3. parte sequenti, vbi de conuulsione. Sufficiat ergo hic cerebrum sensus & motus omnis principium intelligere: Et quoties de facultatibus internis laesis, ut de memoria aut ratiocinatione erit sermo, absqueulla distinctione partium cerebri, totum cerebrum lessum esse intelligere: Etiam si multis visum sit laedi memoriam in posteriore cerebri parte, alias autem facultates in medio & anteriori parte.

De sensibus externis differere nobis necessarium, fuit enim discursus de

cæcis, surdis, mutis, qui antè à Christo miraculosè sanati, incurabiles arte nostra iudicati sunt. Sensus visus & auditus sunt nobiliores, & ut dicit Baldu^s, reddunt certiores homines. De iis ergo primò, sed breuiter dicamus.

In proem. decretal.

De instrumē-

Sensus autem externos ita fieri breuiter intelliges si supponas & apponas singulis obiectum, ad quod per medium influit facultas. Sic obiectum visus duplex est, commune & proprium. Commune est quod & aliis sensibus competere potest: Quod est quintuplex, motus, quies, numerus, magnitudo, figura. Proprium autem est, lux & color. Medium autem, per quod repræsentatio obiecti sensibilis nempè coloris aut lucis ad oculum defertur, est aër aut aqua. Instrumentum autem est oculus, sed præcipue humor Crystallinus, qui per opticum neruum species visiles acceptas ab obiecto ad cerebrum defert.

Obiectum auditus sonus, est vel re- *sic de auditu.*
ctus & simplex, vel multiplicatus & reflexus, vt Echo. Medium est corpus *animæ* personabile & sonans, vt ignis,

aér, aqua, & omnia quæ transmittuntur. Organum autem est aér auribus ingenitus, de quo suprà in anatome. Fit auditio sic. Cùm ab aëris iictu inuchiatur sonorus aér ad auris aërem ingenitum, ea motio pulsat Tympanū, quod strepit, ac personat, & per neruū quinti paris auditæ species ad cerebrum euehuntur, vnde auditio & *āsōn*.

De Odoratu.

Non longè distat ab aure nares, quibus allicit ad se aridorū odores cerebrum miro Naturæ instituto, quia est humidum, & à bonis odoribus superflua cerebri humiditas euaneat: quoniam exsiccando & illustrando spiritus mirè recreant & oblectamento exergesciunt. Obiectū ergo Olfactus odor est. Mediū, per quod animal odoratur, primarium est Aér, secundarium Aqua. Instrumēta sunt processus mamillares ab anterioribus cerebri ventriculis, instar mamillarū prodeentes. Fit ergò odoratus cū halitus aut vapor ab obiecto corpore per nares ad meatus mamillares & inde ad cerebrum euehitur.

De gustu.

Obiectum gustus est *πώ γευτόν*, id est, Sapor. Medium gustus est humor seu

saliua in carne linguæ musculosa & fungosa. Instrumentum gustus est lingua, aut eius tunica cum neruo ex quarta combinatione deriuato, per quæ spiritus animalis ad linguam defertur. Fit ergo gustus sic. Cum liquidum spongioso corpori linguæ admouetur, eius imago vi spiritus animalis ad communem sensum defertur.

Restat Tactus ordine vltimus, sed *De Tactu.* omnium certè necessitate primus. *Sine enim tactu demonstratu est* (ait mirus Ari-
stoteles) *quod impossibile est animal esse.* ^{3. de Anima c. vltimo.} Organum ideo Tactus habet diffusum per vniuersam corporis cutem, & ita necessariò dispersus est sensus hic, cui nempè corporis tutela delegata est ab omnibus externis iniuriis. Obiectū autem Tactus est non *animor* qualitas afficiēs, seu patibilis tā prima, calor, frigus, humiditas, siccitas: quam secūda, durities, mollities, asperitas, lubricies. Medium Tactus est cuticula & cutis. Eius instrumentū neruus est per cutem disseminatus: est enim cutis, veluti sanguine p̄ditus neruus, quod mediā inter carnem neruumq; naturā sit adepta, & ex

paribus eorum portionibus quodammodo composita. Fit ergo tactus, cum qualitates sensibiles calida, frigida, mollis, dura, & similes, sensiles & nervosas partes feriunt, quibus est magnum cum cerebro commercium.

Quid ad sensum? Ita certè singuli sensus de suis obiectionem defensis sincerè & integrè pronuntiant, siderentur. dum hæc tria bellissimè concurrunt. Organum benè temperatum, medium non impeditum, legitimè & ex æquo distans obiectum. Quorum unum si desideretur, sensus non potest esse æquus Iudex & æstimator eorum quæ percipit.

DE REBUS NON-NATURALIBUS, ex òriginè secunda Medicinae parte.

ENARRATIO XII.

NON reperiet sanitatis tutelam, nec morborum externas dignoscet causas, qui rerum non-naturalium usum ignorabit. Ab

his enim, si moderatæ sint, conserua- Rerum non
mur, si excedant, destruimur. Has naturalium
senario numero describit Galen. sunt numerus.
ergò aér, cibus & potus, somnus & vi-
gilia, excreta & retenta, exercitatio-
nes, & animi pathemata. Quas ta-
men alij ex Hipp. in aëre & cibo bre-
uiùs designant. Ab aëre enim & à cibo
acriùs citiusque immutamur: non mi-
nùs tamen cæteræ aliquando vrgent,
& pariunt morbos.

T' γενίς ergò quædam summæ leges proponuntur, vt in singulis sit exercita-
tio. Prima sit. *Similia similibus cōseruātur.* Corpus enim nostrum cùm benè con-
stitutum est, similibus gaudet, & à con-
trariis afficitur. Similitudo etenim ami-
citiam, amicitia desiderium & attrac-
tionem parit. Quæ autem contraria
sunt copulari simul non posse, physi-
cum est Aristotelis pronunciatum. Al-
tera lex sit. *Cibus, potus, somnus, venus omnia sint mediocria.* Hæc est Hippo-
cratis, vt & tertia quæ sic est. *studium sa-
nitatis est non satiari cibis & impigrum
esse ad labores.* Quibus certè legibus
non ægroti solum, sed & sani se obli-

*Leges ad sani-
tatis tutelam.
Lib. de Salub.
dieta.
cap. 85. Artis
per.*

^{1. degener.c. 9}
^{tom. 16.}
^{6. Epid. f. 6. v.}
^{6. Epid. f. 4. 20.}

gare debent. *Varium quidē vita genus hominem sanū decet* (vt ait Celsus) *modō ruris esse, modō in urbe, sāpiū in agro, nauigari, venare, quiescere interdum, sed frequenter se exercere*. Modō scilicet temperati rationes & limites non excedat. Atque de cæteris rebus, quæ sanitatem seruant aut eam demoluntur, solliciti sint.

De Aëre.

1. Prog.

Quis enim tam firma sanitatis constitutus est, quem insolens aér & impurus substantiâ, aut qualitate immoderatus nō euariet? Quos venti insolētes, & aura grauis, fœtida, è loco impuro exhalans, contagiosa & pestilens non immutant? Est in multis, idque si fieri potest, citò præcauendum, longè fugiendum, & tardè redeūdum. Illud nō *θεῖος* Hippocratis, quod ab aere petitur Galeno, quoties epidemicos illos insultus, & pestilentes téporū constitutiones excitat ac impellit? *Inspiram⁹ necessariò vbique, & aërem de cœlo ducimus, & qualis aér, talis spiritus, vitæque author calor insitus noster.*

De cibo & potu.

Cibi etiam nos conseruant & immutant, etsi seriùs aëre, qui si à laudata eorum substantia, qualitate, quanti-

tate, ordine, & vtendi ratione deuiant, indè sanè grauis morborum fœtura est & ilias. Vitando iubet Socrates cibos & potus in vniuersum, qui vltrà sedandam famem & sitim, appetentiam producunt. In his ergò sit summus delectus & parsimonia. Audi Scholam.

Si cupis esse sanus, sit tibi parcamus.

Audi sermonem sapientissimum. Quotidiano dilectissimi experimento probatur, potus satietate aciem mentis obtundi, ciborum nimietate cordis vigorem hebetari, ita ut delectatio edendi etiam corporum contraria sit saluti, nisi ratio temperantia obſistat illecebrae, & quod futurum est oneri subtrahat voluptati. Quæ sententia hac lege firmatur. *Vbi cibus* 2. Aphor. 17. *præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit.* Et ista quæ temperandi cibi leges alias omnes claudit, totamque vitæ rationem comprehendit. *Non satietas, non fames, neque aliud aliquid quod modum naturæ excederit bonum.* 2. Aphor. 4.

Iam de Somno hæc sit ratio. Magis

Maccrob. 7.
Saturn. c. 14.

De Leon. Ser-
mo.
8. de Ieiunio.

De somno & dormire quām vigilare Glirium hæc vigilia. vita est, de quibus Martial.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo

Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Præstat, contra voluptuosorum & aulas modo inhabitantium non tam mores quām amores, noctu dormire, vigilare die. *Qui malè agit, odit lucem.* Luce ad vigilandum hortantur cœli, dehortantur tenebræ, quæ suadent somnum.

6. ep. sec. 5. 11. *Quod est somnus visceribus, idem labor articulis & musculis.* Hic luce & die, ille verò noctu appositiè fit. Lex est *Somnus atque vigilia, utrumque si modum excescerit, malum.* Post pastum etiam dormire, onerosum est: Nestoriseni accommodum, qui

Ex Homero apud Galen. 1. de san. tuend. *Vt lauit sumpfitque cibum dat membra sopori:*

Namq; hac iusta seni.

Omni tamen aliæ ætati & tempori incommodum.

De exercita- Neque statim à pastu venies ad exer-
tione. citum: *Labores cibum præcedant,* ait,
6. Epid. 4. *Hippocrates si contrà feceris, morbi*

generabūtur. Fatigatus etiam ab exercitio protinus cesseret, ne plus æquo extenuentur spiritus & dissipentur. Cùm ^{2. de dieta.} lassari, sudare aut dolere corpus cœperit, de mandato Hipp. desistendum. Cæue etiam, ne impura corpora exercitationē subeant. Vt & impura corpora ^{2. Aphor. 10.} quò magis nutries, eò magis lædes. Extenuatos etiam à iejunio, aut animi merore, aut labore, exercere non oportet. *Vbi fames, laborandum non est,* ait ^{2. Aphor. 16.} idem. Hipp.

Sed iam ab exercitationibus ad excreta & retenta veniamus. Quam periculosa sit sanguinis & humorum plenitudo, aut impuritas & cacochymia demonstrat Hipp. qui haud cunctanter talem plenitudinem soluēdam esse præcipit. Studium Athletarum erat saginare corpus: sed vt ridebat Philopemenes apud Plutarchum, quantò illis plūs cibi accedit, tantùm sanitatis & vitæ recedit. Concludit enim Hipp. refectiones & ~~avælopies~~ cùm extrema fuerint, periculosas admodum esse.

Tandem vt de rebus non-naturali-

De animi per- bus me absoluam. Cùm nemo possit *turbationibus* esse *ān̄th̄is*, quia nobiscum insunt, & connatæ animi perturbationes & pa- themata. In his summoperè est neces- saria moderatio, magnumque robur animi, ad domandos & frēnandos im- petus, quorum primos in nostra non esse porestate asseuerant. Hinc Euri- pidis Medea.

Cognosco quām nefanda nunc patro mala,
Sed ira consilio est potentior meo.

Hector & Achilles succumbebant iræ, cui viriliter obsistunt, Vlysses, Polida- das, Nestor armati ratione & men- tis iudicio, ergò

*Fortius est qui se quām qui fortissima
vincit*

Oppida, nec virtus altius ire potest.

Acutè ille: Iraisci non est morbus, sed esse iracundum, morbus est. Qui enim iracundus est, etiam cui non debet, aut cum non oportet irascitur. Sic in metu futuri mali quantum frigescit corpus & horret? In dolore præsen- tis mali quantum extenuatur? in cupi- ditate futuri boni quantum ardet cor? in gaudio præsentis boni vt æstuat

& gestit immodicè.

Gaudia non remeant, sed fugitiua volant.

Ita breuiter de rebus sex non-naturalibus philosophamur, quarum cognitio quātū sit necessaria Medicis suadet ratio, testatur experientia. Alimentorum quidē & aeris vbiquē nobis primum adeunda cognitio, sed iis in locis precipiū vbi Medicinam facimus. Mi-

*Ticenda pro-
ponit.*

hi ergo, Iudæos & Galilæos ægrotos à Christo D. curatos, enarranti, quo certa sit nobis illorum vitæ ratio & conditio, tum cæteræ omnes ad benè medendū indicationes se dent in perspicuum, necessaria est sedula & exquisita locorum Terræ sanctæ inuestigatio, cùm in vniuersum, tūm & in particulari. Atque de singulis aperienda cognitio.

*VNIVERSAE SYRIAЕ ET
Terræ sanctæ descriptio.*

ENARRATIO XIII.

Syriæ termini

Ncipiemus à descriptione Syriæ integræ, in qua terra sancta continetur, cuius longitudinem & latitudinem explicabimus, quaque in zona sit ac Climate dicemus. Continetur ergo Syria integra in zona nostra temperata, quæ est intrà Tropicum Cancri & Circulum antarcticum. Eius autem fines sunt à Tygride fluvio usque ad Ægyptum. Habet nempe ad orientem Tygrim, versus meridiem Ægyptum, ad septentrionem Natoliam, & versus occidentem mare mediterraneum.

Eius divisiones.

Syriæ autem vniuersæ tres famosas reperio diuisiones. Prima est antiquissima Salomonis tempore, cum nempe data terra est in distributione duodecim Tribus Israël. Tuncque in duo Regna

I.

Regna diuidebatur, Iudæ nempè, quod duas cōpleteſtitur Tribus Iudeſcilicet & Benjamin. Altera autem erat regnū Samariæ, à Metropoli Samaria ſeu ſebaste reliquas decem Tribus continens.

Secunda diuifio erat Christi D. tempore. Huius tunc tres erant partes. Iudæa versùs meridiem, Galilæa versùs septentrionem, & Samaria in medio duarum. Tertia diuifio exactior modò est, quam tradit Brocardus monacus qui totam hanc sanctissimam teriā fēliciſſimè peragrauit. Hac ergò in quinque partes ſeu prouincias diuidit.

Prima eſt Syria fluuiorū Mesopotamia dicta, quia inter duos inſignes fluuios ſita eſt Euphratem & Tygrim: cuius metropolis eſt Edessa, nunc Rages dicta. Secunda eſt Selesyria ſeu Syria ſele, ab Euphrate fluuiio ad riuum vſque Valaniæ, qui in mare exoneratur. In hac ſunt nobiles ciuitates, Anthiocena, Laodicæa, Apamia, & aliæ ſimiles. Tertia pars eſt à riuo Valaniæ vſque ad montem Carmely, & dicitur Syria Phœnicis, in qua ſunt magnæ ciuitates, Beritus, Trypoli, Sydon,

2.

In descript.
teriæ sanctæ.

Huius quinque partes.

1.

2.

3.

N

Tyrus, Acon, Capharnaum. Habet
quoque castrum peregrinorum & mō-
tem Libani. Brocardus diuidit terram
sanctam à ciuitate Acon certis suis li-
mitibus & leucis versùs partes mundi
cardinales, Orientem, Occidentem,
Meridiem, Septentrionem: Et quæ-
dam carthæ vulgares incipiunt Terræ
sanctæ descriptionem à parte ista ter-
tia, sed persequamur. Quarta pars
est Syria Damasci, in qua Damascus est
metropolis, quæ & Syria Libanica di-
citur, à Libano monte. Quæ pars con-
tinetur multis sub præcedenti Syria
Phœnicis: & Brocardus etiam descri-
bit istam partem quintam, statim post
Phœnicem. Quinta autem pars dicitur
Palestina, quæ est postrema pars Syriæ
versùs meridiem. Hæc iterum in tres
diuitur.

Prima nomine totius Palestina dicta,
eius metropolis est Ierusalem & ad
mare mortuum usque extēditur. Alia
est Palestina Cesaræx à Cesaræa vrbe
maritima. Tertia est Palestina galilæx.
Hæc igitur est vniuersa illa Sancta terra,
non terra, sed salutis cœlum, non co-

Quomodo

*Brocardus ter
ram ab Aco-
ne diuidat.*

4.

5.

cœlum, sed verè thronus in quo dominus suas exercuit dominationes, in quo Saluator tot & tāta salutis indicia demonstrat, monstrat iter cœlestis Paradisi hunc terræ paradisum ipse suis sacris pedibus pererrans. *Ad dandam nempē scientiam salutis plebi sue in remissionem peccatorum*, vt de illo piè canit Zacharia. De hac ergò mensuram, zonam, & clima Geographorum more inuestigemus, eius naturam, temperiem, & conditionem omnem exploremus: quo facilior præfatorum ægrotantium & ægritudinum cognitio obrepat. In aëris enim conditione quo viuimus, totius vitæ nostræ ratio ferè posita est, vt diligenter libros diuini Hippocratis euloquenti, ac omnem conditionem vitæ meditanti, notum esse potest & perspicuum.

Longitudo ergò alicuius loci, ex *Delongitudi-* descriptione meridiani per *Æquino-* ne terræ san-*ctiale* mensuratur. Describitur au-*ctæ.* tem *Æquinoctialis* in sphæra ab oriente occidentem versùs, & meridianus intersecat *Æquinoctiale* à septentrione ad meridiem, ita vt meridianus tran-

*Quid de terra
sancta medi-
tandum.*

seat per verticem capitum nostri, quo-
cunque in loco simus, & nobis sit unus
meridianus hic Tolosæ, alter sit & ab
isto distans Romæ, alter Venetiis & sic
de ceteris locis. Sumitur ergo longitudine
vnius loci ad alium per longitudinem
Æquinoctialis, rectâ ab occidente ad o-
rientem. Quare longitudine ciuitatum,
ait author de sphera, est arcus Æquino-
ctialis interceptus inter duos meridia-
nos. Ut autem limitari posset longitudine
in Æquinoctiali, à certo meridiano in-
cipienda fuit mensura, nempe ab insu-
larum fortunatarum meridiano. Distat
autem Meridianus terræ sanctæ versùs
orientem, à meridiano Insularum for-
tunatarum versùs occidentem, per se-
xaginta sex gradus ferè. Talis est ergo
longitudine Terræ sanctæ, nempe sexagin-
ta sex graduum, ut mesuratur à Iuncti-
no in tabulis. Vnde patet Terram san-
ctam seu Palestinam nobis admodum
esse orientalem. Solùm enim Tolosa
nostra ab Insulis fortunatis habet lon-
gitudinem septemdecim graduum,
ergo Palestina Tolosa orientalior per
quadraginta sex gradus singulis autem

gradibus si des triginta leūcas gallicas,
distabit Palestina Tolosa versùs oriē-
tem , per mille quadringentas septua-
ginta leūcas.

Latitudo autem alicuius regionis,
aut loci, sumitur ab Aequinoctiali ver-
sùs polum arcticum nostrum : & tan-
ta est latitudo vnius loci ad alium,
quanta nempè est distantia ab Aequi-
noctiali. Latitudo ergò Palestinæ est
per triginta vnum gradum : Et cum
latitudo Tolosæ sit quadraginta trium
graduum , Palæstina erit magis meri-
dionalis quàm Tolosa per duodecim
gradus, hoc est ferè per trecentum se-
xaginta leūcas.

Ex his apparet integrām Palæstinam *De zonis*
esse in zona temperata, ut & Gallia no- *in qua sit ter-*
stra cum tota Europa, magnaqué Asiæ *ra sancta.*
parte. Zona autem ista temperata su-
mitur extrà Aequinoctialem circu-
lum versùs polum nostrum arcticum ,
idest , intrà tropicum cancri , & cir-
culum polarem arcticum. Limites
tamen Palæstinæ ferè tangunt Tro-
picum cancri. Aegyptus enim, quę con-
finis est Terræ sanctæ seu Palestinæ ,

est sub Tropico cancri. Non longè ergo distat Palæstina à zona torrida, quā scilicet Sol peragrat perpendiculariter, vnde æstuosa, & torrida dicta est illa zona: quemadmodum nostra dicitur temperata, quia scilicet Sol nusquam tangit nos perpendiculariter, sed obliquè. Radij autem Solis vibrati perpendiculariter sunt ardentes, quales emittuntur in zona torrida. Radij autē quod obliques, eò remissiores. Magis obliqui sunt cum sol est in puncto Capricorni, minùs verò obliqui cum est in cancro. Ergò cum certa causa, calor Solis in æstate seuerior est nobis, quam in hyeme.

Palæstina est ergo in zona temperata, comparatione tamen ad Galliam est maximè Orientalis & australis Tropicoque cancri proximior, feruidior ergo, ut potè quæ minùs obliquè imo fere perpendiculariter tangatur à Sole, non multùm scilicet à zona torrida distante, longeque semota sit à zona frigida quæ est ad polum arcticum.

5. Zona de- Quinque autem zonas per quinque
scribuntur. circulos in sphæra describunt cosme-

graphi. Nempe Circulum arcticum, Tropicū cancri, Aequinoctiale, Tropicum capricorni, & Circulum antarcticum. Inter duos arcticos sunt duæ zonæ frigidissimæ: Inter duos Tropicos est zona torrida, hanc enim Sol tangit ubique perpendiculariter: Inter Tropicum Cancri & circulum arcticum est nostra zona temperata: Inter tropicum Capricorni & circulum antarcticum est altera zona temperata. Sed de his pleni sunt libri Geographorum & Astronomorum, ideoque iam de climate dicamus: multum enim refert ad temperiem Palestiniæ, etiam cognitio climatis.

Clima autem à zona differt. Quinque enim zone mundi tam habitabiles partes quā inhabitabiles diuidunt. Clima autem solum habitabiles partes designat. Est enim clima, spatium terræ habitabilis inter duos parallelos, id est, inter dnos circulos æquidistantes, & nunquam in se coēuntes. Describuntur autem parallelī ab Aequatore ad polum arcticum, quoniam extensione ab Aequatore ad polum semper

N 4

fit maior inaequalitas dierum artificia-
lium: & prima aequidistantia sumi-
tur à circulo aequinoctiali, in qua
sensibiliter ad semissem horae muta-
tur horologium. Quotum autem fue-
rit aliquod Clima, tot semihoris
dies eius longissimus, diem noctis e-
qualem, hoc est horas eius duodecim
superat.

Climata autem eandem minimè
latitudinem habent: Quò enim sunt
Æquinoctiali propinquiora, eo latio-
ra, angustiora verò quò magis ab eo
recedunt, proximioraque fiunt Aqui-
loni. Habet autem unumquodque
clima, principium, medium, & fi-
nem. Medium dicitur, vbi a statis dies
est longissima.

Primum clima.

2.

3.

Ira primum clima est Diamærcis,
vbi major diei prolixitas est horarum
duodecim. Secundum est Diaciens à
Ciena ciuitate Ægypti, vbi maior
dies est horarum tredecim cum di-
midia & quarta parte unius horæ.
Tertium est Dialexandrias, ab Ale-
xandria Africe vībe, vbi dies est ho-
rarum quatuordecim: & cœlum poli

suprà ozonta triginta graduum cum
dimidio. In hoc autem tertio clima- *In quo clima-*
te est maior pars Syriæ , & ferè tota te sit Terra
Terra sancta. In quarto climate Diar- *santa.*
rhodos est mare mediterraneum , & 4.
si quid reliquum est à Syria & Terra
sancta , in isto continetur. In quin- 5.
to climate Diarromes continetur
Roma , tota Hispania , pars Galliæ
Narbonensis & Tolosa. *Vasconia Tolosa in 5.*
nostra est in sexto Diaboristeneos. De *climate.*
reliquis non est ad institutum. Eo *Vasconia in 6*
enim animo de his differendum fuit,
quò certius esset Terræ sanctæ lon-
gitudinem esse sexaginta sex gra-
duum , latitudinem verò ad triginta
vnum, illamque esse in zona tempera-
ta , & in tertio climate.

D E T E M P E R I E   E T
*particulari conditione Terre
 sanctæ.*

ENARRATIO XIII.

ERRÆ nobilissimæ & sacratissimæ longitudine, latitudine, zona & climate descriptis, sequitur ut eius temperiem vniuersam inuestigemus. Pericundum me herculè & utile nobis in hac contemplatione diuersari.

*Incolarū ter-
 ræ sanctæ tē-
 peries unde
 meditanda.*

Inquirendum ergo quo aëre animam è cœlo ducant huius paradisi terrestris incolæ, calido ne an frigido, humido an sicco, puro an impuro, maritimo an terrestri, montano an valloso. Indè & patere potest ventorum illius regionis natura, indè & aquæ & alimentorum conditiones. Ex quibus omnibus ægrotantium cuiuslibet loci naturam expiscari consuetum est Hippocrati.

*Lib. quod ani-
 mi mores.*

Quis euim non cernit (ut doctè Galenus ait) omnes homines sub septentrione de-

gentes corpore & animo prorsus contrariè affectos iis, qui torridam propè habitant Zonam? Aut quis nescit qui inter hos medij regionem bene temperatam colunt, & corpore esse & animi, & ingenij fælicitate atque prudentia illis hominibus præstantiores? Superiora ergò omnia bellè inuestigare conuenit, atque ex iis Palestinae & inhabitantium omnis deducenda naturæ cognitio.

Innotescit ergò nobis alicuius regionis aut loci aër dupli via, aut in vniuersum secundum vniuersam regionis positionem, in eius nempè longitudine, latitudine, zona & climate, aut in particulari secundùm cuiuslibet loci in ea regione situm. Nemo enim dubitare potest, quosdam etiam locos temperatissima in regione esse, qui admodum calidi sunt aut frigidi. Sic notwithstanding Geographi in quarto climate diarhodos alioqui temperatissimo, Rhodū insulam esse calidissimam. Diuersitas ergò temperiei loci cuiusdam ab vniuersali regione, dependet primò ex loci positura, quæ particulari situ vel ad meridiem, occasum, aut septentrionem

Aeris alicuius loci cognitio.

Rhodos Insula calidissima.

Locorum aliquius regionis diuersa temperies, unde.

deuergit. Dependet secundò ex positione particulari , vel ad mare , vel ad montes , vel ad aquas palustres, vel ad nemora. Sciendumque ad hoc esculētorum & poculentorū vsum , non parūm conferre,cùm in legibus Medicorum sit,ab aëre & cibo , etiam si ferrea esset nostra nativa temperies,immutari tandem & de pristino cadere statu.

*De vniuersali temperie ter-
ræ sanctæ.*

Iam ergò ad temperiem vniuersalem terræ sanctæ totiusque Syriæ iudicandam,regula ex præfata longitudine, latitudine , climate,& zona peti debet. Atque cùm præcedēti enarratione cōstitutum sit,totam Palestinā esse orientalem & australē,in zona temperata, non longè semotam à zona torrida(est enim in tertio climate Dialexandrias) certum est totam illam esse æstuosam valdeque calidam : ad quam nempè Sol demittit radios ferè perpendiculares ubique , & quolibet tempore.

*Partes sub æ-
quinoctiali
non esse tem-
peratas ad-
uersus Iun-
tinum.*

Si huius loci esset de singulorū climatum temperie differere,non probarem quod sibi persuadet Iunctinus , partes nempè sub æquinoctiali esse temperatas. Temperata enim pars illa iudicari

debet, in qua quatuor anni tempora suam seruant temperaturam naturalē: Atqui hoc fieri nō potest sub æquinoctiali, nec sub zona Solis torrida: Etenim sub præsentia solis ubique direc̄ti, frigus adesse nō potest sufficiēs ad cōstituendam hyemem, nec proindē fieri potest tēperatio cōtraria, quę ex aduerso æstatis calori respondeat. Quod tamen necessariū adstruit Galen. vt quatuor fiant diuersi temperamenti, diuersæ anni tempestates ver, æstas, autumnus & hyems. Nec sufficit frigus noctis vt argumentatur Iunētinus, ad temperandum solis ardorem, & vt inde quatuor anni partes sua proportione temperata exurgant. Sic enim duas solum concluderet, æstatem ab ardore diei, & hyemem à frigido noctis. Ita iudicatam ab Hippocrate, *De temperie* temperaturam insulæ Co, in qua ille *insulæ Co in* habitabat, coniectandum est: quoniam *qua erat in* pars illa ab oriente in occidentem, quę *Hippoc.* parallelum dicit per Coüm & Gnidiū insulas, habet quatuor anni tempestates æquabili quadam proportione, & propria cuiuslibet temperie cōstantes.

Quartum clima temperatum est.

Idque ob loci naturam , & comparatione factâ ad æquinoctialem, polumq; arcticum. Nam cùm sint in quarto climate non vruntur vt qui sunt in primo, secundo, aut tertio : nec ita frigescunt vt qui sunt in quinto, sexto, & septimo. Quartum ergo clima, si toto suo ambitu generaliter consideratur, temperatum est, in partibus verò suis, non est dubitandum locos quosdam habere calidissimos, qualem esse Rhodum insulam anteà notabamus.

Palestina est admodum calida.

Conclusum ergo sit Palestinam seu terram nobis verè φυσιζον necessaria nobis producentem , non ad vietum, sed ad æternam vitam: habitâ ratione climatis sui admodum calidam esse, feruentem, & exurentem: huius tamen loca singulatim spectata , multa reperientur in temperie , & à temperie vniuersa prorsùs diffona & diuersa. Et quanquam ventus vniuersalis fit illuc Auster, sunt in illa tamē & vrbes, & loci ab Austro tuti, ad aquilonem verò patentes & expositi. Alias item ibi reperies vrbes maritimas, alias in plano, alias palustres , alias deserto in loco,

Terra sanctæ descriptio. 207
in amoenissimo & fertili solo quam-
plures easque ditissimas.

D E P A R T I C V L A R I S I T V
& temperie urbium & locorum
Terra sanctæ.

E N A R R A T I O X V .

IAM ergò paululum circa diuersa loca Terræ sanctæ nobis salutiferę spatiemur, ut illorum diuersam temperiem attrectemus mente. In una etenim & eadem regione prout situs loci diuersus est, sic & aër & viētus ratio diuersa, imò certè & inhabitantium diuersi mores & humores. Mensura autem huius varietatis à diuerso loci & soli ad Solem aspectu desumitur. Orientalia etenim *Orientalia* dicuntur loca, quæ Solem orientem *loca.* respiciunt, & ab occidente occultantur monticulis, aut insigni nemore quodam, vel omnino sunt aprica &

cuilibet exposita vento. Quæ autem loca montosa sunt frigent, quæ in loco plano temperantur, aut sequuntur dominantis venti assiduoque efflantis temperiem. Orientalia verò loca & ab aquilone tecta & occasu, calida sunt, aliorumque relatione temperata.

*Occidentalia
loca.*

Similiter occidentalia dicuntur quæ tecta, orientis solis non excipiunt radios, hæcque frigidiuscula sunt matutino maximè tempore, à vaporibus nempè nubibusque algescientibus, quibus aurora frequentissimè horrescit.

Meridionalia

Meridionalia verò & tecta à septentrione, calida sunt & æstuosa, cùm potissimum radios Solis die vident integra, paucosque frigidos admittūt ventos. Septentrionalis è regione sita, cùm non ita Solis radiis illustretur, ferè semper friget. Ita sanè de vrbiū & locorum omnium temperie & positura iudicandum. Atque diligenter notandū non solum in loco quodam, vrbe, aut pago, ob enarratas causas diuersam temperiem à tota regione, & illius universo situ reperiri: sed vnum & eundem locum, vrbem, aut pagum variare:

ob

*Septentrionalia
loca.*

ob diuersum nempē Solis & cœli aspe-
ctum, varium Soli situm ac posituram,
diuersum item aëris & ventorum affla-
tum.

Exemplum sit in antiqua Palladi & Tolosæ tempe-
Musis sacra Tolosa: cuius caput ad rie.
orientem Solem hybernum positum,
à Sole & æstiuo oriente quibusdam
monticulis tegitur. Ea pars quæ me-
ridiem spectat, & qua patent radij So-
lis, magno Garumna fluuio proluta,
calida & humida est, austro frequenter
impetita, proindeque arescens & salsa.
Pars autem quæ ad Diui Stephani fanū
orientem Solem & aquilonem inspi-
cit, paulò temperatior est in humido &
sicco, in calido autē & frigido inæqua-
lis. Inferior verò vrbis pars à communi
nempē domo & platea porta arietis
dicta, tota ad septentrionem & occa-
sum exposita friget, & aliarum com-
paratione siccessit. In vniuersum au-
tem Tolosa ob situm decluem & hu-
midum aquis & puteis irriguum, hu-
mescit: in calido autem & frigido se
habet inæqualiter. Quare & catharris,
& febribus putredis, dysenteriis, &

O

morbis à melancholico sanguine op-
portuna est tota Tolosa. Cæterum
(quales in simili temperie præditos iu-
Lib. de aëre dicat Hippocrates) homines habet
aquis & loc. breuioris staturæ, non magnos, nec ad-
modùm erectos, sed bene carnosos &
multùm agiles, acutissimos certè in-
genio , & ad literarum studia ma-
ximè promptos & expeditos. Toleran-
tia quidem laboris non ipsis à natura
in est, studio tamen & honoris stimulo
laboriosi sunt: atque cum ætate ob
prædictam loci temperiem dum eu-
dunt melancholici , magna iudicij &
animi constantia pollent.

Liceat igitur ad exemplar magnifi-
cæ vrbis Tolosæ, de cæteris locis ma-
ximeque nobis de vrbibus Palæstinæ
edisserere ac iudicare. Vbi cùm loca
magna ex parte maritima sint, sicciora
Maritim loci & calidiora sunt æstimanda. Calor e-
temperies. nim in loco mari finitimo à reflexione
radiorum Solis emanat , siccitas au-
tem à maris salfedine. Sic ibidem loca,
quæ aquis dulcibus sunt propinquiora,
humidiora iudicentur. Quæ si sta-
gnantes & palustres aquæ sint, vt quæ

non longè à mari mortuo dissident,
quia nubibus & imbribus sepiusculè
obscurantur, humidissimi loci iudi-
centur. Aquis carentia loca sicca sunt,
montosa frigent, ut & ea quæ aquilo-
nem spectant.

Descripsit partes antiquissimæ terræ
præcipuas Iosephus olim, easque de-
pingit populosas, ditissimas, opimas, &
fertiles, restant proh dolor! (Animus
enim meminisse horret luctuque refu-
git) Restant?

*Descriptio
Terræ sanctæ
& Iosepho.*

---- *Iuuat ire & dorica castra
Desertosq; videre locos, littusq; reli-
ctum.*

---- *Tenedos notissima fama
Insula diues opum Priami dum regna
manebant,
Nunc tantum sinus, & statio mal'e fidæ
carinis.*

Sed audiamus antiquissimum terræ,
incolarum, rerumque eius, Historio-
graphum. Pugnaces sunt (ait) Galilæi & Lib. 3. de bello Iudaico c. 2
omni tempore plurimi, neque aut formido
unquam viros, aut eorum penuria regio-
nes illas occupauit: quoniam totæ opimæ ac
fertiles sunt, omniumq; generum arboribus

consitæ , ut etiam minimè agriculturæ studiosos ubertate sua prouocent. Denique excultæ sunt ab incolis totæ , nec pars ulla est earum otiosa : quin & ciuitates ibi crebre sunt, & ubique multitudo vicorum propter opulentiam populosa , ut qui sit minimus, suprà quindecim millia colonorum habeat. Et paulò post. Samariensis (inquit) regio inter Iudeam quidem & Galileam sita est: incipiens enim à vico in planicie positæ , cui nomen est Ginea in Acrabatenam desinit Toparchiam : sed naturâ nihil à Iudea discrepat. Nam & utræque montosæ sunt & campestres , agroque colendo molles atquæ opimæ , nec non & arboribus plene : pomisq; tam silvestribus quam mansuetis abundant , eo quod natura sunt arida , imbrumq; satis habent. Dulces autem per eas aquæ sunt , bonique graminis copia , praeter alias earum pecora lactis abundant : quodque maximum virtutis atque opulentiae specimen est , utræque viris referta est. De Iudea idem statuit nobilissimus author. Media eius est (ait) Hierosolima unde quidam non sine ratione umbilicum eius terræ eam urbem vocauerunt. Sed nec marinis quidem Iudea deliciis

caret, ad Ptolemaidem usque locis exten-
tam maritimis. Hæc Iosephus.

De singulis restat locis, sed in sin-
gulorum ægrotantium enarratione,
prima pars huius nostri operis conti-
net loca, in quibus Christus dominus
patrauit miracula, & in singulis est ap-
posita peculiaris descriptio & topogra-
phia. Ne igitur recocta crambe nau-
seam pariat, siquid est quod ad abso-
lutam loci historiam desideretur, hoc
sit breuiter de singulis vrbibus famosi
loci. In Galilæa nobiles vrbes sunt, Be- *Quidam loci*
titus, Sidon, Thir, Acon, mari mediter- *terrae sanctæ*
raneo finitimæ. Capharnaum, Beth- *præcipui.*
saida in quibus frequenter erat Domi-
nus, sunt ad lacum seu mare Genesa-
reth, non longè à terra Gerasenorum,
de qua in enarratione de Lycanthropi-
cis loquebamur. Cana Galilææ vbi
Christus D. fecit aquam vinum, non
multùm à mari mediterraneo distat.
Cæsaræa illa quæ non longè à Iudæa
maritima est. Altera enim Cæsaræa est
ad originem Iordanis, quæ Cæsaræa
Philippi dicitur, & est in decapoli, vt
notatū est in enarratione de surdis &

mutis. Samaria sat distat à mari , sed montosa est. Ita Iericho & Bethleem Iudæ quæ sunt in Iudæa non longè à Hierusalem, medias inter terras ambigunt.

Admonitio.

Sed de his cùm vulgares extent Cosmographię, & religiosus Brocardus oculatus sit loci descriptor , ex quo omnes recentiores Cosmographi omnia quæ habent de sancta terra mutuati sunt , non amplius nec vberius de his edifferemus. Sat enim & ad pensum superque sufficient , quæ de his à nobis notata sunt. Vulgaria sunt etiam Itineraria quibus in ægrotorum enarrationibus vñi sumus. Horum enim autores , aut sanctissimam ipsam terram petagrarunt fœlices , aut illud habent ex assidua diuini Euangelij , aut sanctissimorum patrum & doctorum interpretatione lectione. Intento ita animo , & mira in Christi D. itinera meditacione , doctissimus & reuerendus pater Bartholomæus Riccius è societate Iesu , Itinerarium Christi D. ex ipsissimis Euangelij verbis concinnauit , typisque mandari Romę curauit , adiuncta fin-

gulorum locorum distantia per millaria, & omnium ferè peculiari igone.

---

*DE REBUS CONTRA NATURAM, morbo, causa, & symptomate
ex Pathologia Medica.*

ENARRATIO XVI.

Aturalia & non-naturalia medica principia visa sunt, sequuntur pathologica de affectibus contra naturam, morbo, causa, & symptomate, quæ non minùs quàm superiora, ad ægrotantium & morborum in Euangelio propositorum cognitionem habendam sunt necessaria. Morbus ergo à causa proficiscitur, symtoma nascitur ex morbo: & naturaliter causa antecedit morbum, & hunc ubique sequitur symptoma. Sic in Thione, qui ab insolatu, aut intemperante vietu in febrem inciderit, cum magna fiti, capitis vehementi dolore & vo-

mitu : causa morbi est insolatus , aut copia cibi potusque : morbus est ipsa febris, quæ est ardor seu calor præter naturam : accidentia verò & symptoma quæ talem sequuntur morbum , sunt sitis,dolor capitis,& vomitus.

Definitio morbi ex Ferne- Dicamus primò de morbo. Morbus est affectus parti insidens , & actionem lædens. Hæc definitio dicit naturam morbi, notat enim morbum insidere parti ut subiecto, talis enim accidētis natura est ut sit in subiecto. Nomine etiā affectus dicit causam, quia non potest esse affectus præter naturam,nisi cum causa aliqua externa vel interna. Dicit demūm , actionem lædens , tanquam sit effectus causæ contra naturā,quę morbum facit. Ita certè theoria huius definitionis reperietur in lib. posterior. Arist. vbi accidens est in subiecto per certam quandam causam.

Lib. de sympt. diff. Bona est ergò data definitio. Sed apertior hęc Galeni. *Morbus est affectus præter naturam primò & per se actionem lædens.* In qua duo illa verba , primò & per se , emphatica sunt. Nam causa morbi etiam lædit actionem , imò &

symptoma lædit actionem: sed si causa lædit actionē, non quidē per se, sed interuentu morbi. Sic si symptoma lædit actionē non primō, quia solus morbus primō & per se lædit actionē. Item dum causa morbū producit, quia causē actio fit cum motu & successione, morbus à tali causa productus, dum est *in fieri*, nō adhuc verè dicitur morbus, donec cef-sante actione causæ, morbus omnino sit in parte fixus, & ut dicitur *in facto esse*. Illud dicunt Græci ēv *σχέσιν*, hoc ēv *εξει*. Vidisti exemplum suprà in enarratione de Leprosis seu elephanticis, videbis in subsequenti enarratione de Lepra.

Morborū autē differentiæ generales, quarum ambitu particulares omnium partium morbi continentur, tribus ē fontibus hauriūtūr præcipuē. A partium nostri corporis in quibus hærent naturā: vel à morbo ipso, aut ab adiunctis. De prima diuisione, cùm aliæ *Differentiæ à partibus corporis nostri similares* sint *parte obsessa & vnius naturæ*, aliæ verò sint *dissimilares & ex similaribus compositæ*, quas vulgo vocant *organicas*, prima

Morborū generales differentiæ.

Partium similiariū morbi.

morborum differentia est partium si-
similarium , secunda est partium or-
ganicarum , tertia vtrarumque. Par-
tium similarium morbi consistunt in
temperie vel simplici, ut calida , fri-
gida,humida,sicca : vel composita, ca-
lida humida,calida sicca,frigida humi-
mida , frigida sicca. Iterū quælibet
intēperies vel simplex est & solitaria,
vel humore aliquo stipata. Ita febris
tertiana , gratia exēpli,est intemperies
calida sicca cum bilioſo humore su-
perfluo , & contra naturam. Sic oph-
thalmia est oculi inflammatio cum san-
guinis aut bilis affluxu.

*Aduersus
Fernelium.*

Probatur autem partium similiariū
morbos non esse alios præter intem-
periem : Quoniā morbus sanitati con-
trarius est, at sanitas partium similiariū
est proba temperies: ergò illarum mor-
bus debet esse intēperies. Nec admissa
est in scholis trimembribus illa diuisio
morborum in parte similiari à Ferne-
lio machinata , cum alios esse morbos
materiæ,alios temperamenti, alios for-
mæ adstruit , omnesque in similiari &
vniformi parte.Certum enim est mor-

bos materiæ, quos vocat, ad intemperiem pertinere, mollescit enim pars ab humida intemperie, durescit à sicca. Morbos autem venenatos, pestilentes, & contagiosos quos formæ vocat, occultæ conditionis sunt, nec se in arte produnt, nisi cum intemperie, aut alio genere morbi cognito. Obscura enim & abdita non sunt artis. Veras & sensu notas obtrudit nobis Galenus morborum differentias, quas aperto marte, & cognitis cùm indicationibus tūm remediis certò oppugnamus. Amuleta & abdita remedia aut ab experientia pendent, aut non sunt tuta.

Ita etiam de morbis partium organi- *Partium or-*
carum venit statuendum: harum enim *ganicarum*
sanitas in conformatione, magnitudi- *morbi.*
ne, numero, & situ: & conformatio in
conueniēti figura partis, iusta cauitate,
asperitate aut leuitate consistit. Ideo-
que partium organicarum quatuor
sunt species morbi, mala nempè cōfor-
matio partis, aucta illius aut imminuta
magnitudo, deficiens aut abundans
numerus, vt sextus in manu digitus,
indecens situs, vt cum exerti dentes

prominēt, aut vñus alio supernascitur. Mala iterū cōformatio est in deprauata figura, vt in vatiis quibus foras, & in varis quibus intrō crura contorquentur. Est in cauitate & capacitate partis, vel immoderata amplitudo, vel coarctatio immodica: est etiā in meatu obstructio, vt cùm vreteres & viæ vrinarū à calculo intercipiuntur. Tādēm asperitas aut leuitas partis potest esse vitiū cōformationis, sic in liéteria lœuigatur contrā naturā interior tunica ventriculi, quæ paulò rugosior à natura est, ideoque in hoc affectu talis cibus egerit qualis ingeritur, nulla coctione mutatus. Sic asperæ arteriæ interior tunica, quæ leuis esse debet, exasperatur destillatione acri, vnde raucedo.

*Morbus vtris-
que partibus
communis.*

Vtrique tandem parti & similari & dissimilari cum sit vnio & continuitas cōmunis ad salutem, sic vnitatis diuortium & solutio, vt vulnus, constituit quoddā genus morbi, quod solutionē continui, vulgo vocat. Ampla certè materia & vberrima seges Chirurgis. In solutionis enim continui vastitate, quinque summa morborum genera in-

includunt, circà quæ tota occupatur antiqua certè ars Machaonia, homini-
bus tantoperè necessaria.

Adde ad superiores morborum diffe- *De morbis
rentias quosdam morbos reperiri parti idiopathicis
cuidam proprios, quibus est indigena & sympathi-
generatio: alios esse etiam qui ab una cis.
parte ad aliam transferuntur & com-
municant affectum, illos idiopathicos
& parti proprios, hos verò sympathicicos
& per consensum Galenus vocat. Ita lib. de loc. aff.
dolor capitis aliquandò vrget ventri-
culi, vteri, & infernarum partium sym-
pathia. Sic & suffusio visusque obscu-
ritas momentanea, ventriculi vitio nō
semel suscitatur. Vulgaris est hypo-
condriaca melancholia quæ è liene, si-
nistriique hypocondrij consensu cere-
brum perturbat: cum vapor ater & ob-
scurus obrepit in mentem, quam in fal-
sa & absurda, longeque à ratione ab-
horrentia præcipitat.*

Secundæ morborum exurgunt diffe- *Differentiae
rentiæ à morbo ipso. Sic alij morbi sunt morborum ab
acuti simpliciter, quorum historia vel ipso morbo.
decimo quarto, vel vigesimo absolui-
tur. Alij peracuti, quales sunt qui septē*

Historia.

dies vt plurimū durant , alij perpera-
cuti, qui citissimè enecant intrà tertium
aut quartum ad summum. Acutæ sunt
febres continuæ tertianæ, aut quotidiana-
næ, peracuta est synochos, sed perpera-
cuta Cynanchi Apoplexia & Con-
uulsio. Alij sunt etiam morbi chroni-
ci & longèui , vt quartana febris inter-
mittens , quam nouem annos durasse
in quodam Fernelius vidit. Nos ab ea
vidimus conflictatum statu & certo ty-
po octodecim annis iuuensem melan-
cholicum : incepit ferè vigesimo anno
ad trigesimum octauum usque. Alij
sunt etiam morbi à manifesta causa,
alij ab occulta , vt venerei, & pestilen-
tes. Alij endemij , & epidemici , quo-
rum est causa in aëre communis. Alij
sporradici regionales & patrij , qui ab
intemperata ratione victus originem
Differentiæ ducunt. Tertia superest morborum
ab adiunctis. generalis differētia quam ab adiunctis
peti dicebamus , vt & à tempore , aut
tempestatis constitutione , ab ætate , &
similibus conditionibus. Hi sunt mor-
bi diurni, nocturni, æstivi, autumnales,
pueriles, seniles. Sed de his satis.

Causas morborum in externas & internas, has in antecedentes & coniunctas diuidunt. Externæ morborum causæ procatarcticæ dictæ, à rebus non-naturalibus peti solent : quarum alias necessariò incurrimus, aërem nempè, cibum & potum, somnum & vigiliam, excreta & animi perturbationes : alias deuitare possumus si cauti prouidea-
mus lapsus, casus, & iectus, quanquam fato sèpè contingant.

Antecedentes autem causæ ~~apony&~~ De antecedē-
~~uīnay~~ dictæ interne sunt & abditæ, quæ tibus causis.
tamen non solum morbos gignunt,
sed vt in lib. aduersus Iulianum scri-
bit Galen. eos etiam augent, fouent,
& conseruāt, aut præsentibus illis cura-
ri non potest affectus. Sunt autem illæ
in humorum constitutione positæ. Hu-
morum autem duplex in vniuersum
ratio est & status. Vel enim ex equo
quatuor humores sanguis, pituita, &
vtraque bilis flava & nigra, in venis
abundant : vel iidem humores inę-
qualiter se habent : & in corpore quo-
dam plus bilis inest, in alio plus pituitę,
plus melancholię in alio. Cum omnes

*De causis mor-
borum exter-
nis.*

humores ex æquo abundant, plethora
Quid plethora dicitur, Est autem πληθωρα απάντων της
ex lib. 2. se- χυμών ομοίως ἀνεγένεται η της αἴματος
cun. loc. c. 3. μόνη πλεονεξία. Omnia humorum æ-
quabiliter ad auditorum, vel solius san-
guinis plenitudo. Duplex autem ple-
thora est, una ad vasa quæ tensionis &
grauitatis sensum inuehit, altera ad vi-
res quæ tanquam ac si pungeret spinis
ulcerosam lassitudinem Galeno facit.
Et si enim in ea vasa nec tument, nec
distenduntur, plus tamen in illis re-
conditum est sanguinis, quam à natu-
ra regi gubernarique possit. Ergo in
hac plenitudine sanguis quantumuis
paucus, facultatem aggrauat, & eius
incommodeat functionibus. In vtraque
autem plenitudine periculum esse dis-
criminis, ne venæ dehiscant, testatur
Hippocrates, qui haud cunctanter ta-
lem plenitudinem soluendam præ-
cipit.

*Quid cacochy-
mia.*

Cùm autem inæqualiter se in venis
 habent humores, & bilis aut pituita
 in corpore luxuriat, cacochymia &
 succorum vitiositas nuncupatur. *Κακο-*
χυμία εστι τῆς ξερθῆς, η μολαιτῆς, χολῆς, η
τε

τὸς φλέγματος πλεονεξία flauæ, vel atræ bilis, aut pituitæ redundantia. De horum omnium signis, vel cum plenitudo sanguinis, vel cacockymia in corpore succrescit, in præcedenti enarratione quinta dicebamus.

Causa restat *ovrenTinu*, continens vel coniuncta dicta, quanquam Medicis hæ inter se differant. Continentem enim causam definiunt, qua præsente ponitur affectus, sublata tollitur. At coniuncta causa posita ponitur affectus, sed sublata non tollitur, imo remanet affectus. Exemplo res fiet aperitor, faciamus lapillo vreterem & vias vrinæ obstrui, quo tēpore cœpit lapillus obstruere, cœpit morbus in via, qui morbus est organicus. Cūm autem lapillus obstructionis istius sit causa continens, sublato lapillulo protinus cessat morbus, nec aliquid obstructionis eo sublato remanet. At in febre putrida non sic est. Febris enim est intemperies calida, cuius causa est humor putridus qui febrem accedit, sublato autem & euacuato humore putrido nō illico cessat febris, remanet

*De continente
& coniuncta
causa.*

enim intemperies calida quæ formaliter febris est suo cōtrario curāda. Certo itaqūe est humorem putridum nō esse causam febris continentē sed coniunctam. Inde tale datur axioma. Omnis causa continens est coniuncta, sed non ē cōuerso omnis coniuncta est cōtinens. Queres? qui morbi habent causam continentem, & qui coniunctam? Respondeo, morbi qui in successuorū genere sunt, & quorū essentia prorsū est in fieri, qualis est obstrūctio, iij causam habent continentem. At morbi in permanētium genere, quorum essentia est in factō esse & habituales sunt, iij dicuntur habere causam coniunctam: sublata etenim illorum causa remanet affectus, ut in febre hec̄tica videre est, maximē si ab externa suscitetur causa. Neque negandum est morbos dari in fieri & in factō, quidā enim morbi perenni causæ fluxu fountur, & fiunt, qui tandem in factum morbū incident: atque tunc reuera morbus est & dicitur, & quod peius est incurabilis sepiuscule, propter insignem mutationē habitus partis, ut de febre hec̄tica, in qua equa-

lis toto corpori intemperies sicca facta
est, edisserunt Medici: hancque curare
non solum difficile, sed impossibile
pronunciat Galenus.

<sup>1. de diff feb.
c. 8. de alibi.</sup>

Fuit ergo morbus, fuit & eius causa, restat de symptomate quod est morbi ^{mate.} cōsequēs: sequuntur enim symptomata morbū, vt vmbra corpus. Ut autem vnius causæ plures possunt esse effēctus, sic morbus infinita potest edere symptomata, quæ rāmen ad tria summa genera reducit Galenus. Primum genus est actio læsa, secundum excre- ^{ib. de diff. sympt.} mentorum vitium, tertium simplex corporis affectus. Ab actione læsa duo postrema symptomatum genera ferē pullulant. In ictero, gratia exempli, tria illa eluent, fœdus enim & flauus color est, à flaua bile excrementitia per corporis cutem diffusa, contractus: sed illa duo symptomata & exeretum & color ab actione læsa in ūcore dependent: omnia autem symptomata illa, à morbo, puta intemperie hepatis vel vesicæ felleæ obstruētione.

Actio autē tribus leditur modis, abo- ^{De primo}
litè, depravatatem, diminutè. Ut cæcis ^{symptomatum} generē.

visus aboletur, luciosis minuitur, strabis deprauatur & iis quib^o oculi aut flauo aut rubro colore suffunduntur. Aboletur coctio vetriculi in cruditate & am-
phīa, in *Bpado* amphīa minuitur, in *Suon-*
amphīa deprauatur. Et hæc de actione læsa.

De tertio.

Secundum genus symptomatis est in excretis, exiens mutatum vocant, cùm videlicet quæ à corpore exeunt & excernuntur, à pristina quantitate ac qualitate aut excernendi modo diuersa sunt & admodum mutata. Ut excretum in substantia præter naturam est cum aliquid (exempli gratia bronchij ab aspera arteria tussiendo extunditur, aut ramenta intestinorum per dysenteriam abrasa deiiciuntur. In quantitate excreti est longa diarrhea, aut plena manu profusior hæmorrhagia. In qualitate verò peccat exiens, cùm fœtida & vitiosa delabuntur ab aluo.

De secundo.

Symptoma autem tertium, quod est in simplici corporis affectu, versatur circa sensus, & à numero sensuum externorum diuisionem capit. Ut visibile symptoma est, color foedus, flauus aut niger in cute, qualia per morbos acce-

dunt ectymata & exanthemata , morbilli. Sic audibile est,rugitus intestinorum, borborigmi , & flatus. Odorabile sympathoma est fœtor anhelitus , odor insuavis & fœtidus. Gustatum exercent ingrati sapores & iniucundi: ut tactum asperitas, leuitas, similesque tangibles qualitates præter naturam & insuetæ corporibus. Hæc itaque breui de morbo,causa,& symptomate dicta sufficient.

Sequeretur ut singulas morborum *Admonitio.*
& symptomatum species , suis subi-
ceremus præfatis generibus , atque
singularum partium corporis nostri
morbos designaremus : cùm tamen
institutum nostrum sit de morbis Euā-
gelicis solum edifferere, cæteri morbi
aliò quærendi sunt. Nullus est, meo iu-
dicio , in cognitione singulorum mor-
borum Fernelio nostro præferendus ,
ille enim singulis corporis nostri par-
tibus singulos appinxit morbos,tanta
elegantia & sermonis lenocinio, tamq;
clara & lucida bteuitate, vt illius opus
verè possit Apellis Diana vocitari ,
quam nemo felicius depinxerit.

*DE COGNOSCENDO AEGROTI
temperamento & viribus, ex
omnianē Medica.*

ENARRATIO XVII.

*Duellum na-
ture cū mor-
bo.*

Ic est apex & culmen præ-
fatæ doctrinæ, hūc om-
nia tendunt Medica prin-
cipia, Ægrotum nempè &
morbum disgnoscere: in quorum
duello aut citam mortem, aut vieto-
riam lœtam præuidet Medicus. Duo
sunt ante iudicem Medicum, qui de
palma contendunt. Morbus ut alter
Ajax insultat in Vlissē bonum, natu-
ram nempè nostram quæ nos cōserua-
re nititur. Hos dum luctantes inspicit
Medicus, naturæ vbiique partes se-
quitur, illique arte & ingenio oppitu-
latur. Habet autem naturæ ægrotantis
cognitionem, ex corporis qualitate, &
actionum energia, de quibus hic nobis
differendum.

*De cognitione
naturæ.*

Qualitatem corporis habitum vocat

in colore, charactere, & mole positum. Actiones autem spectantur maximè vitales, quæ è corde sunt & in pulsu leguntur. Sunt etiam naturales & animales vires ex propriis actionibus dignoscendæ. Benè non semel à Galeno dictum est naturam nostram esse temperamentum & in temperamento vel insito vel ascititio omnē nostrā naturā positam esse, omnes nostras vites ibi locatas. Enarratione secunda 1. partis quæ de tēperamentis est, duplex à nobis constituebatur temperamentum, insitū nempè & ascititium. Ita duplex se Medico offert naturæ ægroti vbiq[ue] dignoscenda: Et illa quæ nativa à primordiis vitæ suscepta est, aut illa quæ immutata est ab ætate, vietut, & vitæ conditione. Sed ad faciliorē immutatę naturæ captum, sit exemplum ita animo & cogitatione meditatum.

Accedant è montanis locis, editis, & perflatis, qui bilioſo ſunt & ſicco corporis habitu, ad hanc populosam vrbē Tolosam magna ex parte calidam & humidam, in qua crassus & humidus ær vaporibus nubibusque multis ſæpè

*Immutatę
peramenti e-
xemplum.*

inquinatur : celeres certè illorum animi mores, corporisque motus, hīc breui torpescunt : atque tandem mutato prorsū viētu & vitæ conditione , mutant & temperamentum biliosum , & fiunt melancholici. Imo certè & cum humoribus mutant mores , tepefacto etenim bilioso humore,& corporis robore aliquantulum infracto , circum-spectiores, prudentioresque euadunt, inualidi tamen & valetudinarij : donec inuestito loci temperamento acquisitiam naturam & temperamentum induerint , quo deinceps sani viētent. Sunt tamen nonnulli , quibus est perpetua lucta cum aëre vrbis , dum altas scilicet seruant primi & innati temperamenti radices , quibus ascititio sibi contrario reluctantur.

*Quid agendū
medico in co-
gnitione na-
turæ ægrotan-
tis.*

Ita ergo Medicus ægrotum curandum suscipiet , vt primum diligent consideratione intueatur , sit ne ægrotans in pristino suo & nativo temperamento à morbo prehensus , sitque ne morbus prorsū tali temperamento dissimilis, an verò ægrotans iam ante morbum mutauerit temperamentum.

vel ab ætate, aut aëre ambiente, viētus ratione aut vitæ conditione priori diuersa. Et videat num morbus quo conflictatur, cum ascititio temperamento conueniat aut cum nativo, an verò vni vel alteri dissentiat. Reffert enim admodum tum ad prædicendum in morbo, tum & ad remediorum indicaciones capiendas, vtrumque temperamentum in singulis magna animi meditatione perpendere.

Ad remediorum inuentionem & cu- *Temperamentū*
ram morbi in primis, etenim regula cognitio *ad*
est, & à Galeno diligenter seruata. In *curādūm ne-*
ægrotante suo temperamentū non im-
mutato, vbiquè seruandum tempera-
mentum, & contrariis cum morbo a-
gendū. Quando verò immutatum
est temperamentū, quoniam & ip-
sum ferè morbus est, dubitatione non
caret, an illud etiam cum morbo de-
beat expungi, & ita profligari, vt ad
pristinam naturam seu primariū tem-
peraturentū redeat ægrotans. Certè
si ab ætate aut vitæ conditione immu-
tatum sit temperamentū, longoq[ue]
vsi & assuetudine introducū, difficilē

nec sine periculo detrudi potest & euelli: consuetudo enim altera natura est. Si tamen altas non egerit radices, sitque de nouo & à paucis diebus, vel ab aëre aut victus ratione immutatum, non est dubitandum mutatione aëris & victus, cito tutoque imo & iucundè depelli posse.

*Curati morbi
cum ascuritio
temperamento
exemplum.*

Erant in vrbe à duobus annis studiosi duo adolescentes, bono corporis habitu, temperamento moderati, & sanguine prædicti, qui dum per annum studiis & factis contemplationibus animum immanè quantūm applicassent, immutato natuuo temperamento & habitu melancholico in vrbe contra&to, in maniam inciderunt. Hi vinciebantur catenis & compedibus, ut de Gerasenis olim loquebatur D. Lucas, & tamē cōtineri non poterant: iracundia, clamoribus sepiuscule estuabant: modo fletu, modo risu Heraclitum democritūque vicissim agebāt, indecorè corpus omne cōponebant, multa eaque absurdā animo & cogitatione fingebant, & ridicula loquebantur. Qui dum infinitis' remediis à peritissimis quibusdam vrbis

Medicis non possent curari, vocatus ad consiliū, meditatione ascititij temperamenti, cępi de mutatione viētus & aēris consulere. Nostro ergò cōsilio in patriā reuersi probè & in integrū curati sunt, ac sublato ascititio temperamēto feliciter restituti. Ita ergò cum morbo illa lege depugnet Medicus, ut seruet quātum possit insitam naturam, & ascitiā demoliatur: quæ tamen si firmiter fixa sit & iam habitualis, ea relicta aduersus morbum generosè insurgat.

Reffert etiam horum temperamēto- *Temperamētum cognitio ad prædicendum.* Hoc enim indicat Hipp. cum ait. *In morbis cessaria ad minus periclitantur, quorum nature aut atati, aut consuetudini, aut anni temporis, magis cōgruit morbus quam ubi nulli istorū congruit.* Quo in loco Hipp. vtrumq; tēperamentum & natuum & ascititium intelligere, notat Galen. dum eius mētem ita aperit in cōmento. *At si ita diceret Hipp.* (ait Galen.) *In morbis minus periclitantur quorum prima corporis temperatura, vel ei quæ ratione præsentis etatis, aut consuetudinis, aut temporis superuenit, magis congruit morbus, quam quibm nulli istorum congruit.*

Ad prædicendum ergo regula sit. Siue in natuuo temperamento sit ægrotans, siue in ascititio, si morbus vtri-que cōuenit res est in tuto, facile enim à morbis congeneribus vindicamur: si verò morbus his disconuenit, res est difficultis & periculi plena: nempè ob causæ acerbitatem, quæ maior est in dissimili morbo & ægrotantis natuua temperie, quam in simili.

*Ex quibus de
viribus ægroti
iudicamus.*

Hæc igitur dicta sint de cognoscendo ægri temperamento tam naturali quam ascititio, ex quo de viribus ægri ampla se offert deinceps cognitio. Qui enim naturam ritè nouerit, is etiam facile de eius viribus iudicabit & decer- net. Cum quibus etiam tunc feliciter morbum conferre potest & eius ma- gitudinem. Duo enim sunt in mor- bis ad prædicendum summa capita. Morbi magnitudo, & virium robur: quæ doctrina Galeni est in lib. de Cri- sibus, alibique passim. Constantibus viribus ægrum petire impossibile est. Metimur autem vires ab actionibus. Bene memorari, sentire, iudicare, aut Aphor. 33.2. vt loquitur Hippoc. bene se habere

ad ea quæ offeruntur, animalem facultatem validam denuntiant. Probè con-
coquere cibos, statutis naturæ horis excrementa deponere, beneque moratam habere aluum, naturalis facultatis benè valentis dotes sunt.

Sed omnium virium radix in corde *De vitali fa-*
est, vbi nempè vitalis illa facultas resi- *cultate di-*
det, vndèque singulis partibus per ar- *gnoscenda.*
terias genium naturæ viteque nectar
impertit. Multa eam viuidam flori-
damque demonstrant, sed duo quam-
maxime, pulsus nempè, & respiratio:
quæ duo vnanimi consensu, mutuas
sibi ad vitam conferunt operas: iisque
solis constare vitam, non semel Galen,
pronuntiauit. Atque dum priuatos re- *De respiratio-*
spiratione ne momento quidem nos *ne.*
viuere videt, concludit respirationem
ipsam ad nullam particularem actio-
nem, sed ad solam vitam conferre:
confutatque eorum opinionem qui
nutriendi spiritus animalis gratia, nos
respirare contendunt. Suffocatio ete-
nim respiratione cohibita, non ob pau-
pertatem spiritus animalis, aut eius
alimenti defectū contingere perspicu

De diastro & sistole. Inspirationis enim & expirationis necessitas è corde est, cui vt & pulmoni, dilatatio & constrictio inest. Dia-stole enim seu dilatatione cordis ingreditur aër arcem cordis sinistram, qui spiritus viuifici futura est materia. Cō-strictione, & cōpressione eiusdem, fuliginosa excrementa ab opere edificandi spiritus relicta, ex eodem sinistro cordis specu expirant, & per arterias pulmonum in fumos & tenues abeunt auras.

De pulsu. Inde clara fit Galeni doctrina, tres nempè esse causas pulsus continent, facultatem, instrumenta, & usum. Facultas enim vitalis author est pulsus, arteriae sunt instrumenta: usus vero cuius causa hoc aut illo modo mouetur & impellitur triplex est, vitalis spiritus reparatio, contemperatio caloris, & excretio fuliginis. Benè autem à Celso dictum est mille res pulsus turbare, vt explicat enim de pulsibus ad tirones Galenus, res naturales, non-naturales, & omnes contra naturam pulsus interturbant. Quid ergo ex pulsu de virtibus ægoti coniiciemus, si quid certi

non est à pulsu? Quid ex vrina de co-
ctione humorum prædicendum, in cu-
ius cognitione incedendum est cum
cautela, vt loquebetur bonus olim
Gordonius? An vt discipuli Herophili,
& Archigenis ob difficultatem digno-
scendi pulsus præceptores deferendi
nobis? An Aristophanis poëta, & nebu-
lorum quorundam calumnia ~~ægrotō-~~
^{In artis ma-}
~~ægrotō-~~
^{ledicos.} perterrefaciet? Dij momos per-
dant, valeat mendicus poëta.

*Nam si doloſi ſpes refuſerit nummi
Coruos poëtas, & poëtridas picas
Cantare credas pegasium melos.*

Nobis, (ita Deus abdicet istos) pulsus
& vrina signa salutis & auguria valetu-
dinis habentur, quibus certò de morbo
& ægroto pronuntiamus, tutò & iucun-
dè remedia paramus. Non equidem
ſufficit Medicis ab uno signo ſolum &
ſemel morbi cognitionē repetere, vna
enim hirundo non facit ver, ſed vt di-
citur, cumulata iuuant: multorū enim
ſignorum quæ ſe ad morbos offerunt
viſa ~~owd'eguñ~~, ea ſeligunt, in quibus
eſt ~~mxphēci~~ ſigni nempè certa veraque
ratio.

D E C O G N O S C E N D O
Morbo.

E N A R R A T I O . X V I I .

*De acciden-
tis cognitione
ex 2. post.*

Æuientis morbi cognitio est secundum caput Medicæ prognoseos. Morbus autem accidens est, cuius cognitio in tribus consistit, genere, subiecto, & causa. Essentia enim accidentis est, ut per certam quandam causam inhæreat subiecto. Cùm igitur morbum in parte quadam corporis hærere, & à causa sua dependere certum sit, accidentis certè in modum cùm definitum demonstrari debet. Scimus enim eorum accidentium, quorum certa causa dari potest, esse demonstrationem, imò & de iis solis reuera dari demonstrationes, quas mutatis terminis vertimus in definitiones. Inde vulgo, definire est rem per causam cognoscere idemque de demonstratione apodictica dicendum.

Tria

Tria ergo sunt in accidentis cognitione, genus, subiectum, & causa : eadem tria in morbi cognitione reperiemus : Et in morborum diagnosi , affectus speciem, partem affectam, & causam recensere sufficit : quibus cognitis & definies morbum, & iisdem ferè terminis demonstrabis. Sic, definiemus in tertia sequenti parte lepram , morbum contagiosum ab insigni affatione humorum in partibus externis corporis nempè cute. Si ex hac definitione texenda tibi esset $\Delta\pi\delta\epsilon\zeta\varsigma$, mutabis speciem morbi in attributū sillogismi, cuius partem affectam subiectum facies, & causam pro medio assumes, sic.

Vbi fit insignis humorum affatio, ibi est contagium,

At in corporis partibus extimis fit insignis humorum affatio,

Ergo in corporis partibus extimis est contagium.

Hoc autem erat demonstrandum, nempè fieri contagium in cute corporis ab affatione humorum. Quod genus contagij lepram & elephantiasim vocari certum est. Et tale nomen arbitrio

Q

*De mutanda
definitione in
demonstratio-
nem è contrà.*

fuisse tali contagio impositum. Hincque patet quam sufficiēs sit & integra morborum cognitio & diagnosis , quæ per affectus speciem, partem affectam, & causam morbi habetur. De singulis ergò breuiter dicamus.

*Quibus signis
pars affecta
morbo dete-
gatur.*

Præcognoscenda in primis est pars affecta in morbo , deindè affectus species,& causa. Magnum enim morbum Galenus metitur, propriæ essentiæ magnitudine, partis afflictæ præstantia,& malignitate atque cacoëtia causæ & morbi. Declarant autem & aliquam partē morbo obsessam in corpore demonstrant. 1. actio læsa, ut cæcitas oculum esse affectum. 2. excrementa partis, aut quid in illa contentum , ut chilus exiens à vulnere aut alio morbo, vt in cœlica affectione, ventriculum affectum esse denotat , aut si prodit vrina vesicam. 3. Situs, cum enim dextrum hipochondrium dolitat , hepatis criminatur , cum sinistrum lien. Doloris etiam proprietas pro 4. signo expeditur, significat enim dolor pulsans arterias , pungens membranas , conuelens nervos, contundens ossa. Tandem

accidentia quæ singulis partibus propria sunt clarè ostendunt ~~connotatio~~, ut singultit ventriculus, deliramus à cerebro. Hæc est Galeni doctrina in lib. de loc. aff.

Iisdem signis innotescit morbi species, sola actio læsa hic parum facit; *Quibus morbi species.*

Illa enim quæ pars affecta sit, non quis in ea sit affectus exprimit. Docet Ga-

lenus quo pacto quis vel prima morbi inuasione speciem morbi dignouerit.

Morbus (ait) aut est simplex aut ex pluribus mixtus, simplices cognosci facile posse sunt primo die, habent enim propria indicia & signa. Ille verò qui mixtus est, non ab omnibus per initia intelligitur. Neque absurdum est ad duplicitis morbi cognitionem duobus esse diebus opus, sicuti si triplex fuerit tribus. At verò unam simplicem ignorare dispositionem absurdum est maximè ac turpe. Oportet ergo se exercere in simplicibus digoscendis. Hæc Galenus.

Cæterum in specie morbi quatuor *Quatuor in assignat, quæ vbiique & in omni morbo, specie morbi sed maximè cum acutus morbus est, obseruanda. rimanda sunt & animo perpendenda.*

Idea morbi.

Illa autem sunt, idea morbi, eius magnitudo, motus, & mos. Idea morbi in primis seu species morbi, ut si acutus morbus sit, aut chronicus seu longus, si lethalis à natura sua an non: An sit simplex morbus in intemperie, aut in conformatione mala, aut in unitate soluta, an causam habeat popularrem, communem, eamque occultam & à cœlo, sit ne quid in illa *in θεον* ut ait Hipp.

Magnitudo.

Magnitudo deinde morbi contemplanda. Potest autem spectari morbus vel in se, vel viribus ægroti collatus. Hoc postremo modo, nihil spernendum, nihil parui ducendum Medico prudenti. Morbus etenim mediocris, lapsis collatus viribus, magnus posset aestimari. Item

---- *serò medicina paratur*

Cum mala per longas inualuere moras.

Per se autem magnus morbus est, aut quia seueriora habet symptomata, aut sedet in parte nobili, aut à causa maligna procedit. Habet autem magna symptomata, ut cum præter ea quæ de affectus natura procedunt pathogno-

monica dicta, alia superueniunt grauissima. Solent autem turgente morbi causa multa superuenire. Sic in pleuritide, ordinaria & assidua signa sunt, dolor lateris punctum laceffens, tussis irritans & inanis in principiis, saepius cum sputo cruento, spiritus & respirationis labor, febris eaque saepè acuta quæ nullas habeat manifestas intermissiones, cum cumulatae inflammationis soboles sit. Multa alia solent incidere in hunc morbum symptomata, quæ non morbi naturam, sed ægroti prauam constitutionem sapiunt. In multis enim cum pleuritide, vidimus capitis dolores graues, sitim inexhaustam, diarrheas, sudores, & irritas inutillesque hæmorrhagias: vidimus & cum ea conuulsiones, mutitates, deliria & attonitum morbum. Consuetum tandem & in praxi obseruatum, superuenire morbum morbo, ut pleuritidi peripneumoniæ, & Cynanchy.

Motus autem morbi in celeritate aut tarditate consistit. Quatuor autem cuiuslibet morbi tempora dignoscenda sunt, principium nempe, augmentum,

status, & declinatio. Quolibet tempore morbi videnda diligenter quæ apparent accidentia , atque maximè in statum morbi figendus animus : quo tempore vel morbus crisi iudicatur, aut lysí soluitur, vel tandem in aliud morbi genus per metathesim facescit & trāsmutatur. His etiam temporibus ad humorum coctiones & cruditates animum applicemus, ne fallaci iudicio decepti , laudemus inutiles humorum excretiones quæ accedunt , necquæ succedunt infidas leuationes ægroti : vndè in peiores morbum , & reciduam sæpè funestam deducuntur.

Admonitio.

Inutile esset , & enarrationibus nostris minimè commodum edifferere de pulsibus & vrinis , ex quibus magna morborum iudicia ferè petuntur. De absentibus enim ægrotis nobis in opere nostro sermo est : his itaque non multum indigemus. Ut nec de signis à facie petendis , quæ in acutis fecit magni momenti Hipp. Externas coniecturas à loco , tempore, victu, vitæ conditione, morbi natura & essentia, tanquā nobis sufficienes , in medium dedu-

ximus. Qui curiosius & exactius horū meditationem desiderabit adeat , neothericos scriptores notissimos, aut antiqua Hipp.& Galen. monumēta diligētiū perlustret. His nos sumus cōtenti, sed interim breuiter de more morbi.

Vt homines omnes , & animalia ex humoribus mores trahunt, sic à causis & humoribus mores morbi deriuātur. *De more morbi.*

Quidam morbi sunt mali moris , quorum nempè causa minimè morigera est & remediis obediens : Alij sunt boni moris , qui causam habent cognitam, obsequētem, sunt in loco facili, cedunt remediis, & breui extinguntur, horumque, si obediat æger , sperabilis sit & certa curatio. Sed audi verbum notatu grauè. *Malignus est morbus* (ait Galen.) *qui facultate magnus est difficilisque, specie tamen apparet perexiguis , nec statuta ad iudicandum habet tempora.* Sed de his oracula Hipp. summi in Medicina vatis consulenda sunt.

Finem facio si de causa morbi dixerim, quæ præfatis etiam signis se dat in apertum. *Quocirca* (Fernelius ait) post affectā sedem , & morbi speciem, *De causa morbi dignoscenda.*

causa omnis interior peruestiganda.
Primum quidem continens & proxima, status ne sit, an aquosus alijsue humor, pituita, sanguis, bilis atra, aliud-ue præter naturam: ut calculus, gru-
mus, lumbricus, excrementue genus.
Id autem indicant partis color & natu-
ra, doloris species, excrementi genus,
& quæ de humorum dominio allata
sunt. Sed de his pro compendioli no-
stri ratione satis.

*DE MORBO ET AEGROTO
simil conferendis.*

ENARRATIO XIX.

VT ergò futuram cladem in morbis, aut victoriam lætam denunties, causarū morbique potentias cum viribus ægri conferre debes. Ægroti vires dignoscetamus ex actionum maximequæ vitalium ener-
gia, ex bono corporis habitu, colo-
re, caractere, & mole, ab ætate, loco,

tempore, victus ratione, vitæ conditio-
ne, & sexu. Atque interim cum fran-
guntur vires & debilitantur, meditari
secū oportet, num à morbo prægresso,
aut insigni quadam euacuatione per
sudores, diarrheas, & hæmorrhagias,
aut à labore, dolore, inedia, vigiliis lan-
guidæ vires extiterint: quæ distinguan-
tur ab oppressis, quales initii præcipue
morborum, ab humorum plenitudine
& sarcina animaduertuntur.

Sit igitur prima conclusio. Langu-
dæ vires ægrotantium, ne rursus inani-
tione aut euacuatione per medicamē-
ta fatigentur, oppressæ contrà euacua-
tionem subleuentur & recreentur. 2. Dif-
fitendum vbiique de morbis qui sua
sunt specie lethales, ut de apoplexia,
lepra, similibusque, quorum cura non
ab arte sed à Deo petenda & expe-
ctanda: qui solus non indiget succis,
per quos renouata senectus in florem
redeat. 3. Animaduertatur morbi ma-
lignitas, ex morbi vehementia, motu,
& more, cum virium debilitate si sit
coniuncta, tunc enim conclamatum.
Debilitas etiam virtutis in morbo spe-

Conclusiones.

rabili etiam suspecta , si cum cruditate humorum maximè iungatur : & morbi etiam magnitudo ac malignitas viribus in optimis timenda metuendaque. Natura enim longo itinere non potest ferre iniutiam morbi. 4. Occulta est natura ægrotantium in multis , maximèque in pueris , & mulieribus , in quibus sæpè natura sufficit ad domandos morbos specie graues , & symptomatum vehementia desperatos : sitque cognitum natu ram curare morbos , ut testis est Hippocrates. 5. Minus periculosè laborant , quorum naturæ , aut ætati familiaris morbus est , quam cum horum nulli affinis est & connatus. 6. Tam in acutis quam chronicis , coctiones celeritatem portendunt iudicij certamque salutem : cruda verò & incocta , atque in malos abscessus conuersa , aut acribias , aut dolores , aut diuturnitatem , aut recidiuas , aut mortem. 7. Curatio tribus constat , morbo , ægroto , & medico. Ægri est vna cum medico morbo reluctari , quod siquidem ægrotus medico sit audiens , ait Galen.

In 1. Epid.

& faciat imperata , socius efficitur medico,& morbo hostis : qui si ab eo desciuerit, & quæ dictat morbus exequatur,morbo adiungitur ægrotans:suntq; duo qui vnuſ erat aduersus medicum. At ne quidem Hercules contra duos.

8. Quorum morborum alter superuenierit alteri, maximam ille partē intermit. Cum enim infirmo iam corpori, maleficientia morbi præsentis alter morbus incidit , prius ab imbecilitate moritur,quam morbus de nouo adueniens cursum suum cōfecerit. Adiungā tandem pro 9. conclusione & coroni de omnis prognoseos , quod vbique consulendum & diligenter inspicendum medico : hoc autem est quod est Aphor. 2. 1. Hipp. πὸν ἔξωθεν & ab externis,cum ait, Oportet inspicere & tempus , & ætatem,& regionem,& morbos,in quibus conueniant,vel non.

DE MEDENDI RATIONE
*ex postrema Medicinæ parte quæ
 est de cœrvitatu.*

ENARRATIO XX.

Lib. de arte.

EDICO quid agendum natura demonstrat, ait Hippoc. Est enim Medicus naturæ minister & adiutor, imo sæpè oppi-

*Quid ars Me- fex primarius. Multa enim molitur
 dica supra Medicus, quæ natura vi insita qua pol-
 naturam pos- let, non ageret: ut ossa luxata repone-
 fit.* re, vulneris disiuncta labra adducere,
 & similia, quæ Chirurgia manuum
 ope perficit. Neque fortè natura pos-
 set contrarium morbo opponere, ut
 æstuanti febræ frigidam, aut veneno
 alexicacon, quod pharmacia arte pa-
 rat & industria. Neque non immutata
 victus ratione, qua quis vtitur, dum
 morbo corripitur, restitueret ægrotos
 natura. Iure ergo ars Medica omnium

certè agendi præstantia & vtilitate prima, tria instrumenta hominum aptauit saluti, Diætam, Chirurgiam, Pharmaciam. Violatam leuiter salutem sola potest aliquando reparare natura, at grauiter obseßam tanta absque arte nusquam. Est igitur sanatio quæ fit ab arte, recta atque conueniens remediorum usurpatio. Remedias dicimus, quæ cunque corporis affectus præter natu-ram depellunt,

Vt autem probè rectaque cum ratio-ne & ægroti salute usurpentur reme-dia, indicationibus opus est. Est enim indicatio agendorum insinuatio, vel comprehensio artificiosa iuuantis & nocentis. Offerunt se primæ quædam indicationes, quæ remedij genus, quan-tum, & quale, quomodoque debeat esse, demonstrant. Desumuntur autem à morbo, eius causa, & accidentibus, ynà cum parte morbo obsessa. Quas vt famosiores & ditiores in arte aliæ coindicant quæ tanquam assentatores, aiunt aio, negant nego, & concedunt quod aprimis indictum est. Eadem s̄pè morosiores, & quod non ipsæ a-

*Quæ nam fint
indicationes,
coindicatio-
nes, & con-
traindicatio-
nes medendi.*

*ætas, confus-
tudo. & simi-
les.* afferunt inimicæ, contraindicat, & im-
pediunt quo minus fieri possit quod
aprimis factitandum proponebatur.

In socru Petri, gratia exempli, superius
proposita est febris ardens seu causus,
cum siti inexhausta, nigredine linguæ,
vigiliis cæterisque accidētibus quibus
stipatam fuisse hanc febrem non est
dubitandum. Quis non videt à morbo,
causa, & symptomatis indicatam esse
venæ sectionem? hancque coindicatam
à temperie ægræ, & aëre ambiente,
vtrisque calidis. Quam tamen diffua-
debant & contraindicabat ægræ vires,
ætas, sexus, morbi longitudo, solemnes
quædam sed symptomaticæ euacuatio-
nes, & astrorum fortè influxus. Ita er-
gò est in ordine indicationum, sed di-
camus de singulis.

*Quod curetur
primo.*

In art. part.

4. Meth.

Morbus, causa, & symptomata de pri-
matu curationis decertant. Curatio
ait Galen. vnam communissimam ha-
bet intentionem, ad id quod est dispo-
sitioni & morbo cōtrarium, ergò mōr-
bus debet curari primo. Sed contra ait
etiam Galen. In omnibus omnino mor-
bis in quibus effectrix causa adhuc

manet, ab ea incipienda curatio est, ergò causa debet primum exscindi. At idem Gal. theoremera magis necessarium dicit. Illa priùs curari præcipiens quæ magis vrgent. Atqui symptoma, ut dolor, frequentius vrget nos, prius ergo summouendum?

Ibidem.

-- *Sed motos præstat componere fluctus.*
Concurrentibus multis indicationibus, exordiendum ab ea est quæ cæteras vincit, vel sine qua nihil effici potest. Si ergò concurrunt prædicti affectus simplices, naturali ordine, causa morbi primum exscidenda est quam morbus aut symptomata, & inter causas illicè externa, dein antecedens, mox continens. Si hæc non ita se habent sed impliciti affectus sint, temperatione quadam remediorum studendum v- ordine submoueantur, oculis in vrgentiores coniectis. Ita enim symptomata sæpè ordinariam præfatam curam extraordinariè interpellat, quia cum vrget leniri debet, non neglecta tamen morbi causa, ad quam statim in curatione deueniēdum, morbus ergo alteratione curatur à contrario. Principiū

est enim Medicum. τὰ εὐαντία τῶν ἔργων εἴ λαματα. Causa scilicet per euacuationem fugatur à medicamentis electione purgantibus. Sedantur symptomata , alias à contrariis , dum oppugnamus morbum, alias à purgantibus excindendo causam , sepiuscule ab anodinis & contemperantibus. Hæc itaque omnia in affectibus prædictis contraria fiunt, vel positiuè vel priuatiuè. Quæ ergo rerum ignoratio suadet Paracelsistis morbum curari à simili. Res non alterari & expugnari à contrariis , seruari à similibus qui non censem , more Gigantum meherculè bellant cum diis , & naturæ repugnant. Frigida vbiique pugnant calidis, humentia siccis.

*Quid referemus enim quod nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, quo vera ac falsa
notemus?*

De secunda indicatione. De ceteris etiam indicationibus breuiter differendum. Secunda ergò indicatio quæ desumitur à temperie totius corporis

corporis ægrotantis , omnino contrarium superiori suadere videtur. Illa enim docebat per contraria abigendos esse morbos, hæc suadet sui custodiam à simili : imò tam religiosè ut Galen. de illa dixerit , vitiosum etiam temperamentum , tanquam rem consuetam esse feruandum. Non pugnant tamen hæ duæ indicationes inter se : Etenim si morbus ad sui profligationem contrarium exposcit, hæc etiam indicatio quæ sumitur à temperie totius , idem suadet : Contrarietas solùm mensuram definit, & limites posuit , ne vel intra modum calidum refrigerando, aut frigidum calefaciendo , mali reliquum faciamus grauius , vel modum excedendo contrarium morbi genus inducamus. Rationali ergo coniectura, corporis natura adamussim cognita, rimandum quantum sit calidum , frigidum, humidum, aut siccum antè morbum , & quantum excedat in morbo. Quod enim plurimum à naturali recessit habitu, validioribus eget contrariis. Exemplo inclarescat ars. Sit Inclinata mulier, in prima huius operis

11. Meth.

R

parte proposita , decem gradibus insiccitatē lapsa, in frigiditatem septem ; qui arte tentasset illam reducere, indigeret auxiliis septem gradibus calidioribus , humidioribus verò decem. Et ita de cæteris à proprio temperamento recessibus ponderandum. Agere tamen hoc Medicū , hoc opus hic labor est. Nec iniuria bacculo nodoso nittitur Æsculapius , abdita enim artis qui explicat , indissolubiles nodos soluere tentat. *H' νείοις γαλεπη*, & benè ille. Si mihi adamussim ægrotantium natura esset cognita , & perspectæ remediiorum omnium vires ac potestates, non minus mederer morbis quam Æsculapius.

De tertia indicatione.

2. ad Glauco

Tertia est indicatio à parte corporis obfessa morbo , locos affectos Galen. vocat, magni momenti in curatione est hæc indicatio. Sit tibi ait Galen. in curando scopus partis natura. Hæc autem non ut superiores solum ideam remedij, & eius mensuram docet, sed etiam & vtendi viam , per qua loca nempe abigendus morbus sit. Nihil autem magis expetendum Medico ut

ad imitationem naturæ se componat
quam τὰ ξυνοφέρα χωέια Hipp. cele-
brata loca conferentia intelligere. Me-
ditatur Galenus in parte obsessa tem-
peraturam, conformationem, positum,
& facultatem, quæ literis elegantissi-
mis Fernelius persequutus est. Hi ergo
de his perlegendi.

Ibidem.

Lib. 1. method
cap. 8.

Hæc ergo primæ sunt indicationes *De quarta in-*
curandi morbi. Quarta sequitur à viri-
bus desumenda, quæ tamen cum non
ad medendum, sed ad viuendum pro-
posita sit, iure necessitatis cum supe-
rioribus de primatu contendit: quo
nomine prima dicitur indicatio à Ga-
leno. *Nam neque ut valeamus (ait) ne-*
que ut à morbis liberemur, ab ea quicquam
primum desumimus, sed ut viuamus:
Quamvis ex accidenti interdum virtutis
roboratio ad affectus curationem conducat.
Hæc est Galeni de viribus meditatio.
Sed quis non videt vires agroti non
simpliciter indicare, sed ceteras omnes
indicationes terminare? Curare ete-
nim, aut præcauere morbum, sedare
symptomata, quid aliud est quam tue-
ri vitam & vires? De conseruandis au-

9. meth.

tem viribus ars est Diætética, quę non
minima pars est therapiæ. Consistit au-
tem præcipuè in aëris & cibi gubernatione
cum hic de ægrotis sola sit men-
tio. De sanis enim non iniuria dici po-
test, omnia sana sanis. In ægris ergo ac-
commmodanda est vietus ratio morbo.

In primis, qualitas cibi pugnet cum
morbo eiusque causa. Ita febricitanti-
bus frigida & humida, sorbilia, &
liquida damus ut præcepit Hipp. lib.
de Diæta & in Aphor. *Victus humi-
dus febricitantibus omnibus confert maxi-
mè vero pueris & aliis qui tali vietu vii
consueverunt. Quantitas autem cibi vi-
res inspiciat & morborum tempora:*

Aphor. 9. 1. de primo Aphor. est. *Coniectari autem
oportet an æger cum vietu sufficiat perdu-
rare donec morbus consistat. De secundo.
Quando morbus in suo vigore constiterit
tunc vietu tenuissimo utendum. Tempus
cibandi est, cum à paroxismo abest lon-
gissimè morbus. In accessionibus absti-
nere oportet nam cibum dare nocuum est,
& quibus per circuitum fiunt accessiones, in
ipsa accessione abstinere oportet. Ad hæc
etiam circunstantiae sunt in cibo obser-*

Aphor. 8. 1.

Aphor. 11. 1.

tiandæ, ab ætate, consuetudine, & aëre
nos ambiente. Qui facile aut difficile
ieiunium ferat & quo tempore docet
Hipp. Senes (ait) facillimè iejunum fe- Aphor. 13. t.
runt, secundo loco qui ætatem consistentem
habet, minus adolescentes, omnium minimè
pueri præsertim qui inter ipsos sunt viui- Aphor. 18. t.
diores. Et in sequenti æstati & autum-
no cibos difficilimè ferunt hyeme facile, se-
cundum locum ver habet. Sic igitur con-
seruantur vires, quas simus fitas esse in
humido radicali solidarum partium;
calore nativo, & spiritibus. Has aëre
recreamus etiam contrario motbo. Il-
læ resarciantur cibo & potu ut enarratū est. Cæteras omnes indicationes ab
aëre, ætate, consuetudine, naturæ pro-
prietate, sexu, morbi circunstantiis, re-
mediis & sideribus prætermittō lu-
benter. Qui Medicinam faciunt, vt
qui nodum in scirpo ad salutem que-
runt, has omnes contemplentur exa-
ctius. Res mihi cum iis quos scientia
ad ægititudinum cognitionem, magis
quam ad usum delectat. Hic artis quæ-
dam rudimenta ponuntur, Medicinæ
studiosis, vt credo, non infœcunda.

*De cæteris in-
dicationibus.*

Scimus Medicos non vt boletos vna
nasci vel altera die, sed longa scientia-
rum & artium cognitione, vsu & ex-
perimentis confirmari. Audi quos fu-
turos probet Medicos summus artis
præceptor & nostrorum omnium bo-
norum pater Hippocrates. *Quisquis*
ait Medicinæ scientiam sibi comparare
volet eum his ducibus voti sui compotem
fieri oportet. Natura, Doctrina Moribus
generosis, Loco studiis apto, Institutione
à puerò, Industria, & Tempore. Sed de his
hactenus.

Laus tibi Christe Medice cœlestis.

TERTIA PARS OPERIS.

SINGVLORVM MORBO-
RVM QVIBVS PROPOSITI
ægroti detinebantur datur
Medica Diagnosis, Pro-
gnosis, & Therapia.

P R A E F A T I O .

PRÆPONENDA est morbi diagnosis, prognostis, & medela, apodictica sciendi arte ex subiecto, affectione, & causa, quibus nempe fillogismus demonstratiuus constat. Et ex quo facilè potest concinnari definitio, mutatis videlicet terminis. Ita ut diagnosis morbi seu cognitio nihil

aliud sit quam aut definitio morbi, aut demonstratio: cum plura tribus terminis in his tribus non reperiantur. Ordine igitur resolutiō in cognitione morborum incedentes, a definitione erit exordium, quam in suas partes resoluendo, dicemus primo de affectus specie, de parte affecta & subiecto morbi secundo, tertio de causa: in quibus tanquam in cardine vertitur morbi essentia, eiusque cognitio. Succedit deinde prognosis quae ex iisdem fontibus præterfluit. Qui enim affectus speciem, partis affectae naturam, & causam morbi probè dignouerit, is certò de morbi euentu prædicere potest. Magnitudo enim morbi, & virium robur, suis adiunctis conditionibus, duo sunt prognoseos summa capita. Sic à prognosi dabitur ordinaria morbi curatio, à causae nempè summotione ad affectus profligationem, & curam. In singulis interim eam proponemus naturae imitationem in expugnendis morbis, quam ubique suadet, cuique maximè studet, summus artis Medicæ dictator Hippocrates precipue in ea lege

quæ sic est. Quæ ducere oportet , quo
maximè vergunt , eo ducere & r̄p̄
ξυφεργτον χωειων per loca conferētia.
Et cum alibi ait , ακτεα ἡ πίπει ducen-
dum quā vergūt: spectata partis videli-
cet natura , & humoris morbifici pro-
pensione & inclinatione. Quæ sanè
longo artis vsu & exercitatione ab
Hippocrate , & senioribus Medicis
sunt diligenter obseruata. Exulent ergò
ab arte Empirici nebulones , men-
dident perpetuò Agirtæ & nuguendu-
li Chymistæ, qui vno calopodio omnes
calceant : nullaque morbi aut naturæ
habita ratione , quæ non vbiquè simi-
lis est, similibus tamen illi indulgent,
& similia omnibus cum ægrotis tum
morbis remedia propinant Simiæ artis
nugacissimi. Ita enim in medendo se
gerit bonus & rationalis Medicus na-
turæ minister & imitator , vt intellecta
cuiuslibet ægroti particulari natura &
rēperie, cognito in specie morbo & eius
causa, remedia optimis experimētis &
cum ratione cognita , benigna & natu-
ræ accōmodata exhibeat , ad imitatio-
nem naturæ causam morbi deturbans

per ea loca, per quæ nulla corporis aut virium perturbatione & iactura, solet natura in bona crisi coctos humores amandare, eosque fœliciter dejcere. Non enim absolutè Medicus, sed Medicus cum natura curat morbos. Νοσῶν φύσις ἵτερη ait Hippoc. Magno etenim adiumento adest naturæ Medicus, minuendo id in primis quod naturæ onerosum est, præparando corpus & humores, aut per ἐπίκαρπον eos expurgando, in quibus videlicet natura non sufficit, & eam roborando cum deficit. Sed ut Aeneas ad aurigam suum. Age nunc scuticamque manu depictaque lora corripe.

De Lepra seu Elephantiasi.

ENARRATIO I.

Ac it ordo scriptorum D.
Matthei qui à Leprosis mi-
raculosas Christi D. incipit
sanationes, facit & ars quæ
de externis morbis tanquam faciliori-

bus primum agere dictat, ut nos etiam
has nostras enarrationes incipiamus
à Lepra seu elephātiasi. Est enim mor-
bus hic cutaneus cuius essentia & si-
gna in cūte sunt conspicua. Cum au- *Lepræ nomen*
tem Lepræ nomen in scriptura sacra *equiuocum.*
fœdissimum & turpissimum morbum
significet, quo affecti ab hominū cœ-
tu & necessitudine excluduntur, in
scriptis autem Græcorum fœdam so-
lum scabiem sine contagio: ut omnis
vitetur æquiuocatio nec obscuris irre-
tiamur vocabulis, eadem nobis dein-
ceps vtriusque verbi erit potestas &
Lepra & elephantiasis idem significa-
bunt.

Lepræ autem nomen *λέπρα* *λεπεί-* *De nomini-*
νείαι, quod scabrum fieri & albescere *bus Lepra.*
significat, aut *λέπτος*, à squāmis
quibus sēpè corpus Leprosum scatet:
latinè cum in Lepra resimæ fiant na-
res, ironicè Lepra à lepore nasi. Sic &
elephantiasis ab elephante. *Elephantis*
morbo. (ait Aretheus) *Et fera Elephanti*
multa sunt communia in specie, colore,
magnitudine & vietu. Et cum malum
fulcauit frōtem rugis qualem in leone

cernimus Leontiasis etiam vocatur : ut
& Satyriasis ob faciei saturatum rubo-
rem & inexplebilem coëundi libidi-
nem qua ut satyri percelluntur Lepro-
si. Vbi cadunt à capite pili Alopecia,
quo morbo detinetur vulpes quæ crę-
cis est $\alpha\lambda\sigma\pi\eta\xi$. Tandem cum morbus
hic contumacissimus inexpugnabilis
& indomitus euasit , ut fortissimus ho-
minum habitus est Hercules, sic ille &
Herculeus nuncupatur. Mihi Mar-
pesius homo Leprosus iure dici posset,
durescit totoque corpore insensilis est
ut marpesia cautes : aut alter Lychas
quem Hercules furens in saxum dedit:
sic torridus feruenique ab hepare
ignis , saxeos efficit elephanticos.

*Ille per aérias pendens induruit auras,
Vtque ferunt imbræ gelidis concrescere
ventis*

*Inde niues fieri : niuibus quoque mole
rotatis*

*Astringi, & spissa glomerari grandine
corpus.*

*Sic illum validis iactum per inane la-
certis.*

*Exanguemque metu nec quicquam hu-
moris habentem.*

*In rigidos versum silices prior edidit
etas.*

Cæterum crassè philosophantur qui *Definitio Ele-*
ex propositorum animalium nomine, phantasis,
diuersas huius mali species factitant.

Sed proposita methodo morbum à
definitione auspicemur , quæ postea
per partes exarata omnem morbi co-
gnitionē expandat. Definiebatur Aui-
cenæ *Infirmitas mala ex diffusione cholerae*
nigrae in corpus totum, ex qua temperies
membrorum & forma corrumpitur, ita
ut tandem partes carnosæ solutione conti-
nui excidant. Cauliacensis Guido Chi-
trurgiæ magnus hodiè magister , defi-
nit Lepram *maximum errorem virtutis*
assimilatricis, qua forma corrumpitur in
toto. Alij alio modo finunt. Ego sic.
Elephantiasis seu Lepra est omnis
morbis totius corporis , sed maximè
cutis & externarum partium, ex hu-
moris melancholiæ non solùm exu-
stione & assatione , sed etiam conta-
giosa Lue infecti. Hæc definitio & affe-
ctus speciem , & partem affectam , &

Lib. 4. Fen. 1.
tom. 3. c. 3.

Trac 6. doc. 1.

omnem exprimit causam, in quibus
vera morbi cognitio consistit.

*Quomodo Le-
pra sit omnis
morbus.*

Lepra ergo est omnis morbus, in ea
enim reperitur primò intemperies ca-
lida & sicca, cum qua maximè humo-
res feruescunt. Inde ut Aretheo visum
est, effervescentia cessante & fatiscente
incendio, in frigidam abit intemperię
morbus hic. Reperitur etiam in Lepra
morbus conformatioñis, totum enim
corpus intumescit, rugis asperis exca-
uatur, scissuræ descendunt veluti nigri
in corio sulci. Atque tandem manife-
stò tertium morbi genus in ea se osten-
tat, cum partes interse dehiscut & ea-
rum soluitur continuitas. Ut ergò gra-
uissimis visum est Medicis pestem om-
nem morbum esse, sic de Elephan-
tiasi pronuntiare ausus sum, in qua &
omnia morborum genera, & infinita
eorum symptomata conspicua sunt.

*In Elephan-
tiasi esse con-
tagium.*

Contagium etiam habet cum semi-
nario Lepra, quo alios attractu & respi-
ratione olida inficere potest Leprosus.

*Omni tempore quo Leprosus est & immun-
dus solus habitabit extra castra ait in Leui-
tico. Expulti sunt, ait Iosephus, omni*

*Leuit. 13.
3 antiq. c. 13.*

à ciuitate, cum nullo penitus conuiuentes,
& nihil à mortuis dissidentes. Notabantur Leptosi proprio amictu, lacera
veste & pannosa, & nudato capite in-
cedebant: modo solis crepitaculis se-
mouentur à sanis. Contagiosus ergo est
hic morbus. Notat tamen Galen. qui-
busdam locis vernaculum esse & pa-
trium, ut ob insignem loci caliditatem
in Ægypto. Nec mirum tamen si aliis
in locis contagio communicetur: scri-
bunt enim luem venereum quibus-
dā Indię locis, ut in Scytia fuisse popu-
larem & endimiā, & à postremis nauigato-
ribus apud Europeos trāsuectam.
Ita canit in syphilide doctissimus, &
Poëta, & Medicus Fracastorius.

1. ad Glanc.

*Sic Elephas sacer ausoniis incognitus
oris.*

*Sic lichen latuere diu, quibus incola
nili*

*Gens tantum regioque omnis vicina
laborat.*

Quæ sit deinde pars affecta in Ele-
phantiasi inuestigatione secundum est. De parte affe-
ctu in Lepra. Paulus cum Elephantiasi sit cancer seu Elephan-
tidam vniuersalis, totum corpus in tiasi.

illa iudicat esse obsessum. Sed cum maximè cutis & externa corporis facies in hoc morbo , tuberculis , pustulis , scissuris , tumida carne , & cada uero so colore deturpetur , iisque præcipuè se in cute faciei prodat , iudicarem faciliùs partem obsessam musculosum esse genus & cutem , quæ totius corporis commune tegumentum est . Quod vberius ex ratione formalis morbi , quæ in errore virtutis assimilatrixis consistit , mox in causarum explicatione demonstrabitur .

De causis elephantiasis

Post affectus speciem & partem affectam de causis dicendum. Has in diuinas & humanas diuidunt. Diuinæ dicūtur quæ à Deo: cum , vt in veteri testamento , peccata hominum hac turpi corporum lue vindicantur. Vt factum in Moysè , Ozya , seruo Giësi , & Maria enarration. i. de Leprosis dicebamus. Humanas autem morbi causas , vt Auicennæ mos est , sic Medici , in primitiis , antecedentes , & coniunctas diuidunt. Primitiæ seu procatartice à rebus non-naturalibus & externis peti solent. Sic contrahitur , generaturque

De causa eius procatartica.

neraturque Elephantiasis seu Lepra ab
aëre & cibo. Vtramque enim hanc eau-
sam incusasse Galenum ex iis quæ pro-
tulit ad Glauconem palam est, vbi sic
ait. *Itaque in Alexandria plurimi Ele-* In calidis re-
phantiasi tum ob victus rationem, tum re- gionibus fre-
gionis caliditatem laborant. In Mystra ve- quens hoc ma-
rò & Germania rarissimè affectus is grassa- li genus.
ri visus est. Et apud lactipotas Scytas nun-
quam ferè appetet. Sed in Alexandria ob
victus rationem frequenter generatur:
vescuntur enim pulte, lenticula, cochleis,
multisque falsamentis: nonnulli verò &
asinina carne, & id genus aliis crassam ac
atram bilem generantibus. Quemadmodū
si ambiens aér calidus sit horū humorū im-
petus ad cutem fertur. Hæc Galenus de
causis Elephantiasis procatarcticis, vbi
notum est regiones calidas, & crasso-
rum alimentorum victum, huic morbo
dare opportunitatem, quod & à nobis
notatum est in consilio de Leprosis.
Ratio euidentissima est, incenduntur
enim locis illis calidis corporis partes,
vruntur humores, & calore alliciuntur
ad cutem: quibus tandem mala qua-
litate affectis inquinatur aér quem

inspirando ducimus , & à tetra ac putida exhalatione vlcerumque fœtore, fit mali seminarium & contages.

Quomodo etiā in frigidis sit regionibus. Sed & in frigidis generari etiam regionibus non dissuadet Galen, sed ait rassisimè in illis generari, certum tamen adesse : nec temerè his in locis Leprosos separari. Ratio tamen difficilis est. Intemperantia victus his in locis, ut Gallia, Germania, hybernia, ceterisque similibus accusatur, ubi indulgent vino metaciōri, carnibus vescuntur assiduò & falsamentis: sunt enim à prima compagine μεγαλότηλα γχνοι grandioribus & amplis visceribus, in quibus ab extero ambiente frigido & per αἰππεῖστιν, concipitur cœcus ignis quidam ardens & exurens, qui fouetur δέπο τῆς κρεφαγίης κρεῶν βοειών, καὶ ὀινοφλυγίης, i.e. ab edacitate bubularum carnium, & liberalissima potionē vini. Atque hic hepatis & venarum grauis ardor, humorē gratiosum arescēdo indurat, qui è suauerubenti fit niger, aut cinerius, quique partibus corporis appositus, nequit probè in earum substantiam facescere & assimilari.

Est in externis etiam numeranda *Contrabitur prosapia, ex parentum semine simili etiā hic morbus hereditario iure.* infecto: hereditarium enim malum Lepram existimauit Auicenna.

Contagiosus est etiam cum leprosis concubitus: quique scortum elephanticum subeget, non effugiet contagionem. Nota est & ferè in paræmiam *Historia.* versa de baccalaureo Monspeliensi historiola, qui cum nobili muliere leprosa, quę illuc remediorum causa appulerat, rem habuit, eamque grauidam fecit, à qua & mutuò ille immedicabili Lepra, in omnem vitam grauidus factus est.

Causæ antecedentes lepræ sunt humores exustioni apti, & qui in atram bilem facilè migrant, de quibus superiorius in physiologicis diximus. Causa coniuncta est, ab humoribus istis alimentum naturæ morosum & inobediens, crassum, exustum, incineratum, quod nequit assimilari. Cùm nequit apponi partibus alimentum (Galenus ait) fit hectica, & atrophia seuamenti defectus: Cùm apponitur & non agglutinatur, abit in aquas & fit hydrops:

cum apponitur, agglutinatur, sed non assimilatur, lepra est in procinctu. Error ergo reuera virtutis assimilatricis est Lepra, ut Guido magister dicebat.

*De errore vivi-
tutis assimili-
atricis.* Sed vnde dices, quod parti alimenti vitio? Id certè in vtriusque dissimilitudine positum censem. Assimilat-

Lib. de Alim. pro viribus (ait Hipp.) cum id quod superingeritur superatur, id verò quod prius inest superat. Et posteà (vt est ferè ubique avivitans magnus ille medicus & philosophus.) Alimentum non alimentum si nutrire non potest, nomen est alimentum non opus: opus est res & alimentum non nomen. Sed quam incœpit dia- gnosim morbi definitio, eam pro iure & ratione claudat. Sitque conclusum Lepram seu Elephatiasim esse omnem morbum & contagiosum totius corporis sed maximè externalarum partium musculorum nempè & cutis, ex humoris melancholici assatione, exustione, & mala qualitate affecti.

De signis. Iam ergò suis signis plenè & planè innotescat affectus præsentia. Sed ne nos interturbet aliorum morborum

similitudo , antiquum Hippocratis & Platonis sciendi crytirion imitemur : Quidque in re simile sit , quidque dissimile expendamus. Conuenire videtur in multis affectus hic Elephanticus cum **Lepra** antiquis Medicis descripta, cum Lichene seu mentagra, & cum Lue venerea quammaxime. Ponderemus hoc statera Medica.

Conuenit quidem affectus hic cum *In quibus Lepra antiquis Medicis descripta, in præ hæc cœueriat & differat cum Lepra antiquis Medicis descripta.*

Lepra antiquis Medicis descripta, in scabie , squammis, furfuribus, pruritu, & omni ferè impetigine : sed differt ab illa, veneno , communicatione , contagio , vlcerum forma , & doloribus. Neque enim vlcera ita formidabilia sunt in Lepta antiquorum , nullaquæ ferè internarum partium labes , nulla formæ immutatio , nullusque dolor vt in Lepra contagiosa seu Elephantiasi, de qua nobis hic est sermo.

Conuenit etiam cum lichene & *cum licheni & mentagra.* mentagra, contagio , & foeditate, quæ tanta erat, narrante Plinio , vt multis mors videretur optabiliot. Differt tamen morbi charactere , colore, corporis immutatione & doloribus, quæ om-

nia & mitiora erant in lychene & omnino dissimilia. Cadebant è mento pili ab humorum corruptela in Mentagra, nutricatu deficiunt in Elephanticis. Sola facies in Mentagra confusurabatur, hîc totius corporis nitor perit. Ibi nulla internarum partium labes, hic internarū & externarū clades summa.

*Cum lue ve-
nerea.*

Sic & in lue venerea omnia ferè quæ sunt in Elephantiasi comparent. Ideò superioribus annis, & cùm lues venerea grassaretur initio, graue fuit Medicis hanc ab illa seiungere. Vtrarumque affectionum idea nihil aliud tandem habuit dissimile, præter dolores, febres, & ulcerum formas, quæ in Elephantiasi non sunt, superueniunt tamen in venereis. *Pustulæ quidem*, ait Fracastorius, *in elephantiasi per totum corpus sparguntur dura, & purpurascentes:* *quæ tractu temporis exulcerantur, & pus emittunt, verum non multum ac siccus quam in Syphilide.* Deinde Elephantiasis sedem habet in melancholico humore, lues verò in phlegmate sordido, eoque tenacissimo: quod nec fomite afficit, neque halitu in obuios exha-

lat, sed solo contactu, eoque non leui: sed tum solùm aiunt Fracastorius & Fallopius, cùm duo corpora contactu mutuo & confriicatione plurimum incalescunt, vt in congressu libidinoso, in quo purus cum impura & scorto salacissima, aut impurus cum pura, fœdissimè volutatur.

Impia sub dulci melle venena latent.
Dolores item non excitat Elephantiasis, nec vt in morbo veneris conuulsiones fiunt: consistit enim Elephantiasis in sicco magis & terreno. Et si quæ materia peccat & in vitio est, non vt in lue circa neruos & lacertos, sed per summa corporis oberrat: magis enim cutaneus affectus est, lues vero profundior & osseus. Eademque ratione cùm neque materia fluctuet in venis, sed solidas partes perreptet & cutem, febrem in Elephanticis non accedit aut quam rarissimè. Tandem lues illa & contages primis insolita sæculis, quæque mox è cœlo delapsa.

--- Sese in terras diffuderit omnes.

Vt sàpè in stipulas cecidit, cum forè fauilla.

*De face, neglectam pastor quam liquit
in arvo.*

*Illa quidem tenuis primùm similisque
moranti*

*Incedit : mox ut paulatim increvit
eundo*

*Tollitur, & victrix messem populatur
& agros.*

Contra quam fecerit in Elephanticis
quæ primùm è cæco internarū partium
igne, in extimas corporis partes effera-
tur. Lues autem ab externis incipit,
primordiaque dicit.

Paulatim caries fœdis enata pudendis,

*Hinc atque hinc iniuncta locos, aut in-
guen edebat.*

Ex his ergò quæ Hōμοια & ἀτόμοια sint
perspicuum est, patetque luem vene-
ream, quæ ferè ab anno decimo su-
pra 1500. in Europa grassatur, non
esse mentagram Plinij temporibus assi-
duam, & vernaculam, nobisque modo
inusitatam. Patet & Elephantiasim
ab iis omnibus dissidere tum idea,
tum & symptomatum natura. Quod
überius clariusque fiet ex singulo-
rum signorum Medica & Philo-

phica explanatione.

Pauca equidem signa Elephantiasis. *De numero*
in græcorum Medicorum lectione re-*signorum luis*
perio : viginti duo sunt inuulgata neo-*venereæ.*
tericis , quæ passim reperties. Horum
tamen certissima & morbo propriissi-
ma , quæ pathognomonica & assidua
vocantur , sunt sex , quæ vulgus Chi-
rurgorum vniuoca appellat , ut cæte-
ra omnia æquiuoca , quæ videlicet in-
certam de morbo & ambiguam fidem
ferant , cumulata tamen & cum certis
signis coniuncta , nihil dubij relinquat.
Horum rationes sigillatim Iustrare
summoperè necessarium est Medicis ,
& Chirurgis , quibus commissa est iudicandi de Leprosis integra potestas &
imperium. De his ergo ordine edisse-
rendum , ab æquiuocis & communio-
ribus ducto exordio.

Durities & carnium tubercula , in-
ter æquiuoca signa primas tenent , ut *De signis*
qui nescis.
censem Valeriola , nec iniuria. Fit enim
cum coniuncta Lepræ materia crassa
& duriuscula nequit à virtute assimili-
atrice domari , & in partis substantiam
euincit : unde horrida , aspera , & inæ-

qualis remanet pars. Tument quidem partes in psora, lue venerea, & lyche-ne, non tamen illa duritie pertinaci, quæ est in Elephantiasi.

^{7. Epist. c. 2.} ^{In Aph. 2. l. 1.} Tenebrosus color secundum signum est, Morpheatum vocat Arabum Medicorum schola. Qualis autem color ille sit animaduertes ex vocabuli interpretatione. Significat enim Morphæ vitiliginem, quæ affectio est modò cutanea, modò profundior. Vbiique tamen vel alba, vel nigra, ut ex Celso habet Manardus. Inde hunc colorem conijcies modò album, modò nigrum, modò mixtum, obscurum nempè aut citrinum. Est autem color ita varius, ^{ωδὶ χρῶν.} pro humorum improba coctione, & cutis diuersa temperie. Nam, ut Galen. ait cum Hipp. τὸ κεφαλαῖον χρώμα ἐσκόπευεν. Color similis efflorescit humoribus contentis. Color quidem non fit ab intemperie, sed illam vbiique sequitur ex dispositione materiæ mixti. Talis enim est actus perspicui, lumino-si, aut tenebrosi.

Pilorum casus & decidentia ; signum est. Decidebant etiam in men-

tagra sed ab humorum corruptela. In Elephanticis verò neque gignuntur, nec aluntur pili , generandis enim pilis ineptum est alimentum, vt etiam & pediculis. Ideo non generari pediculos, signum est Elephanticum huic affine, nec vnquam pthiriasi Leprosos infestari visum est.

Musculorum manus maximè pollicis consumptio & tabes 4. signum est. Enarratione 9. 2. partis vbi de artibus, 10 musculos videbis cōstituere motum pollicis. Qui horum tabescant in leprosis dubitatur. Eos esse qui inter pollicem & indicem excurrunt putat Lauren. Ioubert. pag. 229. Cōment. in Guidonem. Tres musculi qui consti-
tuunt monticulum veneris & Tenar, cæteris carne magis abundant : credo igitur illorum tabem maioris esse mo-
menti in signis Lepræ. Tabescunt au-
tem musculi digitorum facilius , cùm neruulis fibrisque constent quamplu-
rimis,& paucula carne : suntque om-
nes nativa constitutione siccii : hoc au-
tem ita factitatum ut natura robore
non mediocri firmaret pollicem , cui

tota manus innititur. Nec ineptè pollicē excisos poletruncos vocant , sed commodè in eos retorquent non qui pollice , sed qui animosa vi cordis carent,timidique sunt vt Cerui,Lepores,Cuniculi.

Stupor & abolitus sensus externarum maximeque extremarum partium s. signum est. Commune quidem patthema neruosis affectibus , vt in paralysi conspicuum est , quæ affectio est sine sensu & sine motu. Sed in Elephanticis suspectum , si careant sensu partium, certumque de malo si adest aliud quoddam principale signum. Iubebis , ait elegans Medicus Riolanus, vt oculis clausis locum acu punctum digito designent , hoc si non possunt & cætera concurrent , confirmatus est morbus , contagiosus , & insanabilis. Puncti autem cur non sentiunt ? An quia crasso & attrabilario succo infarcti nerui refrigerātur? An quia animalis spiritus qui partes calore fouet,aditu prohibetur? Perit autem in illis sensus non motus , quando nerui non per musculosum genus sparsi , sed cutanei

solum afficiuntur. Nec inconsulto ergo à nobis, pars affecta in hoc affectu dicebatur cutis, Non enim in Elephanticis profundiores afficiuntur nerui, raroque in illis fiunt conuulsiones, aut muscularum retractiones & spasmi. Incurrunt quidem aliquando affectum vulgarem quem græci φυσικὴν σπασμὸν, sgrampum vulgo & gallicè, goute-crampe, appellitant : cuius causa crassus, & nubilus vapor est , è ventriculo ferè per cruditates in muscularas neruofasque partes crurum & tibiarum exhalans. Sed hoc parui momenti est.

Scabies & impetigines 6. signum solitariè & incomitatum nihil certi designat. Septimum tamen signum, grandines & tubercula sub lingua , à retrorido calore humido ex humore crasso congesta, ut & illâc varicosæ venæ vnde lingua intumescit , hæc inquam ominosa sunt.

Ardor & cutis punctura , octauum signum , minus certi quid habet , aliis enim morbis à cacochymia & humorum vitiositate familiare est. Nonum

signum est, cutis crispa , cutis qualis anserum , sed cùm in psora & vulgari scabie etiam adf sit , minus certi quid adfert.

Decimum signum est, vnguis cutis , quæ respersam aquam citò respuit. Vitium familiare Mauritanis & Æthiopibus , in quibus obducta cutis ab humoribus , & calore externo liquante, redditur olida.

Infebricitatio vndeceimum signum est , quod ratione mali intelligendum est : non enim in illis facilis est pororum cutis obstructio , cùm iam cutis induruerit : nec proinde facilis est putridæ febris accensio, ab ea causa Galeno & Medicis habita : quanquam accendi possint in Elephanticis spiritus, vnde ephemera , & humores acres biliosi & mordaces, vnde tertiana & intermittēs , & cōtinua generari possunt, imo & quartana ab atra bile : quanquam hoc rarò visum sit , & quartana apud Hipp. liberet nos à morbis magnis cerebri,& melancholiæ.

Astutos esse, dolosos , mendaces , & furiosos 12 signum est. Insomnia

cum pauore formidolosa 13. Paruum habere pulsum exilem & cerebrum tardumque 14. signum est. Sed tria illa omnibus melancholicis quadrant,

Decimum quintum sat graue est, qualitas nempè sanguinis. In Elephanticis enim arenosus, liuidus, plumbeus, & niger est sanguis. Hoc tamen parum refert, neque huic fidendum signo, cum talis sit etiam melancholicorum hominum sanguis. Sed celebre artificium antiquis fuit in detegendo sanguinis contagio. Mittatur ē vena maiori in brachio sanguis, optimaque quantitate in tria infundatur vascula, interiecto panno lineo molli per quē fluendo transcoletur. Vasculum deinde primum respergatur sale. 2 vrina. 3 aceto acerrimo. Quod si neque sal dissoluitur, vrina & acetum exquisitè non permiscentur, iacta mehercule est alea, & sanguis prorsus Elephanticus iudicari debet.

Quod ab vrina tenui, alba liuida, petitur 16. infidele est, nec nisi vel obstrukiones viscerum, aut eorum

imbecillitatem, & atoniam testari posse.

De veris & certis Leprae signis. Adeamus modò Tribunal veritatis, adducamus testes fideles & innocuos:

ne innocentia & iusto fiat iniuria, vel peccatori & contaminato iniusta misericordia concedatur. Faciei omne iudicium Lepræ delatū est, est enim faciei cutis tenellula, internorum omnium cum morum tum humorum dominantium speculum & character. Pallet biliosorum facies, nigricat melancholicorum, rubet sanguineorum: gaudio splendet, ira rubet, sub pallet à metu, tristitia collabitur, mœrore caduerosa euadit. In facie ergò comparant & eluent omnia quæ intus in corpore geruntur.

Atque de hoc morbo sancita lex. Nullis in facie apparentibus Lepræ signis, nefarium esse de illa statuere. Noluit exercitatissimus Gordonius eum Elephanticum pronuntiare, cui articuli ferè omnes putrida labe exciderant, cum nihil haberet Elephantici in facie.

Sex vniuoca Primum ergò signum vniuocum est

est in oculis & auribus, harum nem- *Sex vniuoca*
pe partium rotunditas: corruptitur *signa lepræ.*
enim piramidalis nativa in oculo fi-
gura, carne scilicet in osse lachrimali
ad radicem nasi iacente, siccitate mar-
cida, & oculorum musculis contabes-
centibus, quorum deformitate in or-
bem fastigiatur oculi figura. Eadém-
que de causa rotundantur aures, ab-
sumpta nempe pinnula quæ ~~περιβολίον~~
dicitur.

Secundum signum est in supercilijs,
quorum depilatione & tuberibus, Si-
miarum faciem representant Leprosi.
Huc accersenda eadem quæ in supe-
rioribus causa. Cùm enim nutrimen-
tum præ fæculentia exquisitè in partis
substantiam non migrat & assimilatur,
appositum intumescit, attollitur, &
induratur.

Tertium est in dilatatione narium, *Lib I. de par.*
in qua nempè narium partes (quæ Ru- *hom.c.6.*
fo Ephesio alæ & pinnulæ dicuntur)
exteriùs amplificantur & dilatantur,
interiùs comprimuntur & subsident.
Illud ab humorum influxu, hoc autem
à carie & interstitij narium putredine
dependet. T

Quartum in voce rauca , clangosa,
& tubarum more sonora contingit.
Classica rauca sonos disclangit buccina bōbos.

Auicenna vocat , *in naſo gane vul-*
gō parler renaud. Absumuntur om-
nia vocis formandæ organa , exſic-
cantur asperæ arteriæ musculi , os
bronchij durescit , larinx & epiglottis
tabescunt , nec ab alio quām à narium
euticula vox reuerberatur.

Fœtor anhelitus , totiusque corpo-
ris malesapida aura est quintum signū.
In Elephantico enim putredinis sum-
ma sunt omnia , articuli suis excidunt
acetabulis , partes à compagine ſemo-
tæ ſideratæ decidunt. Sunt quibus
alioqui probè constitutis & corpore
valentibus fœtidus sudor emanat , vul-
gō dicuntur *capots , ladres blancs.* In
quibus putrefactis & fœtens pituita
toto corporis habitu fœtoris ſemina-
rium est. Hi etiam ſuspecti ſunt ob fœ-
torem , nec iniuria ; olet enim bene qui
nihil olet , male olet qui multū olet.

Conclūſum tandem in Leproſos
cum aspectu satyrico , horribili , & vi-
ſui ingrato. Quo ſigno cum figuræ

deprauatione, labrorum crassitie, nasi-
que simitate, iudicarunt antiqui Me-
dici Græci confirmatos leprosos.

His ergo notis explorata fœda & *Delepræ pro-*
contagiosa lepra, totaque illius lustra-*gnosi.*
ta diagnosi & cognitione, sequitur
quando illa curabilis sit, aut non, præ-
dicere. In lepra ergo præiudicari de-
bet dispositio, eamque ab habitu di-
stinguere, ne dispositos tanquam le-
prosos inscienter abdicemus. Disposi-*De dispositio-*
tio est habitus quidam inchoatus, *nisi ab habitu*
nondum tamen in subiecto firmiter *in morbis di-*
hærens, ideoque medicinæ præsidia *stinctione.*
non respuit.

Sunt autem quædā manifesta signa qui-
bus corpus ad lepram dispositū intue-
mur, eaque non ab externis & $\lambda\pi\omega\tau\pi\beta\omega\theta\epsilon\tau$ sed etiam $\lambda\pi\omega\tau\pi\beta\omega\epsilon\tau\pi\alpha\tau\pi\sigma\tau\pi\tau\pi\tau$, & à
vitio rerum quæ intus sunt & intus læ-
dunt, expetuntur. Ut à natu & syn-
geneo hepatis ardore, viscerumque
intemperato satu. Incipit enim lepra
ab internis, & ut ait Aretheus. *In vis-* Libr. 2.
ceribus tanquam in domo Plutonis delites- diut. mo
cens ignis iam succenditur, internorum- cap. 13.
que victor, rursum in superficie exardeſcit.

*De quatuor lepræ & elephantiasis
pre temporibus.*

Hæc igitur lepræ & elephantiasis dispositio habitum inchoat eiisque primordia dicit. Principium autem habitus lepræ (ait cauliacensis Guido) est quando tale nocumentum incipit tangere membra interiora. Principium ergo cognitu difficile esse , cùm non in cute sed in internis sit inuestigandum , notat idem Aretheus. Augmentum verò est cùm iam malum in externis , vt in facie conspicuas habet quasdam notas. Nonnullis (ait idem author) appetat in externa cubiti curvatura , in genu , manu , & articulis pedum . In statu morbi summa sunt omnia , & vt dicitur , lippis & tonsoribus nota. In declinatione verò non amplius de morbo & eius signis , sed de morte cogitandum. Memborum extrema , putredine & carie exesa decidunt , omnis perit corporis nitor , prorsusque humana facies transit in satyricam , & de leproso facile dicas quod de Satyro capto ad Apolloniam Plutarchus refert , qui σάτυρος οὐανῆς loquebatur.

In Sylla.

*Lepra in sola
dispositione
curatur.*

Quatuor hæc ergo morbi tempora si considerentur , quis non decernet

medicinam in solo principio morbi
vel difficilè locum habere ? Primò
enim iam charactere morbi impresso,
denegata nempè nutrimenti in par-
tem assimilatione & ὀμοίωσι, facta in
partibus nobilibus iam intemperie,
quid sperandum? Dispositio autem, est
ne morbi principium? Recentem cura-
ri aut prohiberi posse Holletius ait, &
recentem vocat quæ annum non exu-
perat, sæpiusque (ait) Medicus non ut
curet, sed vt de morbo iudicet, conuo-
catur. Recentem ergo curat lepram,
quæ videlicet in dispositione est, vt fiat,
cum autem est in procintu, impossibi-
le Medico, naturalibus remedijs dele-
re morbum.

*Magnus quidem (ait Aretheus) est
potentia morbus, & ad mortem inferen-
dam longè omniū efficacissimus. Moriun-
tur autem fatiscente incendio, & de-
peculato vitæ genio, calore nempè vi-
uifico : tuncque ingens accedit parti-
bus frigiditas, vel potius congelatio,
seu quædam sæua hyems, cùm aqua
in niuem, aut grandinem, aut glaciem
conuertitur. Tandem ferina illa quæ*

ram vocat, quæ non affectus cura-
tioni, sed vitæ conseruandæ & proro-
gandæ studet. Eadem autem est hic
præcautio quæ curatio, ijsdémque fe-
rè auertimus, quibus euertimus mor-
bum.

Ad instar ergo cancri particularis,
vniuersalis cancri curatio multis com-
moda visa est. Illius autem hæ sunt in-
dicationes. Procatarcticis omnibus
causis & externis excisis, antecedentes
quæ in humorum constitutione positæ
sunt, expurgandæ sunt & præparan-
dæ, corroborandæ partes internæ, ac
tandem topicis & externis remedijis,
humorem partibus impactum & cau-
sam continentem morbi discutere cō-
uenit. Has ergo curandi leges cancro
vniuersali licebit accommodare, si ad-
datur illa quæ posita est à Fracastorio:
vt scilicet morbi præsentis venenata
& contagiosa lues suis extinguat
antidotis. Hanc enim qui non tollunt
ac præudent, morbum nec auertunt,
nec curant.

Sed ardua proponitur quæstio. An *Quæstio.*
in eo qui non dispositus ad lepram,

contagione tamen ab alio fuerit conspurcatus , vbi eius curam suscipimus, statim ab initio sit mittendus sanguis, & imperanda purgatio , cæteraque factitanda remedia quæ prima suadet indicatio. Respondet Fracastorius.

Solutio.

Quoniam in ea elephantiasi quæ contagione contracta est sanus alioqui existit homo, & melancholia non exuperat, quid per deos oro facies, se per initia materiam digeras, eamque euacues? Sufficit ergo Fracastorio in hoc casu alexipharmacæ propinare , quod quomodo fieri possit non satis apertè video : nec quomodo alexipharmacæ illa , quæ summæ sunt actionis, propinanda veniant sine perturbatione totius corporis , & audi morbi suspicione : plethora nempè corporis præsente, aut urgente cacochymia & humorum impuritate. Neq; enim in peste morborum omnium hercule , theriacam exhibere tutum est , nisi priùs plethora sectione venæ, & cacochymia purgatione fuerit inanita. Si ergo sequendum sit Fracastorij iudicium , id cum præmeditatione faciendum censeo.

Lepræ autem alexipharmacæ quæ Lepræ alexipharmacæ magnam videlicet vim morbo infe-
runt, iudicio etiam Fracastorij, hæc sunt. Nitrum, sulphur, helleborus, cedria, thus, iris, argentum viuum, & vi-
num viperinum maximè, quod est Galeno cæterisque Medicis commen-
datum: ut spagiricis hydrargirosis, &
aurum potabile, quo si dijs placet le-
prosos mundant. Sed facetè Riolanus
ait, remedium illud esse grauius mor-
bo, cum peiorum inducat affectio-
nem, nempè paupertatem. Cuius sen-
tentiae sunt qui pluris faciunt diuitias
cum paucō lepræ seminario, quām
paupertatem cum sanitatis affluentia.

*In mare cetiferum ne te premat aspera
egestas.*

Desidi, & à celsis corrue Cyrne ingis.

Imminentis aut iam incœpti morbi curam ergo sic auspicamur, vt humo-
rum multitudinem & eorum corrudi-
ptelam auerruncemus, mitioribus pre-
sidijs non vehementioribus, ne ma-
lum exasperent, aut vehementi calidi-
tate víque maligna ad augeant. Vin-
dicemus ergo corpus à multitudine &

*Generalia
morbi reme-
dia.*

multa aqua collectiora sanguini venae sectione & cæcodystoma purgatione. Ne quid deinceps possit fovere morbum aut quo minus propria adhibentia remedium alterum in predicto officio factis in gettis libus remediis de morbo contractu in hunc evallitur omnes.

Propria morbi remedia.

Confluer morbus ac parvum in tempore etiam haemorrhœa corrupta, & conflagatio corporis opposita cum pulvis remedium alterans, secundum exercitum, secundum excretionem, aliud excepit. Hanc patrem post ramus primi instrumentorum papel, Diatropope, Chirurgia, & Pharmacia. Directione viris ratiōne modo contraria debet præmiseretur hunc morbi, ubique virium robore estimatio. Sic de aere, & terra, & aqua, & ceteris que rebus exteris peribranchia, & quæ tam rūdicio praefectis Medicis sunt inveniendis. In diutine enim ratione & vires viri virius palco sapiunt, aliter fitur imparata & inutunda.

Cirurgia.

V Ad chirurgiam, dicoce nos praecptor venas inferiores in melior-

cholicis esse aperiendas cùm ait. *Me-* Aph. 11. 6.
lancholia & nephritide laborantibus hæ-
morrhoides superuenientes, bonum. Quæ
euacuatio morbo est admodum con-
ueniens, cùm non euacuationis ratio-
ne solum morbum curet, sed quod
qualitat̄ & causæ morbi oppituletur,
vt Galen. ait in com. Commodè enim
sanguis crassus, qualis est in vino fex,
per venas inferiores detrahitur. Præ-
cipiunt eadem ratione venas aut ex-
tremæ manus, aut malleoli aperire: &
Auicenna, si suffocatio imminet, ve-
nas etiam capit̄, imò & iugulares
tundit.

De pharmaceuticis remedijis, nem- *pharmacis.*
 pè vt humores præparentur ad eu-
 acuationem, consulenda est altera Hip-
 pocratis sententia vbi ait. *Melancholi-*
cos pleniū per inferiora, ἀδρόποτος τὰς
κάρτες. Vbi Galen. ait. propria & confe-
 rentia loca expurgationi humorum,
 esse per inferiora. Ut enim bilis supe-
 riora affectat: & τὰς ιγνὺς maximè bi-
 liosos ἀνω φαρμακόν, superiū pur-
 gate cōuenit, sic τὰς μελανχολικὰς ἀδρό-
 ποτούς τὰς κάρτες, scilicet φαρμακόν, ple-

niùs per inferiora purgari debent.
Mouendi ergo per inferiora Elephan-
tici , hi enim maximè melancholici
sunt, & à melancholico humore labo-
rant. Agendum autem moderatis re-
medijs , negle&tis ijs quæ ab vsu rece-
serunt. Familiaria sunt ac tuta ætati
omni rhabarbarum , senna , polipo-
dium, carthamus, cassia, manna, tama-
rindi, sirupus rosarum, catholicō, dia-
senna, confectio hamech, & huiusmo-
di , quæ vel in pharmacopolio asser-
uantur, aut possunt præscribi nutu, &
decreto Medici di&tantis.

Quæ autem per habitum corporis
humores eliciunt, vt balnea naturalia,
& diæta sudorifica, cùm locus non sit
conferens, & præcepto Hippoc. *αντει
η πεπει* ducendum quâ vergunt, híc
admittenda non sunt. Alterantia au-
tem quæ refrigerant & humectant, aut
in calore tepent , sunt huic morbo
conuenientiora. Vt balneum tepentis
aquæ , lac muliebre epotum , aut eius
defectu asinæ, capræ, iuscula, hordeata
& similia, quæ pro virium, ætatis, loci,
victus assueti , & tempestatis ratione

passim à Medicis tali in affectu decernuntur.

SVMMA MORBI LEPRÆ,
& inquisitionis laborantium
ab illa.

ENARRATIO II.

NO N potest summa elephantici morbi seu lepræ, melius breuiusque colligi, quam ex allata à nobis illius definitione, quæ omnem morbi naturam exprimit. Cùm sic est, Lepra est omnis morbus totius corporis, sed maximè cutis & externa-
rum partium, ex humoris melancholi-
ci non affatione solum & exustione, sed contagiosa lue infecti. In qua de-
finitione primò apparet morbi species,
& ut ferè omnes morbi contagiosi sunt omnis generis, sic & in lepra omnis morbus cernitur, & intemperies, & depravata figura, & unitatis diuor-
tium atque solutio.

Lepra definitio.

Morbi species.

Pars affecta.

Eius pars affecta, est totum corpus, sed maximè cutis & musculosum genus, hæ enim extimæ partes infectæ magis à morbo se dant oculis in aper-tum. Eius causæ externæ, ab aëre, & cibo peti solent, quæ melancholicum sanguinem gignunt, hepatis incen-dium concitant, & antecedentes cau-sas à melancholico sanguine fouent, & augent. Est autem melancholia feu-atra bilis, huius scuissimi morbi conti-nens causa.

Signa.

Eius signa plura sunt: sexdecim nu-merantur communia & æquiuoca, quæ non certò morbum ostendunt, sex tamen sunt vniuoca, & vera, quæ vbiique morbum indigitant. Illa sunt
 1. durities & carnium tuberculosa af-fectio 2. tenebrosus color & morphæ similis 3. pilorum decidentia 4. muscu-lorum pollicis tabes 5. stupor & aboli-tus partium sensus 6. scabies & impeti-gines 7. grandines sub lingua, 8. ardor & cutis punctura 9. crispa cutis velut anserum 10. vndeūosa cutis 11. infebri-citatio 12. astutia & dolus 13. insom-nia 14. pulsus paruuus 15. sanguis niger

& fœculentus 16. vrina cruda. Vniuocca sunt 1. oculorum & aurium rotunditas 2. depilatio & superciliorum durties 3. dilatatio & nasi tortura 4. sonora vox & clangosa 5. fœtor anhelitus. Postremum omnium aspectus satyricus.

Hæc in vniuersum signa sunt, quæ in examine leprosorum meditari degendī agrobemus. Inquiruntur autē hodie leproti. si à Medicis & Chirurgis, ferè Guidonis Cauliaci arte, quam & nos sequimur. Quædam tamen notanda censemus, quæ ipse non exactè persequitur. In primis etenim diligenter caendum est, ne in similibus affectibus, & cum lepra magnam affinitatem habentibus decipiāmur. Sunt enim elephantiasi affectus similes 1. Lepra seu scabies antiquis descripta sub nomine miles. lepræ, quæ simplex est vitiliginis species, non lepra hæc contagiosa, de qua sermo noster institutus est 2. Est etiam elephantiasi similis malus corporis habitus seu cachexia, quæ vitio hepatis & nutritiatum partium contingit 3. scrophulæ vniuersales & apparentes,

Qui affectus
sunt lepræ si-
miles.

in quibus , cum idem sit assimilatrieis facultatis ferè vitium , facilis esset deceptio . Postremo simillima illi est , lues venerea antiqua , & iam in habitū verfa : imò luem venereum in lepram ver- sam nobis aliquando videre contigit .

His ita distinctis , hæc omnia signa *Quibus signis in inquisitione ægrotorū à lepra inuedie lepra certò stiganda quidem & ordine, sed in vni-decernimus.* uoca & propriissima figendi oculi , dirigidusque in illa animus . Certissima sunt , in pertinaci carnium tumore , duri- tie , & tuberositate , vt loquuntur vulgo , in insigni mutatione partium faciei , in fœtore anhelitus , in lapsu casuque partium à putredine . Atque , vt doctè animaduertit Valeriola , *Nullis in facie apparentibus notis minimè possumus elephanticos iudicare.* Et Gordonius , in elephantico cuius articuli pedum manuumque ferè exciderant , cùm nulla apparerent in facie signa , non est ausus elephantiasim pronunciare . Contrà , Valeriola in casu partium , & multa signorum equiuocorum syndrome toto corpore reperta , cum paucis vniuo- cis in facie , ausus est de elephantico decernere .

Para-

DE PARALYSI.

ENARRATIO III.

NT eodem ordine, quo in
præcedentium ægrotan-
tium historia vñi sumus,
succedat morborū enar-
ratio, à morbis cerebri in-
cipimus, nempè à Paralyfi breuiter
tamen omnes morbi capit is ita præ-
numerentur. In hominis cerebro tres
maximas partes superiùs in anatome
vidimus. 1. Membranas duas cere-
brum inuoluentes. 2. Substantiam ip-
sam seu medullam cerebri. 3. cerebri
ventriculos seu ductus. Singulis hisce
partibus sui respondent morbi, & di-
uersa symptomata, quæ nos in quatuor
genera diuidimus. Aliud enim insur-
git in cerebro symptoma cephalalgi-
con & dolorificum; aliud paraphori-
con & vigilans: aliud cataphoricon &
veterosum: aliud tandem quod est
catarrhoicon & à defluxu. Dolores
capitis cephalalgia, cephalea, & hemi-

*De morbis ce-
rebri.*

crania, membranas cerebri obsident. Vigilantia & somnolentia symptomata & paraphoria in cerebri substantia generantur, phrenitis, delirium, melancholia, mania, quæ depravatae functionis animalis nomina sunt; ut abolitæ, stultitia, amentia, extincta memoria. Cataphorica autem sunt & soporosa, veterinus, catoche, lethargus. Cætarrhoicon genus intùs in cerebri ventriculis cuniculos agit, cuius sunt viuerræ funestæ, Apoplexia, epilepsia, vertigo, conuulsio, catalepsis, paralysis stupor, tremor.

*Dicendorum
methodus.*

Iam igitur inter morbos substantiæ cerebri agredimur paralysum, fuerunt enim in superioribus consilijs post elephanticos paralyticci: Eadem ergo methodo, paralyseos cognitionem in diagnosim, prognosim, & therapiam dirimimus. Atque diagnosim ex affectus specie, parte affecta, & causis integramus. Quæ omnia cum una definitione comprehendi possint, ab ea sic exordior.

*Paralysis de-
finitio ex Ca-
piacchio.*

Paralysis est motus ablatus musculi, dependens à frustratione facultatis motri-

cis. Hæc est Capiuaccij, quæ mihi non arridet, eum essentiam paralyfis non absoluat. Scimus quidem Galenum. 3. de loc.c. vlti. neruorū resolutionem potissimum dicere vbi motus deperditus est. *Qui tamen eius verba,* (ait Antonius Abaltomar. locupletissimus rei medicæ scriptor) rite perpenderit, eum sensisse reperiet exquisitam seu veram resolutionem, eum tum sensus tum motus vim, partes amiserint. Verum autem esse, quod ait Antonius ex 1. de sympt. caus. comperies, vbi Galen. Apoplexiam, quæ motus omnis, & sensus priuationio est, vocat totius corporis paralysim: & torporem etiam dicit esse leuem quandam paralysim. Ut igitur res fiat apertior, Apoplexiam, paralysim, paraplegiam, hemiplegiam, meroplegiam, & stuporem, affectus admodum affines distinguamus, vnde definitio paralyfis ad manum veniet quam facillimè.

Apoplexiam benè definiebat Fer- *Apoplexia.*
nel. cum Aëtio, reponitam motus &
sensus, omnisque animalis functionis
priuationem. Nascitur enim Apople-

xia intus in cerebro, & intus nocet per catarrhum, quo cerebrum ipsum valde oppletum fatiscit & vim animalitatis nullam edit, cum amissione sensus & motus in vniuerso corpore. Fit autem Apoplexia repente, & cum difficultate respirationis, cum qua à sopore & comate Arabibus Medicis Subet dicto, distinguitur: atque si in Apoplexia summa sit difficultas respirationis, & cum stertore, desperandum omnino: hanc enim vocat Hipp. ἵππος φόρτη, & Galen. οὐρανία ὁρμή maximam, & acutissimam, quam curare sit adūrator.

In alijs autem affectionibus, catarrhi materia à cerebro foras transmittitur in cerebri ipsius προνότα & propagines, ut in paralysi, in qua non totum corpus, sicut in apoplexia, sensum & motū amittit, sed partes quædam infra caput: in illa, inquam, catarrhi materia fluit in spinalem medullam & neruos,

1. Epid. sec. quæ si succedit debili apoplexię & partes infra caput resoluantur omnes, di-

2. *Paraplegia*, citur paraplegia: si pars dimidia corporis hemiplegia, ris hemiplegia: si quædam sola pars, vt

brachium in enarrato Euangelij Cæ-
mentario , qui aridam habebat mā-
meroplegia stupor.

num , dicitur meroplegia : stupor au-
tem motus & sensus difficultas est
non omnimoda priuatio , cum stu-
pore enim in motu vel in sensu partes
corporis hebescunt. Ita stupor & pa-
ralysis genere conueniunt , differunt
τατ ἕττον καὶ μεγάλων. De consensu om-
nium stupor via est ad paralyſim. Quid feſt.
ergo delirant cum Aureliano, qui scri-
bunt paralyſim fieri , modò cum sen-
sus, modò cum motus amissione?

Sed missis diuersarum opinionum Definitio pa-
fluctibus nos in tranquillum portum ralysis exa-
recipiamus , & sic paralysis naturam ctior.
aperiamus. Paralysis est motus & sensus
priuatio partium corporis infra caput à
crasso & frigido humore musculosum ge-
nus & neruos imbuente , & obſtruente.
Huius definitionis partes sigillatim
excutiāmus.

Quis in primis affectus est paraly- Quis affectus
sis, morbus ne, an ſymptoma ? Nomen paralysis.
λύσις ſymptoma ſonat, & inditum eſt à
ſympotmate, vt Galen. ait. Cūm autem 2. Method
tria ſint genera ſympotmatum , actio

læsa, excrementorum vitium , & sim-
 plex corporis affectus , paralysis est
 symptomā primi generis , quod in
 actione læsa sensibili & motrice con-
 sistit. Læditur enim in illa sensus par-
 tium , & earundem motus. Quoniam
 autem omne symptoma ex morbo
 nascitur, placet omnibus cum Galeno
 paralysim sequi morbos conformatio-
 nis & eum morbum, qui dicitur in via,
 seu morbum obstructionis: neruorum
 enim poruli obstruuntur, ut mox dice-
 Pereda in pas-
 chasum. tur apertiūs. Somniant quidam para-
 lysim sequi morbos in numero addito,
 qualis morbus est sextus digitus in
 manu : sed morbi in via & obstruc-
 tiones sunt in proposito morbo ut ape-
 riendæ sic & apertiores & frequentio-
 res quam sit aliquod adnatum parti.

Quæ pars af-
 fecta in para-
 lyse. Pars autem affecta & subiectum pa-
 ralysis, nunquam est totum cerebrum,
 aut eius substantia, sic enim esset Apo-
 plexia, sed sunt partes infra cerebrum:
 est enim paralysis non in cerebro, sed
 à cerebro. Partes autem ferè omnes
 inferiores infra cerebrum obsidentur
 in paraplegia, quæ succedit apoplexiæ,

aut partes particulares in hæmiplegia & meroplegia. Et in paralysi illa vniuersali spinalis medullæ caput obstruitur, in alijs vt hæmiplegia, dextra vel sinistra pars spinæ. Diuisit enim natura corpus totum in duas partes, cuius limites facit media spinæ pars, ac si per lineam esset illa in longitudinem diuisa. Sic & neruorum propagines à dextra parte spinæ in dextram corporis partem, à sinistra in sinistram propagantur. Cum autem pars quædam corporis, sensum aut motum, aut utrumque amittit & sit verè paralytica, vt digiti manus, aut pedis, pars læsa non transit partem spinæ, ex qua ad illam neruus fruticatur. Sic cum digi-
ti manus afficiuntur, vt in Pausania Syro sophista, ad dorsi initium nec infra vertebrae colli, aut cum curva non supra lumbos sed infra, causa quærenda venit.

Causæ autem euidentes & proca- *Quæ sint eius
tarcticæ huius affectus sunt, quæ exte- causæ proca-
riūs neruos contundere aut emollire tarcticæ.
vel comprimere possunt, casus, ictus,
contusio, somnus in frigidissimo loco,*

mānsio in domo recenter polita, Lunę
radij, somnus intempestiuus, viētus ra-
tio frigidior, quæque humores crassos
& pituitosos exaggerat. In vniuersum
causæ omnes externæ, appulsiu violento
retum extrinsecus incidentium cō-

Antecedentes. parantur. A quibus deinde mouentur
internæ causæ, quæ intùs sunt, maxima-
que ex parte in humorū crassorū, vis-
cidorum & lentorum cacochymia cō-
sistunt, quanquam non raro sit plethora
comes, ut cùm iuuenes & benè car-
nosi in paralysim incidunt. Has omnes
antecedentes causas appellitant.

Coniuncta. Sequitur coniuncta, de qua sic phi-
losophatur Holerius. *Cùm subito & con-
fertim paralysis hominem corripit, dubi-
tandum non est substantiam neruorum hu-
more per defluxionem imbui, unde molli-
ores redditи extenduntur & relaxantur, si-
cuti & tendones. Quo fit ut ob plenitudinē
& obstrucionem, spiritu non transeunte,
vel quia leuissima contractione est opus
neruo ad mouendam partem, membrum
concidat & immobile permaneat. Ita de
causa coniuncta Holerius. Ego sic.
Omnis musculi & nerui motus, est à*

spiritu , spiritus enim à cerebro quasi manu dicit facultatem mouendi ad nenuos & musculos : facultas enim in cerebro imperat , nenuus imperium defert ad musculum , musculus obsequitur . Cùm ergo non mouetur musculus , vitium est , vel in cerebro , aut nenuo , aut musculo ipso . In cerebro facultas aut spiritus deficere possunt ab intemperie , aut imbecillitate quadam . In nenuo vel est obstruc^tio , vel adstri^clio , compressio , aut refrigeratio , quæ transitum animalis spiritus per ipsum nenuum intercipiunt . Musculi tandem per tumores aut vulnera spiritum non recipiunt , vnde certè *auxinosis* & motus impedimentum .

Hinc ergo patet omnis causa con- *Humor in p-*
iuncta paralysis . Sed quis est humor *rallysi peccans* *ab*
qui influit ? Respondet Holerius non esse humorem melancholicum , qui potius exsiccat , nec etiam bilem cùm tenuis humor sit . Quod in Fernelium *Fernelius vin-*
dictum puta , qui in tertianarum fe- *dicatur ab*
brium crisi propulsam aliquando in *Holerio.*
nenuos materiam contendit , vnde sit paralysis consequuta . Non negarem

ego Fernelij experimentum, sed tunc
à turgente bile flava in febre tertiana,
crudos & pituitosos humores in cere-
bro stagnantes, in spinam dorsi & ner-
uosum genus impulsos dicerem, vnde
fuit paralyfis. Sic & pituita in arthriti-
de commouetur à bile in articulos. Sic
à vapore ventriculi sèpè impelluntur
humores crassi è substantia cerebri in
illius ventriculos vnde fit epilepsia,
præticis Medicis per consensum di-
cta, vt fiet apertius Enar. 7.

*Signa quæ de-
monstrant pa-
ralyfim.*

Signa paralyfis conspicua sunt oculi-
lis, pars enim resoluta frigescit & ob-
riget, ea quoque grauis est, cùmque at-
tollitur mox sua mole recidit relabi-
turque, laxa & mollis, tum sensus, tum
motus omnino expers. Cùm enim vel
motus, vel sensus obscurè remanet, in
stupore pars est, nec verè paralyfis dici
potest, quanquam stupor illam certò
prænuntiet. Fit enim paralyfis, vt do-
ctè Fernel. ait, alias ex debili apople-
xia, alias ex stupore sensim aucto, qui
paralyfis est nuntiūs.

Prognosis.

Est autem paralyfis, vt de prognosi
me absoluam, vel primaria ab ipso ce-

rebro, vel conseq̄taria & à morbo præcedenti. Illa vitio & imbecillitate cerebri & neruorum contrahitur, ferēq; hæreditaria est: Ista paraplegia est & apoplexiæ succedit, vtraque cōtumax & insanabilis, quæ tandem in apoplexiām recurrit, vt in paralyticis Euan-gelij antea visum est. Resolutio (ait Celsus) quæ non per omnia membra sed in partibus fit, nunquam acutus səpè longus ferē sanabilis morbus est: in senibus tamen serius (ait Holerius) & in hyeme difficultius, in qua tamen frequentiū occurrit. A nerui diuisione & solutione Paulo est insanabilis, si cum spinæ luxatione contingat. Et Lib. 3.c.2
paralysis in parte cum atrophia, nescit curationem ait Abaltomarius, quo iure, nos Cæmentarij manum aridam incurabilem antea dicebamus.

Curatio, vt ait Galen. vbiq; diag-nosim & prognosim sequitur. Ex præ-fata ergo paralysis cognitione, clarum est hunc morbum in orgasmo & afflu-xu materiæ è cerebro in spinalem me-dullam, & illius ~~me~~ūrō & consistere. Cum igitur materialis morbus sit & ex

catarrhoïcon genere , euacuatione,
reuulsione , & deriuatione curari cer-
tissimum. Euacuanda ergo in primis
cum præparatione materia , quæ vni-
uersalis , & in toto corpore , causam
morbi coniunctam præcedit , eam-
que fouet : reuellendus deinde fluxus
ad distantes & oppositas partes. Quod
postremò in parte obfessa & paraly-
tica contentum est & coniunctum ,
deriuare oportet , atque per loca par-
ti & morbo conferentia subducere:
non interim neglecta partis affectæ
cerebri & neruorum corroboracione:
hæc est curationis summa.

Collato igitur ad ægrotum morbo,
& seruatis legibus artis, possunt reme-
dia multiplicis generis & formæ pa-
ralyticis salubriter adhiberi. Clyste-
res frequentes fint in vsu , purgatio
cùm minorans tūm vniuersalis , ex
phlegmagogis & melāagogis medica-
mentis imperanda, phlebotomia initio
si coniuncta sit plethora celebranda,
præparantes potiones & iulapia ex
nerualibus herbis , pillulæ per epicra-
sim expurgantes cerebrum & neruos,

tabellæ & oppiatæ roborantes, vbiq[ue] præscribendæ, seruata ratione victus calida & sicca. Tum demùm balnea sulphurea, & nitroſa naturalia, vnguenta, emplaſtra, dropaces & phœnigmi, arte & cum iudicio decernantur. Quæ omnia ſapientis & exercitati Medici prudentiæ committimus. Atq[ue] de his omnibus extant vulgares praxes Medicorum, quæ omnium remediorum ſyluam continent: ſufficiet nobis generales medendi indicationes demonstrare, quibus ritè perceptis facilis est & obuia Medico ſingulorum remediorum ratio & forma.

D E C O N V V L S I O N E.**E N A R R A T I O . V I V .**

M Ovit me catarrhoicon symptomatum consecutio, non ut morborū enarrationes ad Euangelij ſeriem, ſed Euangeliū ad morborū ſimiles ideas accommodarem. Sequitur in eodem genere partis affectæ, paralyſis,

*Dicendorum
ratio.*

humorum enim decubitu è substantia cerebri in ventriculos, & ab ijs in propagines, fiunt paralyses, fiunt conuulsiones. Non iniuria igitur post paralyticum de conuulsione edifferemus, ad quam se obtulit mulier in Euangelio quæ erat inclinata, nec poterat sursum respicere. Eadem serie lunaticum epilepticum fuisse demonstrauimus, sive que post conuulsionem de Epilepsia agemus.

Iam ergo præuiæ cuiusdam contemplationis in modum, antequam de conuulsione & iniusso motu dicamus, motum corporis leui penicillo adumbremus. Partes quæ mouentur in corpore sunt musculi, qui duplice motu mouentur, naturali videlicet, & contra naturam. Naturalis motus est, contracção, & extensio: illa fit, cum musculi originem versus retrahuntur, & extensio cum relaxantur. Quod si pars extensa retinetur diutiùs, (ut sit cum aues in aëre expansis alis longo tempore ferè immobiles perseverant) dicitur motus tonicus, in quo partes quidem mouentur, sed insensibiliter.

De motu corporis nostræ.

Hi sunt duo præcipui musculi motus secundum naturam, quorum causa efficiens naturalis est, nempè appetitus animalis seu voluntas, quæ appetitu commouetur, cui nerui obseruiunt, & musculi ex neruis & fibroſa carne constantes, obsequuntur. Motus autem musculi contra naturam tripliciter concipitur. Primo, in quo non natura, sed causa præter naturam est author motus, ſicque fiunt conuulſio, & palpitatio. In conuulsione quidem ut in motu naturali, fit retractio musculi originem versùs, sed non eft propter ea motus naturalis, quoniam causa morbiſica facit motum. 2. datur motus vbi quidem natura agit, & eft author motus, sed à re præter naturā impulſa & vellicata: atq; hic motus non dici- tur quidem cōuulſio, ſed conuulſiuus motus: Quo in genere ſunt sternutatio, tuffis, oſcitatio, pandiculatio, ſingultus. 3. datur alius motus vbi vide- licet natura & cauſa morbiſica ſimul operantur, & in quo non ſimpliciter natura bene valens vellicatur à cauſa morbiſica, ſed & ipta natura infirma-

tur, quo in genere sunt stupor & tremor. In stupore etenim natura segnis est, stupidumque motum praestat, in tremore pugna est inter naturam & morbum: natura membrum attollit, causa morbifica deprimit.

Definitio conuulsionis. His ita de motu naturali & contra naturam explicatis, notior erit & aper-
tior conuulsionis definitio à Fernelio proposita, quæ sic est. *Conuulsio est ner-
uorum muscularumq; suam originem ver-
sus, præter voluntatem perpetua contractio.*
In qua definitione appetet conuulsionem esse symptomam actionis motricis:
non enim secundum voluntatem &
actionem naturæ sit in conuulsione
muscularum retractio, sed à morbo, &
causa morbifica, ut antea dicebamus.
Est ergo verè conuulsio κίνησις ἀνεγά-
ρετος, τὴν φρεγματικῶν οὐσιών, iniuf-
sus earum partium motus, quæ non
nisi nostro iussu mouentur.

An vero hinc actio motrix sit de-
prauata, vel abolita in parte musculo-
rum: doctè notat Pereda, hunc mor-
bum, dum sit, esse symptomam actionis
deprauatae, cùm tamen factus est,
actio

actio motrix aboletur. Hoc videri potest in exciso neruo, vbi pars contracta aeternum ita remanet nullo nomine redintegranda. Fit autem conuulsio in accessione ipsa in qua nulla fit interruptio, nec est accessionibus distincta, ut epilepsia, sed firma iam fixaque, ut in tonico motu, & in qua retrahuntur musculi ab infarcto humore in ipso- rum villis aut neruis.

Ad quem autem morbum sequatur *Ad quē mor-
hoc symptoma, cùm retractio neruo-
rum duobus modis generetur (ut de
causis dicemus) vel oppletis & infar-
ctis neruis, vel exhaustis, negari non
potest sequi morbos conformatio-
nis, quos vocant, in via, seu cuitate. Potest
etiam fieri ab humida intempérie ner-
uos opplente, aut à sicca eos contra-
hente : in quo paralysim & conuulsi-
onem differre notamus. Nunquam
enim paralysis fit à siccitate ut conuul-
sio cuius natura & ὅπαρξις est ἡ τῆς τά-
σης in tensione, paralysis verò ἡ τῆς λείας
in solutione.*

Pars affecta in conuulsione, muscu- *Eius pars af-
lus est, cuius tamen partes immediate
fecta.*

afficiuntur, nempè nerui, fibræ musculorum, ligamenta & tendones. Est autem à partium varietate duplex conuulsio, vniuersalis, & particularis. Vniuersalis totū corpus obſidet, quod si antrorsum conuellitur fit ἐνθεότης, si in dorsum seu retrorsum ὅμοδος, quando verò totum corpus ex æquo manet conuulsum & tensum, hæc conuulsionis species dicitur πάνια. Particularis verò conuulsio, partem eam solam tendit, cuius neruus aut musculus in viō est: sic in oculo fit strabismus, in mandibula trysmus, in ore cinicus spasmus, vulgò oris tortura, seu risus sardonicus.

Cause conuulsionis. Philosophantur practici vulgares ex Auicenna, de causis immediatis conuulsionis: iam enim Hippoc. duas nouerat causas, vel ἀπό πληρότητος, & repletione, vel inanitione: addunt illi tertiam per consensum, quam spasmus quē vocant nō proportionatum ad materiam, concitare censent ex Auicenna. Sed hanc agnouit. Hippocr. in citato aph. 39. 6. his verbis *ita verè & singultus*, ac si diceret conuulsio

fit ex repletione vel inanitione & ab eo quod ventriculum lacesere potest. Agnouit etiam Galen. in Com. & iudicio Galeni singultum vocare quidem possumus ventriculi conuulsionē ampla verbi significatione, propriè tamenē conuulsuum motum: in quo nempe natura agit & talis motus est author, ut antea dicebamus, sed natura est impulsa & vellicata vel ab humoribus, aut maligna qualitate, quam agitatione & motu tentat expellere: idēque de sternutatione, tussi, similibūsque motibus dicendum. Hos ego motus, partium erethismata, irritationes, & vellicationes aptius fortassē dicarem, horumque causam ad πληγήσιν reducerem.

Restat ergo generari conuulsionem, *Quomodo generetur conuulso.*
vel cùm imbuti aliqua materia nerui in latum & profundum dilatantur, sicque longitudine decurtantur & ita retrahuntur: vel cùm resiccati, exhausto eorum humido, corrugantur, contrahuntur, & rumpuntur tandem. Ut in Liræ cordis intuemur, & de loris ad Libr. 3. de ignem admotis ostendit Galenus. Non loc. aff. c. v.

omittimus causas externas , vt cibi ac potus intemperantiam , hæmorrhagias, alui fluxus, & cætera huiusmodi, quæ corpus immodicè vacuant , aut humorum sarcinâ onerant : omitto lubens quas recenset Holerius , cùm fit muscularum retractio à vitio articulorum aut ossium, in callo , aut excisis in parte neruis : in his etenim aut pars ægrè mouetur, aut manet immobilis.

Signa conuulsionis. Multùm deinde refert certis signis acutissimi mali causas detegere , cāque distinguere. In vniuersum membrum , in quod musculi tendo inseruntur, retrahitur in conuulsione, & à naturali sua figura desciscit , grauique dolore torquetur, qui vires ad extreum prosternit. Quo iure paralyticum in Euangelio cùm grauiter torqueretur, iudicauimus fuisse conuulsum. A replentibus autem fieri causis dat iudicium Gal. cùm ait. *Si aliquid Com. aph. sanum contigerit repente conuelli, talem 26.2. conuulsionem à repletione fieri necesse est, ab inanitione autem pedetentim accidit, sed est insanabile malum.*

Prognosis. Si igitur conuulsionem à repletio-

ne cum ea quæ sit ab exhausto & inanitione compares, hæc omnium est pessima & calamitosa: illa autem quæ sit ab infarctu & repletione, febre superueniente curatur, editio Hippocratis. *Qui à conuulsione aut distentione ner- Aph. 57.4.*
uorum tenentur, febre superueniente libe-
rantur. Si autem prædictas tres species inter se referas, habes in alia lege Hippocratem pro tribunal iudicantem. *Quicunque tetano corripinntur, in quatuor Aph. 6.5.*
diebus pereant, si vero hos effugerint, sani
fiunt. Ex emprostotonō enim & opis-
tono compositus tetanus, citò vires
dissoluit, nec potis est (ait Galen.) tensionis
laborem longiori tempore tolerare. Exporta
rit enim atrocissimè spinam tetanus, quam in extrema figura detinet, ubi naturaliter media figura spinae familiaris est & amica. Tandem si conuul-
sionem veram cum ea, quam vocarunt *Gal. de*
muscūl. ad materiam non proportionatam, &
Galenus conuulsuum motum, confe-
ras, Troyulum cum Myrmillone vi-
debis.

Cura sequitur, quæ vulgari metho- *De cura.*
do pro ratione efficientis causæ susci-

pitur, inuulgatum enim est Galeni Lib. 4. met. axioma. In omnibus morbis in quibus effectrix causa adhuc manet, ab

c.4. hac inchoandā curationem esse. Duæ sunt famosæ conuulsionis causæ, repletio & inanitio, ad quarum demolitionem Aph. 22. 2. lex est Hippocratis, *Quicunque morbi διτο' πλησμορή flunt, curat νένωσις,*
& quicunque τετο' νένωσις, πλησμορή. Etenim ut ait Galen. *causarum facientium abolitio fit ex contrarijs.*

Conuulsio ergo ab inanitione, & siccitate si sperabilis sit, humectatione curatur hoc est renutritione, & exhausti reparazione. Docte Holerius conuulsionem ab inanitione non curari censet, sed prohibendum esse ne fiat amotione causarum ut febris, phrenitidis, aliorūmque morborum, à quibus nimia impendet siccitas.

Iam ergo circa illam quæ fit à repletione & inflammatione occupemur. Hæc ergo conuulsio has habet indicationes therapeuticas. Morbus est à defluxu materiæ pituitosæ, & crassæ: ratione ergo materiæ desiderat euacuationem, ratione defluxus reuul-

In scholijs
de conuul-
sione.

sionem. Postremò partes cùm mit-
tentest tūm recipientes sunt roboran-
dæ, ne morbus earum vitio repullulet.
Reuellunt & euacuant sanguinis mis-
sio, purgatio, cucurbitularum applica-
tio, frictiones, ligaturæ, linctus, vn-
guenta, emplastra: & reliqua quæ exer-
citato medico committi debent, vt in
remediorum usu, quale, quantum,
quando, quomodo, diligenti medita-
tione obseruet. *Nihil temere committen-*
dum, ait Hippocrates, *nihil etiam negli-*
gendum. Et ait deinde. *Contraria sensim*
adhibenda sunt, atque interquiescendum.

Hæc est ergo nota & vulgaris me-
thodus curandi hunc grauissimum af-
fectum: paulò subtilior est illa Hippo-
cratis, quæ ad imitationem naturæ
comparatur. Hanc legimus multis in
locis, sed expressa sunt verba coacæ,
vbi sic ait. *Convulsionem sanat febris acu-*
ta, quæ prius non fuit, quod si prius fuerit,
exacerbata. Quinetiam prodest urinam
fluere albumineam, aluum ferri, & somnos
inire. Natura ergo tentat in primis om-
nem materiam morbi absutere fe-
bre: sed quicquid humorem ciet, nec

6. epid. sect.
2.

4. aph. 57. 2
26. 6. epid.
cap. 24.

dissipat , nec exhaustur , oppressionem adfert maiorem : præstaret ergo naturam quiescere , quam aliquid frustra moliri. Febris ergo quæ in conuulsis excitatur , non debet esse lenta , hæc enim liquando cieret humorem , non dissiparet : si magna sit etiam febris & acutissima vires deijcit , & lethaliter hominem habet: oportet ergo febrem inter lentam & vehementem medio-cri igne fæuire , qui vires non absumat , sed materiam morbi crassam incidat , tenuet , coquat , & tandem dissoluat in auras.

*An Febris sit
in conuulsis
excitanda.*

Duretus.

Febrem ne igitur naturæ imitatione medicamentis excitabimus ? Est quidem Medicus naturæ imitator , sed remedio in quo est plùs periculi quàm spei , non est fidendum. Atqui in concitanda febre non possumus deliberare de remedij quantitate , occasione , vtendi modo , cæterisque therapeuticis conditionibus : ergo tutius sequimur doctissimi interpretis Coacæ consilium quod sic est. Vacuatio materiæ conuulsificæ naturæ , & artificio ad imitationem naturæ comparato susci-

pitur, & absoluuntur diarrhæa, & perirrhæa, illa est intestinorum & alui, hæc vrinæ & vesicæ. Perirrhæa cernitur in vrina crassa & alba, quæ plùs habet mucoris, ut ita dicam, quam liquoris: ut enim talis vrina materiam præripit abscessuum in articulis futurorum, sic eosdem sanat obortos. Alius deinde si feratur tum à cerebro, tum à toto corpore pituitosis excrementis. Tandem & somnos prodest inire, arctiores quidem sed tamen suaves, nec turbulentos, nec stertore importunos oris hiatu, aut stridore dentium insueto. Confert ergo ad conuulsionis therapiam imitatione naturæ, aluum ducere, vrinas ciere, & hypnoticorum usu accersere somnos, non febrem concitare: ne forte remedium grauius morbo, ægrotum non morbum de medio tollat.

DE GIBBOSITATE.

ENARRATIO V.

DEBITABAMVS an mulier inclinata in prima parte proposita, esset vel cōuulsa, vel gibbosa, vt ergo de conuulsione, sic de gibbositate dicamus. Utroque autem in affectu: & in conuulsis, & in gibbis, spina dorfi contorquetur & varie inflectitur. Hoc vt notum sit, videnda in primis naturalis

Lib. de ossi- spinæ figura, ita præcipit Galen. *Vt in
bus. omnibus quæ ad medicinam pertinent, per-
spicuum sit, quod secundum naturam est.*

Est igitur spina dorfi, rachis dicta, tota De naturali quadam tenus recta, & vt Græcè dici- figura spinæ tur iδιον ὄλιγο, sed eius tres partes, col- dorfi.

lum, dorsum, & lumbi, inæqualiter se habent. Septem enim primæ vertebræ quæ collum constituunt habent figuram λερδυν, & introrsum inclinatam, duodecim quæ dorsum cōplent figuram κυφων extrorsum protuberantem & gibbam, quinque autem lumborum

introrsum inclinant & deprimuntur. Talis est ergo spinæ, & partium eius situs, & positio, ex qua, de vertebrarum semotione, quæ est ὁρθὸς φύσις iudicandum. Vbi enim luxatæ, aut aliena figura detinentur vertebræ, contrahitur gibbositas, & gibbi fiunt aut ad λεγόμενον, aut κύφοσιν. Gibbositatis autem tres species describit Auicenna, gibbositatem anterioris, gibbositatem posterioris, & contorsionem. Quæ do-
Gibbositas quadruplex.
 strina est etiam Hippocratis lib. de ar- Lib. 3. fen.
 tic. 3. quam collegit Liebautius scho- 22. tract. 1.
 lijs in aph. 46. 6. c. 12.

Gibbositas enim anterioris, est Hippocrati lordosis, Latinè repanditas, Gallicè enfonceure, cum in partem anteriorem vertebræ luxantur, ita ut in dorso sit cauitas & in pectore tumor. Gibbositas autem posterioris, est chiphosis, quæ gibbositas Gallicè vocatur, bosse, ou bouteure, cum foras seu in posteriorem spinæ partem vertebræ conuertuntur. Contorsio tertia species, Græcis est οπολίωσις, Latinis diuaticatio, Gallicè entorseure, cum inclinant vertebræ ad latus. Quartam re-

1.

2.

3.

4.

censet Liebautius, cùm vertebræ in loco & articulatione manent, sed eorum compago leuiter dimouetur, motio Latinis seu concussio, Græcis ὀνοσις,

Gibbositas se- Gallicè esbranlement. Postrema tan-
nnum. dem est curuitas in senibus, iamque

decrepitis, quæ tamen nullo spinæ vi-
tio contigit, de qua mirus Hippocra-

Aph. 54. 2. tes. *Magnitudo corporis iuuentæ quidem neque indecens, neque illiberalis: senectæ verò inutilis, & deterior paruitate. Cor-*

*pus enim siccum & summa imbecilli-
tate deiectum, sua mole in anteriora
cadit, pronumque terram spectat, in
quam mox est reuersurum, quia cinis
est, veréque de illo dicas.*

Ruit alto è culmine Troia.

*Iefini'ur gib-
bositas.*

His ita intellectis, non erit obscurum duobus verbis gibbositatis definitionem exprimere. Est enim gibbositas *affectus contra naturam, in quo spinæ dorfi, una vel plures, à re quadam præter naturam interna vel externa, loco semo-
uentur, & ab articulatione decidunt. Ge-*

Morbi species nus definitionis perspicuum est cùm sit species malæ conformatioonis, in si-
tu: naturalis enim figura, spinæ dorfi

deprauatur, cùm intrò, aut foras, aut ad latus illius partes contorquentur.

Eius pars affecta est spina secundùm articulationem spondillorum, quę duplex est antica, & postica. Antica articulatio fit per συνφυσιν, nempe cum si neurosi, validiori enim ligamento anteriùs firmantur vertebrarum corpora: postica fit per ginglimon, hoc est per mutuum ingressum apophisēn obliquarum cuiuslibet vertebræ. Est ^{Pars affecta.} ergo in gibbositate pars affecta, vertebra secundùm anticam, vel posticam aut utramq; articulationem. Ad quam etiam sequitur deprauatio figuræ sterni seu ossis pectoris, & costarum, ut oculis patet.

Causas habet gibbositas cum internas, tum externas: hæ sunt à casu, & iictu, ut est apud Auicennam: Causæ internæ, doctè à Guidone explicantur, ^{Causæ.} Trac. 6. cùm ait fieri gibbositatem dorsi, ab humiditate cruda, viscosa, lubricante, aut aliqua ventositate percutiente, aut ab aliquo apostemate impellente, aut à tuſi mo- Lib. de art. leſtante, aut à ſiccitate contrahente. Dat & com. 46. Hippocrates causam ab aliquo tumo- 6. aph.

re, aut tuberculo frigido, crudo, & duro, circa ligamenta vertebrarum congesto, vnde tandem asthmatici fiunt & anheli.

Signa.

Cùm autem gibbositas fit à causa externa, qualis, & quanta fuerit narrat ægrotus. Humiditas verò illabens aut à cerebro, aut à toto per rheumata, demonstratur loco ipso humido, à contac-
tu, vel apposito oleo, cùm non facilè exsuccatur, vt ait Auicenna. Patet etiam & à signis quæ toto corpore abundantem humiditatem demon-
strant, flatus instabilis est, cum tensio-
ne, & sine febre. Tumor cum inflam-
matione si quæ sit, non caret dolore,
febre, & rubore. Tuberculæ cruda &
dura, dum diu persistunt, in asthmata,
spirandi difficultates idque sine febre,
deducunt. Si fiat à siceo gibbositas,
consumptio corporis aut præcessit, aut
præsens est.

Prognosis ubi supra. Incurabilis est omnis spinæ adim-
pleta & iam confirmata gibbositas, il-
la maximè, quam refert Hippocrates
à frigido tuberculo. *Qui gibbi ex asth-
matè, aut tuſsi, ante pubertatem fiunt, sta-*

tim moriuntur. Certum enim est propter cor factos esse pulmones, ad inspirandum, & expirandum: si ergo thoracis cauitate aut depressa, aut conuexa nimis, angustia pulmones premit, respirationi pro certò incommodat. Quicquid autem respirationem adimit, vitam tollit, & maximè ante pubertatem, cum amplius non possit nutrirī thorax, nec costæ in crescant, vnde tabescunt pulmones, & ineunte pubertate & adolescentia moriuntur ἕτοι κυρτοί. Ab adolescentia verò thorace confirmato, sed deformi, querulam vitam ducunt, difficulter spirant & sunt anhelatores, ex eorum numero quos ἀθηναῖς vocant, qui rectorum hominum comparatione celerius moriuntur & fatis cedunt, Lib. de art. eum raro, dicente hippocrate, sexagesimum annum attingant.

Curatio.

De cura si spondili demoueri incipiunt, nec factum sit tuberculum, & confirmata gibbositas, agredimur frigidam & humidam causam, calefacientibus, resoluentibus cum quadam stipticitate: & inanito corpore, humili-

tates cum dieta, si videtur, sudorifica,
aut optima victus imperata ratione
exsiccamus. Flatus si sint in causa dis-
sipentur, tumores cum adsunt resol-
uantur, exsiccentur. Sedetur tussis &
asthma, roborentur ubique partes.

Lib. 23. c. 8. Describit nobis thoracatas mulieres
cum thorace nempè ferreo perforato
Pareus, ut spinæ dorsi restituatur figu-
ra, aut eius seruetur concinnitas. No-
tandum interim quod ille in matres
animaduertit, filiolarum enim pectora
nimis arctè deuinciunt, quô sint rectio-
res, & maiori cum corporis elegantia
incedant.

*Illa placet gestu, numerosaque brachia
ducit*

Et tenerum molli torquet ab arte latus.

QVO-

QVOMODO DÆMON
externa fiat multorum morbo-
rum causa.

ENARRATIO. VI.

Mis A est inclinata mulier in Euangelio, non naturalibus deuincta laqueis, sed à tortore dæmone dñris arcuata funibus. Vidimus lunaticum qui singulis plenilunijs cerebro humorum impuritate exundante, etiam à Dæmone agitabatur epilepsia. Vlulabat lupino ritu Lycantropicus in Genezareth, & à Dæmone in deserta & monumenta euehebatur. Alios similes passim in testamento reperies, quos sacræ scripturæ interpres energumenos appellant, de quibus nefarium sit dubitare. Imo contra omnem veritatem, fidem, experientiam, & sapientis simorum, piorumque virorum autoritatem cernunt, & decertant, qui hos energumenos & à dæmone obseffos *Aduersus eos quidæmonum vim pernegat & melancho- liæ omnia tri- buunt.*

Y

prehensōsque perneggant, infensāmque dæmonum vim in mouendis naturalibus causis flocci faciunt, & si quid præter naturæ modum aut violenti, aut stupendi agunt obseSSI, id melancholiæ contra naturam in cerebro, aut toto corpore commotæ, attribuunt & concedunt.

Hi, vt dici solet, tota aberrant via, faciunt ne intelligendo vt nihil intelligent, qui cùm dæmonum vim exsibillant, veteres omnes scriptores, & omnes Patres Ecclesiæ Christianæ accusant.

*Quorum emulari exopto negligentiam
Potius quam istorum obscuram diligen-
tiam.*

*De differen-
tia inter ma-
niacos & à que discriminis sit, magna animi me-
dumone agi-
tatione perpendamus. Adhibet duo
tatos.*

Abreptos ergo, & entusiasmo melancholico impulsos cōferamus, quidniacos & à que discriminis sit, magna animi medumone agi- ditatione perpendamus. Adhibet duo signa sapientissimus Medicus Massaria, quæ dæmonici characteris notas vult esse certissimas. Quod nempe vel rusticus, vel idiota, si sit obseSSus, Græcè vel Latinè loquatur, ac deinde quod prædicet futura. At hæc in me-

Iancholicis multoties , & à Leuino Lemnio , & ab alijs obseruata fuisse non est dubitandum. Adfert rationes Riolanus , & exemplum de Philareto Spoletano, qui ex vermbus in nouum maniæ genus inciderat , ita vt in morbo probè Teutonicè loqueretur. Scribit ingeniosus Hispanus Ioānes Huarte , libellulo de ingeniorum ad scien-tias examine, mulierem mechanicam phrenitide cum graui febre correptam; quæ Latinè loquebatur, & multa prædicebat quasi vates. Prædixit Chirurgo sibi venam secanti intra mensem moriturum, eiūsque vxorem proximo sequenti matrimonio vicinum fabrum ducturam , quod verè successisse testatur Ioannes Huarte. Hæc autem vi morbi , nullo dæmonum interuentu acta sunt.

Sed & eadem ferè narrantur à Psello quæ dæmonum fraude contigisse asseueráter pronuntiat. Subterraneum quoddam & aqueum dæmonum genus in primis adfert, lucifugum, viscerum penetralibus se se insinuans , & in quoscunque homines inciderit eos

occupans, suffocans, comitaliq; morbo, & phrenesi exagitans. Ait deinde. *Quod si dæmon irruens ex subterraneorū genere sit, hominem possessum concutit & distorquet, atque per eum loquitur spiritu patientis utens, non secus atque proprio quodam instrumento.* Increpat deinde Medicos(ut aliquando fecit Origenes cui à nobis Enarr. 4. de Lunatico fuit satisfactum,) dum huiusmodi affectus non à dæmonibus procedere dicunt sed ab humoribus, articulis, & spiti-
bus malè affectis, verbi gratia, pharmaciis & diætis. *Nec vero mirum est (ait) quod hec dicant Medici, qui preter illa que sensu percipiuntur nihil norunt, sed solis corporibus attendunt.* Narrat demum similia ijs quæ in superioribus historijs visa sunt, de muliere quadam à puerperio laborante, quæ cum Armeno quodam mago armenio sermone loquebatur, quæ tamen (ait Psellus) ne in conspectum quidem Armenianorum venisset unquam, quæque preter thalamum & colum sciret nihil.

Quam ergo graue sit ac difficile melancholicos à possessis distinguere,

vnicuiq; notum esse debet. Nec enim ullus adhuc, quod sciam, veras notas & iudicia expressit. Cautè ergo agendum in iudicijs. Multa quidem præstanta sunt, sciscitanda, scienda, expeditanda, atque ut ferè dicitur prouerbio, *nihil credendo, atque omnia cawendo.* Videlicet ne quid insidiosè ne quid simulatè, ne quid fallaciter, ut ait Ciceron. Bona etiam consilia mora valescunt.

Inspicienda ergo ut & in omnibus Quæ possunt morbis, egroti natura, mores, humores dari Medici & ingenium. Quid agat præter insuetā cis signa obseverantur. morbi naturam, & symptomatū morbi conditionem: ut ingentiùs vociferari, agitari, & torqueri vehementiùs, pattes sine manifesta conuulsione deducere, contorquere, producere. Nulla cum phrenitide delirare, prodigiosa loqui, & inusitato uti sermone. Ea tandem agere & pati, quæ in morbis admodum insolita sunt.

His ita ergo, quantum in Medico Quomodo detectis, explicandum venit, quo mons causas genio, malum illud & nefarium ingemebatur. morborum ex-niun dæmonicum, morborum causa citetur.

fiat, naturalibus causis se immisceat, morbos implicit, symptomata tanta feritate incitet. Ut sit ne morbus immanis quidam, an dæmon seuerus iure possit dubitari. Ratio in promptu est, **Theologorum** videlicet & **Medicorum** vnaminis assertio, dæmones è parte in partem humores in corpore transferre, permiscere, euoluere, turbare: nec id solum, imo humores proprijs in conceptaculis adaugere, exurere, & omni infensa alteratione pessundare. Sic bilem atram in melancholia morbo commouet, & ab hypochondrijs ad cerebrum defert, cuius fuligines in cerebri cellulas propellit. Eum itidem humorem (cuius turbulentia & nigredine delectatur) admotis causis exurentibus, vel eo detentione expurgetur, adauget. Ea ergo ratione & artificio Epilepsiam, Paralysim, similésque morbos inuehit dæmon, per succi crassioris delationem videlicet, obstructis cerebri ventriculis, & præpeditis neruorum radicibus. Ita etiam cæcitatis, & surditatis causa fit: noxia excrementa in oculis, aut

auribus coaceruando , aut illuc defe-
rendo. Similique machinatione natu-
ralium causarum motus sequendo , &
obseruando , potest fieri dæmon om-
nium morborum externa causa.

Mirum cur per Lunæ motus , & qua-
dras , ægritudinū paroxismos experge-
faciat & excitet. An quia commodius
tunc humores per Lunæ motus & in-
fluentiam adauerti , agitentur ? An ob-
fallaciam ? Nempe ut Luna Dei crea-
tura pulcherrima , cœlorum & astro-
rum princeps & regina , tanquam sæ-
uissimorum morborum author , & ef-
fectrix infamaretur , & esset despicati-
fima ?

*Cur per lunæ
qu dras agat
dæmon.*

DE EPILEPSIA.

ENARRATIO VII.

 VNATICVM in Euangelio
fuisse epilepticum , om-
nium iudicio confirmauim-
us , de epilepsia ergo eo-
dem ordine edifferendum. Sequitur

etiam epilepsia conuulsionem , tan-
De nomini- quam species genus suum. Varia ha-
bus epilepsie. bet nomina morbus hic, & epilepsia in
primis comprehēsionem sonat, quod,
vt ait Alexander Tralianus, sensum at-
Lib. i.c. 21. que mentem pariter apprehendat. Sa-
cer morbus dicebatur antiquis, & à
Circulatoribus impositum nomen, ait
Libro de Hippocrates, qui se pios esse simulabāt
morro sa- expiamenta afferentes, & à remedijs
cro. abstinere iubentes, licet à re prēter na-
turam, non supra naturam quærēdam
esse causam, certum sit. Poteſt quidem
dici sacer quia magnus, vt os sacrum
dicitur, quia magnum & inter ossa
corporis grandius.

Morbus etiam caducus à cadendo.
 Et quoniam si quis morbo prehende-
 retur in Romanorum comitijs cessa-
 rent comitia, comitialis etiam dicitur.
 Herculeus à vi & fortitudine. Sonti-
 cus à fonte etiam Iureperitis appella-
 tur, in Cod. tit. de edilitio edicto. Lunati-
 cus cùm Lunæ motum sequatur, aut
 quia nati silente luna huic malo ſint
 opportuni. Mater etiam puerorum di-
 citur, quibus nempe ob ingentem ce-

rebri humiditatem familiaris est morbus, & innatus: sed ut bellum non quia bellum sed horridum sit, ita vocatur, sic non quia mater, sed iniusta puerorum nouerca sit morbus hic, matrem ironicè appellatum existimo.

Definitio epilepsiae.

Iam ergo à definitione, calamitosi morbi ducamus exordium, ut instituta methodo affectus species, pars affecta, & causa declaretur. Placet hæc doctissimi Capiuaccij, quæ cumulatè habet morbi diagnosim. Epilepsia est ablata functio principalis totius cerebri, cum amissione sensus & motus partium neruosarum, & conuulsione totius corporis, dependens à causa morbifica cerebrum secundum ventriculos & poros lœdente. Elegantior est hæc Fernelij. Epilepsia totius corporis distensio crebra est, seu conuulsio non perpetua, qua homo subito concidit, sensuum omnium atque mentis functionibus interceptis. Prima definitionum verba dicunt affectus speciem, est enim epilepsia symptoma primi generis, nempe actio animalis kœsa, cum sit sensus & motus amissio:

notandum tamen ut in conuulsione, sic & in Epilepsia non prorsus motum aboleri sed deprauari, nec ideo actiones animales in Epilepsia deperire prorsus.

*In quibus
epilepsia &
conuulsio dif-
ferant.*

Differt autem Epilepsia à conuulsione, quia conuulsio perpetua est in qualibet specie, siue fit emprostotonos, siue opistotonos, aut tetanos: at Epilepsia est conuulsio non perpetua, sed quæ ex temporum accidit interuallis. Notabis & aliam differentiam, in conuulsione enim pars conuulsa conuulsificam habet in se causam, Epilepsia verò venit à principio, id est à cerebro, nec est in ipsis contractis membris: ita ut τὸ σπασμόζουλός, sit Epilepsia non σπασμός. id est, conuulsius motus non conuulsio. Indéque apud Galen. Epilepsia citò fit, & citò definit.

Libr. 3. de
loc. aff. c. 5.

*Quem sequa-
tur morbum
epilepsia.*

Postrema Capiuacci verba denotant quem morbum sequatur conuulsificum symptoma: Galeni enim sententia est fieri aut sequi obstructiō nem ventriculorum cerebri, non quidem omnimodam, sic enim esset Apo-

plexia, sed in parte: & ita morbum in via seu cuitate sequitur Epilepsia, non in numero addito, vt quidam male sentiunt.

Inde etiam colligitur pars affecta ^{Pars affecta.} in Epilepsia, nempe cerebrum ipsum, quod afficitur non vt pars similaris, sed organica: non enim in Epilepsia cerebri substantia obsidetur, sed ipsius cerebri ductus seu ventriculi, non anteriores sed posteriores: manifestam autem dum habent cuitatem & aptam vasorum omnium conformatiō nem ventriculi, sunt partes organicæ. Inuulgata est autem sententia 6. epid. Hippocratis, in qua communicatio & ~~non~~ ^{non} *via* ventriculorum & substatiæ cerebri demonstratur: his enim in partibus facilis est morborum methastasis & humorū epigenesis, ait autem. *Melancholici magna ex parte morbo comitiali affici confuerunt, & contrà morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici.* Horum verò utrumlibet magis euenit prout vel in hanc, vel in illam partem, infirmitas repit: si enim in corpus epileptici, si verò in mentem melancholici efficiuntur.

Postrema verba si in corpus ἡς τὸ σῶμα, ventriculos cerebri significant. In mentem δὲ τὴν σύγχρονην, cerebri substantiam non animam ipsam designant. Causam etenim epilepsię in mentem migrare, nefas Philosopho Christiano affirmare.

Anima etenim nostra est ἀναλογίων, ἀφθαρτή, καὶ αἰνεῖσθαι, quæ ad functiones animales & motrices ritè promouendas, sola vtitur cerebri crassi, & eius bene conformata substantia, tum & aptè compositis cerebri ventriculis, in quibus scilicet ad eas functiones fabricantur spiritus animales. Ideoque & substantia & ventriculorum cerebri ductus, animæ nostræ instrumenta sunt. Quod ita in diuini Hippoc. & nigrum videbis, ac si in putei profundum

In fin. lib. demersam veritatem intropiceres, de dicta.

sic enim ait, *Taliū omnium natura meatus per quos anima meat, causa est. Per qualia enim vasa secedit, & ad qualia allabitur, & qualibus immiscetur, talia sapiunt.*

Tres species epilepsiae. Cum autem cerebrum in epilepsia non ubique primario peccet, sed subditarum etiam partium vitio & sym-

pathia, fecit Galenus à parte affecta
tres epilepsiarum differentias. Prima est à
capite idiopathicè lœso, cùm mali cau-
sa intus est in cerebro, & intus lœdit.
Aliæ veniunt per sympathiam, vel ab
ore ventriculi elato ad cerebrum va-
pore, vel à partibus remotis, pede, aut
manu sublata aura. Sed horum exem-
pla Galen. habet.

*Citato de loc.**aff.**Cause.*

In disputatione causarum epilepsiarum, vbiique certant practici. Vetus Gale-
ni & Græcorum medicorum doctrina
est, hunc morbum esse materialem ex
catarrhoicon genere, nec à simplici
fieri intemperie, vt à siccitate. Hoc ex
celeri illius generatione & solutione
demonstrabat Galenus: non enim ce-
rebrum aut eius membranae ad tan-
tam siccitatem peruenire queunt, vt
corij in modum obrigentes, conuul-
sionem efficiant. Fit ergo dampnum
properè & consertim humores crassi
irruunt in cerebri ductus, & eorum
propagines. Hinc ferè concludens
Galen. ait. *Ad rectè curandam epilepsiam*
satis est nouisse laborantem locum cere-
brum esse, humorum autem crassum & len-

tum in eius ventriculis fuisse coaceratum.

Vindicatur Valesius à Pereda. Valesius tanti fecit hanc causam à Galeno relatam, ut inde miretur quomodo fieri possit Epilepsia per cōsensum. Irridet Valesium Pereda. Non animaduertit (inquit) sólam eam epilepsiam, quæ est propria cerebri passio, à dictis humoribus fieri: eam verò quæ per consensum, fieri à crasso vapore, aut alteratione ad cerebrum ascendentē, ipsūque irritante ad eius expulsionem. Sed non meherculè ineptè admiratur Valesius. Credibile enim non est solos vapores, vt vult Pereda, aut solas qualitates venenatas vt Fernelius, ita obstruere cerebri patentes ductus & ventriculos, vt cōuulsiones efficiant. Dicerem ego, quod & antea breuiter notatum est, has cōuulsiones per consensum & sympathicas à vapore aut maligna qualitate fieri, mediante humore crasso in cerebro aut eius ventriculis reperto, quem vapor sublatus in cerebro commouet, & in ventriculos impellit. Ita primaria Epilepsia, quæ à cerebro est, immediatam habet in cerebro causam, quæ aliâs in ventriculos non relicto priore

foco propagatur per epigenesim, aliâs simpliciter relicto cerebro, in ductus transfertur per methatesim. Quæ si fit à vapore simplici, non est vera cōuulsio epileptica, sed quidam conuulsius motus, quem potius vel palpitationem, vel tremorem, aut vertiginem appellarem, ubi leuibus quibusdam contractionibus extundit cerebrum, expellit & cor cum vapores tūm cuiuslibet generis anathimias ē subditis partibus exhalantes, quæ ferè est Pelopis sententia à Galeno explicata. 3.de loc. aff.

Sed quid de venenata causa Epilepsiarum, quam ex Fernelio venditant? *An detur causa venenata epilepsie* Venenatos, contagiosos prauaque qualitate affectos in corpore latitare humores, nemo dubitat, & ab ijs Epilepsias aliquando grauissimas concitari: nunquam tamen à simplici quodam veneno, & solitaria qualitate. Rei huius veritas curatione morbi comprobatur, quæ fit ubique aperientibus, incidentibus, & obstructiones in cerebro reserantibus: exsiccantibus itidem humores & attenuante victus ratione. Si remedium notum est, ergo & causa.

--Ignoti nulla est curatio morbi.

Remedijs à proprietate occulta & amuletis qui fidunt, in Mulis experimeta faciant quos Veterinarij morbo epileptico vexari referunt.

Signa.

Morbum hunc grauissimum sympatheticum esse dignoscet, nausea, vomitu, cardialgia, aliisque signis quibus detegimus partes inferioris vētris male habere. Prædicat idiopathicum in cerebro Hippoc. hac coaca. Quibus cephalalgia & echus varietas sine febre, unaque vertigo tenebricosa incidit, & tarditas vocis, & manuum stupor, hos vel epilepticos, vel apoplecticos, vel etiam letargicos fore expecta. Præsentē autem epilepsiam hac sua definitione eleganter demonstrat Fernelius. Epilepsia totius corporis distentio crebra est, seu conuulsio non perpetua, qua homo subito cōcidit, sensuum omnium atque mentis functionibus interceptis, ut nec audiat, nec videat, nec expeditus præteriorum meminerit. Concussione ex ore spuma mouentur, & solutis muscularis, interdum vel urina, vel sterlus, vel genitura exit, & obscura vox eliditur.

Praefagia.

Hæ sunt veræ & consummatæ epilepsiarum

lepsiæ notæ, quæque tandem ad apoplexiā properat, eo quod obstrūctio in epilepsia incœpta, addito crasso humore, facilè perfici potest ut fiat apoplexia. Paralyticum item aliquando succedere epilepsiæ, enarratione de Paralyticis antea dicebamus. Dælius Apollo sic vaticinatur. *Comitiales morbi aut conuulsiones epilepticae, quibus ante pubertatem eueniunt, curationem recipiunt: at quibus eæ eueniunt vigesimo quinto etatis anno, τὰ πόλλα ξυποθύνονται maximam partem commoriuntur.* Est enim familiaris morbus hic in pueritia, quæ calida est humidissimæ—que ætas, unde morbum puerorum, ἡ παιδίων γένος vocat Hippoc. Et τὸ οὐδικόν τοις epilepsiæ est puerilis ætas, cuius τὸ ἀπαλλακτικόν est pubertas: ubi finem capere debet per explendetcentiam caloris nativi, antea in humiditatis barathro sepulti. Sic in mulieribus epilepsiæ finem adfert ἡ τηγανων πίξις menstruorum purgatio. Sic Thasia mulier liberali exitu menstruorum, graui periculo conuulsione defuncta est.

Tota igitur spes curationis morbi, in humiditatis exhaustu posita est. Et praeter aetatis mutationem, alia adfert Hippocrates quae morbi typici & periodici catastrophen promouent. *Απαλλαγήσεως*, & finem (ait) epilepsie iuuenibus adfert, aetatis, loci, & victus mutatio. Si nempe ea omnia conspirent ad calidiores & sicciores temperamenti mutationem. Notant Arabes Medici Septentrionales raro fieri epilepticos, quod illis insit vis caloris maxima, & siccitas a loco, contra quam sit in au-

Com. aph. stralibus. Magna ex parte, ait Galen.

45. 2.

victus depravatus hunc morbum generat. Est ne verum, non curatos post vigesimum quintum annum fore incurabiles? Moriuntur, ait Hippocrates, ferè post 25. annum, Græcè est τὰ πολλά. Vbi Holerius. *Quanto longius à 25.* anno inuaserit, tanto contumacier erit, & soluta difficultor, non tamen insanabilis: & ob id addit Hippoc. τὰ πολλά, quia in declinatione aetatis soluitur.

Curatio.

Multi a Pavlo deterriti curationem huius morbi non aggrediuntur, & ego essem cum Paulo, si de epilepticis a dæ-

mone nobis esset ineūda curatio. Hoc enim dæmoniorum genus , non cum remedijs Medicis , sed oratione & ie- iunio fugatur. At in Epilepsia quæ na- turalibus est concitata causis, non alienum ab arte & Medici prudentia du- co , optima victus ratione , remedijs, mutatione loci , non epilepsiam so- lum , sed & alios desperatos morbos indefinenter laceſſere. Habent hoc 1. aph. 6. ex diania præceptoris, Practici, extre- mis morbis extrema ut aptent reme- dia, cùm præſtet anceps experiri re- medium quām nullum. Deploratos Com. aph. tamen , & à natura deſtitutoſ tangere 29. 2. vetat Galenus , quid enim posſet Me- dicus naturæ adiutor , non agente & operante natura ? *Medicinam eſſe* (ait Asclepiadæ familiæ princeps) *morbos* Lib. de arte *ab ægris in totum tollere, & morborum ve- hementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis victi ſunt curationem non aggre- di, quum id in confefſo ſit, quod medicina tales ſanare non poſſit.* Prædiues ergo vbi natura eſt & valida , non dubitet Medicus , nec paueſcat in arena cùm morbo.

Obuius Aeneas clypeoque insurgit & hastæ.

Tres diuersæ species Epilepsiarum, ob diuersam partium & causarum conditionem, diuersa remedia etiam postulant. In eo tamen conueniunt omnes, quod, ut ait Galenus, victus rationem attenuantem postulent. *Talis enim dieta (ait) epilepsias recentes sanat, antiquas non mediocriter iuuat.* Hoc autem pro causæ ratione suscipi debet cum discrimine: qua in parte multos errare video, cum vbiique qualibet in causa & ætate, victum attenuantem & exsic-

Lib. I. artis cantem præscribunt. Nam, ut doctè Medicæ ca. notat Abaltomarius, victus quidem
18.

ratio calida & sicca conuenit, si pituitosa sit materia, & humida causa Epilepsiarum: Si vero à melancholia, inclinet ad calidum, sed in passiuis tempereatur. Nec ideo si quis naturâ melancholicus, & extra quadragesimum annum hoc symptomate corripitur, statim venit extenuandus, aut improbè siccandus.

Cæterùm huic grauissimo morbo varia occurrit remediorum sylua, in

euacuantium, reueluentium, deriuantium, & roborantium genere. Causæ enim ratione quæ ab humore dependet eoque crasso, præparantia conueniunt, incidentia, videlicet & attenuantia, deinde expurgantia. Et quia cerebrum & partes nervosæ in vitio sunt, roborandæ illæ, & ab ijs reuelandi humores. Apertiùs sic. Medico curanti epilepticum, quatuor ordine præstanta sunt. Incipiendum ab euacuatione generali totius corporis, & à venæ sectione, ut corpus exinanitum remedijs morbo contrarijs, & causæ fœlicijs & facilijs cedat. Hæc est Galeni doctrina in arte parua: & expressius de hoc morbo in 3. de loc. affectis. Præstanta secundò reuulsio cuiuslibet generis 1. ad distantes partes 2. ad oppositas 3. ad originem: de prima, præcipit Galen. vt sanguis mittatur, in epilepticis è saphena pedis. Secundam ages pyroticis in collo, vel brachio, vel infra genu, admotis diuque seruatis, habita ratione partis vnde morbus suscitatur. Tertiam reuulsionem, quā vocant ad originem, habes in 5. me-

*Quatuor scopi
curandi hunc
morbum.*

*Cap. 75.
De multiplici
reuulsione.*

*Lib. de ve-
næsectione.*

thod. apud Galen. vbi catarrhoicis & à cerebro decumbentibus humoribus occurrit, admota ad superiorem capitis partem Thapsia. Nobis sunt in usu caustica bregmati apposita, quamquam in macilentis admodum infensa non semel viderim, inciderunt etenim in conuulsionem maxillæ inferioris, & muscularum laryngis: nec ideo placent, multis pyrotica ijs partibus inusta, Adhibeantur ergo posteriori capitis parti & ad occiput, vbi est crassior capitis pars.

Tertiò iteretur, frequensque sit purgatio capitis in hoc seuero morbo, pillulis, oppiatis: aut si cupis ut causa morbi à capite deriuetur, extenuetur amplius materia decoctis sudorificis, balneis naturalibus, & lotionibus capitis, præscribantur errhina quæ per nares, apophlegmatismi qui per os causam morbi deducunt. Corroboretur postremò cerebrum, fumis, vaporibus, & odoribus exterius, & interius, dicatis ad id remedij de quibus copiosæ sunt praxes vulgares. Sic hic & vbique præceptum ne fiant

particularia remedia , postpositis aut non præmissis vniuersalibus, ne præ-
postero ordine indita remedia, corpus
perturbent, nec deturbent morbum.

D E D I F F E R E N T I A

Epilepsiae ab ecstasi diuina, & ea
quæ est à dæmone, à furo-
re, stupore, &c.

E N A R R A T I O . VIII.

DIFFICILE visum est multis Epilepticos ab ecstatis secernere , pios enim & religiosos homines à Deo abreptos , vel etiam nefatos à demone , facilè dices Epilepticos , tanta est tamque similis utrōrumque ratiō , quæ sic breuiter est intelligenda . Ecstasis diuina sacra est mentis abreptio , qua Deus optimus maximus se per condescensum humanae creaturæ exhibet , nullo mediante morbo , aut aliqua causa præter naturam morbiſca . Doctrina enim Theologorum est , Deum menti ſeſe noſtræ per raptum

De ecstasi diuina.

insinuare , & ea quæ vult tunc nos videre diuina representatione ostendere.

Ergo reuera Deus est qui hominem ad se per ecstasim rapit , non vlla naturalis causa , aut sola mens sponte sua suscitata. Sicut enim Sol sine Sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt , ita nec Deus sine Deo cognosci potest. Has autem Dei visiones & ecstases , Theologi vocant per condescensum. Est autem condescensus ex Chrisostomo , cum Deus non ut est se ostendit, sed quoad vide-re is potest qui aspectum huiusmodi meruit , quatenus firmitati videntis suam representationem metitur ac temperat , sic condescendere illum tantisper dicimus , & eiusmodi rem condescensum nominamus & indulgentiam. Nemo enim potest deum videre in hac vita viuens sicuti est , ait D. Augustinus. Sed ut ait D. Ioan. cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Quamobrem si Prophetam audis dicentem, ait Chrisostomus, vidi Dominum , noli quasi eius

Epist. 112.

Ioan. 1.

substantiam viderit suspirari. Talis ergo fuit visio Esaiæ, Danielis, Micheæ, Amos, & cæterorum Prophetarum, sanctissimorumque patrum, & religiosorum: quos si videre contigit in ecstasi abreptos, saepius dices attonitos aut epileptico quodam insultu cōulsos. Apertis enim & intentis in cœlum oculis, subpallida facie, tenso & erecto corpore aut genibus deuoluto manent immobiles, donec visionum cœlestium lumine expleti, & sanctarum cogitationum epulis saturati ad se redierint. Hos autem ab epilepticis facilè distinguemus, cum ecstaticos & à dæmone abreptos, epilepticos etiam non esse demonstrabimus.

Verum quidem est, & Christianis *De ecclasi à Medicis etiam in confessio cum Theologis, vt ante notatum est, dæmones raptus & ecstasies in homine concitare, ligando vel soluendo sensus exteriiores, idque vel obstruendo meatus cerebri ne spiritus egrediantur, vt sit naturaliter per somnum, vel reuocando spiritus sensitios ab externis sensibus ad organa interna, quos ibi retinendos.*

net. Ita Sagas mulieres ecstaticas reddit dæmon, ita & Magos, qui cùm uno in loco maneant soporati, varijs tamen in locis se fuisse, & diuersa pergeisse sæpe decepti, arbitrantur.

*In theatro
nat. hum.*

Horum ecstases non fuisse insultus ab Epilepsia, patet ex eo quod à Bodino relatum est. Abreptos nempe à dæmone, nec verbeta, nec laniatus, nec membrorum distractiones, nec faces ardentes, nec ferri candentis vñstiones sentire: imò nec pulsus arteriarum, aut cordis motus in illis deprehenditur, postea tamen in corpora redeūtes, dolores acceptorum vulnerum grauissimos persentiscunt, & ea narrant quæ sexcentis procul miliariibus gesta sunt. Hæc Bodinus. Quæ in ecstasi à dæmone vera quidem sunt, at animam in ecstasi à corpore separari, vt narrat ille, falsum prorsus. Si enim hominis anima à corpore per ecstasim seiungeretur, esset vera mors non raptus, aut metamorphosis quæ mutationes corporum promittit. In raptu etiam anima per aëra volitaret idearum Platonis more, & iterum in

corpus rediret, ut in fictitia metempsícosi. At ut docte concludit Tertulianus *nusquam est anima sine carne quan-*
diu in carne est.

Sed ut ad rem se vertat oratio. Superiorum Ecstaticorum accidētia valde ab Epilepticis differre certum est. Ecstasis quidem & sensus & motus abolitio est, motus ergo aboletur, non deprauatur ut in conuulsione epileptica. Ecstatici enim planè immoti manent, Epileptici violentissimè iactantur, & ut ait Bodinus, Ecstatici à dæmone fœdissimum exhalant spiritum, Epileptici spumant ore, & ijs genitura & excrementa graui muscularum agitatione descendunt. Deinde mala infinita, quæ patrant dæmonici in raptu, testantur eos conuulsione non fuisse agitatos, sed dæmonum placitis nimium dedisse animum mentemque. Ita breuiter de vtraque ecstasi meditamur.

Nec multum de differentia furoris, syncopes, & stuporis narcoticorum medicamentorum ab ecstasi differendum, res enim perspicua est.

*De differētia
inter ecstasim
& furorem.*

Nam ut doctè argumentatur Bodinus, furiosus vbique agitatur nec definit, sed continuo motu furit: & abreptus in ecstasim manet immobilis, omnium partium sensu & motu destitutus. Apoplecticum diceres potius ecstaticum, & si adesset stertor cum manifesta prophasi & aperta causa, de morbo non esset dubitandum.

*De differētia
à syncope.*

Aph. 41. 2.

Aph. 43. 2.

Sic & syncope, quæ est omnium virium præceps lapsus, momentanea quidem, & quæ citissimè historiam a salutis aut mortis complet, non est ecstasis, quæ diu sine virium dispendio durat & detinet. Non enim ecstasim cum virium dissolutione & frigido sudore, mors sequitur, vt ferè semper syncopem. Nec quadrat ecstasi Hippocratis oraculum. *Qui frequenter ac fortiter absque causa manifesta animo deficiunt, de repente moriuntur.* Nec illud. *Qui suffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui sunt, non referuntur in vitam si spuma circa os appareret.* Prima enim sententia lypothimia aut syncope correptis, altera vero epilepticis conuenit.

Stupor etiam à narcoticis & soporiferis medicamentis inductus, ecstasis non est. Sensum enim vt cumque stupor aufert non motum: alioquin abolito motu à narcoticis vnà cum sensu, mors esset in propinquuo. At in sopore ab opio, aut meconio, aut mandragora, quosdam fuisse castratos audio. Non exhibentur autem magna dosi narcotica, sine præsenti vitæ periculo.

*Aethiopésque lacus, quos si quis fauci-
bus haust,*

*Aut furit, aut patitur mirum granita-
te soporem.*

DE MELANCHOLIA morbo.

ENARRATIO IX.

ENARRATI sunt & expli-
cati morbi catarrhoici cere-
bri ventriculos obsidentes.

Hi functiones animæ motri-
ces lèdebant, sequuntur ij, quorum se-
des est cerebri substantia, paraphorici

& vigiles dicti, qui principibus functionibus imaginationi, & rationi incommodant, sunt autem in scriptis noui testamenti melancholici, maniaci, & licanthropici, quorum affectiones sumus explicaturi. Dicebamus etenim eos à dæmone quidem diuexari, mediante tamen morbo à naturalibus causis excitato. De his ergo proposita methodo edifferendum.

De nomine Melancholiæ nomen æquiuocum melancholiae. est: significat in primis habitum naturalem, de quo in prima parte dicebamus Galenum statuisse huius habitus homines sagaces, & prudentes. Quod enim in mente cōstans & firmum est, id à melancholico humore proficiscitur. Et ἀληθείας φυλέσσοφτος immensæque subtilitatis vir Aristoteles. Sic ait.

Homines qui ingenio claruerunt vel in studijs Philosophiae, vel in republica administranda, vel in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes

1. *Tusc. qu. fuisse videmus.* Et ita Cicero gloriosè de se ipso. *Aristoteles omnes ingeniosos melancholicos esse ait, ut ego me tardiorum esse non molestè feram.*

Section. 30.
prob. I.

Significat secundò Melancholia humorem atrabiliarum & exustum qui præter naturam est, & morbum concitat, sic qui vitijs atræ bilis infestantur, melancholia affici reputantur: vt de Hercule idem ait Arist. de Aiace, & Bellerophonte. Significat etiam Melancholia succum in venis frigidum & siccum, quem Galen. vocat Lib. de atra atrum sanguinem, qui, quoniam concibile, crescit, à bile atra quæ non concrescit distinguitur. Sed his posthabitatis, nobis Melancholia morbum denotat, qui à causa nomen habet, vt ait Galen. & dicitur Melancholia morbus. Quo qui detinentur aberrant mente, & vt ait Fernelius, ea laborantes vel cogitant, vel loquuntur, vel efficiunt absurdia, longeque à ratione & consilio abhorrentia, eaque omnia cum metu, & mestitia, quæ sunt duo indubitata melancholici morbi signa, vt mox dicemus. Significat ergo Melancholiæ nomen, & humores & morbum ipsum, quem sic definire solent artis proceres.

Melancholia est delirium febris ex- *Definitur me-
lancholia.*

Lib. 3.c. 14. pers cum tristitia & metu sine causa manifesta , explicatior est hæc definitio Pauli. Melancholia est mētis quædam alienatio seu delirium sine febre ex melancholico humore nascens qui mentem occupauerit , aliàs cerebro ipso per se ægrotante, aliàs totius corporis consensu immutato. Hanc nos tundamus & incudi demus.

Est ergo Melancholiæ genus delirium, in eo enim melancholia, mania & licanthropia conueniunt cum phrenitide, sed inter se differunt. Melancholia enim sine febre est, vt & licanthropia, at phrenitis & mania sunt cū febre, est enim phrenitis inflammatio cerebri, quæ non potest esse sine febre. Deinde melancholia & licanthropia sunt cum metu & mœstitia , quæ in phrenitide & mania non sunt.

*Quis affectus
sit melanco-
lia.*

Sed quis affectus est Melancholia? Est symptoma primi generis nempe actio lœsa : lœduntur enim in ea functiones principes imaginatio nempe & intellectus, qui Græcis *ὑγμόνος* dicitur in quo regnum est animi. Dif- fert tamen Melancholia à fatuitate & amentia

amentia quoniam in Melancholia prædictæ functiones principes deprauantur, in fatuitate autem & amentia prorsus corruunt.

Melancholiæ autem diuersæ sunt species, & ut dicitur, *stultorum infinitus est numerus*, quia deprauatæ imaginationis magna est varietas, quæ etenim imaginationi obuersantur rerum species, infinitæ sunt: oportet autem ex Arist. decreto, intelligentem vbiique speculari phantasmatæ, quæ cum in melancholia & falsa & varia obijciantur menti, mirum non est si tā diuersæ ac multiplicis imaginatio- nis reperiantur melancholici. Fingebat aliud se audire Tibicines, aliud se fragilem testam reputans, timebat ne frangeretur. Alius (quem nos bene sanguinem sapientemque postea vidimus) dicebat se pullum adhuc in ouo conceptum, móxque proditurum, sicque summis pulsabat digitis, ut fracta ouia testa tanquam pullus exiret.

Dependet autem melancholicum *Quem morbum symptoma à frigida & sicca cerebri sequatur hoc intemperie nigro stipata humore, & symptoma.*

A a

spiritu silvestri comitata; ut loquitur Arculanus.

Verba Pauli, qui mentem occupauerit, partem affectam designant: est enim melancholia affectus similaris substantiae cerebri, ut epilepsia & apoplexia morbi sunt organici ventriculorum & ductuum ipsiusmet cerebri. Fiunt enim & generantur hi affectus, prout in hanc vel illam partem repit infirmitas, ut dicebat Hippoc. quod à nobis de Epilepsia explicatum est.

Postrema Iuli verba, ex partibus affectis in melancholia, tres illius species denotant, quas & à Galeno habemus explicatas. Primariam scilicet, hypochondriacam, & à toto. In primaria idiopathicè & immediate cerebrum ipso humore nigro imbibitur. Hypochondriaca ab hypochondrijs, ventriculo, iecore, liene, mesenterio, suscitatur. Et illa quæ est à toto, cæteratum sæpe comes & fomes, causam haber in venoso genere ubi sanguis melancholicus sæpiusculè stabulatur. Causa ergo huius symptomatis à morbo petitur, intemperie videlicet

frigida & sicca cerebri, quæ synatris-
mum facit & congeriem humoris me-
lancholici in partibus vbi generatur.
Atque humor hic in cerebro spiritus
inficit nigrōque colore syluestres fa-
cit, qui authores sunt & fautores ægri-
tudinis animi, népe mœroris & mœ-
stitia, quibus anxiè premitur & per-
turbatur melancholicorum anima. Ita
tria hæc, intemperies frigida sicca,
humor melancholicus, spiritus tene-
broſi & syluestres, se mutuò in hoc af-
fectu consequuntur. Non est autem
humor ab exusto, nec ab atra bile, quæ
in furores & manias traducit: sed est
sanguinis fæx, feréque amurca, ab he-
pate in lienem, & ab ijs in cerebrum
elata, vbi mentem miris pigmentis elu-
dit & exercet.

Cumulatur autem humor dictis *Vnde genere-*
in partibus, cerebro, hypochondrijs & tur melan-
toto à victus ratione, vitæ conditione, cholia.
loco, & tempore, ut autumno, in quo
potissimum humor ille dominatur:
frigidus enim siccusque autumnus,
imò inæqualis in calido & frigido,
quorsum ab eo similis humor genera-

tur. Sic ait Hippocrates. *In temporibus quando eadem die, modo calor, modo frigus fit autumnales morbos expectare oportet.* Cùm videlicet ab ea inæqualitate partium anni, morosiores sunt humores & melancholici, corporisque robur euanescit & debilitatur.

Cùm modo frigoribus premimur, modo soluimur a stu.

Tempore non certo, corpora languor habet.

A vitæ etiam genere, cibisque, humores melancholicos generari Galenus locupletissimus testis est, libris de locis affectis, passimque. Non omitto supernaturales causas & à Dæmone, quales in relatis ægrotis Euangelij vidi mus. Melancholico humore Sybillas & Bacchides agitari notat Massa-

Signa melan-
cholia in uni-
versum. *Singulæ verò prædictæ species*
melancholiæ morbi se produnt signis,
potius ab animo quam corpore peti-
tis, cùm insidiosa sit animo melancho-
lia, illique frequenter diem dicat, re-
petit enim per tempora & Lunæ qua-
dras, manifestoque si non intermittit,
remittit. Duo sunt indubitata à prin-

cipe medicorum scripta, φόβος καὶ δυσ-
δυνί metus & mœstitia. In coacis ve-
rò sic. Αἱ μὲν οἰγῆς ἀθυμίαι καὶ ἀπανθερ-
πίαι θηλεῖναις ἀπὸν κατεργασικῆς μελαγ-
χολίας σπουδίνεται. Vertit interpres. Ab-
iectio animi taciturna & solitudo quæ sita
ipsæ sui per se authores & modicæ melan-
choliæ ostendunt.

Quæritur vnde metus & mœstitia
in melancholicis? Referunt alij in ni-
grorem humoris melancholici, alij in
spiritus nigrore infectos, qui tanquam
tenebræ mentem perterrefaciunt. Alij
vt Auerroës, in humoris melancholici
proprietatē: vt enim sanguis lætitiam
inducit, ita melancholia terrorem. Ve-
re quidem sunt hæ rationes, sed è lon-
ginquo petitæ. Delirat ergo anima, ti-
met, horrescit, quia mutatum est tem-
peramentū corporis, & humores præ-
ter naturā constituti. Humores exusti
& biliosi maniam & phrenitidem cō-
citant, quia calidissimi, quorū est mo-
tus nostros accelerare: frigidi verò &
fisci incutiunt timorem & metum,
quia segnes, hebetes, tardi, & lenti in
agendo. Nec ideo verum est Galeno

Heracliteæ scholæ pronuntiatū. *Splendor succus animus sapientissimus.* Ita enim & stellæ siccae natura & senes etiam natura sicci sapientes omnes, at tunc ætatis maximè delirant. Dicendum ergo probam temperiem in calido frig. humido & sicco conferre ad sapientiam: & nunquam animam nostram aberrare, aut timore concuti, nisi species perturbatę, confusę, obscurę, & tenebroſae obijciantur illi. Quæ omnia humorum & corporis intemperamento debentur.

Iam vbi sit sedes insani humoris suis etiam ex signis coniectandum. Temperamenti & humoris in corpore dominantis ratio habenda est. Sed de singulis speciebus audiamus Galenum iudicem maximum, ita decernentem. *In primis* (ait) *vniuersi corporis habitum qualis sit consideres velim, meminerisque quod molles & candidi, & obesi nunquam humorem habent melancholicum.* Macri vero & nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi sunt ut huiusmodi humor cumuletur in ipsis: fitque interdum ut rufo colore homines, affa-

loc. af-
fect.

tim in melancholicam temperiem incident.
 Atque post hos flavi, idque maximè quan-
 do & multis vigilijs, & laboribus, & soli-
 tudine, & tenui victu fuerint educati. Et
 carera quæ ex Diocle notauit Galen.
 de melancholia in toto corporis habi-
 tu, & venoso genere. De hypocon-
 driaca vero sic ait. *Sumpto cibo & ma-*
ximè coctu difficulti, sputum humidum fit,
ructus deinde acidus, flatus, æstus, fluctua-
tiones, dolores ventriculi, quæ in nonnullis
ad dorsum usque extenduntur, concoctis
deinde cibis quiescant. Hæc Galen. ex
 Diocle. Ex quibus si consideres has
 melancholiæ species, facile idiopathi-
 cam, & eam quæ fit à cerebro & in ce-
 rebro iudicabis, in qua hoc calamito-
 sum prorsus, quod nulla intercapedi-
 ne vbiique & semper insanit homo: sed
 iam de prognosi.

Oraculum est diuini Hippocratis. Aph. 53. 6.
Desipientiae quæ cum risu sunt securiores,
quæ vero cum studio periculosiores. Vbi
 doctè Galen. ait. Nulla quidem desipien-
 tia secura est, minus vero periculosæ sunt
quæ cum risu sunt, sicuti temerariæ om-
nium periculosissimæ. In medio autem am-

borum sunt, quæ cum studio fiunt.

Quibus verbis, tres melancholiæ desipientiæ ordines agnouit Galen. μῆλως cum risu, μῆδος cum studio, & quæ γένεσις cum temeritate dicuntur. Pendet hoc ex humoris morbifici varietate, si enim melancholia morbus, fit à fæce sanguinis & succo melancholico non naturali, mitior est cæque cum risu. Si ab exusto illo non naturali succo, paulò ferocior est, cum studio nempe, ploratu, & doloribus. Extrema est quæ ab exusta bile flaua suscitatur, ea enim est cum temeritate in mania & furore grauissimo, de quo postea.

Risus autem in melancholicis, causam referunt omnes in sanguinis prædominium, cuius vaporess mitiores sunt, qui oblata re quadam hilari phantasiam mouente, partes thoracis & musculos oris leuiter feriunt & titillant, modicèque deducunt. Existimabat tamen Valeriola, hunc risum non esse naturalem, sed præter naturam, & à causa morbifica incognita nobis, quæ etiam nolentibus risum

moueat & cachinnos. Et Valesius cum Fracastorio, præter hilaritatem addit, admirationem ad risus causam mouentem. Quærerit etiam, cur fatui plus rident hominibus intelligentia prædictis, & pueri plus viris? An non quia hie uioribus de causis plus mirantur.

His autem gradibus incedit & ascendit melancholia desipientia, antecedit metus & mœstitia sine causa manifesta, sequitur melancholia, quæ tandem in maniam contendit: Maniaci autem Conuulsione, aut Epilepsia, & tandem Apoplexia vitam cum morte mutant. Morbus à melancholia infidiosus est, cuius causa neglecta vires acquirit eundo, tandemque melancholia in habitum versa, insanabilis est, ut ait Alexander.

Cùm diuersis in partibus contumax hæreat humor, modò in cerebro modò in hyppocondrijs, aut in toto diuerso sanè artificio fugandus venit. Recreetur in primis animus qui metu & metore languet, qui portentosis cogitationibus oneratur, qui in dira & effera præcipitatur, sint astantes pla-

*De curatione
melancholie
morbi.*

cidi, hilares & iucundi minimè pertinaces , nec in melancholicorum errabundam imaginationem, morosi.

Subleuetur in primis humorum sarcina quæcunque in corpore abundare conspicitur. Si plethora adest mittatur sanguis, si cacockymia celebretur purgatio. Quibus exactis, ad imitationem naturæ per loca conferentia , & quâ repit humor deriuetur , traducaturque. Naturam autem per infernas partes humores melancholicos deijcere obseruat Hippocrat. in duobus

Aph. 11. 6. aphorismis. Primus est vbi ait. *Melancholia & nephritide laborantibus haemorrhoides superuenientes , bonum.* Et alter.

Aph. 21. 6. *Insanientibus si varices & haemorrhoides superueniunt , insaniae fit solutio.* Quorum experimento Hippocrates certa

Aph. 9. 4. lege fanciuit : Melancholicos pleniùs per inferiora esse purgandos , quoniam videlicet humor ille foeculentus, crassus, & cum pondere, vias inferiores affectat. Et hoc naturæ consilium(ait Hurnius) imitari debemus in his morbis, & venas pedum aperire.

Sublata plethora & inanita caco-

chimia frigida & sicca intemperies
inusta cerebro & præcordijs suo, con-
trario est alteranda. Qua de re audia-
mus Galenum experimentatorem ra-
tionalem. Monendi sunt (ait) mihi 3.de loc.af-
amici qui me curantem viderunt fre- fect.

quentibus balneis , victuque humido
bonique succi , nullo alio adhibito
præsidio me huiusmodi morbos cu-
rasse , ubi nondum ob longum tra-
etum nocuus humor multum vacua-
tioni restiteret : cum enim diuturnus
iam factus est morbus, fortiora prædi-
ctis oportet adhibere remedia. Hæc
Galenus. Cuius postrema verba non
sunt à mente Hippocratis aliena , ait
enim in præfato Aphor. τὸς ἐπελαγ-
χολικὸς ἀδροτέψης τὰς κάτω. Melan-
cholicos vero pleniùs per inferiora.
Pleniùs autem dicit pro fortius, ut ait
Galen. ἀδροτέψης αὐτὴ τὰ σφοδρῶς. Tunc
igitur præscribitur mochlicon & ve-
hementer mouens remedium : ad
morbos nempe qui humoris morbifi-
ci contumacia in vetustatem incide-
runt.

Commendat & Hippocrates helle-

Aph. 9. 4.

Com. 6.par. borismum, quandiu ait Galen. diutur.
1.6. epid na est passio & veluti $\tau\delta\mu\chi\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$ $\delta\theta\mu\nu\sigma\varsigma$, veste indigens ad subleuandum
onus, scio quidem $\mu\chi\lambda\iota\kappa\sigma\varsigma$ & vehem-
mens pharmacum paucis probari,
quia vehementiora remedia non sunt
tuta. Nec minus aliquando famæ
quàm ægrotantium saluti Medico stu-
dendum. Quamobrem attento ani-
mo audi præceptorem. *Timiditas im-
potentiam, audacia verò artis ignorantiam
significat.*

Hipp. lib. de
lege.

D E M A N I A.

ENARRATIO X.

Quid Mania.
Lib. 1.c. 22.

V M mania seu furor ex
Traliano , nihil aliud sic
quàm intentio melan-
choliæ ad maiorem feri-
tatem , & melancholiæ succedat mania,
nobis furor vel insania dicta: ideo
mania & melancholia non nisi $\nu\gamma\tau\varsigma$
 $\eta\tau\tau\sigma\varsigma$, $\eta\mu\tilde{\alpha}\lambda\lambda\sigma\varsigma$ differunt. In mania
etenim melancholicorū summa sunt
omnia. Mania affecti , vertit Torinus

ex Alexandro, quicquid in mentem venit perpetrant, & quicquid in buccam venit effutiunt. Ea enim, ait Fernelius, iurgijs, clamoribus, horrendo aspectu, maiore denique corporis impetu & mentis perturbatione laborates exercet, quam simplex melancholia, quae nempe solum metu & mœstitia absqueulla prophasi & manifesta causa, animum torquet & excruciat.

Est enim mania, symptoma principium functionum lœsorum, imaginationis videlicet & iudicij, quæ Galeni sententia est. Deprauatur autem non aboletur, aut diminuitur actio in mania, ut & in melancholia, quanquam non ledatur aperte ratio & iudicium in melancholia, ut in mania, & in utroque affectu seruetur memoria, ut notat Aëtius. Ita præterita multa maniaci referunt, repetunt, multa detegunt, & ut

*Quis affectus.**2. de simpt.
causis.**Lib. 6.*

Arcanum demens detegit ebrietas,
Ita melancholi cantu, voce, & clamoribus nocte diuque se fatigant, temulentorumque ritu aut somnolentorum, quæ attentiùs audierunt

aut quæ occulta fuerunt, inuulgant.

*Fertur & incerto titubans insanis
gressu.*

*In quibus
mania & me-
lancholia dif-
ferunt.*

Conueniunt ergo melancholia & mania in ratione affectus, & partis affectæ, quæ ab omnibus cerebri substantia accusatur. Est etiam mania morbus similaris ut melancholia, & vtraque ab intemperie profecta. Sed quæ facit simplicem melancholiæ intemperies frigida est & sicca, & mania, referente Galeno, calidam & siccam sequitur intemperiæ. Fit enim & generatur mania exustione omnium humorum, si pituitam exceperis, ut concludit Galen. cùm ad producendam maniam humore irritante & mordente sit opus, qui que acutus sit, feruens, & exurens, quæ qualitates non sunt in melancholico succo, ut in atrabile exusta. Tantum enim inter nigrum humorem seu melan-cholicum succum & atrabilem interest, quantum inter simplex ferrum & ferrum candens.

Com. aph.
56.6.

Testatur humoris incendum febris, quæ s̄epissime in mania adeſt ra-

Signa.

rò in melancholia vnde Fernel. ait.
Ater hic humor similiter ut in melan-
cholia aliás in præcordijs, aliás in toto cor-
pore, aliás in cerebro congeritur. Calidus
verò cùm sit immania & horrenda deli-
ramenta incitat: quod si putrescat febrem
accerset, sin dumtaxat vehementius inca-
lescat, sine febre maniam solitariam. Sunt
ergo, vt cōcludam diagnosim, in vtra-
que similes affectus, & partes lœfæ, sed
causæ admodūm dissimiles.

Patent ergo maniæ signa. Sed cùm *Causæ.*
è diuersa diuerorum humorum exu-
stione fiat & generetur, signa causæ
inuestiganda sunt. Deliriorum (ait
Hollerius) differentiæ sumuntur, vel à
natura corporis, vel à materia in cor-
pore redundantem: sicut enim à vino di-
uersè afficimur, vt scribit Aristoteles,
in alijs enim risum & hilaritatem, in
alijs furorem vinum concitat.

Sæpe manus itidem Bacchus ad arma
vocat.

Ita dum sanguis exuritur, fiunt ma-
niæ diuersæ formæ, ludicræ, iocofæ,
cum risu, cum fletu. In succo melan-
cholico exusto, non est ferina melan-

cholia, in bile exusta efferantur maniaci, & in obuios pugnis, dentibus, petulanter inuadunt. Omnia certè pessima, in qua dum sui characterem altius impresserit cerebro, rediuiua est sociorum Vlissis transformatio in sues aut sociorum Pici in feras.

Cuius ab attactu variarum monstra ferarum

In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Curatio.

Non multùm mania ab ea cura quæ de melancholia fuit, euariat. Gaudet enim peracta purgatione, victa humectante & balneo. Multi ad mochlica & vehementissima remedia cōfugiunt, helleborismum præcipiunt, Trepano caluariam perforant. Audiamus nos ab Hippocrate quomodo se gerat natura in depulsione maniæ melancholicæ, Naturamque doctam à nemine edocimur sequamur in curando, tanquam securum præceptorem. De melancholiæ simplicis curatione duas antè vidimus sanctas leges, totidem veniunt obseruandæ in cura maniæ.

Prima

Prima sic est. *A mania difficultas in- Aph. v. 7.
testinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.*

Si enim valida vis cerebri lucet in expellendo morbo per transpositionem materiae , & ut loquitur Galen. τὸ λόγον τῆς μετατροπῆς transmutationis ratione : vel difficultatem intestinorum seu dysenteriam excitabit, (non illam quidem quæ fit ab acri humore & ulcerice cum torminibus) sed à fœculento melancholico humore , eoque putrido, à cerebro in intestina delapso, ut doctè interpretatur Liebantius. Vel natura hydropem concitat , non quidem à frustratione functionis hepaticæ & arteriæ , vt malè censet Fuchsius. Sed effuso melancholico humore in abdomen è iecore , nondum tamen alienato , proptereaque curabilis est hydrops hic, vt ait Heurnius.

In Aph.

Vel tandem natura ab ecstasi quadam, & graui mentis alienatione critica, maniam ipsam mania soluit. Non est autem ecstasis illa diuina aut à dæmone , de quibus antea locuti sumus, sed ea est , quam vocat Hippocrates πολλακίσιας ή σφροδρα, continuum

B b

& præcipitem furorem, qualis solet commoueri, in perturbatione critica febrium continuarum & ardantium.

Questio. An verò ecstasim & perturbationem criticam quæ sit in mania, sequatur quædam sensibilis euacuatio humoris qui maniam efficiebat, nullus interpretum notauit, vult tamen ratio illam subsequi: non minus quam in febribus delirium crisis antecedit, & subsequuntur hæmorrhagiæ, vt in Methone apud Hippocrat. vel sudores ut in Herophonte, vel alii fluxus ut in Clazomenio.

Solutio.

In coacis. Altera lex est. *Quibus à febri metus vaculo, ad furorem egressio est, id febres cum sudoribus, & somni arctiores, nec turbulent exoluunt.* Id est cum è melancholia mania sit, & delirium cum excessu, ab humore videlicet non solum feruido, sed & putrescente excitatum, febres quæ superueniunt cù sudoribus, maniam, feritate domita, finiunt & absoluunt. Febres autem illæ & si celeriter, continenter, & vehementer mouentur, sunt tamen sine offensione nobilium partium, alioqui crisis esset fu-

nestior morbo. Addit deinde Hippocrates, *Et somni profundi nec turbulenti.* In quibus nempe ut ait in aph. *Somnus dolorem sedat.* Hi enim somni, magnam vim habent ad πεπασμόν, & ad crisim, idque cum aliás tum in proposito furore, de quo dictum est. *Vbi somnus delirium sedat, bonum.* Hinc ergo videant Medicinæ studiosi quid ad imitationem naturæ fieri debeat, citra ægri iacturam, viriumque dispendium.

Aph. 2.2.

DE LYCANTHROPIA SEV lupina insanía, vulgo *loups-garous.*

ENARRATIO XI.

LYCANTHROPIA nō est genus quoddam morbi à mania diuersum, nisi per imaginationis speciem. Qui enim illa prehenduntur se in lupos conuersos imaginantur, vulgoque dicuntur *loups garous.* Qui Lycanthropia detinentur, ait Paulus, noctu domo Lib. 3.c.16. egressi lupos in omnibus imitantur, &

*Lycanthropia
descriptio.*

donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta vagantur. Hanc sub melancholia constituit Paulus, quam tamen si penitus contemplemur, potius sub mania, tanquam speciem sub genere collocabimus: quanquam reuera mania & lycanthropia potius sint gradus, quam species melancholie.

Signa.

Lycanthropicorum autem pallescit facies, siccantur oculi, visus hebetatur, arescit lingua, vrget sitis, ore spumant, canes rabie affectos diceret.

*Vt semper rabiem lupus ore lupinam
Immitis redolet.*

Multi, ait Fernel, solitudines quaerunt, & interdum mortuorum sepultra, aut horridas speluncas errantes sestantur, eoque se recondunt, ac saepe luporum ritu ululant.

Per nocte resonare Lupis ululatibus urbes.

Cætera quæ de lupina insania dici possunt, non sunt à melancholia & mania distincta: & quæ in historia lycanthropicorum superius dicta sunt Tranformatiōne in aliam speciem esse impossibilem.

Notandum solùm Anethematis crimen eos subire, qui veram homi-

num in lupos transformationem existimant. Ex can. Episcopi 26.q.5. Figmentis quidem delusa imaginatio in hæc absurdæ concitatæ, sed reuera lycanthropia est animi error, non corporis sed cogitationis melancholicorum metamorphosis. Notat Mercurialis ex *Historia Herodoto historiolam de Nephris populis*, qui semel quot annis fiebant lupi, & postea redibant homines. Ancehi bacchanalia Orgia celebrabantur solent.

Qui curios simulant, & bacchanalia vinunt.

Quis nescit huiusmodi piaculum in hunc nostrum orbem irrepsisse? Quis quot annis non videt personatos indutosque lupi pelle quos simulant, & similia multa ridicula representant, idque sub hyemis finem? quod connotatum velim ad id quod ex Massaria notauimus de lycanthropiæ tempore. Enarr. 5. de lycanthropicis.

Certum sit igitur, realem illam corporum transformationem impossibilem esse, Poëtis quibus audendi est æqua potestas carminibus celebrata

metamorphosis, ficticia est, & ad philosophandum composita, non enim, ut aliquando dicebat Plato, fabulæ sic intelliguntur ut leguntur. Et Poëtarum Apollo Pindarus.

Δεδαιδαλούσιοι τόλμεοι ποικίλωις

Εξαπατῶν οὐδεῖσι.

Diuersæ variegatae mendacijs decipiunt fabulæ. Potest quidem Dæmon aliud corpus induere, & ex aëre sibi corpora cōfingere, & aëream circumdare speciem belluq; & membra membris quo ad patitur similitudo coaptare, circumponere: & os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodare, vt de Dolanis quibusdam populis narrat Martinus del Rio.

*Disquis.
agic.*

At corpus nostrum in aliud prorsus transformare, omnibus omnium dæmonum ordinibus, id est impossibile. Hoc enim non esset actiuia passiuis applicare, quod eos agere posse certum est. Sed esset priuati habitus regressio, quam impossibilem probarunt philosophi. Quod enim conuertitur definit esse, cum transeat in aliud, propriūmque esse amittat. Sic vxor Lot, Gene-

seos 19. in statuam salis conuersa, ex-
tincta est. Vnde D. Augustinus, non dei.c.18.
fuisse veras cōuerstiones illas, ait, quas
Ethnici poētæ prædicant à Magis aut
Dijs effectas, ut Arcadum in lupos,
sociorum Diomedis in aues, comitum
Ulyssis in diuersi generis bestias, Iphi-
geniæ in Ceruam. Non enim per eas,
qui conuerti dicebantur, desinebant
esse, sed Dæmonum præstigijs huma-
no aspectui subtrahebantur. Sed de-
his satis,

D E CÆCITATE.

E N A R R A T I O . X I I .

 ÆCITAS πολεμός dicitur.

De nomine c.

Vnde in contextu D. Ma-

thei, οὐκαθησαντες αὐτούς αὐτούς 9.

πολεμούσας, sequuti
sunt eum duo cæci clamantes. In me-
diorum praxi vel ἀπελευθερίᾳ, vel
ἀργενεσσις dicitur: quæ tamen potius
visus imbecillitatem designant, quam
omnimodam &c confirmatam cæcita-
tem, quæ est incurabilis. De ista ra-

men sumus loquuturi ob cæcos in prima parte à nobis enarratos, quos verè cæcos & integra videndi facultate orbatos probauimus.

Definitio.

Definiemus ergo cæcitatem, symptomam abolitæ functionis sensificæ, nempe visionis in cristallino humore, à causa morbifica excitatum. Cùm *Quis affectus.* dicimus esse symptomam abolitæ functionis in oculo, excludimus omnes diminutas functiones, quales sunt in myopia, nyctalopia, amblyopia, in quibus solummodo visus obscuratur. Excludimus & depravatas, ut in glaucomate, in quo humores oculi colorem mutant.

Quos sequuntur affectus cæcitas.

Palam autem est omne morbi genus, tale symptomata excitare, videlicet & intemperies, grauis obstructio, ruptio, vulnus, & similes affectus, ut dicemus de causis. Cùm autem in oculo

Pars affecta. lo variae partes sint, humores, tunicæ, & musculi: sintque humores oculi tres, vitreus, cristallinus, & aqueus: partem affectam in cæcitate cristallinum humorem dicimus: ea enim pars est præcipua in oculo, quæ viden-

di actionem edit, aliæ autem oculi partes huic subseruiunt, & opitulantur: quæ dum afficiuntur & visioni incommodant, crystallinum affici per consensum iudicamus.

Cùm igitur partium oculi, aliæ visionem perficiant, aliæ conseruent & meliorem reddant, in his omnibus lœsæ visionis causas reperiri, certo certius. Quæ visionem in cristallino perficiunt, quatuor sunt præcipuae, cerebrum, spiritus qui è cerebro, neruus opticus per quem spiritus influit, & crystallinus humor visionis author, eiusq; instrumentum præcipuum. Cùm autem horum vitia immediatè visionem lœdant, in his positæ sunt internæ causæ: in membranis autem & humoribus sunt externæ & mediæ. Dicamus primò de internis.

In cerebro primùm fiunt internæ causæ. Interne causæ peries graues, à quibus præpeditur visio. Ut contingit in phrenite, in cerebro. facultas. Ut contingit in phrenite, in cerebro. nitide, cùm cerebrum ardet & æstuat, & ab inflammatione dissipantur spiritus, quibus facultas pro vehiculo vtitur. Ita non vident phrenitici, aut

si videre videantur, non discernunt visa. Ita nec vident moribundi, debilitata facultate: neque qui in extremo positi senio alterum pedem habent in cymba Charontis.

In spiritu.

In cernendi spiritu contingunt secundo vitia, & internæ causæ dissolutæ visionis. Cùm nempe spiritus facultatum delatores, aut facultatem videndi non deferunt, aut male deferrunt. Non deferunt cùm eorum transitus obstructione intercipitur, aut cùm aliò transferuntur: male autem deferunt aut perturbati, aut conspurcati: ut in vertigine contingit aut temulentia, in qua gemina omnia diffisis spiritibus apparent.

Vel certè spiritus propria in substantia leduntur, crassiores aut tenuiores facti, aut cum copia excedunt, vel paucitate deficiunt. Quanquam excessus & copia spirituum non videantur visioni officere posse, imò quò plures spiritus & ætherei sunt, eò acutior est clariorque visio. *Spiritus enim ut distinctè & acutè cernat,* ait Fernel. ex Galeno, *debet multus esse & æthereus.*

*I. de Caus.
Sympt.*

Nam multus si crassus quoque sit, & longinqua & vicina quidem videt, vix tamen discernit. Paucus vero licet aethereus sit, luciosos tamen facit, qui propinquā planè discernunt, distantia haudquaquam vident. Paucus & crassus, hebetes, qui neque distantia vident, neque propinquā discernunt, senum hoc ferè vitium est. Hæc Fernel.

Ex his, problemata hæc facile dis- *Problema. 1.*
solues 1. Cur alij cominūs admouent oculo librum distinctè lecturi, alij verò eminūs longiusque remouent ab oculis? An quia illi habent spiritus subtiliores & tenuiores qui facile dissipentur, hi autem habent crassiores & densiores, quique aëre indigeant ad extenuationem spirituum, ideo longius amouent librum. Cur myopes *Problema. 2.*
magis è propinquō vident quam longè? An quia spiritus pauci sunt & tenues, ideo propinquā vident, & ad obiecta longiora dissipantur. Cur alij nec *Problema. 3.*
propinquā, nec remota vident? An quia spiritus & pauci, & crassi hebes-
cunt. Cur nyctalopes diuersi sunt, alij *Problema. 4.*
enim interdiu non nocte vident: alij

è contra interdiu non vident sed nocte? An quia illi habent spiritus tenebrosos & crassos, qui à luce extenuantur: hi verò habent spiritus subtile, qui ab umbra noctis colliguntur ad visum. Cur feles, noctuæ, & alia quædam animalia per noctes clarè vident? An quia crystallinus humor in eorum oculis plurimus, nec maiori lumine obscuratus, illuminat vicinum aërem, ut cominus non eminus videre possint. Sed de his in perspectiva.

In neruo optico.

Tertiò, in neruo optico multa occurunt vitia, quæ visioni incommodeant, & cæcitatem inferunt: hæc autem sunt obstructio, vel adstrictio, illa ab humore delabente per neruum, hæc à tumore adhærente vitium facit. Ab obstructione integra nerui optici fit cæcitas *άμορφις*, quæ Galeno & Paulo est visus obscuritas, & impedimentum sine manifesto oculi vitio. Fit & *άυξλυωπία* seu visus hebetudo, *gutta serena* barbaris, vitium à cathara-eta distinctum: in hac enim videtur macula infra pupillam, in gutta serena nihil appetet.

Reperiuntur demum immediatæ *In crystallino* causæ cæcitatis, in ipso crystallino humore. Chryſtallinus etenim natura ſua conſtat ſubſtantia pura, lucida, liquida, mediocriter viſcida, luce aetuali praedita, figura ſpherica, cuius ſedes eſt in medio humorum aquei & vi- trei, vt vidimus in anatome: ergo ſi ſubſtantia crystallini euadit crassa, fuſior, extenuata, obſcura, inæqualis in figura, & extra naturalem ſitum, cæci- tatis cauſa erit in promptū.

Et hæc de cauſis internis, ſequun- tur externæ, in humorum corporis no- stri errore, ætate, aëre, cibo, & ſimi- bus poſitæ. Pituitosi & frigidi cerebro facilè hebefſunt crassi enim, & debiles ſunt eorum ſpiritus. Frequens ob id etiam ſenibus vitium, in quibus & membranæ & humores oculi tabefſunt. Pueri & iuuenes fiunt nyctalo- pes ob cerebri abundantem humiditatem & intemperatam rationem vi- tæ. Aër caliginosus, humidus, austri- nus, stagnofus locus, inconstantia cæ- li, & ventorum, herbarum, legumi- num, fructuumque uſus, crapula.

*Scola salerni. Balnea, vina, venus, ventus, piper, allia
fumus.*

*Porri cum cæpis, faba, lens, fletūsque si-
napi*

*Sol, coitusque, ignis, labor, ictus, acumi-
na, puluis,*

Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Cæterū quidam repente obcæ-
cantur, alij sensim & tempore. Præ-
ceps humorum lapsus in neruum &
oculum, præcipitem facit cæcitatem.
Vidit Fernel. vna die consummatam
cæcitatem, catharactam vulgo vo-
cant. Præceps est etiam vasorum &
tūnicarum oculi ruptio à vulnera, ca-
su, & ictu. Sat igitur de causis, iam ad
auguria.

Prognosis.

Cæcitas ab obstructione nerui op-
tici iamdiu contracta, quæque primis
remedijs non cedit, indelebilis est.
Nec magis sperabilis est, quæ ab im-
becillitate cerebri, spirituum visua-
lium paupertate, aut senectute fit.
Rupto neruo optico, effuso aliquo hu-
more, vitiata substantia crystallini, aut
semota, aut consummata. Cornicum
oculos configeret, aut catulos ante

nonum diem videntes redderet, qui similem restitueret cæcitatem. Hanc ergo curare impossibile.

Curatio.

De cæteris causis non ita desperandum. Si à debilitate cerebri, restituatur roborantibus. Spiritus crassiores & tenebrosi, recta victus ratione incidente, & clarificante visum, restaurentur, reparenturque. Cum incipit obstrutio nerui, & catharaæ primordia conspicua sunt, purgatione crebra, reuulsione, deriuatione, dissoluentibus & aperiéntibus remedijs debet expugnari causa. Est enim axioma therapeuticum. In morbo cuius causa è toto dependet, vniuersalia remedia præmittenda esse particularibus. Et in curatione morborum oculi, aliud ex Platonis Carmenide. Non posse curari cerebrum corpore intacto, nec oculum impreuiso cerebro. Et hæc de cura internorum affectuum in oculo. Externa autem oculivitia, catharaæ, vulnera oculi, & vlcera, ope chirurgica curari, vulgo cognitum.

DE SVRDISITATE.

ENARRATIO XIII.

Surditatis homonimia.

Aph. 28. 5. *superuenit, de qua aphor. est. Quibus biliōsē deiectiones sunt, ijs surditate superueniente, desinunt; & quibus surditas adest, ijs deiectionibus biliōsis superuenientibus, finitur. Hæc autem momentanea est, humotis biliōsi turgentis, aut typicè fluentis ἀωνίγμα, soboles. Alia est paululum firmior surditas, morbi acuti turbulentique succedanea, νεόφωνος ὀξεῖον vocat Hippocrates in Coacis, cum ait, surditas morbi acuti turbulentique succedanea, graue est malum. Enimuero ait Interpres, firmiter fixa in facultate audiendi cum febre acuta, metu nos terret, tanquam fatalis ad*

*In Coacis c.
3.*

lis ad interitum. Solet & fieri surditas etiam in acutis, non quæ sit comes morbi, sed crisis prænuntia. Eius est coaca. *Quibus aures obsurduerunt cum grauitate capitis, hypochondrij tensione, & splendoris offensione, sanguis è nare pro-rumpit.* Datur ergo surditas interpolata cum manifesta remissione vñà cum paroxismo; datur & acuti morbi comes; datur tertio & crisis prænuntia.

An quæ refertur in Heropyto Abderita durasse ad centesimum diem, & quam Duretus vult significari ijs verbis coace, εν τοῖσι μακεδονινοῖς in chronicis, & vocat surditatem diuturni, melius accommodaretur surditati chronicæ, longæ, & perennanti ad extremam vitæ periodum? Hæc enim stabilis est in vitio instrumenti, & febris expers, nihilque terrificum præse fert, miserationem tantum mouet amicis, ut eleganter ait idem Duretus. Ideoque hanc ego iure fortè vocarem κω- In Coacas. φωστὴν εν τοῖσι μακεδονινοῖς surditatem diuturni, de qua nobis hīc sermo:certum enim est Christum D. curasse surdos,

& mutos, non acutè febientes, sed diuturnos: quorum nempe cura difficulter est, quām sit, cū in acutis febris superuenit surditas, quæ leniter pressa organo, vñā cum febris critica motione subleuatur.

Surditatis d. - finitio. Est ergo Surditas, symptoma, quo actio sensus Auditus à causa morbifica aboletur. In quo differt à graui auditu seu *βαρυκοίᾳ*, quæ diminutæ fun-

3. De comp. & tionis est symptoma, & in qua, vt Gamed. sec. loc. len. ait, exiguæ voces penitus non audiuntur, magnæ autem viæ percipiuntur. Vnde tandem temporis progressu augescente morbo, ὅτι *βαρυκοίᾳ* fit κέφωσις. Differt etiam surditas ab aurium echo, tinnitu, murmure, sibili, & bombo, sunt enim auditus depravati symptomata; nascitur autem hoc symptoma ex omni morborum genere, vt mox de causis fiet apertum.

Pars affecta. Interim partes affectæ primariò sunt, neruorum auditus quinta οὐζυΐα, vel tympanum simul cum neruo, quod multis organum auditus reputatur. In his enim aut cumulantur, aut influunt ea, quæ auditum aut submo-

uent, aut perturbāt. Posset affici etiam secundariò cerebrum, spiritus, aut in cavitate auris ossicula tria tympano adnexa, quæ auditui inseruire non est dubitandum.

Causæ sunt, intemperies cuiuslibet *Causæ.* generis, sed frequentius frigida, cum humorum orgasmo & decubitu. Humores autem frigidi synatrisum appositiè faciunt, facilèque congeruntur in ductibus aurium, crassitie, lentore, & visciditate: sicque fiunt obstrunctiones à quibus cerebrum obturatur, de-negatur omnis spirituum permeandi facilitas, & $\pi\alpha\kappa\sigma\tau\omega\nu$ introductio. Generatur etiam surditas in acutis ab intemperie calida cerebri, cum humorum biliosorum syntimoria. Veniunt deinde & aliæ causæ præter intemperies, ut graues aurium dolores, quæ systrophicas inflammations accer-sunt: vulnera deinde, vlcera, cicatrices, tubercula, sordes,

In horum signis non est multū laborandum, cum materias in aurem fluentes, aut congestas, intelligamus; si calidæ sint, ex dolore, febre, siti, vi-

gilijs: si frigidæ, extorpore, somno, absentia febris, & doloris. Addes conditiones omnes à victu, vitæ genere, tempore, desumptas.

Prognosis.

In prognosi distinguendum, an surditas sit cum febre, an chronica & diurna. In febre enim etiam si contumax dolor sit, meta non terret coaca, ubi sic, Εἴ οὖτις πυρετῷ ὥτα νορθάδη, μενίκον, in acuta febre aures obsurdescere, furiosum. Transit videlicet in phrenitidem, exusta ab ardore febrili flaua bile in cerebro. De surditate chronica & diurna, quæ inflammationi successerit, non est multum sperandum, remanent enim purulentæ aures, aut cicatrices indelebiles. Secretum multis in anatome est, ut submissa voce loquentes intelligent surdastris, os ori eorum è regione admoduere, quomodo facile & sine labore omnia intelligunt, quod multoties in surdis sumus experti; & ratio facilis est, patent enim internæ partes ad tympanum externis prorsus obstrutis.

Secretum.

Curatio.

Cùm ergo curabilis videtur surdi-

tas , imitanda natura est , cuius molimen habes in coaca. *Surditatem è febris natam soluit profluum sanguinis è naribus , aluique commotio.* Notat & Hippocrat. aliquando hunc morbum in dolorem coxarum transigere , ifchiaticumque mouere. Affectat ergo natura partes inferiores ad expulsione m causæ surditatis. Rem autem facto comprobat Hipp. in præfata Heropyti historia , qui videlicet centesimo febris die , prorupta liberaliter aluo biliosis excrementis , à surditate & febre liberatus est. Naturæ ergo imitatione purgandum corpus , excitanda hæmorrhagia , corroborandum cerebrum , vbiique vniuersalia præmitendo singularibus.

DE M V T I T A T E.

ENARRATIO XIV.

*Surdi naturā
muti sunt.*

VRDITATEM & mutitatem indissolubili nexu cohærere, testantur multæ curationes à Domino factæ in hominibus surdis mutisque simul: testatur & naturalis affectuum consequitio, ob partium auditus & loquelæ affinitatem, & societatem. De naturali & innato vitio id intelligendum, & ita quærerit libertus. Quid dicet ille qui nihil unquam audiuist? Surdum ita natura mutum concludit. In surditate tamen, errorum po quæ ab externo vitio accidit, non ita pularium. frequens est utriusque affectus implicatio. Cum ergo de mutitate quæ etiam solitaria esse potest, simus loquuturi, & ea sit loquelæ abolitio & defectus; de instrumentis, & natura loquelæ, pauca sunt nobis præmitenda.

Tria ad locutionem concurrere certum est, sonum nempe, vocem, & sermonem. Sonus autem cùm ex motu corporum inter se collidentium resultet, est qualitas patibilis auditum afficiens. Vox autem est ictus aëris respiratione attracti, quæ ab anima seu spiritu in pulmonibus existente ad laryngem impulso, cum quadam imaginatione efficitur. Sermo verò est propriæ cogitationis interpres, homini peculiaris, cuius voces significatiæ signa sunt, ut enim loquitur Aristot. Εἰς μὴ δὲ τὰ ἐν τῇ φωνῇ τὸν λογοθεάτον σύνεσθαι. Ea quæ in voce consistunt, signa sunt affectuum qui in anima sunt.

Sonus autem etiam inanimatis corporibus conuenit, vox solis animalibus, cùm non fiat nisi proprijs instrumentis animali ad id munus concessis vñā cum spiritu qui vocem edit, vt ait Hippocrates. Sermo autem solis hominibus datur, quibus est proprium dearticulare voces, & vocabula ad placitum configere, extra etiam naturalem rei significationem. Ita qui

1. ad Cor. 14. voces ex placito impositas , & earum significaciones non intelligit , barbarus nobis est. *Si nesciero virtutem vocis, ait D. Paul. ero ei cui loquor barbarus, & qui loquitur mihi barbarus.*

Instrumenta autem ad simplicem vocem edendam sunt Pulmo, musculi thoracis, aspera arteria , larinx, gurgulio seu columela. Articulatam autem in homine efficiunt, lingua, palatum, dentes, & labia. Nam, ut ait Arist.

4. de histor. *Locutio non nisi vocis per linguam explanam.* c. 3. *natio est.* Vocales enim literæ à voce Galen. 2. de & gutture , consonantes lingua & la- plac. & de bijs proferuntur. His ita expeditis iam voc. instit. dissect. de mutitate , quæ horum vitio instru- mentorum contingere potest , edisse- ramus.

*Surditatis ho-
monimia.*

In Euangelio mutus, *μωθός* dicitur. D. Marcus mutum vocat etiam *μοθάλασσαν*, quæ dictio non absolutam mu- titatem , sed potius impotentiam lo- quendi significat. Hippocrati voces consuetæ sunt *αὐαυδήγη, αφορία*: sic Galenus in historias epidemicas , scribit veram hominis vocem seu sermonem, Græcos *αὐδήγη* nominare. Et Hippo-

crates Pythonem dicit fuisse ἄναυδον,
ἢ ἀφωνον, sermone, & voce captum.
Has igitur voces quas habemus in at-
ticismo ἀφωνῷ, ἀλαλῷ, ἄναυδος, κω-
φός, tam defectus quosdam vocis,
quām mutitatem significare certum
est. Et ita existimo in Euangelio mu-
tos absolutè esse intelligendos, priua-
tos videlicet voce & sermone.

Est ergo mutitas, fandi seu loquen-
di impotentia, seu symptomata in quo
actionis animalis voluntariæ, nempe
locutionis amissio fit. Dico autem esse
symptoma actionis animalis volunta-
riæ, quia solus homo loquitur qui vo-
luntarias habet actiones, & vñà cum
ratione, quod alijs animantibus de-
negauit natura. Nec enim animalia
ad loquelas edocta verè significan-
tes voces edunt, nec cum rationis in-
stituto, vt est inter aues, admirabilis
veréque dux volucrum Psitacus.

*Non fuit in terris vocum similantior
ales,*

Reddebat bleso tam benè verba sono.

Nec etiam animalia, quæ pulmo-
num defectu, inspiratione & expira-

Quid mutitas

tione carent, ut insecta, muscae & apes, vocem edunt: sed attritum quendam interni spiritus, qui potius murmur & sibilus, quam vox, iudicari debet.

Quos sequatur affectus mutatio-

Hoc autem symptoma abolitæ vocis & loquelæ sequitur morbos cuiuslibet generis, sed maximè morbos conformatioñis, & solutæ unitatis, non simplices intemperies.

Pars affecta.

Pars autem quæ in mutitate afficitur, lingua est: est enim primarium loquendi instrumentum. Si lingua, ait *τοι ἀρχῶν.* Hippoc. non articularet non posset homo clare edifferere, sed singula à natura unam vocem haberent, muti etiam ex nativitate differere non possunt. Et cætera apud Hippocratem. Cæterum aliæ partes in ore, gutture, & pectore, linguæ deseruiunt.

Causa.

Huius ergo admirabilis & elegantis in homine functionis causas sedulò peruestigemus. Precipuas legimus in lingua, alias in partibus subseruientibus linguæ ad loqueland. Excedit aliquando lingua, & toto ore intumescit, idque vel ab humorum deflu-xu qui potest curari, vel à nativa eaque

vitiōsa conformatiōne , quæ curari non potest. In ea etiam oris parte molli & laxa quæ sub lingua est , & cui ea incubat , atque quasi vinculo alligatur , tumor colligitur batrachus appellatus , qui interdum phlegmōnes , sēpius œdematis mollis & laxi speciem exhibet , è quo aperto mucus profilitoui candido persimilis : verba sunt Fernelij , fit etiam & vinculum sub lingua vitium pueris familiare , de quo sic Paulus . *Ligatio linguae quæ ancyloglosson appellatur Græcis , aliàs naturaliter accidit , membranis durioribus magisque à prima origine minutis linguam continentibus , aliàs ex acquisito ob cicatricem quampiam duriorem sub ipsa ex ulcere contractam . Qui igitur à natura hoc vitij habent , è quòd tardè sermonem explicare incipiunt , & vinculum sub lingua iustò magis appareat , exulceratione non prædente , cognoscuntur . Qui verò ex acquisito , cicatricem manifestò conspicuam habent . Hæc Paulus .*

Inter partes autem quæ voci opitulantur & sermoni , sensibus patet gurgulio in palati extremo propen-

*De batracho.**De vinculo
sub lingua.**Lib. 6. c. 19.*

dens, vuea seu columella dicitur, si gurgulio igitur deficit, leditur admodum locutio. Excedere etiam potest: Quod vitium animaduertimus in filiola nepte amici nostri Domini Ioannis Arroy pharmacopei Insulani exercitatisimi. In qua videlicet naturalis mutitatis nulla apparuit vñquam causa, præter duplicatum gurgulionem à nobis animaduersum.

Potest deinde mutitas fieri à mala conformatione harum omnium partium oris, vel etiam laryngis. Potest & ab earum paralyfi. In confirmata enim paralyfi obmutescere omnes animaduertit Fernelius. Ab ortu quoque nonnulli muti permanent, idque naturæ conformantis vitio. *Vifus est etiam, ait ille, qui leuiore ex causa biduum triduumue loquela adimeretur, moxque repente & inordinatè redderetur. Et qui sapius ex interuallis modo mutesceret, modo loqueretur integrè sano corpore.*

Dicerem ergo hos fuisse melancholicos: ut duos præstantes & doctos iuuenes, quos nos vidimus à multis diebus factos mutos, nec velle loqui, etiam si diuersorum Medico-

rum præscripto , frictionibus asperis, dolorificis ligaturis , scarificationibus profundissimis circa scapulas vrgentur. Quos simulata ab eorū horoscopo à nobis ante eos depicto prædictio- ne mortis, & dato ac propinato reme- dio , quod vt occultum prædicaba- mus, magno adstantium applausu ex- templo fecimus loquentes. Vnus eo- rum erat Lumberijs, in charissima pa- tria mea , alter florentissima in vrbe Cadurcorum.

Et hæc de causis mutitatis suffi- ciant. Sed cur surdi naturâ muti etiam sunt , & muti surdescunt? An si cere- brum vel aurium ductus & tympa- num malè conformantur, aut alio vi- tio natuuo laborant , consocialis est partibus oris palati & gutturis affe- ctio? An si non audit non potest lo- qui, quæ enim posset esse in muto ob- auditio? Quæ potest esse specierum obiecti communicatio?

Inuentâ causâ de remedijis cogitan- dum. Natiuam illam surditatem velle curare , vafri & vani esset pollicitato- ris. Quæ per accidens contingit , a-

Cur surdi muti sunt.

Cirratio.

motione causæ fluentis, aut impedimenti excisione, ut cùm adeſt ancyloglossis, artificiosè curatur. De his consulendi Medici & Chirurgi in arte exercitatissimi.

DE FEBRIBVS.

ENARRATIO XV.

Ns i t v s noster calor, qui in soliditate partium corporis stabulatur & residet, influēte & ab alimentis acquisito conseruatur. Vtriusque autem primaria sedes in corde est, & vtriusque affectio vna quæ febris dicitur: & quæ nihil aliud est, quām calor præter naturam accensus in corde, & per arterias toti corpori cōmunicatus. Qua definitione constat febris essentia, & in primis quis sit affectus.

Definitio febris.

Definitionis explicatio.

Est enim intemperies calida, cùm nempe cordis calor tam insitus quām influens, è naturali in igneum præter naturam conuertitur. Quæ quidem

calida & æstuans intemperies comitem sibi accersit siccitatem: Ideoque Galen. calorem febrilem siccum appellabat, & febrem passionem calidam & sicciam. Non enim illorum sententiam sequor, qui dicunt febrem esse intemperiem sicciam per accidens, quia nempe immoderata caliditas ex accidenti consumendo humidum, eam sibi asciscit: nec morbosa est aiunt illi, non minus quam siccitas in bilioso homine: **vtrumque certè falsum est.** Primum videlicet, quoniam ignis non est sine siccitate, nec effectus febris, sitis, vigiliae, æstus, vni debentur calori, sed etiam & siccitati. Nec est enigma Hippocratis edictum, **Victus humidus febricitantibus omnibus confert.** Alterum etiam defletit à vero: non quidem in bilioso homine siccitas morbosa est, quia illi naturalis est: sed si siccitas non est morbosus in febre, nec etiam caliditas, quia utriusque qualitatis febris est excessus: aut febris esse posset affectus partim secundum naturam, & partim contra naturam, quod à Medicis cogitatum

1. Aph.

non est aut literis mandatum.

Sed persequamur dictum est in definitione, *Calor præter naturam accensus in corde*: in parte videlicet vbi est fons caloris. In corde autem sunt spiritus, humores, & substantia solida, quæ solidam partium substantiam complent ut in 2. parte explicatum est. In spiritibus autem diaria fit, quæ Græcis *Ephemera* dicitur, in humoribus fiunt febres putridæ, in solidis partibus hecticæ. Nec sequitur, ut arguunt superiores Medici, si febris sit intemperies sicca, omnem febrem esse marasmus: *Quoniam solus marasmus & hecticæ postremus hic gradus, in partibus solidis consistit, non in spiritibus, aut humoribus, quorum humiditates extremæ siccitati obsistunt: quanquam & in illis febrilis adsit siccitas, quæ & siccos producit effectus, non minus quam aqua marina potestate sicca deficcat.* Addit deinde definitio. *Et per arterias toti corpori communicatus.* Ex Galeno enim & Auicenna, non potest esse an dici febris, nisi primum accendatur calor in corde, vnde toti corpori fiat

ri fiat communis: de primarijs febribus loquor, symptomaticè etenim alijs in partibus originem nanciscuntur, ut mox dicemus. Hæc igitur sit febris essentia.

Febrium differentias, tam essentiales quam accidentales, primus omnium persecutus est Hippocrates. Cuius dianam Galenus aperuit, atque essentiales distinctiones ex accidentis natura philosophicè à subiecto venatur. In spiritibus sunt diariæ febres, quæ ob facile dissipabilem & euanidam spirituum substantiam, vna tantum die durat, ideo eas diarias Latini, & ephemeras Græci vocant. In humoribus secundò sunt humorales febres, quæ vel continuæ sunt, vel intermittentes. Continuæ sunt quæ materiam habent in maioribus venis cordi proximis: intermittentes verò quæ in minoribus longè à corde semotis, ut in ventriculo, mesenterio, cauo iecoris, & lienis.

Rursum tam continuæ quam intermittentes, pro humoris idea & specie diuiduntur. Si enim bilis in ma-

Differentia
febrium.

Diaria.

Putridæ.

Continuae.

Intermittentes.

ribus vasis accenditur, continua tertiana dicitur. Si eadem sit bilis sed extra vasa maiora, & in minoribus venis recondatur, ibique putrefacit, fit tertiana quidem sed interpolata, quæque singulis tribus diebus redit. Si putredina intra venas maiores putrefacit, cotidianam continuam excitat; extra vasa verò intermittentem, quæ singulis diebus repetit. Idem de melancholia, quæ intra venas maiores agit continuam quartanam; extra venas & in præcordijs, intermittentem.

Diximus de febribus ex idea unius, vel alterius humoris, tam in venis, quam extra venas nempe maiores. Iam sciendum est totam massam sanguinis, nulla distinctione humorum facta, inflammari posse, vel simplici inflammatione sine putredine, vel cum putredine. Si tota massa sine putredine flagrat febre, dicitur *sinochos* febris non putris: si verò tota massa putredine contaminatur, accenditur febris *sinochus* putris. Vtriusque tam putridæ, quam non putridæ, eadem sunt differentiæ. Alia enim est epac-

masticā, quæ perpetuò increscit; alia paragmasticā, quæ vbiq[ue] decrescit: tertia homotonos, quæ æquali tenore incedit.

Huic febri si nocho cūm putredine, si bilis ardēns adiungatur, fit febris ardēns seu *Kalō*: cuius sunt duo assīdua signa, sitis inexhausta, & linguæ nigredo. Accedunt vigiliæ, deliria, phrenitides, & inflammations partium nobilium, quæ tandem malignam febrem & cum cacoëtia demonstrant. Hanc iuuenes bene natos, sanguineos, & quadratos incurrere videmus səpiuscule. Ita anno decimoquarto supra millesimum cūm esset popularis Tolosæ febribus hæc, sustulit multos probè constitutos.

Hæ igitur sunt earum febrium differentiæ, quas primarias Medici vocant, cūm focum putredinis habeant primo in corde. Aliæ enim dantur febres & continuæ & intermittentes putridæ, quæ primò non accenduntur in corde, sed suscitantur ab inflammatione alicuius partis, quæ communicatur cordi: has symptomaticas vo-

*Febris ardēs.
Causas.*

Febres symptomaticæ.

çant, cum succedant fistrophicæ inflammationi alicuius partis extra cor. Sic febris est symptomatica typhodes ab alicuius partis interno erysiplate, ut ab inflammatione aut iecoris, aut pulmonis. Ita etiam dantur quædam febres quarum non est à primarijs essentialis differentia, sed à quibusdam accidentibus nomen capiunt, tales sunt lypiria, elodes, epiala, syncopalis, Tales forte sunt & illæ quas depingit Hippoc. in 6. epid. Cùm ait. Febrium ha- quidem manus sunt mordaces, illæ vero mi- tes: quædam non mordaces sunt, increcen- tes tamen, &c.

Febres nothæ, & implicitæ. Dantur & aliæ quædam species, ex supernarum implicatione & miscella. Cùm videlicet aut causæ diuersæ febrium miscentur, aut febrium typi. Illas confusas nothas & spurias vö- cant, has vero implicitas & connexas. Confusæ seu nothæ febres sunt, in quibus humores, bilis vtraque, sanguis, pituita, confusim & promiscuè mis- centur: ut tertiana febris notha, quæ ex bile & pituita mixtim confusis na- citur. Implicitæ autem illæ dicuntur,

quæ ex multis diuersisque febrium speciebus constant, ut tertiana duplex, quartana duplex & triplex. Sic & Hæmitriteos seu semitertiana, quæ ex quotidiana continua & tertiana, intermittente constare dicitur.

Hæc itaque breuiter dicta sint de *Febres pestilentes.* febribus humoralibus, supersunt pestilentes & epidemicæ, quæ à superioribus non differunt, nisi sola qualitate occulta, eaque contagiosa, quæ nihil aliud est, quam excessus quidam & summus gradus putredinis, communis factus vel à diuersis temporum mutationibus, & aëris corruptela, aut ab influxu maleficorum siderum. Hoc ^{I. Prog.} est quod ait Hippocrates esse diuinum in morbis. Transit autem in humores & spiritus qualitas ea perniciosa, quibus contagium imprimit. Fierique potest diatia febris pestilens, impressa nempe luc in spiritibus: fiunt & humorales cuiuslibet speciei & typi pestilentes, si fomes transit in humores: ut & hectica pestilens, si altius in partium corporis primigenium clades contendit. De his omnibus Hucherius præ-

ceptor noster Monspeliensis clarè &
doctè edisseruit.

*Hecticæ fe-
bres.* De febribus hecticis simplicibus,
quarum subiectum est pars solida cor-
poris, nunc breuiter edifferendum.
Hanc autem in tres gradus vulgo di-
uidunt. Primus est, in quo carnosæ
partium substantia absimitur. Secun-
dus cùm ea absumpta est, & prorsus
carne partes destituuntur, à calore
nempe amplius procedente, & usque
ad humidum radicale partibus insi-
tum, in quo tertius gradus consistit,
est enim tunc febris hectica cum mar-
core, quam Græci vocant maras-
sum. Tunc ea quæ constituebant substan-
tiā partis, videlicet spirituosa, humi-
da, & solida exhausta sunt, vniuersa-
que corporis moles corruit & depe-
culatur. Quam qui in eo postremo
gradu curaret, altet Prometheus ho-
minem de nouo conderet.

Cause.

Febrium autem causæ ut cætero-
rum morborum, vel externæ vel inter-
næ sunt. Externæ in rerum nonnatu-
ralium errore positæ sunt: ad quinque
modos has reduxit Galen. motum, pu-

i. de diff.
feb.c.5.

refractionem, calidi occursum, suppressionem calidi effluxus, & calidæ essentiæ permixtionem. Internæ aliæ sunt antecedentes, in humorum vel plenitudine vel cacochymia positæ: aliæ sunt coniunctæ quæ immediate febrem efficiunt.

In primis ergo Diariæ omnes ab ex- *Diaria febris*
ternis causis accenduntur, ut à solis *causa.*

estu, ambientis frigore, lassitudine, labore, vigilijs, inedia, studio, ira & similibus. Quæ omnes etiam cùm vehe- *Et hecticæ.*
mentissimæ sunt, hecticam mouent,
quam Diaria præcedit. Sic & ab ijsdem
causis è diaria facilis est lapsus in con-
tinuam: contrahuntur tamen continuæ febres ab incauta victus ratione,
ut à nimia cibi copia & helluatione, &
vitiosorum alimentorum vsu.

Frequentior causa continuarum & *Et Putride.*
putridarum omnium febrium, est pro-
hibita transpiratio, à pororum cutis
valida obstruktione; quæ fit duplicitæ
vel à frigido constipante, vel ab inter-
na humorum plenitudine cum eorum
lentore & glutinositate: quæ tenues
venarum & pororum ductus infer-

ciunt, & humorum transpirationem prohibent. Vnde febris putrida his fere gradibus generatur: ab humorum multitudine, glutinositate & crassitate obstructio, ab obstructione prohibetur transpiratio, à prohibita transpiratione fit putredo, à putredine febris.

Signa.

Ephemera.

Cum igitur febris in vniuersum alia sit ephemera, putrida alia, & hecrica, signa earum sunt in vniuersum proponenda. Ephemerae in primis dignoscuntur calore, pulsu, & vrina, quae non multum à naturali constitutione euariant: est enim calor mitis, suavis, nec cum acrimonia tactum feriens. Frequens quidem & velox pulsus est, sed æqualis, neque magna cum sistole & depressione. Vrina concocta appetet, nec colore, substantia, aut contentis immutata. Inuadit repente, sine horrore aut rigore ephemera, nisi corpus cacochymum inuaserit.

Putrida signa.

Putridas febres dignosces, primò à calore acri & mordaci feriente manum, à pulsu celeri magno & inæquali, cum velociori sistole: ab urinæ cru-

ditate, confusione, rubidine, & obscura concoctione. Putridas deinde febres antecedit inæqualitas, & neutra corporis dispositio: & antequam febris prehendat, vel inapetentia, vel dolor capitis, vel aliud quid præcessit.

Spontaneæ latitudines, ait Hippoc. morbos prænuntiant. Continuas autem febres ab intermittentibus, temporis duratione distinguimus, si extra 24. horas, sœuierint: & in continuis non est infebricitatio & *anæmia*, remissio quidem esse potest nunquam pura intermissione.

Hecticas cognosces in contumaci duratione, nulla notata inuasione, *signa*. *Hecticarum*
augmento, statu, & manifesta declinatione, & cum ægrotus se febricitare non putat, neque dolet quæ iam equalis sit, & in toto habitu contracta intemperies. Calor prima manus ad motione mitis est, sed breui acris, mordax, & squalidus percipitur. Cum autem tres sint hecticæ gradus, hos aperte leges in marcore, & corporis manifesta extenuatione & squalore. Incendum autem solidarium par-

vbi perturbatio critica negotium fa-
cessit. Difficile in multis, ut in Apo-
plexia, conuulsione, & febre sinocho
epacmaistica quæ perpetuò increscit,
paragmasticæ quæ semper decrescit, &
homotono quatuor distinguere tem-
pora: in quibus tamen ex vrinæ & ex-
crementorum coctione, aut orudita-
te, de statu discernendum. Quandiu
enim incoctus est humor morbus di-
citur esse in principio, vbi incipit co-
qui est augmentum, & coctio fit & ap-
paret in statu, in quo natura coctum
humorem secernit, secretum expellit,
magna quadam & copiosa euacuatio-
ne, quæ crisis dicitur. Hoc autem sa-
lubriter agit in sperabili morbo mini-
mèque fatali, aliàs in desperato, in
augmento augescunt quidem acci-
dentialia sed natura decrescit, prosterni-
tur, & paulatim oneri succumbit, om-
nisque salutis spes retro collapsa re-
fertur.

De curatione vniuersali febrium
sequitur In febribus ergo ut in cæte-
ris affectibus amouenda primùm cau-
sa est, deinde curandus affectus, & quæ

restant symptomata delenda sunt. Febris est intemperies calida & sicca , si ergo affectus hic solitarius sit , nec sit causæ coniunctus , contrariorum lege extinguedus est contrarijs. Ita diarias & hecticas frigidis & humidis profligamus. Si verò febris comitem habet causam , ea primò electuo medicamento , & sanguinis missione fuganda , deinde contrarijs relicta intemperies delenda : vt in febre continua putrida , vbi causa præsens est , & in majoribus venis contenta , ita procedendum , vt affectus omnes qui sunt in febre ordine submoueantur. Sunt autem febris , putredo , prohibita transpiratio , obstrucción , humorum plenitudo , & crassities. A postremo exordienda cura nempe soluenda est humorum plenitudo sectione venæ , caochymia purgatione , reserāda deinde obstrucción , aperientibus , incidentibus detergentibus : soluta obstrucción euanesceret prohibita transpiratio , quæ nihil habet facti. Putredinem in crisi natura evacuat , illius enim hoc opus est : eius est enim excernere &

euacuare, cuius est cōcoquere, quāquā
non raro natura ope medici indigeat.
Postremò his sublatis affectibus &
causis, remanet febris quæ frigidis &
humidis venit extingueāda, cūm reme-
dijs, tum viētus ratione conuenienti.

Sed in febrium cæterorūmque mor-
borum curatione, nos exercitatorum
Medicorum prudētiæ committamus,
qui particulares omnes omnium indi-
cationes & curandi methodos, multis
experimentis probè norunt. Mulier-
culis & rerum medicarum imperitis
ne fidamus, temerarios cinis̄iones,
agirtas, & empiricos fallaces exsibile-
mus. Ut enim sapienter demonstrat
Galen. *Experimentum periculoseum ma-* Com. i. aph
teriæ subiectæ ratione. Neque enim lateres,
lutum, ligna, lapides, tegulae, & coria ar-
tis medice sicut aliarum materia sunt, in
quibus multis modis impune licet experiri.
Ligna enim & corium si male tractādo de-
struxeris, nullum exinde periculum: in cor-
pore autem humano illa experiri quæ non
sunt experientia comprobata, non est citra
periculum, cum mala experientia ad totius
animalis interitum terminetur.

DE HYDROPE.

ENARRATIO XVI.

*Hydrops no-
menclatura.*

Lib. 3. Chro-
nion c. 8.

YDROPS, Aqua inter-
cus, aquosus humor,
aquosus langor, nomina
sunt, ab aqua quæ in hoc
morbo maximè genera-
tur. Cælius Aurelianus ~~παρέχυσεν~~ appellat, sensibilem & manifestam li-
quoris superfusionem, quæ fit inter
peritonei membranam & intestina.
Hyderon autem dispersum siue infu-
sum per viarum raritatem, atque car-
nis spiramenta liquorem. Inde vulgo
definitur Hydrops tumor corporis
aquosus, vel collectio humoris præter
naturam inter peritoneum & inte-
stina.

*Definitio hy-
drops.*

Nobis placet Capiuaccij definitio.
Hydrops est tumor ventris, vel totius
corporis, productus ab intemperie fri-
gida hepatis. In primis ergo Hydrops
tumor est, non tumor in carnosa par-

tium substantia ut phlegmone , aut cedema , systrophicè congestum in partibus , & cuius materia vel dissipatur , vel suppuratur . Sed tumor hic symptomata est tertij generis , in tactu & visu : quod sequitur aliud symptomata , nempe actionem lœsam hepatis coctrice , quod præ debilitate & paupertate caloris generat aquam .

Certum enim est & à Galeno confirmatum in omni hydrope lœdi hepar , vbi sanguinis & humorum officina est , vbi naturales & nutritiæ facultates lucent , dum viuidum est illi τὸ ζευφυτὸν δέρμα : cuius infractio & debilitas Medicis pro frigido habetur . Statutum enim est actu frigidum in corpore non reperiri .

Infringitur autem robur illud hepatis , & intemperies frigida inuritur illi , multis de causis , quas concipit hepar ex se , aut ab alio . Vulgares practici dicunt per se , aut per consensum , *Hydrops* per fit autem hydrops per se , proprio sci- se . licet & syngeneo hepatis vitio : ut cum cæcus ignis torret hepar , in quo præ ardore bullas excitat , quæ Græcis uul-

ndis dicuntur, quib^{us}que disruptis
aquosa sanies in ventrem descendit.

Intemperies autem retorrida hæc,
multis nativa est primigenia & *αρχι-*
πάρησσα, quæ cum aetate simul accre-
uit; estque *σωφροσύνη* diætæ vitio, car-
nium edacitate, & generosi vini pota-
tione, falsorum esu contracta: In ijs
maximè qui *μεγαλόπολα γυγνοί*, magnis
constant & voracibus visceribus otio-
seque viuunt atque cum genio. Qui-
bus etiam suppressis hæmorrhoidibus
vis nutritia in hepatæ suffocatur, & fit
tandem *ἀρρενία*, accessit uerque frigida
intemperies, quæ est causa immediata
morbi. Atque ut doct^e loquuti sunt
Gordonius & Guido Cauliacensis sit
hydrops à frigido per se & vniuocè, à
calido verò per accidens & æquiuo-
cè: quoniam videlicet calor is natuū
hepatis genium exhaustit, & frigidita-
tem inducit. Sic etat eorum Ænigma
in hydrope calidum & frigidum co-
dem residere in loco, & eadem hep-
atis parte. Hoc autem cum manifestò
præceptis philosophorum contradic-
cat, ut silenum alterum Alchibiadis
sic ape-

c.de hydro-
pe.

*Ænigma Cor-
donij.*

sic aperiunt. *Est frigidum & calidum in eadem parte hepatis, unum tanquam formatum & coniunctum, reliquum tanquam formans & antecedens, unum naturale reliquum præter naturam, unum materiale reliquum formale, unum apparens reliquum occultum.* Ita certè ab hepatis ardore & marasmo ~~σεὶ φρυγής~~, immedicabilis succedit frigiditas, proprio nempe hepatis vitio.

Hydrops per consensum.

Fit deinde per consensum hydrops, errore partium hepati consociarum, & quarum officio hepar care re nequit, ideo mutuò ab ijs etiā afficitur. Quādo frigescit ventriculus immoderato potu aquæ aut simili lapsu, cùm grauis & longus contingit alui fluxus, si lienis pertinax tumor non cedit, cùm obstruētio hepatis indele bilem ietteritiam facit, cùm fœdi colores delicatulas virginum facies diu deturpant, cùm febris ardens genium hepatis deuastauit, aut omnem criti cam materiam in abdomen transtulit, tunc certè præ foribus est hydrops, & in propinquuo aquæ cumulus & syna trismus cum hepatis atonia.

Ee

Tres species
hydropis.

Cùm autem pro causarum varieta-
te inæqualiter debilitetur hepar, tres
hydropis species constitutæ sunt. Exi-
guæ & momentanea hépatis frigiditas
flatus gignit, quæ tamen aucta, ma-
gnos flatus cumulat, & ventrem tym-
pani in modum distendit, indéque
tympanites dicitur: quæ species mul-
tos habet flatus, humoris & aquæ pa-
rūm. Maior est intemperies in ascite,
cùm vt in vtre aqua in ventre flu-
ctuat, non tamen sine flatu, eoque mi-
nore quam in tympanite. Tertia spe-
cies est anasarca seu leucophlegmatia,
cùm aquosus admodum sanguis per
yniuersum corpus diffunditur, quo
madidæ partes intumescent cum pal-
lore, hanc enim speciem præcedit ca-
chexia, quæ malus est corporis ha-
bitus.

Signa.

Causarum & specierum hydropis
signa aspectui dum se offerunt & ap-
parent, longa commentatione non
egent. An per se & alienatione virtutis
sanguisficæ σφεγδυτικαὶ τὰς τὸν αἱ-
ματόσωρος ἐφύε, quæ penes est ipsum
hepar: an verò functionis hepaticæ

impedimento, seu per aliarum partium sympathetiam fit hydrops, diligenter est inuestigandum: inde enim & prognosis, & curatio dependent.

Speciem autem hydropis sic breuiter explora. Si fluctuatio cum murmure adsit & borborigo, & ab uno latere ad aliud aqua deferatur, Ascites est. Percussi autem tympani in modum respondet sonus ad manus impulsum in Tympanite. In Anasarca totum corpus tumet, & præmentis digiti caro impressum seruat, pars est mollis, laxa, pallida, & cacheotica. Antecedit verò omnem hydropem pedum tumor laxus, & œdematosus: partes enim à fonte caloris remotissimæ citius proprio defraudantur genio, intumescunt & contabescunt.

Præuidemus autem hydropem animaduersione causarum, ut tympanitem ex sententia Hippocratis, quæ sic est: *Quibus tormenta adfunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque alijs presidijs cesserint, in hydropem siccum terminantur.* Aph. 11. 4. Hydropis autem sanabilis aurea est

descriptio hæc, ex 2. porrhet. Oportet eum, qui dominatu hydropis tenetur & tamen superstes futurus est, eoque salubriter defuncturus, primùm quidem visceribus bene moratis præditum esse, ut virtus naturæ luceat in concoquendo ex facilium faciliè sp̄ritum ducat, doloris expers, totumque adeo corpus æqualiter, suavitèque caleat, nec extimæ partes liquentur & contabescant. Dein nulla tussis adsit, nec sitis, nec linguæ asperitas, sit alius mortigera, ducatur mollibus & figuratis excrementis. In his enim signis cum spe salutis prædiuite initut therapia: contrarijs verò apparentibus, nec facilis, nec certa curatio, ut cùm adsunt quæ coaca dicit. *In hepatico mala est colliquatio cum rauitate & tussi.* Græcè est ἐφ ἡπατικῷ τῆξις καὶ ἀναβολή, κανὼν. Mutuò enim conspirant phthisis & hepatitis. *In Aphor. Hydropicis si tussis superueniat, malum.* Translatione videlicet humoris, & propagatione aquarum in pulmones: aut compressione pectoris à tumore hepatis manifestò qui tactui se offert. *Hydrops*

35. 6.

In coac.

etiam illi ait Hipp. permolesti sunt qui
veniunt à morbis acutis , ut à febre. Tan-
dem. Quibus iecur aqua plenū eruperit in Aph. 57. 7.
omentum, ijs venter expletur aqua, & mo-
riuntur. Fluctuat autem aqua diuersis
in locis , sed frequentius vel inter
omentum & intestina, vel inter omen-
tum & peritoneum: quo loco dum se-
mel aqua cumulata est , non potest
illuc extrudi, ut doctè notat Holerius.

Sed iam ad curationem nos accin-
gamus. Hydropses per consensum ijs
in locis præuentuntur vnde scaturiunt.
Curatio.
Curetur ventriculi frigida intempe-
ries , si illa in vitio sit. Sistatur dia-
rrha, curentur tumores viscerum cùm
adsunt ; referentur obstrunctiones sine
mora, ne verus hydrops primarius tan-
dem contingat. Si simplex sit humo-
rum synatrismus ex abscessu febris,
quæ crisis materiam deposuerit in ab-
domen , haud cunctanter per hydra-
goga sollicitetur, sic etiam cùm ab libe-
rali aquæ potionē venter distenditur:
quæ certè triscuria est Paracelsi, qui Paracelsi er-
ex hydrope isto curabili , omnium sa-
nationem pollicetur.

Non enim hydrops verus & primarius cum corruptela substantiae viscerum, quam *μεγάλων γένων* vocant, curabilis est ex facili. Dubitatur in primis, An conuocatus Medicus, curamq; morbi aggressurus, possit cum securitate generalia remedia phlebotomiae & purgationis aggredi. Distingunt, si morbus sit cum sanguine, ut in suppressis hæmorrhoidibus, aut mulierum cataminijs, mittunt sanguinem: hoc etiam indubitatum est in Anasarca, ubi cacochymia venas intrat, in quo etiam purgandum est. At in ceteris speciebus non ita de venæ sectione statutum, neque certè tam tutum nisi restitet sanguis in venis magna copia, idque in morbi principio, in proinceptu enim, fractis viribus, quid prodebet? quis auderet? Aquæ & crudorum copia adeat, sanguis frigescit, corpus contabescit, calamitosa ergo venæ sectio.

An igitur præparandi humores, & denuò expurgandi? Quid proderit præparatio in aquarum confluxu restringante! An coquendæ aquæ ad

vnam crisi, ut humores in febris putridis? Exhauriatur ergo cumulus hic, si vires ferant accommodato hydragogo, aut Parachéthesi aperto ventre per vmbilicum aut antiquo more idq; initio morbi. Etenim edictū est, *ὑδρωπίας αὐτην τινειν hydroponos statim secare*, dum nempe vires valent, nec aquarum inundatio aut naturæ cāpos submergit, aut vicinos eluit limites. Roberetur interim hepar ne fatiscat.

Decet in cæteris speciebus Tympanite & Anasarca humores pituitosos parare, & expurgare. Concocta enim medicanda sunt non cruda. Ad sunt in hepate, meseræo, & liene obstrunctiones, quæ sunt reserandæ: ut facilior & fœlicior succedat purgatio. In tympanite maxime, ratio flatuum habenda est, qui dissipandi sunt & extenuandi. Sed quād difficile sit simul intra peritoneum & intestina inclusos excludere flatus, dici non potest. Locus conferens Hippocrati in ascite, & cæteris speciebus est per secessum, illallege. Si leucophlegmatia detento, fortis diarrhœa superuenierit, soluit morbum. Sed de his satis.

D E M V L I E B R I
profluuiio.

ENARRATIO XVII.

*Cur sanguine
mulieres a-
bundent.*

A est mulierum constitutio,
vt plurimo abundant san-
guine, cùm & fœtum in vte-
ro conceptum fouere, & na-
tum enutrire debeant. Eo ergo genio
mulierum corpus natura composuit
δυσδιαφόρητον & vix perspirabile, vt de-
tentus sanguis per venarum *αυτίωσιν*,
in vterum confluueret, futura fœtus ali-
monia: quo edito ad mammae reflue-
ret eosdem in usus: effétque summo
naturæ beneficio nutrix illa, quæ ma-
ter fuit, ne aduena & alienigena nu-
trix, dulcissimum matris nomen sibi
arrogare posset.

*De menstrua
purgatione.*

Vbi ergo mulier nec habet in vte-
ro, nec editi fœtus nutritioni incum-
bit, venoso in genere turget, sanguinéque abundat, & statis Lunæ periodis
singulisque mensibus per vteri venas
delabitur sanguis, magnóque salu-

tis commodo semel in mense expellitur. Qui si immoderatius profunditur, & extra constitutos naturæ limites tertium diem in viraginibus & robustioribus, quintum in mollioribus excedat, in fluxum inordinatum faccessit & morbus tandem oritur, isque chronicus.

Hunc Medici vocant fluxum inordinatum, in quo non tantum quantitatis, quantum qualitatis habenda est ratio. Accedit enim corruptela sanguinis, & omnis corporis impuritas quæ eò definit. Varius admodum in substantia & colore succedit sanguinis, modóque πᾶν λεύκων, modò πᾶν ἐρυθρός, profluuum album, profluuum rubrum appellant, de quo nobis hic est sermo. Definitur ergo fluxus muliebris, sanguinis qualitate peccantis *Definitio muliebris effluxus.* per vterum excretio, vitio aut facultatis, aut sanguinis, aut vteri ipsius contingens. Symptoma est secundi generis, quod est in excretorum arietia, quodque aliud symptoma sequitur, actionem videlicet vteri laesam, ab intemperie quadam calida, frigida, humida, aut sicca, aut alio morbo. *Quis affectus.*

Pars affecta. Pars affecta in fluxu muliebri, vterus est: & si enim supernarum partium ut cerebri, ventriculi, hepatis, aut lie-nis vitio s^epe contingat, non potest tamen non laedi vterus, cùm à vitiosis & impuris tangatur humoribus.

Causa.

Causæ autem immoderati & vitiosi defluxus, vel in facultate, vel in san-guine, vel in ipso continetur vtero. Fa-cultas laeditur, cùm vel expultrix ab humoribus acribus, & à sanguine bi-lioso laceſſitur: vel retentrix à morbo quodam, aut euidenti quadam causa debilitatur. Labascit & aliquando concoctrix, in paupertate caloris natiui, in ventriculo ab aliqua causa infra-eti. Vitium etiam in sanguine esse po-test, quia copia turget, vel qualitate, ut acrimonia & tenuitate peccatum pec-cat. Vteri etiam ipsius venæ si extra naturam dehiscant, aut rumpantur, vel exedantur. Possunt dari externæ causæ importuni istius symptomatis, quas existimo positas vel in aëre fer-uidiori, aut humidiori, in deside vita, molli, & inerte, tum & in humidorum immoderato vſu.

Signa causarum in afflictæ mulieris temperamento, habitu, colore & moribus reperies, & in excreti colore qualitatem causæ iudicabis. Purus enim excernitur sanguis in solo immoderato profluvio: sed ubi fit $\beta\delta\gamma$ & $\nu\tau\epsilon\rho\alpha\sigma$ impurus succedit, & conspurcatus sanguis, flauus in biliosis, pallidus in pituitosis, & in melancholicis nigricans. Loci deinde referente Paulo in isto defluxu continuo madent, cibi adest fastidium, respiratio læditur, imminet cachexia, pedumque tumor saepe hydroponem accersit.

Lib. 3. c. 48.

Verè dictum est ab Hippocrate: *Prognosis.*
Si menstrua plura fiant, eueniunt morbi, & Aph. 58. 5.
si non fiant vel sistantur, ex utero morbi eueniunt. Vbi Galen. notat morbos in utero ipso tantum fieri in suppressis, nam menstruis immoderatè & plena manu fluentibus, ferè alibi quam ipso in utero morbi fiunt: unde ait, $\beta\delta\gamma$ $\nu\tau\epsilon\rho\alpha\sigma\omega\pi$ adiungi $\alpha\pi\alpha\sigma\mu\omega$ vel $\lambda\epsilon\pi\theta\delta\mu\alpha\pi$. Licuit tamen mihi per experientiam, etiam in immoderato fluxu tam benè quam in suppressis, grauissimos morbos ipso in utero contractos, suc-

cedanea carcinomata, & putrida ulcera cum ingenti foetore puris notare, eaque prorsus insanabilia.

Curatio.

*Lib. de pra-
cog. ad post-
humum.*

De curatione muliebris defluxus, non est edifferendū multis, cùm felici methodo eius indicatio proposita sit à Galeno, in curatione vxoris Boëthi nobilissimi Romani. In primis medica mēto cōueniēti purgata est omnis humorū impuritas: per vrinas deinde humorum ad vterum defluentium facta reuulsio: & reliquæ humorum tandem percutem expulsæ sunt. Ita intra quindecim dies curata fuit Boëthi vxor. Sed audi Galenum de hac cura gestientem. *Cum itaque mense transacto,* & bene colorata mulier adeo foret, ut ad naturalem habitum nihil prorsus desiderari posset, nee amplius fluxus indicium aliquod superefferset, *περισσεις μηδὲ επιτυχεις χειροστοιχιας* quadringentos aureos ad me Boëthus misit, & nobiliū Medicorum inuidiam auxit, nam me apud eos laudibus extollebat. Tunc certè Galenus dabat opes, quia dabatur: nunc Galenus non est, quia Boëthus extinctus est, *οἵοι νῦν Βεργίοι εἰσιν!* Ut nunc sunt homines!

PERORATIO.

*Sed iam iam-----diuersa per æquora
vectos*

*Fortè sua Lybicis tempestas appulit
oris.*

Christe Deus, Christe admirabilis,
quanta audiuimus & cognouimus ea, & patres nostri narrauerunt
nobis: non sunt occulta à filijs eorum
in generatione altera, narrantes lau-
des domini, & mirabilia eius quæ fe-
cit.

*Virgo mater, παρθένος ἀδυτίς, quæ
Dominum Deum tuum intacta & in-
uiolata peperisti, quæ nobis salutem
reperisti.*

*Sis fælix, nostrumque leues quæcumque
laborem.*

*Multa tibi ante aras nostra cadet hostia
dextra.*

LAVS TIBI CHRISTE
Medice cœlestis.

GUILLELMI ADER
Medici.

ORATIO.

*HABITA TOLOSAE ANNO
1617. antequam prefatas Enarra-
tiones publicè diceret.*

Christum Dominum morborum omnium verum esse Medicum. Aduersus eos, qui remedij ab arte petitis inscienter, aut Dæmonum frâude inuentis, morbos omnes curare pollicentur.

 *VANTA humano ge-
neri inusta fuerit iniu-
ria, quanta à Protoplasti
lapsu clades in posteros,
illis omnibus notum,
quibus & apertum est,
non omnes esse in uno miseras, sed mul-
tas in multis, & omnes in omnibus reperi-
ri. Naturæ miraculum, solunegrotatis &*

φύσεως ἀγαλμα , θεῖα ταῦματα , su-
periorum ac inferiorum corporum nexus ac
vinculum , animal prouidum , Dei simili-
tudo ac charagma homo .

Delitias tenuit quas Paradisus ha-
bet .

Αὐθεπονος αὐαδερὸν ἐπωπε , placi-
dissimè contemplans quæ vidit , nullaque
mortis tunc lege reuinctus . Ah errore
delusus , & in perpetuas peccati latebras
deuolutus , obrutus densa caligine , ignarus
modo errat mente , morbis obteritur , dolo-
ribus & anxietate confossus vitam miserè
ducit & sustentat . Nascitur illi quotidie
malorum ilias , in perpetuo cruciatu senes-
cit δλος αὐδερόνος εἰς θύετην οὐδὲ δειν ,
totus à natuitate morbus est : nunquam
indormiscit Aquila illa Promethei sed
sontem ubique persequitur , & occultis
ictibus interpellat . Tandem homo miser-
culus malo victus fatiscit , ad remedia ni-
ctat , allucinatur , errat . Audite (si placet)
Viri Percelebres , Auditores Christiani
& humanissimi quàm cæca & temeraria
in morbis curandis fuerit eorum Medici-
na , quibus veri Dei cognitio primis tem-
poribus sub Idolorum mancipio denegatur :

Et quanta eorum proteruitas , qui in luce Christi Domini , Sole meridianō clariorē, cācutiunt , dum à Dāmone morborum sub-sidia quārunt : Ut inde nobis vera creden-tib⁹, & veritati fidentib⁹, vera mor-borum medela affulgeat , sitque omnibus promptum & obuiam, absolutissimam me-dicinam à summo naturae humanae restau-ratore , vero nempe Medico Christo esse petendam.

En ergo Auditores grauissimi terra-dum se afflīcto homini ad medendum ex-hibet , remediorum ille incognita sylua ob-ruitur. Cognitio quæ habetur ex intuitu fortuita est, nullo humano consilio, casu, sor-teque contingens. Ictus à serpente ab her-bula præsente remedium petit : decidit cuī occipitum dolitabat , casu vena frontis rupta dolorem sedat. Alijs & casus , & natura, præsto sunt. Febrenti sanguis plena manu certa die erupit, inde sanatio. Lepro-so sitienti viperina aqua propinatur , casu desperato morbo mirè ille defungitur. Sic-que casus, & natura, & necessitas, primam erigunt Medicinam, quam ab obseruatio-ne Empiricam dicunt. Hanc autem cācu-tientes Idolis impertiunt : Et medicinam vel

vel Deorum filijs, vel eorum propinquis,
quibus dī primū communicarint, inuen-
tam esse, ut fama percrebruit, sibi falsò
suadent. Inde Dianam Arthemida dictans
audimus dī τῇ ἀρθεῖς ποιεῖν, quod
sanos homines efficiat: Apollinem autem
δηλιόντα liberantem nos à morbis, απε-
λαύνοντα morbos abigentem.

Extant & historiæ percelebres ex tabu-
lis, sacrificiis donarijs Aesculapij templo
dicatis: Et præ ceteris ex tabula marmorea
Rome, in Insula Tiberina inuēta & adhuc
apud Maphaos conseruata, ubi hac inscul-
pta sunt. Lucio lateris dolore affecto
& desperato à cunctis hominibus ora-
culum reddidit Deus, veniret & ex
ara tolleret sanguinem, faceret cum
vino emplastrum, quo conualuit &
publicè gratias egit, & populus con-
gratulatus est ei. Sic de Iuliano hemo-
phoico & sanguinem eructanti, cui nu-
clei pini cum melle ab Oraculo præscripti
sunt. Sic de Valerio. Apro milite caco, cui
sanguis Gallinacei albi, Oraculo dictante,
præsidio fuit.

Crassoshos tamen errores & omni iudi-
cij lumine destitutos, solo naturæ instinctu,

cuius erat verè genius Hippocrates, placido
mordet & subsannat cachinno, dum ait.
Postquam autem resipuit homo mu-
lieres tum alia multa, tum pretiosissi-
mas vestes Dianæ consecrant, à vati-
bus id iubentibus deceptæ.

Estate ergo cum Hippocrate, viri cla-
rissimi ex aequo & bono honorarij arbitri
atque iudices, An non istos miseranda
sortis homines quibus Christiana fides non
illuxit, aequius feretis, quam iniquissimæ
conditionis nefarios Paracelsistas, qui ab
splendida & flagranti fidei Christianæ
lampade auersi, in tenebris cum hoste na-
ture cœcutiunt: Medicæque artis professo-
rem Dæmonem & præceptorem nanciscun-
tur suum.

Audite putidissimum doctorem im-
pudentissimo suo in libro, de origine mor-
borum inuisibilium. Discendæ sunt no-
bis omnes artes (ait blatterator) omnia
tentanda, minor discat à maiore, Dia-
bolus est nobis doctior: si illius artem
callemus Deum non offendimus. Ne-
mini curæ sit unde nobis bona adue-
niant, siue à bonis siue à malis spiriti-
bus procedant. Et cetera quæ narrare

piaculum esset. Potuit ne dici aut excogitari quicquam insulsius, aut monstruosius. Tale facinus nonne ferro & flammis expianandum? urat, prestigiator, extra omnem naturae aleam, extra hominis genium & ingenium, paralyticos, leprosos, imo & omnes etiam fatales ad interitum morbos si dijs placet extinguit, ito animosè, impostor, in quibus Hippocratea familia despontet & dicit olethryon omni ex parte desperatum, iurat audacter impostor sanabile & satyron.

-----O cui debere salutem
Confiteor coniux.

Dicebat Iason ad Medeam. O homo tu quis es qui respondeas Deo, ait. D Paulus Gigantes pro honore certarunt cum Ioue,

Tantus amor laudis, tanta est victoria cura Gigantomachiam planè hic exercet medicam & Hippocrati summo artis Dictatori nefariè reluctatur sed ut Gigantes.

Ter sunt, conati imponere Pelion offa

Ter pater extructos dissecit fulmine montes.

Insanit certè homo hic, irruit in se ipse, & segetem incidit suæ famæ, dum obfessos

à Dæmone restituere, Leprosos mundare si
non exuere pelle, si dīs placet pollicetur.
Paracelse celsè nimis, caue ne omen in no-
mine sit ominosum.

Non laborant Energumeni & Daemonia-
ci comitali morbo, & Ecstatici lipothimia,
furore, aut stupore, quos tu possis persana-
re Magisterio elementorum, Arcano speci-
fico, lyso, Elixire, fucatis certe re ipsa, ut
& nomine, dæmoniacis remedij. Ecstaticos
in Græcia frequentes viderat Aristoteles,
& Ecstasim appellat comitialem morbum,
ιερὰς νόσους οὐ δέον τι. Sed iure Galenus
δρότης ιερὰς εὐσάσεως diuisit santicum
morbum, quem ipse ὄλιγος γένος μαλα-
breuem insaniam appellat: quiue dili-
gentius rerum naturæ operam nauant ēx-
sucor omnino ab epilepsia secludunt: In eo
tamen decepti cum ecstaticos omnes dæmo-
niacos existimant quos appellarunt ēvdai-
usvtaç, ēvreastusç, οὐ δεομενεῖς quales
fuere Pythiace sacerdotes, quæ à malis dæ-
monibus obsidebantur: quæ quod buca con-
clusa ab orificio pudoris responsa redderent
ēγγασπίωνσι, & ēγγασπιμέντεις ventri-
loqui, ventriuates, atque etiam se promag-
reic, quod in ipso pectore loquerentur, ap-
pellatae fuerunt.

Abreptus ita non semel Harmotimus
Clazomenius. Ita & Fuccius Cardanus qui
referente Hyeronimo eius filio daimonae
napedpwr dæmonem habuit sibi assiden-
tem, cum quo dum vellet in ecstasim rape-
retur grauissimam. Hi quidem saepiuscule,
ut Epileptici conuelluntur, iactantur mem-
bris, spumant ore, dentibus strident &
arescunt. Alias Ecstatici immoti manet, la-
niatus, verbera, membrorum distractiones
minime sentientes: sed restituti & redeu-
tes dolores in flctorum vulnerū grauissimos
persentiscunt, præteriorum recordantur
& eorum dictu mirum, que non viderant.
Alia tamen vera & vere cœlestis ec-
stasis est minime morbosca aut contra na-
turam, sed prorsus diuina, in ijs qui studio
descendi sunt apud se, quiq[ue] sanctarum
cogitationum epulis taciti recreantur &
saturantur: quemadmodum de Vlysse nar-
rat Homerus. Imò quam habemus Danie-
lis, Zachariæ, Ezechielis, ac Pauli ipsius, de
se ipsis testatam. Hæc est vera animi me-
ditatio & Philosophia, mortis contempla-
tio, anagogæ diuina, osculum mortis: Prä-
iosa in cōspectu Dei mors sanctorum eius.
Non ergo Ecstatici hi Dæmoniaci sunt,

aut aliquo morbi genere correpti, qui manu Medica subleuari aut debeant, aut possint. Nec ita separata in ecstasi agitur exulta anima, quin aeterna. & sponteque ad diuersorum & corporis ergastulum redire potis sit. Solus autem restituit obfessos personatque, qui solus sanat langores Deus. Oblatus est Christo Redemptori Dæmonium habens cœcus & mutus, & curauit eum, ita ut loqueretur & videret. Obtulerunt ei multos Dæmonia habentes, & ejiciebat spiritus verbo. Ita ne posset Paracelsetu, vel arte dæmonum Trophonica Dæmones impellere, expellere & fugare. Disce insane si vis, si vis inquam ut alter iudeos tanta patrare, disce hoc non à magisterio quodam Ergalico, non ab ariè à Dæmons docta, sed à ieiunio & oratione cum vita sanctimonia, & puritate, ut in nomine Christi saluatoris Dæmones ejicias, infirmos desperatos spe redintegres, leprosos mundes, mortuos suscites. In nomine meo, ait Christus d. discipulis, Dæmonia ejicient, linguis loquentur nouis serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint non eis nocebit: super ægros manus imponent & bene habebunt.

Ne deinceps ergo cinislo Paracelse men-
tem mentiri facias, animum membris so-
cia, iunge cor ori, hos mores mori coge tuos,
his artibus finem pone, nec amplius nobis
impone. Valeant tuæ mendacissimæ scolæ
auditores & alamni, mendicent aeternum
ergalici, tui enchyrsi, chymistæ, agirtæ, am-
bulaiarum collegia, balatrones, paternaque
bona abligurientes, qui plebeculam misere
ludificant & muliercularum loculos ex-
hauriunt! O Daemonum infida proles! Non
est Belzebuth, non Lucifer ambitiosus cœ-
lorum desertor, sed altissimus, de terra qui
creauit medicinam. Non fertilis Aegyptus,
que rerum medicamina mixta, optima
multa profert, sed altissimus de terra qui
creauit Medicinam. Non ô Aesculapi tu
potens artis traducere vitas nosti, sed altis-
simus qui de terra creauit Medicinam.
Ille ille is est qui edicto sanciuit, honoran-
dum medicum quem pro necessitate se
creasse testatur. Medicum inquam qualem
prædicat Asclepiadæ familiæ princeps Hip-
pocrates, virum nempe Philosophum, sag-
cem & prudentem, operum naturæ imita-
torem, naturæ nostræ instructorem non destru-
ctorem, cum ratione & experientia medete
morbis, sine fraude, sine dolo & impostura.

*Nec omnes mehercule medicina curat,
Huius enim est, ait Hippocrates, non
morbos omnes ab ægris in totum tol-
lere, sed eorum vehementes impetus
obtundere, & ijs qui à morbis victi
sunt manum non admouere, cùm in
confesso sit hos medicinam sanare
non posse. Si Clyffo aut Elixire quis pos-
set renouare artus, aut calorem natuum
vitæ thesaurum aeternum sustinere, humi-
dum radicale ubique producere, quid à cæ-
lis expeteret aut expectaret homo? Quis Deo
optimo maximo laudes diceret? quæ pos-
sent esse eius flagella? Aut quis ea pertimes-
ceret? Morbos certè omnes ut explodat, im-
potens homo est, quomodo ergo morti ipsi
mortem, diémque dicet? Quomodo (ait
Auicenna) curabitur lepra cum sit cancer
vniuersalis, si cancer particularis curari ne-
quit. En cœlestem medicum qui citò tutò
& iucundè cancros vniuersos & vniuer-
sum curat. Ecce Leprosus veniens adora-
bat Iesum, dicens, Domine si vis, potes me
mundare: & extendens manum Iesus te-
tigit eum dicens, volo, mundare, & con-
festim mundata est lepra eius. Quis medi-
corū nescit de Paralysi conclamatum ma-*

ximè si Apoplexia sit consectaria, aut sit
chronica. Accesit Centurio ad Dominum
rogans eum. Domine puer meus iacet in
domo paralyticus male torquetur. Ego ve-
niā & curabo eum, ait illi Iesū. Alij
item in lecto iacenti, ait Christus. Tolle
lectum tuum & vade in domum
tuam. Alij itidem in probatica piscina.
Surge, tolle grauatum tuū & ambula.

Exempla, Auditores Christianissimi,
infinita suppeterent, sed illa plusquam
diem peterent, cum nec dies, nec annus, nec
seuum, ad ea que Deus potest, quæ Christus
fecit suprà naturam & artem Medicam,
sufficerent. Vera interim Medicina patet,
Rationalis illa in natura humana substi-
dium mortalibus à Deo concessa: spuria illa
Paracelsi à Dæmone innotescit in homi-
num perniciem. Sed certior illa securiorque
vere celestis quæ à Christo est, quam propria
manu contulit in infinitos, de quibus co-
piosa est noui Testameti mirabilis historia.

Accedat iam ut sepè solet non voca-
tus, sed introductus ad agrum impostor Pa-
racelsista, deploratum etiam in qualibet
forte se curaturum, elato iactat supercilie:
cuius tamē ars malefica, dæmonica & ini-

mica naturæ nostræ, vel sperabiles morbos
rarò vincat, aut non sine noxa. Mendacissima
et depolare, incerta & infida, queque
non possit, quidquid promittat, occasionis
momenta ut artes cæteras, effugere. Si quid
leue curat, gestit vanus pollicitator, blan-
diuntur ignari: si enecat, grande malum
excusat, nullus acusat.

Accedit rationalis Medicus vocatus in
lethali morbo, aut in extremis: Deploratos
ait, non oportet aggredi curare sed relinque-
re & morbi finem certissimum pronuntia-
re. Deploratos vocat à natura destitutos,
aut victos à morbo per se incurabili. Nec
infamanda præsidia censet que multis
fuere saluti. Accedit demum Christus
Dominus præcibus & corde inuocatus, cæ-
lestis accersitur medicus, res est in tuto, in
portu nauigatio, tuncque dicendum. Deplo-
ratos oportet aggredi curare, non relinque-
re, & morbi finem tutissimum prænuntia-
re. Quoties enim Dei manus deploratum
tetigerit, exploratissimam fidem, tutam,
certam, & sine recidua habemus salu-
tem.

LAVS TIBI CHRISTE
Medice cœlestis.

INDEX EORVM quæ toto opere conti- nentur.

A.

Equinoctialis partes non
esse temperatas aduersus
Iunctinum. pag. 205
Accidentis cognitio nde.

p. 21

- Africani cur Epilepsia obnoxij. p. 27
Ancylion vel ancylo glossion quid. p. 82
Animam edicis notam, non tamen ad
artis usum. p. 97
Animam non esse temperamentum. p. 28
Animæ definitio. p. 105
Animam posse vocari temperamentum.
p. 107
Animæ pathemata. p. 190
Animalis facultas. p. 119
Apoplexia quid. p. 307
Aquarum è montibus vires. p. 28
Artus corporis. p. 165
Atræ bilis causæ & signa. p. 125
Atrophia quid. p. 73
Auctrix facultas. p. 177

I N D E X.

- Auditus obiectum medium & instrumentum. p. 181
- Auris compositio. p. 164
- B.
- B** Arthimæus cœcus curatur à Domino. p. 42
- Bilis flauæ causæ & signa. p. 121
- Brocardus monachus descripsit terram sanctam, quam ipse peragrauit. p. 3
- C.
- C** Alidum naturale non esse cœleste. p. 106
- Capharnaum vrbis temperies. p. 6
- Campi Sabæ situs & temperies. p. 7
- Causæ continentis explicatio. p. 225
- Cœci in Euangeliō curati à Domino. p. 41
- Cœcitatis causæ & signa. p. 392
- Cœmentarius qui habet manū aridā. p. 70
- Concoctiones tres. p. 175
- Conuulsionis causæ, signa & cura. p. 322
- D.
- D** Aemones se immiscent humoribus corporis nostri. p. 24
- Dæmones muti & surdi qui sint. p. 51
- Dæmones morborum causa, p. 341
- Dæmoniacorum & Melancholicorum differentia. p. 338
- Decapolis quid. p. 49
- E.
- E** Cœstasis diuina. p. 359
- Ecstasis à dæmone. p. 361
- Ecstasis ab epilepsia differentia. p. 363

INDEX.

- Epilepsia definitio & nomina. p.344
Epilepsia causæ & cura. p.349
Epilepticus lunaticus surdus & mutus.
p.30
Excreta & retenta. p.189
Exercitationes ut fiant. p.188

F.

- Facultates corporis nostri. p.173
Febrientes in Euangelio. p.53
Febris definitio & differentiæ. p.414
Febrium signa. p.424
Febrium curatio. p.427

G.

- Alileæ descriptio. p.211
Galileæ temperies. p.27
Galilæi sunt atrabilarij & pugnaces. p.27
Geraseni Lycanthropici p.32
Genezareth descriptio. p.33
Gibbosí quomodo afficiantur. p.20
Gibbositatis descriptio & eius cura. p.

330

H.

- Hæmorrhœssa quænam erat. p.77
Hæmorrhagia quando incurabilis.
p.82
Homo manum aridam habens. p.70
Hominis conformatio in vtero. p.94
Hominis tēperatissimi descriptio. p.186
Homini adnexa ad salutem. p.111
Humores & eorum differentiæ. p.118
Hydropicus Euangelij. p.64
Hydropicus an à Christo vel pharisæis vo-

I N D E X.

catus.	p. 65
Hydropis cognitio & cura.	p. 430
I.	
I N icationes omnes curandi.	p. 256
I nfulæ Cositus & temperies.	p. 205
Iobi sententia de generatione hominis	
	p. 93
Iudeæ regionis temperies.	p. 7
L	
L egio quid.	p. 39
Leprosi in Euangelio.	p. 2
Lepræ varia nomina.	p. 267
Lepræ causæ & signa.	p. 272
Lepræ differentia a Lepra antiquorum, Lichenæ, Mentagra & quos vulgo vocant <i>lardi es blancs capots</i> .	p. 277
Leproforum iudicium.	p. 303
Lunaticus in Euangelio curatus	p. 23
Lycanthropici sunt circa februarium mensem.	p. 37
Lycanstropiæ descriptio.	p. 387
M	
M aniacorum & obsæfforum differ- rentia.	p. 338
Manus arida.	p. 701
Maniæ descriptio & cura.	p. 380
Maris mortui descriptio.	p. 46
Medici vindicantur a calunnia.	p. 79
Medici boni quales.	p. 80
Medicinæ S. partes.	p. 87
Melancholiæ cognitio & cura	p. 367
Melancholicorum risus ynde.	p. 373

I N D E X.

- Melancholicorum metus vnde. p. 373
Morbi definitio & differentiae. p. 216
Morbi hereditarij. p. 90
Morborum causa. p. 223
Morbis causa & symptoma quo curen-
tur ordine. p. 254
Motus corporis diuersitas. p. 318
Mulier inclinata. p. 18
Muliebris efluxus descriptio & cura. p. 440

N

- Natura ægroti quomodo dignoscen-
da. p. 230
Nutrix facultas. p. 175

O

- Oculi compositio. p. 962
Oculorum morbi. p. 44
Odoratus ut fiat. p. 182
Origenes aduersus Medicos. p. 24
Obsessorum a dæmone signa. p. 341

P

- Palestinæ longitudo & latitudo. p. 194
Paralysis descriptio & cura. p. 306
Paralyticæ in nouo testamento. p. 10
Partis affectæ signa. p. 242
Partium corporis temperies. p. 113
Pituitæ dominantis signa. p. 120
Procreatrix facultas. p. 174
Pselus aduersus medicos. p. 340

R

- R Eguli filius febre laborans. p. 59
Reguli filius non est centurionis
seruus. p. 60

INDEX.

- Sanguinis dominantis signa. p. 119
Semen & sanguis menstruus. p. 90
Senum febres periculosæ. p. 58
Socrus Petri febre laborans. p. 54
Spinæ dorsi figura. p. 331
Surditatis descriptio. p. 400
Surdi & muti in Euangelio. p. 49
Symptomatum differentiæ. p. 227
Syriæ diuisio. p. 192

T

- T**actus ut fiat. p. 183
Temperamentorum definitio & differentiæ. p. 94
Temperamentum innatum. p. 101
Temperamentum ab humore denominari. p. 103
Thoracis partes. p. 140
Tolosæ Tolosatum temperies. p. 209
Transformatio corporum impossibilis. p. 388

V

- V**entris inferioris diuisio. p. 128
Vires ægroti ut dignoscendæ. p. 236
Visus ut fiat. p. 181
Viuere animalia diù posse sine cibo. p. 116
Vitalis facultas. p. 178
Vocis & loquela instrumenta. p. 408

FINIS.

